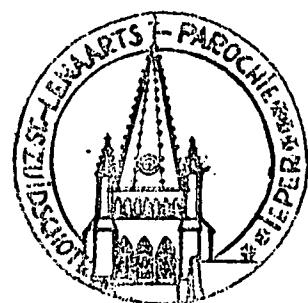

BOEKDEEL 16

NOËL FAVOREL

'ZANTINGEN'

DELEN 48-50

Noël Favorel
pastor in Zuidschote

'PRO MANUSCRIPTO'
JUNI 1987

NOËL FAVOREL

'ZANTINGEN'

DELEN 48-50

I. EEN "TERRIER VAN RENINGE
UIT 1615.

II. HET FORT «DE KOKKE»
TE RENINGE.

'PRO MANUSCRIPTO'
JUNI 1987

EEN TERRIER UIT 1615

I. TEKSTUITGAVE

Er bevindt zich, thans nog, in het Kerkarchief van Reninge een merkwaardig document uit het jaar 1615, dat zekerlijk de belangstelling verdient van allen die meer willen weten over de geschiedenis van grote gemeente van de Westhoek.

Het gaat om een "terrier", een register waarin wij een soort kadastrale beschrijving vinden van de 'onroerende' goederen (alle gronden, renten, enz.), die in dien tijd aan de parochiekerk van Reninge toebehoorden. Plaatelijke historici kunnen er veel uit leren.

Bedsold register bestaat uit verscheidene cahiers die ingenaaid werden in een perkamenten laft met overslag-klep. De cahieren zijn samengesteld uit folio's van grof en stevig papier. Afmetingen van een bladzijde: Hoogte: 25,3 cm; Breedte: 15,4 cm.

De voorpagina is niet genummerd. De foliering begint bij p. 2°, doch houdt reeds op met fo 14°. We hebben de nummering voortgezet en telden dus aldus: 2 + 46 + 2 = 94 pagina's, waarvan er enkele niet beschreven werden.

Op de voorkant van de perkamenten omslag lezen wij:

N° 29°: C:
Terrier dese kercke
goederen van
Reninghe
d' anno
1615

Dit "register" draagt dus het nummer 29, c. Wat er op wijst dat de documenten in het kerkarchief van Reninge, ten jare 1615, gerangschikt en genummerd waren, vermoedelijk in een bepaalde volgorde (terrier 29 a, 29 b, 29 c). 29 is trouwens een betrekkelijk hoog getal. Er zal dus anno 1615 nog heel wat bewaard zijn gebleven, waaronder tal van (veel) oudere documenten, o.m. - waarom niet - de "kadastrale" liggers (leggers) a en b.

We beginnen deze publicatie met de ongenummerde en beschadigde voorpagina, die wij aanduiden met de letter a.

a^o "N° 29°: Bovenste drie lijnen geschonden en onleesbaar; verder:
C: "----- goedynghen, reets oorft eerzende de kercke
"van .. Reninghe (verleghert) onde vernieut by Pieter Goel-
"dyng ende Joos Vangheluwe op t Jaer zeshondert
"vichthiene."

daaronder : " 1615
tertiers der goederen
van(de) kerk(e) van
Reninge d' anno
1615

a.v. bleef blank. Nu:

170 "Dese naervolghende parbien van landen, Elsten (= bossen) ende
renten, toebehoerende de kerke van Reninghe, ten verzonckende ende bij
advise van myne Eer. Heeren Pastoz, Baillieuw, Leponen, Sloofmannen
ende Notable der voors(eijde) Prochie, verleghert (> legger), vernieut
ende eenighe ghemeeene liggende landen ghespareert, seghehs den disch
(van den) Helighen Gheest" (> sommige percelen waren gemeenschappelijke
eigendom van de kerk en van de disch). en den voors(eijde) en Pastor; by
ons Pieter Paeldyng, gherworen landmeter ter Stede van Veurne ende Lan-
de van Veurne, metter adjoinctie van Joos Vangheluwe, griffier der zel-
ver prochie; op den XVIIe d'jen ende meer andere daeghen van octobre, novem-
bre ende decembre zestien ende vichtiene, ende dat inder manieren
als hier naer volgt."

Aan de hand van deze inleiding is het mogelijk de erg beschadigde titel
van de voorgaande, althans voor een deel te reconstrueren.

De nieuwe landmeting (> verleghertinghe) was ongetwijfeld nut-
tig na alles wat zich in het laaste derde of kwart van de XVIe eeuw
en zelfs nog de onmiddellijk daaropvolgende jaren had voorgedaan /
Beeldenstorm ; Opstand tegen Spanje, Calvinistische bewindsnamae met
confiscaties van goederen ; Spaante herovering van het gebied met stren-
ge repressie en verbeurdverklaringen, terechtstelling, uitwijing om poli-
tische en religieuze motieven ; razzia's van de Oostendse rebellen, enz.

Veel pachters van vroeger waren niet meer leven, verhuisd of het
land zelfs uit, wat ongetwijfeld allerlei betwistingen en onenigheden
ten gevolge had.

De nieuwe legger kwam dus op zijn tijd. Het werd een echte landme-
ting die weken in beslag nam. Het was een beëdigd landmeter van
de Stad en de 'Kassebrij' van Veurne, Pieter Paeldyng (zo schrijft hij
zijn familiennaam), die het werk uitvoerde in de herfst van 1615 (het
land was dan meestal vrij van gewassen...). Hij werd hiervoor geholpen
door de griffier van Reninge : Joos Vangheluwe.

De familiennaam VANGHELUWE(N) komt veelvuldig voor te Reninge
tijdens de XVIIe en de XVIIIe eeuw. Men raadplegt onze Inventaris

van de Familienamen (te Reninge) (1679-1729) in ZANTINGEN, delen 39-41, waar wij drie volle bladzijden besteedden (pp. 313-316) aan de VANGHELUVES. We noemen hier alleen Ignatius Vangheluwe, die op 14 oktober 1681 te Reninge in het huwelijk treedt en er de 2de juli 1709 overlijdt.

Tegen het eind van de XVIIe eeuw, nl. op 31-5-1726, trouwt er te Reninge een Petrus, Franciscus Xaverius Vangheluwe.

Ook de familiernaam Paeldingq / Paeldynq is er niet onbekend. We vonden zelfs een landmeter van die naam, t.w. "Francois Paeldinq, arpenteur", die ten laatste op 26-10-1699 al weduwnaar was en nog een grote(re) dochter bij zich had. Hij woonde onder "t Laetschijp van Reninghe" (zie *ibidem*, p. 236). Wij lezen verder in de 'terrier':

I. >² Onde eerst (de) Landen, liggende Noordt vande Kercke,
LANDEN bevoosten d'ypenstraete.

p. 18° 1 "Alwooren de kercke heeft/ een ghemet landts, dat Gherard van Renynghe de kercke gaf, liggende over een stuck, betnoort op noord vander kercke, inden coulttere, str(eckende) metten volghen -de op t leen van Jan Decoopman, filipus Jooris, t Westhende op t landt vanden Disch van Renynghe, ghenaeempt tWijngaerdeken oft Ghildehof, daer Joos Vangheluwe op woont (de griffier); de zuytzijde blandt vanden voornamden disch, int gelve stuck; de noortzijde blandt vanden heere van Renynghe, ook inden gelven coulttere.

Groot als voorren ----- + ghemet."

Van een veel latere hand: "Dische Bonck folio: 1°.

Pieter Schillewaert en Adriaen Riems."

Wat al interessante gegevens in een halve bladzijde! De grenzen v. elke party, in de vier richtingen, worden overmeld; ook de namen van de aannalenders, van de percelen ("tWijngaerdeken..."), de (latere) gebruikers, enz. Een weelde voor een lokale geschiedschrijver... Een echte goudmijn.

2 "Item (de kercke) heeft noch een lyne (3 'lynen' maken een 'ghemet'), drie roen (er zijn 100 'roen' nodig voor 1 'lyne'), dat Willem van Sint Omaers ende Maeijkens (= Maria), zijn wif, de kercke gaven; zuutoost vander kercke, gezuden ande hofstede van Floriaen Peel d'Orde, causa uxoris, daer hij op woont; strekende zuyt ende noort metten zuythende up blant van Johannes Snick (al bekende namen!), metten noorthende up de

voornamde) hofstede ; d' oostzijde zeghens tlandt van de presbiterie (= de 'pastorie') van Reninghe ; de westzijde zeghens tlandt van den voor(eyd) en Floriaen Peel, int zelve zuut-bogaerdeken.

Es hier----- 1 lyn(e) iii 2/oe>n.^o

Eens de lezing onderbroken : we leren de namen kennen van de schenk
(et)sers, hier : de Heren van Reninge : 'Willem van Sint-Dmaers' en
zijn echtgenote : Maria, onder n. 1 : 'gherard van Reninghe'.

Fachter van n. 2 (naderhand ingeschreven : "Mathijs Pierloot".

Peel, Pierloot, Snick : allemaal familienamen die eeuwen geleden
'mondgemeen' waren te Reninge en omstreken (zie mijn Inventaris
van 1679-1729). We lagen eerst Jordaan c.p. v. Floriaen. Jordaan (= Jordaanus)
komt zelden voor. Van herkomst zal het wel een Germanische
naam zijn, doch ^{onder}invloed van de kruistochters werd deze naam in
verband gebracht met de naam van de Palestijnse rivernaams :
'de' Jordaan. Deze voornaam werd voornamelijk gegeven aan
personen die gedoopt werden met water uit de Jordaan, meege-
bracht uit het Heilig Land. Bij de volkstelling in 'de Acht Parochies'
ten jare 1697, werden er 1.339 woonsten geteld met in totaal
6.969 inwoners. We kunnen meer dan 1.300 mannelijke gezins-
hoofden. Daarvan dragen er slechts twee de doopnaam : Jordanus :
de balyen van Watou (WA. 4) en een 'sergeant' aldaar (WA. 12).
Lees hierover dl. 17 van de ZANTINGEN, hoofdstuk A : "De mansvoor-
namen in 'de Acht Parochies', anno 1697", p. 21.

3 "Item zynt van daer : twee lynes vijftwintich roen lants,
dat Maroye (= ? Marion, Marieke - ? Ma(r)griet(e) - ? Marine)
Maes der kerche gaf ; streechende oost ende west ; metten oosthende
up den landdilf (= gracht) anden ghentbrouch ; metters Westhende
op tleen van Mailliaerd Devick ; de zuutzijde zeghens tlandt van
de presbiterie van Reninghe ; de noortzijde zeghens tlandt van
Abraham Ysaeg, int zelve stick ----- 11 lyn(en) XXV roen

In linkerhand van een (veel) jongere hand : "Verbaeght", en onder-
aan : "folis 3° - pagter pieter prez."

Alle genoemde familienamen (Maes, Devick, Ysaeg) komen later
nog voor te Reninge. Veel geslachten waren honkvast.

Overs de voornamen (zoals Mailliaerd, Abraham ...) kan men
meestal bijzonderheden vinden in deel 17 van de ZANTINGEN.

Nota: de verschillende percelen zijn ook in de oorspronkelijke ligger genoemd, maar dan in 'Romeinse cijfers': ii, XVI, XXXIII, enz. Voor de leesbaarheid gebruiken wij 'Arabische cijfers': 1, 2, 16, 33, omdat dit onze gewone cijfers zijn. Wij eiteren nu verder:

4 "Item vier lijnen veertien roen lants (= ca. 62 1/2 a), daerof waaronder p. 2 v° van ii lijn(en) VII 2(oen) arde bercke/ ouw toscorn(m)en bij laaghe zeghens den voorn(orden) d'isch, voor andere landt, strecken(de) metten oosthende upden lantdilf anden Ghentbrouck; de zuutzyde zeghens de ghentbrouck ende noortzyde zeghens blant vande weduwe ende synderen van Ingela (= Engel = Angelus) Vanpeene, int zelre stick. Compt hier de zelve ----- iiiij lijn(en) XIIII 2(oen)n.

5 "Item wat zuutoost van daer zeghien roen lants, een driehoucken, streckende> metten oosthende upden lantdilf anden Ghentbrouck; de zuutzyde zeghens de muelenbeke; de noortzyde blant vande weduwe ende synderen Ingela Vanpeene. Es alhier ----- XVI 2(oen)n.

Nota: We schrijven de meer-lettergrapige familienamers steeds aaneen. van peene, de vick-laten wij ongescheiden omdat ook de schrijfwormen Vanpeene, Devick, enz., veel voorkomen. We hielden er houdt ons aan deze regel.

6 "Item beguden ende beweten daerom, bezuden ande muelenbeke; upde noortzyde/ vander hofstade van Mailliardt Devick, daer nu Mathieu Deraedt op woont, ghezeigt te coornelooch hofstade, streckende> metten westhender up d'ypenstraete; toosthende upden lantdilf; de zuutzyde blant vanden voorn(orden) Mailliardt Devick, int zelre stick; de noortzyde zeghens de muelenbeke ofte bambeke. Es alh(i)e ----- ii lijn(en) preter XVI 2(oen)n.

Nota: preter betekent: behalve; hier dus 2 lijnen min 16 roeden. Een landmeter tekende ook kaarten van de beschreven goederen, waarop alle percelen hun nummer droegen. In ons geval zal hij wel één of meerdere kaarten getekend hebben - op perkament waarschijnlijk - waarop vrijwel gans het grondgebied van Reninge voorkwam. Echt jammer dat wij deze niet terugvonden...

Onder nr. 6 volgende notitie: folio 6: pagter Ferdinandus Schillawaert; frans Roose. Ferdinandus Schillawaert, landbauer te Reninge, trouwde op 21 augustus 1691 met Maria Delouch. Hij werd te Reninge de 31ste maart 1698 begraven (RMO p. 42 2°, n. 4).

Franciscus Roose was eerst gehuwd met Judoca Deprez, welke te Reninge overleed op 13-5-1705. Hy trad 3 maanden later (t.w. de 18de augustus 1705) opnieuw in het huwelijk, ditmaal met Cornelia Delouch. Die notities zijn bijgevolg tegen het einde van de XVIIe eeuw toegevoegd geworden...

7 "Item wat zuut van daer een half ghemet, achteentsevintigh roen lants dat Margriete rijkewaerts der berche gaf, ligghende up de noortzijde van een stick van zes ghemeten, strekende metten oosthende up den lantdilf; t'Westhende up d'yperstraete, al bij blyndeken, beeden zyden blant van Mailliardt Devick.

Compt hier: 1 lyn(e) L xxviii 2(oe)n.

Eronder: "folio 7° Pieterz Braert."

p. 37^r. 8 "Item bezuden ande voorn(omde) ges ghemeten / een lyne lants, strekende metten oosthende up den lantdilf; t'Zuuth(ond)e blant vande Weduwe ende kynderen van Inghele van peene; t'Westhende up thofstedecken enden bogaert vande zelve weduwe ande kynderen, daer Jacques Smalbeens huseken up staet; de noortzijde blant vass Mailliardt Devick int zelue stick.

Compt hier: 1 lyn(e).

Later toegevoegd: "folio 8° Jan devicq. Is deel van art(cle)le staende hier naer. Art(cle) 8° gebruukt by Schillew(aert)."

9 "Item noch drie ghemeten en een lyne lants brone" (= broek = laaggelegen drassig land dat vaak onderloopt. Deze party had een oppervlakte van ca. 1 ha 47 1/2 a); oost vander hofstede van Joosib Snick (claus)a uxoris), daer Guillame Geros alnoch up woont; strekende metten oosthende up de Kemmelbeka; t'Westhende ende zuutzijde blant vanden voorn(omde) Joosib Snick, causa uxoris; de noortzijde de leenen (af? de landen) van Pieter descroo ende Maerten Dewijnt. Dit gaf heer Everard Blaeuwroot ande berche. Es hier: iii gh(emet)en, i lyn(e).

daarander: "folio 9° is pieter prez, dit pereyt ----- (tekst zeer onduidelijk) ----- met de 2 lynen? 160 roen van Ysenbrant ----- 3: 11: 5. Pieter Perez continueert ----"

p. 42^r. 10 "Item al zuutoost van daer een half ghemet lants, dat Christiaen Bertolfs der berche gaf, strekende metten oosthende up de beke, ande verleende weede van Jan de Louage; de zuutzijde teghens den riedtmeersch vande kynderen (van) Mr Joos Huyzel; t'Westhende blant van Joncheer Jan Van Dijckmude; de noortzijde telst van Mailliard Pierin. Es hier: i lyn(e) L 2(oe)n (= 1/2 gemit).

Nadien toegevoegd: "art(cle)s te folio 10. Jan gequiere."

11 Item wat zuutwest van daer een ghemet, drienderdich

roen lants upde zuutzyde van een stick van twee ghemeten ofte daer ontrent, strekende metten oosthende upde nieuwre strate, de zuutzyde segheens blant van henderick deros uit gelve stick; twesthende de vervallen hofstede van henderick deros, daer Pauels Scapen up te wonen plach; de noortzyde segheens de beke. ---- 1 ghem^(et), xxxiii r^(oe)n.
"folio 11 Clem^(ens) lignel; Jan Vangeluwe."

p. 41^r. ¹² "Item een ghemet ges roen lants danof ande kercke nu toecom^{(on)en} es by laeghe, te wetene vanden d'isch deser preoxhie: 1 lyn(e) ii 2(oe)n al voor ander landt; strekende metten oosthende upden hofgracht van Maerten Akeleboudt, daer nu Pieter Deturcq up woont, beiden syden segheens blant vanden zelven Akeleboudt; twesthende de groene straete. Es hier ----- 1 ghem^(et), vi 2(oe)n.

"follio 12: Is Laurens Norry. Continueert." Laurentius Norry trad op 26 mei 1692 in het huwelijk te Reninge met Rebonilla MORRIL^(e)SION. Hy was er landbouwer, We kennen 7 kinderen (geboren te Reninge tussen 28-1-1695 en 6-7-1705). Een ouder kind kan in 1693 ter wereld gekomen zijn.

¹³ "Item noch twee lynen, preter (=min) viii 2(oe)n, lants dat Maerten Boudelins wif der kercke gaf, liggende upde noortzyde vanden noort-bogaert vanden voor(lomde) hofstede daer Pieter Deturcq woont, strekende metten oosthende up d'yperstrate; de zuutzyde blant van voor(lomde) Maerten Akeleboudt, inden zelven bogaert; de noortzyde de buschbeke een ii lyn(en) preter viii 2.

"fol. 13: Laurens Norry. Continueert."

- We leren geleidelijk aan het 'wegennet' kennen te Reninge, o.m. "de groene straete"; "de nieuwe straete"; "d'yperstrate" ...

Ook de waterlopen: de Kemmel-, de Bam-, de buschbeke, enz.

p. 52. ¹⁴ "Item bezunt van daer t'geventich roen landts, liggende bewesten de hofstede van wijlent M^r? Anth^(orius) Maleghier, daer Pieter Vanstealandt up woont; upde noortzyde vanden striche; t'westhende ende zuutzyde segheens blant vanden zelven Maleghier, uit gelve stick; twesthende de nieuwe straete; de noortzyde de hynderen Mr. Joos Hugocel. Sit lant met noch Lxx 2(oe)n inde hofstede. ende zuutbruk van Jonck^(ee)z Ferdinandus van dichtervelde, daer andries Vanhille up woont, gaf Maerten Vanbel le. Es hier -----: Lxx 4(ben).

- Mij publiceerden in deel 4 van de ZANCIENEN verscheidene oorkonden uit de jaren 1426 - 1439. In de oudste van die akten, daterend van

27-juni 1426 en in wettelijke vorm opgemaakt (= verleden) door (de) Schepenen van Mevrouw de Abdij van Maesen (= de 'dorpsraum' van 'Noordscoten ende Kuitscoten), verklaren genoemde Schepenen dat 'Kerstoffels (= Kristoffel) de Vulre', poorter van Ieper, een hofstede met ongeveer dertig gemeten 'lands' (d.i. ± 13 ha 27 a), gekocht heeft van volgende personen, allen poorters "Ypre":

- 1 - "Walraven Ballen" en zijn echtgenote "Marien" (ook voor $\frac{1}{5}$ deel);
- 2 - Jonkvrouw "Marien van Lichtervelde", weduwe van jonkheer "France" (= Frans) van Dixmude (voor $\frac{2}{5}$ deel);
- 3 - "Sandars" (>) Alexander) "Ballen" en "Lodewyke Baelding", die optreden als voogden van "Kaerlekine" (= Karelke) van Dixmude, weeskind van heer "Denys" (= Dionisius) van Dixmude (voor $\frac{1}{5}$ deel); en ten slotte:
- 4 - "Philips Blockela", die optrad in naam van "Jan uten Hove", poorter van Gent (ook voor $\frac{1}{5}$ deel).

De verkopers zijn allen voorstaande personen, meestal van adellijke afkomst en/of behorende tot Iepers stadspatriciaat.

De familie Bolle bent wel iedereen. Reeds in de XIII-de eeuw maakten leden van dit geslacht deel uit van het stadsmagistraat. Het geslacht bezat veel landeigendom in het Ieperse en besteedde een deel van zijn fortuin aan armen- en zielenzorg (denk aan het oude "Balla-gasthuys t' Ypre", enz.).

Ook "Lodewyke Baelding" behoorde tot een oud Iepers patriciersgeslacht, waarvan nu eens Paf(d)inc (-h, -g, enz.) dan weer Paf(e)linc (-h, -g, -g, enz.) geschreven wordt. Herhaaldelijk ontmoeten wij de Franse vorm: Anquille (= palings)!!!

Het geslacht "van Dixmude" had, volgens het oude Pachtboek van Huidschote, in 1688 nog land in bezit te Huidschote, b.v. perceel 21: "een ghemiet saylant, liggende suyt van toest van St.-Maertens" (de Proost en het Convent van sinte Martins t' Ypre hadden de hofstede van ca. 30 gemeten waarvan hoger sprake voor 1439 reeds in handen gekregen ...); van noorden thant van wylent Jonchier's guislain van Dixmuyden."

In n. 23 van hetzelfde pachtboek wordt er gewag gemaakt 'vande hofstede, toebehoorende t' bellegasthuis van Ypre' (= 't Noordbellegoed' te Huidschote, thans uitgebaat door José en Lena Kramme-Receu). Wie over die 'eigenaardige' verkooping meer wil weten, lege ZANTIN, p. 4, pp. 23-47).

Jonkheer 'Jan van Dixmude' en jonkheer 'Ferdinandus van Lichtervelde'

zullen wel familie van elkaar geweest zijn. ('Jonkvrouw' Marijn van Lichtenvelde¹ was weduwe van Jonkheer Franciscus van Dixmude - 27/6-1426).

Onder nr. 14 van de 'terriërs' van Reninge lezen wij: "fol(10) iii: Pas-schier de molder", Paschier heeft in het Latijn: Paschasius. Wij kennen er twee van die naam; Paschasius I, waarran de weduwe: Catharina Verblippe de 2de september¹⁶⁸¹/hertrouwde met Jacobus Snick, en Paschasius II, op 16-6-1694 te Reninge gehuwd met Christina Snick, weduwe van Jacobus Proengiers. Landbouwer Paschasius II demolder verliet deze wereld te Reninge op 12 mei 1707 (RMO p. 46 r°, n. 20).

15 "Item al zuut van daer twee linnen, zessendertich roen lants, ligghende
gezuden Sinte Claren hofstadeken, daer Michiel Halewijn up woont,
streck(ende) zuut ende noordt, beeden (=beiden) zijnden teghens blant
ende t'Elst (=bos) van t'Voorn(komde) Clooster van Sinte Claren binnen Yp-
per, dloostzijde blant van Michiel Verspeelakery ende meer andere;
de Westzijde teghens blant van Jonckheer Ferdinandus Van Lichtenvelde,
int zelve stiek. dit lant gaf Jan Looten ende syne guster ande her-
cke ---- ii lyn(en) xxxvi roern."

- "folios 14 ~ Jan Baptistza Rose, pagter. Continueert.

16 "Item noch een half ghemet lants in den middela van een stiek
lants dat toebehoort Anthoenis Degrave, dat bezieden an zijn hof
licht, daer de weduwe Jan duplat nu woont, streekende metten
oosthende up den braemackere, van Pieter Van Montberch, causa
uxoris, metgaders beeden sijden selfs Anthoenis Degraves lant;
t'Westhende up sheeren rydtwech.

Dit lant gaf Jonkvrouw Marie, vidua Lauwers Coopman."

- "folios 16 spagter Passcheer Demolder. Continueert."

i lyn(e) L Rhoe?n.

17 "Item zuut van daer achbenderdicht roen lants, dat Pieter
Convent (courent?) der bereke gaf, streekende oost ende/ west
in een ghemet Lxxv roen, ghemeeene met wylent Hendrick deyan-
ghere, de noortzijde teghens tnaervolghende lant:.. xxxviii 2.
- "folios 18°: Jan Capoen. Continueert - Pieter's Boury."

We kennen een 'Jean Capoen, fermier' X met 'Catherina Savata' (RE 2-10-1697, p. 123 n. 100) die begin oktober 1697 acht kinderen
in lezen had — Een Petrus Boury trouwde te Reninge op 22-7-1689
met Maria Coelbaet en hertrouwde de 5de augustus 1696 met Maria
Beyens, een weduwe.

18 "Item beroorden daeran een ghemet, dertich roen lants, unvan

dat gaf Bartholomeeus Vernekezene een half ghemet, vichtien roen, ende ander half ghemet, vichtien roen compt bij laaghe (= ruil, verwisseling) van Jan Zwankaert seghe Regnault Lauwicck ; strekende metten oosthende up t'landt vanden Clooster van Sinte Claren ; t'westhende up den corten hil ; de zuutzyde blant van dese voorscheyde hercke int voorgaende leste nummerke ; de noortzyde blant van Michiel Verspeelcken.

Es hier : ---- + ghem^(et), XXX 2^(oe)n.

- "folio 17 : Lucas Plancaert. Continueert."

Lucas Planckaert, landbouwer te Reninge, huwde er begin februari 1695 met Petronilla Savers, weduwe van Petrus Comeyne.

Al die naderhand toegevoegde aantekeningen wijzen naar personen die in de jaren 1690 herbland pachtten.

- Landmeter Pieter Gaeldijng gebruikt doorgaande volgorde bij het aangeven van de grenzen van de percelen : oost, zuid, west, noord.

> "dese naervolghende plattien liggen bezuden de hoflantstraete, bewesten d'Ypperstrate, beroordan t'muelenstraeten."

p. 6 v° 19 (er staat in het hs. : XX, wat verkeerd is).

"Item vier lijnen, twee roen lants, ghaemt Thoroultsch, strekende zuut ende noordt, beiden syden ende zuuthende (aan) Mijn heere den Bisshop van Ypre landt ; tnoortende up de walbeke. Es hier : ---- iiiij lijnen 11 2^(oe)n."

- "folio 19 : pagter Carel Schillewaert. Continueert.

> "dese naervolghende landen liggen bezuden ende beosten de Muelenstraete, bewesten d'Ypperstrate ende de groene straete."

20 "Item vier lijnen, twee roen lants, daer een huseken plach up te stane, strekende zuut ende noort." (de landmeter geeft eerst de overwegende richting van het perceel aan. Het ligt in dit geval : van Ouid naar Noord). "t'ruithende blant van Christiaen Blomme, d'oostzyde blant van Mailliardt Pierin ; de Westzyde de weduwe ende hynderen Inghela Vanpeenes landt ; tnoorthende) de muelenstraete. Dit lant gaf Jan Decoene ende Beatrice, zijn wif. Es alh^(ie)r : ---- iiiij lijnen 11 2^(oe)n.

- "folio 20 : Louys Beyts - Louys Beyts. Continueert.

21 "Item noch twee lijnen, vichtich roen lants, die Jan ende Grie-

-te Maet der kercke gaven, liggende zuut vande Renijngmuelen, upden zuutcant van eenen sticke, ghenaemt het cromme stick, dat vooris Snick toebehoort, streckende oost ende west (= de hoofdrichting); toosthende de groene straete, de zuutzyde ende tweethende segheens blant vanden Bisschop van Yper.

Es alhier: ---- ii lyn(en) ende L 2(oe)n.

— " folio 21: Jan Nuulaere (= Denuwelaere). Continueert.

Daaronder werd naderhand volgende aantekening aangebracht:

21 bis " Item noch $\frac{3}{4}$ iiiii 2(oe)n lants zuutwest vanden voornomden lande ende zuut vanden Renijngmuelen, dat ghecommen es op tjaer 1568, bij laghe van Jan Swanckaert; streckende metten westhende ende beeden zyders blant van Mynheere den bisschop van Ypre; toosthende blant van Christiaen blomme. Es hier: ... iii vier(den) iiii 2."

Worden hier drie vierendelen van een 'lyne' bedoeld? Om de oorspronkelijke nummering niet te verstoren, geven wij aan deze party het nummer 21 bis.

De schenking van n. 20 door 'Jan ende Griete Maets' gebeurde daarbijwelk^o voor 1568.

22 " Item zuutwest van daer een ghem(e)t LVIII 2(oe)n lants, ende es t Hofstedeke daer Jacques Cathery nu up woont, streckende metten oosthende up blandt vanden [voornomden Bisschop van Ypre, zinsmede doorstreept] sterfh(uy)se/ ende aeldijnghen (= erfgenamen) van d'Heer Christiaen Mariaval, dat ook ghenaemt es het crommetick; de noortzyde blant van d'Heer Anthoonis dehennin, Bisschop van Ypre (= Antonius de Haynin, vijfde bisschop van Yper, 1613-1626); de zuutzyde segheens blant van d'eldijnghen (van) Roelandt Devos; toosthende de muelenstraete.

Compt hier: -----/ ghem(e)t LVIII 2(oe)n.

— " folio 22: Antoine Declercq.

23 " Item wat zuutoost van daer noch twee lynes achtentwintich roen lants, ende plach een hofstedeke te gyne daer Jacob Vanhove up te wonen plach, streckende van oosten segheens blandt van Maerten Aerleboudt, tzuuthende blandt vande wederwe (van) Jacob Devos; de westzyde blandt vanden cloostere

van Sinte Claren bypre, ghaemt t'paradyshen; tnoorthher~~de~~ blandt van Mailliardt Devick. Es hier: ---- ii lyn(en) xxviii 2(o)e)n.
- folio 23: Anthoine Declercq.

- Eertijds droegen vele partijen grond een naam. Deze hier is wel bijzonder welluidend: t'paradyshen!

p. 82°. 24 " Item noch twee lynes vierentwintich/roeden landts, zuutwest van daer, wat zuut vander hofstede vande kynderen {van} Jacques Mouvaux, daer Lambardt Kerfaillie up woont, strekende metten oosthende op tlandt vande voorn~~omde~~ kynderen {van} Jacques Mouvaux, brede gyden blandt van Franschois Deman; twesthende de muelenstraete.

Es hier: ---- ii lyn(en) xxviii 2(o)e)n.

- " folio 24: Jan B{aptist} Roose, junior. Deze laatste trouwde op 21-8-1698 te Reninge met de weduwe van Mailliardus Annet: Maria Reynaert. Zijn vader ('sponsi pater'): Joannes-Baptista Roose, {senior} was zijn gebruige. Junior was dagloner. Ook werklieders pochtten een partij land.

25 " Item noch een half ghemet, prajeter een roede landts, naerghe-nouch ten oosthende an tvoorn~~omde~~ landt, in een stick van een ghemet, prajeter twee roeden, upde zuutzyde, strekende metten oosthers~~de~~ up tlandt van heer Anth~~eunis~~is Behennin, Bisshop van Ypre; de noortsyde de voorn~~omde~~ kynderen Mouvaux; de zuutzyde blandt van Franschois Deman.

Es hier: ---- 1 lyn(en) xl ix 2(oed)e)n."

" folio 25: een denselv~~en~~ Roose, junior."

26 " Item, noch wat zuut van daer, t'westich roen landts, dat in elot es, opde / oostzyde van een meerder elotgen dat toebe-hoort de kynderen {van} Jacques Mouvaux; doostzyde blandt van Maerten Herleboudt ende Mailliardt Pierin, t'zuuthende {de abdij van} Marchienes (= tiendheffer voor $\frac{2}{3}$ te Reninge) heyde, gheseyt Pley~~s~~ heyde; t'Noorthen~~de~~ blandt vande kynderen Mouvaux. Compt hier: ---- LX 2(o)e)n."

- " Is elot?" Er was oudtijds ook heideland te Reninge...

27 " Item een lyne, twintich roeden landts, west vander muelen-strate onde bewesten ende vervallen hofstede van Franschois Deman; de zuutzyde de hofstede ende landen van d'eldijn-ghen van Christiaen Mariavael; t'Westhende up telot van

Mailliardt Devick; de noortzijde blant vanden voorn(omde) Fransojs Deman. Es hier: ----- i lyn(e) XX 2(oen)." - "folio 27 ----- boudewijn louage."

- 28 "Item noch twee lynes, eenentwintich roen landts vlooghelynghe (= 'vlooghe' = moerassig land), in den/ slot ghesaempt den bus saert; strekende maten oosthende upde muelenstraete; de zuutzijde telst van Joris Liebaert, twesthende bleen van Joris Vandenkellenare, causa uxoris; de noortzijde blant van d'aeldijnghen d'Heer Christiaen Mariaval.

p. 92°. Compt hier de zelve: --- ii lyn(en) LXXI 2(oen).
In de linkerrand volgende opmerking: "dit moet gheset zijn in de rubricque van delsten."

"Es te wetene dat dese vier laetste parbiscyken uitbrynghen ii ghemeten, dese kerche toebehooren(de) by laghe, sertijden (lang voor 1615) by de kerckmeesters ghedaen jegens wylent Fransojs Blaeuweet, in contrelaeghe (= 'weder-ruil') van ghe-lijcke twee ghemeten, die wylent Lauwers (= Laurens, Laurentius) Schuercappe der kercka gaf in de vervallen hofstade, nu toebe-hooren(de) Fransojs Deman, hier voor memorie."

— Het landschap moet er te Reninge toenmaals wel wat anders uitgezien hebben dan tegenwoordig. Er waren bossen, 'vlooghen' (drassige gronden) en heide. In 1615 is er ook herhaaldelijk sprake van vervallen hofsteden en huizen (nog altijd niet her- steld of heropgetrokken na de vernielingers, aangericht tijdens de laatste decennia van de XVIe eeuw?) (atzelfs nog later - tot aan de wapenstilstand van 1609 - door de 'Vrybuters', die vanuit Oostende, Sluis, enz., strooptochten ondernamen tot in de Westhoek toe). Ook de molens van Tuidschote, b.v., waren in de vlammen opge gaan. Men kan over die droevige tijd 'weinig-stichtelijke' verhalen lezen in onze ZAVTINGEN, o.m. in de nummers 7 ('de parochie Tuidschote en haar pastoors - 1588/1697'), 12 ('Aanvullingen voor de jaren 1579 & 1586'), 13 ('Repressie onder Alva - 1567-1573') en 15 ('Oude molens te Tuidschote').

- 29 "Item noch een lyne landts jegens over tvoorn(omde) landt; strekende maten oosthende blant van voorn(omde) kynderen p. 91°. (van) Jacob Mouraulx, twesthende de muelenstraete; de noort- zijde den Gheeraert toebehorende, den heere van (n.i. in de 'ter- rier' - is het niet 'Gherard van Reninghe', zoals bij n. 1?); de

zuytzyde blant van d'aeldynghen d'Heij^es Christiaens Mariannl,
int selve stück. dit licht upde Noortzyde vanden sticke dat men
naempt den peerdeblick; beroorden daer Anth(een)s Caes
woont. ----- 1 lyne."

"Elost. ---- Clu Vanbrabant tot 40 z(oen); Resteert 60 z(oen) vande
selve partie."

30 "Item noch een half ghemet lants onder thaetschip in Renynghe
(deze Heerlykheid was een onderdeel van de "Generaliteyt van d'Acht
Prochies van Keurn-Ambacht"), streckende metten noorthende ende
de westzyde seggens de muelenstrate; doostzyde ende tgeut-
hende blant van wylent Malen (= Madelwinus? of Malgaart?)
Denwintere, neden heere van Renynghe, als voor lagaren et
hier: ----- 1 lyne L 2(oen)n.

"folio 31: J. B. Roose.

31 "Item geytoest vondaer een half ghemet lants, strecken(de) metten
p. 102^e, oosthende upde groene straete, seggens over Sinte Claren elst, dat/eeck-
elst (= eikenbos) plach te zyne, twesthende ende noortzyde blant vande
den sterfhuse Malin Denwintere, dat nu lagaren et; de zuytzyde
naervolghende elst: ----- 1 lyne L 2(oen). — 'folio 105'.

Randnota: "dese met de naervolghende partien dienen te
zynken ghestalt upde rubricque vande elsten."

32 "Item bezuden daear een half ghemet lants dat nu elst et,
streckende metten oosthende upde groene straete, de noortzyde
troornomde elst; de zuytzyde telst van Mailliardt Devick
"folio 106" ----- 1 lyne L 2(oen)n.

> "Deze naervolghende landen liggen bezuden ende benevesten
de muelenstraße, beoosten de buschstraße die onder doornen
naer den Vuldraecht-driesch loopt."

33 In de rand: 'folio 32'. We blijven de nummering van het handschrift
volgen.

Alvooren een ghemet, achtentzestich roen lants, waer af dat
p. 101^e gaf de twee lijnen Christijne, twijf van denys/Blomme, ende
td'ander half ghemet XVIII 2(oen) (= 1½ lyne + 18 roen) gaf Maer-
ten Devos ende Elisabeth, zijn wijf, ommige haerlieder gaenghatyde
mede te doen; ligghende bezuden an t'Muelenstraethen, rechts
voor den hofdam van Pieter Roeldyngh; streckende metten zuyt-

hende up tnaervolghende landt, beeden syden thlandt vanden zelven Paeldijng. Es alhier: ----- i ghem~~et~~ LXVIII 2~~oe~~n.

Landmeter 'Pieter Paeldijng' woonde bijgevolg te Reninge en bezat er grond. Dit perceel was verpacht 'rond 1690' aan 'Caerel Schilbenaert'.

34 "Item ten zuuthende van voorn~~omde~~ landt noch een lyne lants, upden noortcaant vanden Westmuelenacker, strekende metten oosthende op blant van Pieter Paeldijng, t Westhende ende zuutzyde blant vanden Clooster van Sinte Claren; de noortzyde thlandt vanden voorn~~omde~~ Paeldijng, Guillame cooman, Joris Snick ende Christiaen Blomme. Hiertoe compt de kercke noch een lyne int zelve stick bij laeghe seghens den dtsch deser prochie. Es alhier voor de kercke: ii lijnen.
- "folio 33: --- Jan Bogaert."

p. 112: 35 "Item een half ghemet, vijf roen lants, guut west van voorn~~omde~~ landt, upden zuutcaant van een maerder stick groot vijf lijnen of daerontrent, toebehooren~~de~~ de weduwē ende kynderen van Anghel Vanpeene, dat ghenaempt als Calleken Aernouts hofstede (Calle \Rightarrow Catharina); strekende metten oosthende up blant vande voorn~~omde~~ Pieter Paeldijng; de zuutzyde tnaervolghen~~de~~; t Westher~~de~~ de buschstraete; de noortzyde de voorn~~omde~~ weduwē ende kynderen lant, in tzelve stick. Dit gaf Calleken Aernouts ende kercke. : i lijn~~e~~ LV 2~~oe~~n."
- "folio 34: pieter Van Renteghem."

36 "Item bezuden daaran noch een half ghem~~et~~ lants upde noortzyde van een plas~~thie~~ van vijf lijnen, xi 2~~oe~~n lants, ghenaempt tmuelenbrugstick, toebehooren~~de~~ de voors~~eyde~~ Weduwē ende kynderen Inghel Vanpeene; strecker~~de~~ metten oosthende up thlandt van heer Anth~~teunis~~ Dehennin, bisschop van Ypre; twesthende de buschstraete. ----- i lijn~~e~~ L 2~~oe~~n (= 'een half ghemet').
- "folio 35: Pieter Vreel."

36 bis Naderhand bijgeschreven: "Item noch i ghem~~et~~ lants dat Jan Depottere ende Pabschijne (= Pachasia), zijn wyf, der kercke gaven, wat guutoost van voorgaende; strekende metten oosth(en)de upde zuutmuelenstrate, seghens over thuis vanden bisschop van Ypre, daer Michiel Steven woondt, Beide syden blant vanden zelven

Bisschop ; tweethalnde Marchien(n)es schoone heyde
es i ghem(et).

- Het bisdom Ieper was niet alleen eigenaar van grond(en) te Reninge maar ook van een huis.

p. 11 v°, > "Dese naerwolghende lantens ligghen bewesten de hoflantstrate ende de buschstraete, beoosten Sinta Quirynsstrate, vande Popeliere zuutgaende"
(Er zijn verscheidene heiligen die de naam Quirinus dragen).

37 "Alvooren een lyne lants up tweethende vande heyde van Floriaen (= Florianus = Florentius) Peel ende Jan Destickeren, recht gaheb over d' uutdreve vande hofstede vanden heere van Vellen(a-re), daer Andries Vanhille woont; str(eckende) metten zuuthende up lant vanden voornomden heere van Vellenare, int zelve stick; t' Noorthen(de) upden calandre (= ? balander, d.i. werktoog met rollen om te glanzen > balandermachine > balanderij = werkplaats waar men balandert, > balandermolen) vande .. voornomde .. > Peel ende Stickera; metter Westzijde gaheb Sinta Coynsstrate ('Sinta Quirynsstrate'); ----- i lyne.

- Hou deze 'calandre' geen braak(-molen) zijn met een toestel om de vlas- en hennepstengels te kneuigen, zodat de 'lemeor' (de scheren) ten dele verwijderd worden?

- "folio 36: matys haelenijnt. Continueert."

38 "Item noch een lyne, vier roen lants, wat zuntoest van daer, ghemeena met Jooris Snick, in een stick ghaemt het quachel-aerken; metter oostzijde gaheb lant vanden zelven snick, int zelve stick; t' zuuthende tnaerwolghen(de); de westzijde gaheb lant vanden Bisschop van Ypre ende den heere Van Vellenare; t' noorthen(de) upde heyde van Jooris Snick. Hier es eenen pit upden noort-westhouck. :----- i lyne>, iiiij rloc>n."

- "folio 37: Frank(choi)s Houck - Rieter Rentergem."

39 "Item een ghemet richbien roen lants, ten zuuthende an toogaende; strekende metten oosthende ende zuutzijde gaheb lant van Olivier Bon(n)aert; tweethende op Sinta Ceynsstrate (= Sinta Quiryns-, Coynsstrate), anden zantvoort-plets; de noortzijde lant vanden mynen voornomden heere den Bisschop van Ypre. :----- i ghem(et), XV rloc>n.

- "folio 38: Adriaen Vermerre. Continueert.

40 " Item wat bezunt van daer noch richeien roen lants, upde noortzijde van een stick, toebehooren^(da) Pieter Gaeldijng; strekende metten oosthende upde buschstraete, die vanden doornen naer den vuldraertdriesch loopt; tWesthende upden crockhill(?) van Jooris Snick; de noortzijde^(da) a(n) blant van Joriss Louwe, de Weduwe^(van) Jonch(e)s² Marien Lottin: ----- XV r(oe)n.
"folio: 39 : Pieter> Predom. Continueert."

41 " Item noch vijfentwintich roen lants, wat bezunt in een vervallen hofstedeke^(s), gheseyt myncken poote hofstedeke (> Mineke Mina > Wilhelmina ?), dat toebehoort Pieter Gaeldijng; strekende metter oostzijde segheens de buschstraete, beiden eynden blant van den zelven Gaeldijng: ----- XXV r(oe)n.
"folio: Jan Bogaert. Nu sijn word(ers?)."

42 " Item west van daer vijf lijnen lants, ghaempt den Wout ter vanden Vieren. dit compt ande kerche bij laeghe segheens M² Lyven (= lieven) Spierijnck up tjaer 1560; strekende metten noorthende blant van d'Hele^s Ollivier Bonnaert, metgaders oock d' oostzijde, tzuuthende blant van d'Heleyn (ghen)^(van) Alexander Grijewaer; de westzijde blant van d'Heleyn Pieter Defyne, Christiaen Blomme ende Jooris Snick: --- v lyn(en)."
"folio: 112 : Adriaen Vermerre. Continueert."
Een verwisseling van land die plaats vond in 1560!

43 " Item zuut van daer twee lijnen, eenenviertich roen lants ten Woestengrachte; str(eckende) metten oosthende blant van Pieter Perre; de zuutzijde blant van Franchoys Deman, causa uxoris; tWesthende^(an) Sinte Coryns straete; de noortzijde blant van Guilliae-me Decooman, hier staet/ eenen pit, ten zuutwesthoucke, ghaempt den Woestengracht. Van dit lant gaf Maerten Rijckaert ii lijnen ix r(oe)n, ende d'ander XXXII r(oen) gaf Charzen (> Caspar) dehaize. Es hier: ----- ii lijnen xli r(oe)n.
"folio 111 : adriaen Vermerre. Continueert."

44 " Item zuutvoort van daer een half ghem(etc), vijf roen lants, wat west vander hofstede daer Joos Decock up woondt; strekende zuut ende noort; metter oostzijde segheens blant van Franchoys deman tzuuthende ende westzijde segheens d'elsten van Jooris Snick; tnoorthende blant van Pieter Perre. dit gaf Michiel de coopman. ----- 1 lyne Lv r(oen)."
"folio 113 : frederick b.Louck".

45 "Item een half ghemet, negenthien roen lants over een stick, bestoet, ende bewesten an thofstedecken van Pieter perre, daer Jacques Delamotte woont; streckende metten oosthende upde zelv(re) hofstede; de zuutzyde blant vullen selven perre; de noortzyde den bogh(aert?) vande Joncere(auve), vidua Jonch(e)z Mahieu Lottin, daer Joos Decock up woont; twerther(de) blant van Franchois Deman, -----; Lyne Lxix 2(oen)
- 'folio: 44: Frederick houck."

p. 13 v° 46 "Item guut van daer een vierendeel (= 1/4 van een ghemet) lants; streckende metten oosthende upde buschstraete; de zuutzyde Sinte Claren landt; twerther(de) telst van Jonch(e)z Ferdinand van lichtervelde; de noortzyde blant van Pieter Vermote, causa uxoris.

----- LXXV 2(oen).

- "folio: 45: vidua R. Bonzaert - Pieter Schillenwirt."

47 "Item noch een half ghemet, pr(a)eter een roe on half, dat Jan Liveren de beseke gaf, wesende den westcant van een stick dat bewesten adriaen bouchaerts hofstedecken licht ende hij woont; streckende metten zuuthende upde nieuwe straete; doostzyde blant van Joncere(auve), vidua Jonch(e)z Mahieu Lottin; de westzyde blant vnde weduw(e) ende hynderen Inghele Vanpeene; twerther(de) blant van Sinte Claren. -----; Lyne, x viii 1/2 2(oen).

- "fol(i): 46: Pieter Schillenwirt (voorgehaald) - vidua Pieter Isaac." "Petrus Isaac" werd op 18 dec. 1700 te Reninge begraven (RMO 43 2°, n. 16) zijn weduwe, Catharina 'Mallebranche' hertrouwde de 20ste oktober 1703 met Cornelius Detwreg.

48 "Item noch twee lynes lants over een stick bewest, up beide de canten van eenen meerderen stick, waerof de hynderen Jacques monsaulx een deal uder middel habben; streckende mett beide noorteyn p. 14 2°, den up Sinte Claren landt; zuuthende upde nieuwe straete; metter oostzyde segheens blant vande weduwe en(de) Inghe vanpeenes hynderen; en(de) het westerte, metter westzyde segheens telst vanden voornomden Jonch(e)z Ferdinand van lichtervelde. dit gaf Looy (> Eli-gris of Lodewijk > Louis) ii lynken."

- "fol(i): 47: de westhende busch - Pieter Schillenwirt."

49 "Item guut west van daer twee lynes, dertich roen lants, up doostzyde van eenen meerderen stick, ghenaemt cardinaels haeghe, toebehoorende Guillame deinet; streckende metten noorthende ende oostzyde segheens den braemachere van franchois Deman, causa uxoris; zuuthende bleen van Jonch(e)z Jan Vanderschrikhove

(er stond eerst: "ferdinande van lichtervelde"), dat elst es.

Es hier ----- ii lijnen, XXX 2^oec>n."

"follio> 118 : elst. vague (ongebrikt), wijlent -----?.. het Caerel porreye."

50 "Item oost van daer ii lijnen, iiii ^{xx} iii 2^oec>n (= 83 'voen') lants,
liggende benoorden an thuis van Guillaume cooman, daer Pieter tacquaert woont; scheedende up thaetschip; tnoorthende ende oost-
p. 142°: h(end)e jeghens blandt vanden roorn^oorden> Guillaume/cooman;
de westzijde jeghens Joncrauwe, de wiedunje Jonckeesz Mahieu Lottin. Es alhier: ----- ii lijnen LXXXIII 2^oec>n.
— onderdaan p. 142°: "follio> 50 : Antoine Druelle".

51 "Item noch een half ghemet, praxter ii 2^oec>n, lants, ligghende
recht beoosten an tkerche ecceheilst, gheseigt tbraemackerelst, strecken-
de metter oostzijde jeghens telst van Guillaume cooman; tzuuthen-
(de) bleen van Jonckeesz Jan vanden Kerckhove. Es alhier: -----
i lijne> XLVIII 2^oec>n.

"Dese twee laetste parthien gaven Jan buerse, christiaen b(e)urze?,
ende marie, zijn wif." In linkerrand: follio> 49: vague, Carel
Porreye."

52 "Item wat betwelt van daer Louis Haueel woont, een half
ghemet, vijf voen lants; strecken(de) metter oosth(ond)e jeghens blandt
van Franschois deman, causa uxoris, gheseigt den braemackere; tzuut-
hende blant van Guillaume desmet; de westzijde blant ende elst
van Mynheere den Bisshop van Ypre ende van Guillaume desmet;
tnoorthen(de) upde nieuwe strate: ----- i lijne> LV 2^oec>n."
— "Het folio 50. Vague."

p. 152°, 53 "Item noordt west van daer/ achterveertich voen lants in een
stick van twee ghemeten en half, toebehorende> franschois deman,
causa uxoris, strecken(de) metter oostzijde jeghens telst vanden
disch van Reninghe; tzuuthende telst van(den) bisshop van Ypre;
tnoorthen(de) upde dreve van(den) disch deser prochie.

Compt hier: ----- XLVIII 2^oec>n."

— "follio> 51. christiaen Barze

> "Tussen Sintte Corijnsstraete ende de bulscampstraete:

54 "Item een half ghemet, vijfrentich voen lants, die Jan degryse
der kerche gaf; strecken de metten zuidhende up dese kerche lant
hier naer volghende; tnoorthen(de) upde straete die naer de

crueusdoorne loopt ; metter westzijde blant ende bogaert van Jacques Vanackere, cum suis ; ende es tzelve hofende bogaerdeken daer de weduwre Salomon Servens up woont. : ---- i lyn(e) LXXXV zoen?

—"folio 52. : Claes Goethals continueert. & Romeinse cyfers spreken van 85 roeders, de tekst zelf van 'vijfenderdich' zoen!

55 "Item noch een lyna vijfenderdich van lants die Paessin Colenbuer der kerche gaf, bezuit vanden voornomden lande, in een stiek dat toe-
p. 15 r°. behoort / Jan Victor ; toosthende ende beaden zijden blant vanden gel-
ven Jan Victor ; toosthende den mersch vanden clooste(re) mn Marchien
-nes. Es alhier ---- i Lyn(e) XXXV zoen."

—"folio 54. Jan Storme.

Vlgende tekst bovenaan bladz. 15 r° werd doorstreept : "Jan vctoor,
cum suis, ghenaempt den driesch, toosthende blant van Jan deghepere;
etc.... Deze tekst behoort bij nr. 56. Een fout bij het copiëren.

56 "Item noch drie vierendeel lants, op de noortzijde van een
stiek dat toebehoort den voornom(den) Jan Victor, cum suis, ghe-
naempt den driesch; toosthende blant van Jan Deghepere; tweshen-
de blant van Franschois Verhee; de noortzijde an eenen pit ge-
ghens blant van Jacques Vanackere ende voornomde kerkelant :
----- ii lyn(en) XXV zoen."

—"folio 53. Jan Storme."

57 "Item suutoost van voornomde in twee sticken, bewesten
p. 16 r°. shofstede mn Jonch(e)rs ferdinande van Lichtervelde, daer Andries
Vanhille up woont, welcke twee sticken toebehooren den selven lich-
tervelde; tnoorthende op zijn ges ghemeten; de westzijde de merschbeke,
de westzijde gehengt de hellepyppit; dit gaf Jan Vanhove anno 1447.
Es alhier ----: i lyn(e) X zoen."

—"folio 54, art(c)e 2° - Mathys Haelewint."

U ziet dat sommige schenkingen van kerkland zeer oud zijn, deze hier
gebeurde 540 jaar geleden...

58 "Item noch twee ghemeten en half, p[ar]arter ix zoen lants,
wanof de i lyn(e) IIII ^{XX} XI zoen compt vanden disch, bij laeghe up tjaer
1616 (de matingen voor de 'terrier' werden verricht in oct., nov. en
dec. 1615. De tekst van de liggen kan dus uit 1616 dateren); strekende
metter quetzijde blant van joncheer ferdinande van Lichtervelde; tweet-
hende blant vanden heere van Wyntershove; de noortzijde blant van
Jan Victor. Dit stiek es ghenaempt thellepyppit stick. Es alhier ---- VII by-
nen, XLI zoen. — "folio 55 - M^{athys} Haelewint".

dit perceel is ca. 1 ha 9 a 3 ca groot. Het is de grootste party kerkland die wij tot dusver in de 'terreis' vermeld vonden.

— In de tellingslijst van Hamertinge, anno 1697, vinden wij onder nr. 121 een : "francois > charle de Corf, seigneur & de Wintershove, ecuyer dr." Op het 'hasteel' woont ook : Balthazar Immeloot, seigneur & de Lghere." (cf. ZANTINGEN, dl. XVI, blz. 11 en 23).

59 "Item noch twee lynes lants, dat Jan Verroeden(s) wif de kercke gaf int stick ten guutoosthoucke an thof ende bogeert van(de) Wed(uwe) Inghele Vandden>steene

(er woordens ook later VANSCHEENTES te Reninge --), daer zij up woondt, streckende / metten oosthende op blant rande zelve weduwe ende franchoyse demerre, causa uxoris ; de zuutzyde ghens traenvolghende kerkelandt, tweethende t bulscampelen ; de noortzyde landt van Roelandt Peel. dit licht upde zuutzyde van i ghem<et> XXXVIII 2<oe>n, toebehorende Christiaen blomme, causa uxoris. Es alhier ----- ii lijn(en)."

— "Ende folio 56 : quaetgebeur. We kennen een Petrus Quaetgebeur, pauper, VR 9-5-1694 (RMW 82° nr. 26). Het gaat hier zeer waarschijnlijk om Guillielmus (Guillaume) Quaetgebeur, die de 4de mei 1681 te Reninge trouwde met Joanna Rinnet, welke aldaar op 10-12-1705 overleed. Willem hertrouwde nog geen twee maanden later (4-2-1706) met Maria Calmeyn, de weduwe mr Andreas Mortier.

— Ik denk dat de gift onder nr. 59 verricht werd door de vrouw van een gekere Jan Devroe(de). De lezing van de familienaam is echter onzeker. We kennen te Reninge een Franciscus Devroe, die er op 21 jann. 1682 trouwde, en een Rogerius Devroe, aldaar de 8de augustus 1717 in't huwelijk getreden.

60 "Item twee ghemeten, een lyne, gesceendetzeytlich roen lants (= 766 roeden = ongeveer 1 ha 13 a ; dit wordt tot nog toe het grootste perceel - cf. 58), bezuden an troorn(omde) landt, ende gyn drie recken an anderen ; streckende metten oosther(de) up d'elsten van Michiel de Ghelpere, Pieter defijne ende meer andere ; de zuutzyde den langhen happenden bulscampel (> happen > hap), daer Guiliame deurwaerdere up woondt ; tweethen(de) landt van Sinte Claren. Es hier: ----- ii ghem<eten>, i lynde, LXVI 2<oe>n.

— folio 57, Guilles deurwaerdere. Deze laatste was een dagloner. (vermeld in VT van 2-10-1697 en te Reninge 14-5-1707).

- 61 "Item wat noordtoost van daer : een lyne, neghenentwintich
roeden lants/, strekende metten oosthende ende zuutzyde ge-
ghens blant van myn heere van Wijntershove ; twesthende op
blant vande weduwe Inghelte Vandensteene, metgaders ooch de
noortzyde. Es hier ----- i lyne, xxix r^egn."
— "fol(i) 58 : Jacob Meerlevede."
- 62 "Item wat zuutoost van daer twee lyner, vijfentwintich
roen lants, ligghen(de) upden westcant van een meerder stick,
dat ghenaempt ab volponts ackere ; strekende > metter oostzy-
de blant van Mr Jan Dehaze, cum suis, int zelve stick ;
tzuuchen(de) de menschbeke ; tnoorthende ende westzyde blant van
den zelven Dehaze. Hier of gaf Beele (> Isabella > Elizabeth) Ryc-
quaerts de twee lyner, ende Carzen Dehaze de xxv r^egn.
Es hier de zelue ----- ii lyn(en), XXV r^egn."
- "fol(i) 59 : Adriaen Molder."
— We menen "vol ponts ackere" te moeten lezen, al staat er, erg
hoog, een licht haaltje boven de medeklinkers. Het kan dus e-
ventueel een u zijn. In dit geval zouden wij "volpontsackere"
moeten lezen (cf. de familienaam : Volbont, die ook te Reninge
voorkomt). Ik verkieb echter de lezing "vol pont".
- 63 "Item noch een lyne, zessentwintich roen lants, al zuutwest
van daer, upde noortzyde van een stick dat toebehoort passchier
dugardin, clauda uxoris ; strekende / metten oosthende op
blant van daeldijng(hen)<(van)> Heer Christiaen mariaval ; twest-
hende de halfre Reningstraete ; de noortzyde de perlakenstraet-
straete, dit gaf Maeijken, twijf van Willem van Sint Omaert.
N^(ot)a: dat den cheynsbouck mentie maect van i lyne XXXVI
r^egn. Alhier ----- i lyne XXVI r^egn."
— "fol(i) 60 : Dierick tourlouse daer sijn huus up staet." Een
Theodorus Toulouse bracht zijn eerste vrouw "de 10de januari 1695 te
Reninge ten grave (RMD, p. 40, n. 3). Hij trad op 11-4-1895 wederom in
het huwelijc.
- > "Dese naervolghen(de) landen ligghen inden Brabanthouc."
- 64 "Item al zuutoost vanke > voornom(de) landen, noch eene lyne,
richthien roen lants, dat elst te wesen plach" (het bos was bijge-
genoerd en in landbouwgrond omgezet...) "strekken(de) met bee-
den syden ende tzuuthende op blant van d'Heer Anthieranis De-
heunin, Bisshop van Ypre ; tNoorthende blant van(n) Guillaume

dermet, dat elst es. Dit gaf Cazan Dehaize. Compt hier: --- i lyn(e) XV 2.
— "folio 61: Frans Quid."

"Dese naervolghende lant den liggen inden Brabantbrouck."

p. 192°. 65 "Item noch een half ghemet lants/ ligghende upde noortzijde van
(den) bogaert vander hofstede van(n) Floriaen Peel, filius Roelands,
daer Mailliard Ramon up woondt; strekende metten oosthende
up selfs Floriaens landt; de zuutzijde och zijn landt inden zelven
Bogaert; t Westhende op Brabantbrouckstraet; de noortzijde blant
van Roelandt Peel, filius Roelands." Es hier: ---- i lyn(e) L 2(o)e)n.
— "folio 62: Mattheus Van(den)bussche. Continueert.
— "Floriaen" (= Floriaan, Florianus > Florentius),

66 "Item noort van(n) daer i ghemet achtendertich roen lants, dan
of alhier compt vanden disch heilich gheest ende pastoor elc IIII^{xx}III roen
1/9 voets, bij laeghe van(n) ander lant; strekende metten oosthende up
Judekens brouck; de zuutzijde blant van(n) Roelandt Peel, ju(n)ior;
westhende fan deghelpers landt; de noortzijde blant van(n) floriaen
peel, ju(n)ior. Dit lant gaf Hillebrant. Es hier: ---- i ghem(et) XXXVIII.
— "folio 63: Gheur Jan Navegeer,"

'Roelandt' Peel (junior), evenals "Floriaen", zoor van Roelandt senior.
De doopnaam Roeland, Rolandus moet wel zeer geliefd zijn in de
familie want de 16 maart 1729 wordt er in het gezin Rolandus, Au-
gustinus PEEL en Dorothea, Rosa PROOT een zoon geboren, die als doop-
namen krijgt: Petrus, Rolandus... J. Navegeer + R. 16-6-1705.

67 "Item int stick benoorden daeran noch een lyne achtentwintich
roen lants; strekende metten oosthende upden voorn(omden) Jue-
dekens brouck; twesthen(de) bleen van(n) d'Heer Anth(uani)s Schen-
min, Bisschop van(n) Ypre; de noortzijde de erfve van(den) zelven Bis-
schop. Dit gaf Ruebrecht (> Rupprecht > Robrecht) Dewaghenare.
— "folio 64: ferdinande ghelpere." Es hier: ---- i lyn(e) XXVIII 2(o)e)n.
(+ Reninge, 26-11-1707).

68 "Item benoorden daer an een half ghemet lants, van beiden syden
metgaders het noorthende blant van(den) voorn(omden) Bisschop.
Dit lant gaf Margriete, de weduwe van Willem Dewyndt.

— "folio 65: ferdinande ghelpere." Es hier: ---- i lyn(e) L 2(o)e)n.

69 "Item i lyn(e) lants upde zuutzijde van(de) vervallen hofstede daer
Saunyck dorps plach te wonen; strekende metten oosthende upde
Brabantbrouckstraete; de zuutzijde segheens den coyaert van(n) Roelandt
Peel, ju(n)ior, twesthen(de) blant van David Deguyse; de noortzijde
blant van Michiel Deghelyper, int zelve stick. Es hier: i lyn(e)."
— "folio 66: ferdinande helper.

p. 20 v° 70 "Item wat west vandaer een lyne lants, noortoost vander hofstede van Davidt Deguisy, daer Abraham Crispyn woont; doostzijde blant van Heer Anthuenis dehennin, bisschop van Ypre; tzuuthende ende westzijde blandt van den voornomden Davidt Deguisy; bnoorthende de hoge zoden van(n) Jonck(e)re Jacques Sperijnck. dit lant gaf Maria Moedens. Es hier : ---- i lyn(e)."

— "follio 67 : Verpa(cht?) Rieker Vandenberghhe."

> "dese naervolghende landen ligghen in Noordoveren."

71 "Item een half ghemet lants, op thooghe landt, oost vander hofstede van den kinderen Jan Vanbambeke, daer nu Rieker Juedeken woont, int ghescheet van Loo ende Reninghe; doostzijde blant van den disch van(n) Loo, in tzelve stick; tzuuthende up naervolghende lant; bnoorthende ende westzijde de voornomden kinderen bambeke.

Es hier : ---- i lyn(e), lants."

— "follio 68 : Rieker Cuerdam? — ligt gemeene in ar(bie)la 10 van den hoogelant houck conforme den ouden terrier."

Hieruit kan men afleiden dat de ligger van 1615 gellationneerd werd met de oorspronkelijke tekst van een nog ouderen 'terrier'. De oude foliering (f° 67, 68, enz.) verwijst naar 'een' Pachtboek van Reninge, in 1705 nog in gebruik.

p. 20 v° 72 "Item ten zuuthende daer an noch een lyne, twaelf roen lants; strekende metten oosthende up blant van(n) Adriaen Huerlebout, bwesthende en(de) zuytzijde blandt van den kinderen Jan Vanbambeke, Compt hier : ---- i lyn(e), XII roen."

— "follio 69." (geen pachter vernoemd).

> "Dese naervolghen(de) pachthien ligghen inde broucken."

73 "Twee ghemeten maeygarts wat zeutoost vande Reningh over Vaere, ghenaempt Twijnweedeken; strecken(de) metten oosthende up tien van(n) Jonck(e)re Jan Bulthel; de zuytzijde de bellenwaede, toebehooren(de) Boudwijn Vandenwalla; Westhende den zuusschaert; de noortzijde blant van Mr. Mattheus Caboot. Compt hier : --- "ii ghemeten" — "follio 70 : paulus Demet — follio 73 : pagter adriaen Dewulf; pass(chie)2 demolder."

74 "Item noch twe ghemeten zessenrichtich roen lants, och maeygarts, ligghende serre oost van voorgaende teghens over de enockemualene, in eenen parthie van eleven ghemeten ofte daerontrent, ghenaempt de rughe. ghemeene met Cornelis Huerlebout; strekendye oost ende west, metten oosthende up blant van den disch van(n) Bossynghe;

de zuutzyde d'yparchen (= Grieks: γέραπτος : 'bestuurder') vanden heilichen
gheest typre (= de 'dischmeesters') ; twesthen(de) blant van Jonck(e)z Jacques
Spierijnek ; de noortzyde blant van den disch van Nieupoort.
Hieraf gaf Woutter Simoen i ghem~~et~~, xxviii 2~~oe~~n, Staessart Aer-
noudt i lijn(e), Lxxviii 2~~oe~~n, en(de) twyf van Vincent Weyens een
half ghem~~et~~. Compt alh~~ie~~z : ---- ii ghem~~eten~~, Lvi 2~~oe~~n.
— "folio 70 : pagter adriaen dewulf — Joss Capoen."

75 "Item noch drieentnaghentigh roen lants, oec maegars, ligghende
recht bezuden de voors~~eyd~~e enochemuelene in blytschoten in een
weede toebehoorende Adriaens Huerlebont, claus>a uxoris ; strecken(de)
metten osthende op de houweede ; twesthende blant vanden disch
van Nieupoort. Es hier : ---- iiiii XX xiii 2~~oe~~n."

"Dit gaf Looy van nieukercke vlo(or) tjaerghatz(y)de van(n) d'hee~~ez~~?
van nieukercke te doene."

— "folio 71 : pagter Paulus vandenberge — Joannes Billiet."

p. 21 v° 76 "Item noch een half ghemet maegars in een weede, glenaempt
den aerd, & voosten de peerboombrueghe ; toosthen(de) mer v(aune)
van Mebbens (= de abdis van Meben, dorpsvrouw von 'Schoten' = Luidschote
en Noordschote) pletsen ; twesthen(de) Adriaens Huerlebouts lant ; de
zuutzyde clooster van(n) Clammerasch (= Klommeres = Clairmarais)
landt ; de noortzyde blant van Jan Colentuen, filius Jacobs, int
zelre stick. Es hier : ---- i lijn(e), L 2~~oe~~n.
— "folio 72 : plachte~~z~~ Jan Baptist Rose, junior — Antoine Delange."

77 "Item noch een vierendaal lants inden gelven aert upde noort-
zyde, over thien lynes lants, betnoort van den voorn(orden) lan-
de ; strecken metten osthende als troorgaende ; de zuutzyde
d'He~~ez~~ Joos Van~~den~~ Brouches lant, in tzelre stick ; twesthende a-
driaen Huerlebouts landt ; de noortzyde blant van den Clooster
van Los, Es hier : ---- Lxxv 2~~oe~~n."

— "folio 73 : pagter als da bovenstaen~~de~~ partie."

78 "Item een half ghemet lants, zuut van(n) daer inden heagherhil ;
strekken(de) metten osthende upde peerboomstrate ; twesthende
d'oude strate ; de noortzyde de w~~eduw~~e Michiel outters lant, int
p. 222 v° zelre stick ; de zuutzyde/ blant van(n) Jooris Claeij, oec int zelre
stick. Es hier : ---- i lijn(e) L 2~~oe~~n."

— "folio 74 : pagter m(eester)re antoine du meillij — Maerten Elle-
goest (= Martinus Hellegoot).

We telden niet minder dan 80 percelen kerkland te Reninge zelf in 1615 (78 nrs + 2 bisnummers, t.w. 25 bis en 36 bis). Wat een versnippering van de grondeigendom in dien tijd! Denk maar niet dat de kerk een groot-bazit was. Reninge heeft een oppervlakte van niet minder dan 224,7 Hectaren. De kerk was toen eigenares van weinig meer dan een honderdste van het totaal!

Het merendeel van deze schenkingen is vrij oud. We noteerden er een uit het jaar 1447 en sommige giften dateren ongetwijfeld nog van vroeger. 'Reninga' wordt reeds vermeld in een oorkonde, ten jare 877 reeds vermeld in een oorkonde van Karel de Kala, als deel uitmaakende van de 'Castellerie van Keurne'.

De kerk van Reninge van voor de Eerste Wereldoorlog (1914-'18) was - volgens E.P. Leopold Debast - "een schoon gotisch gebouw uit de 14^e eeuw, met al binnen een meubilering volgens wat men noemt de renaissance stijl (= in de periode omstreeks 1475-1550)." Hij vervolgt,

"De zware toren had vier hocktorentjes en een kleine spits, en vooren onder de kerktoren stak het wapenschild van aartshertog en aartshertogin Albrecht en Isabella flandvoogden vanaf 1598).

"Vijf geschilderde kerkvensters verzienden het hoge koor.

"De kerk van Reninge was sedert lange jaren reeds bekend om haar grote klokken en haar prachtig beiaardspel ... Gedurende de franse revolutie werden deze vier klokken door de republiekinse soldaten gestolen en op een schip gebracht dat in den Yzer aan de Knokke gereed stond om ze weg te voeren. Doch 's nachts deden de Reninghenaren dat schip zinken en 200 kwamen, na de revolutie, die klokken weer aan de kerk te Reninge terug." (Aldus E.P. Debast).

Enkele van de kerklanden van Reninge - we hebben het in de bewerking van 1615 gelezen - werden geschonken door de "Heren van Reninghe". Onder nr. 1 is er al sprake van "blant vanden heere van Reninghe"; nr. 2 is een schenking van "Willem van Sint Ommer ende Mayken, zijn wijf; nr. 1 werd 'der kerke' gegeven door 'Gherard van Reninghe'. 't zouden wij kunnen doorgaan.

Tater Debast schrijft: "In Reninghe bestaat een oud kasteel in vlaamschen stijl opgetrokken ten jare 1627" (> ongetwijfeld in vervanging van een vernield of vervallen (veel) ouder kasteel).

"Toen de koning van Frankryk, Lodewijk XIV, in zijn oorlog tegen de Spaanse legers die toen in ons land vertoefden, het fort-de Knokke genoemd - kwam belegeren, (> Keurne-Ambacht behoorde van 1668 tot 1713 tot Frankrijk). Na tegenaanvallen van de legers der

'Verbondenen' (de Verenigde Provinciën, Duitsland, Spanje, Engeland) herwatte Frankrijk in 1677 het offensief, veroverde St.-Omaars, Kamerijk en Valenciennes. Gent, Ieper, Kortrijk, Menen, enz. volgden in 1678...), had hij zijn intrek op dit kasteel genomen en uit erkentelijkheid voor de ontvangen gastvrijheid schonk hij, als herinnering aan zijn eigen naam, aan den toenmaligen bewoner die Vilain heette, de toelating het cijfer XIIII bij zijn naam te voegen, maar anders geschreven: vandaar de naam des berende Belgische familie Vilain XIIII." (Aldus - wij herhalen het - E.P. Debast...).

Wekeren nu terug naar de 'berrier' van 1615. De kerk van Reninge had nog elders partijen grond liggen, o.m.:

> "In Noordschoten"

79 "Item vier lijnen lants beoosten ande Rijole, bezuden vande kerch dijck; doortzyde seghe den straatbaert; tzuuntherde blant v(n) Pieter vandergota; de westzyde trijolelandt v(n) Ipre, mit zelle stick, scheerende upde palen. Es hier: --- IIII lyn(en)."

— "folio 75: pagter Jan Vermote ofte Clays Lebleu."

> "In Zuidschoten"

80 "Item tegenstich roen lants die Jacquemynne, twijf van Faamels An(n)oot der kerche gaf, wat noordt vander kerche van Zuidschoten; streckende metten oostherde upde weststrakte; tweethende upde Kemmel, ende dit plach een hofstede te zyne.
Es hier --- IIII XX X z(oeg)n."

In de linkerrand: "XC z(oeg)n zijn vercocht gheweest v(n) ouden tydien."

p. 22 v°. > "Westvleteren".

81 "Item twee lijnen lants, zuutwest vander planchebrugge, ende plach een hofstedeke te zyne; streckende metten oosthende up blant v(n) Jacques Costenoble; de zuutzyde hoppende seghe bleen vande weduwe Coerle Voet; tweetherde blant vander kerche v(n) Sint Jans te Reninghe; de noortzyde blant ende elst v(n) mer vrouwe de douagiere (= douairière = weduwe van hogen stand) v(n) myn heere v(n) Marekem. Dit gaf Mathys derupele. Es hier: --- II lyn(en)."
— "folio 76: Guillaeme Bernaert."

> "Onder thoflant in Reninghe".

De heerlijkheid van 't Hofland vormde een klein onderdeel van 'de Acht Parochies van Vervene-Ambacht'. Parochiaal behoorde 'het Hofland' wel bij Reninge, doch niet by de "Cuere" (= de keure) aldaar.

't Hofland was, administratief gezien, niet afhankelijk van de 'Heere-lychtheide van Renynghe'. Dit onderscheid wordt ook in liggen van 1615 gerespecteerd.

82 "Item de bercke heeft noch een vierendeel metghaderen
noch een vierendeel by laeghe seghe den disch alhier^r, ghemeene in
een ghemet met tclooster valn^r Sinte Claren, ende de kerchedich van(n)
p. 232: Renynghe Noortvoren, liggende wat noortoost / vander bercke ; stre-
ckende metten guuthen^r up tgescheet van thoflant ende de Cuere ;
doestzijde blant van Pieter Vermota, clausza uxoris ; de westzijde blant
valn^r franchois deman ; tnoorthen^r blant van(den) heere valn^r Re-
nynghe . Es hier: ---- i lyne^r L 2^roejn."

— "folio 77 : pagter Adriaen Vanacker."

83 "Item al noordtoost valn^rdaer, inden muenickbronck , een
lyne, ges roen lants maeygars ; streckende metter oostzijde seghe
blant valn^r myn heere valn^r wintershore^r ende och tnoorthende ;
tzuuthen^r blant van tbellegasthuus van Ypre ; de westzijde blant
van(den) Clooster valn^r los int zelre stick . Es hier: --- i lyne^r, n 2^roejn."
— "folio 78 : Philips van stene - Philips Vanstene ."

84 "Item wat west van daer een half ghemet^r, neghonthien
roen maeygars, inden zelven bronck ; toosthen^r up blant valn^r
Pieter Vandenabeele, clausza uxoris , int zelre stick ; de zuutzyde
seghe blant van Mr^r Jan Berekel , och int zelre stick ; twesthen^r
up doude Kemmele ; de noortzijde blant valn^r dhesers Olivier
Bon^rvaert . Es hier: ---- i lyne^r, Lx.1X 2^roejn."

— "folio 79 : pagter Hubregt proot (de hoster van Reninge) — Pieter
Calmein ."

p. 23 v.º 85 "Item wat zuut van daer noch een lyne, ges roen maeygars,
begoosten an(de) ges ghemetzen^r valn^r Jonch^r leuyc Devicq, inden
piubronck , streckende metter oostzijde seghe blant van(den)
disch van Pollynchore ; tzuuthen^r blant van Sinte Claren ; tnoort-
hende hannons dreve ofte hollanddreve . Es hier: i lyne^r, n 2^roejn."
— "folio 80 : Hubert Proot — Jan Petyl ."

86 "Item noort van daer, inden zelven meunickbronck i lyne^r,
LXXVII 2^roejn lants maeygars, streckende metten oosthende up
doude straete ; de zuutzyde blant van(den) disch van Renynghe, int
zelre stick ; twesthende blant valn^r myn heere valn^r Wintershore ;

de noortzijde blandt van den hoogen zeecken typre. dit gaf Clement Goossens. Es hier : ---- i lyne, LXXVII r^{oe}n."

— "folis 81 pagter philip Vansteene — philips Vansteene."

87 "Item noch twee lijnen maeygare liggende upde oostzijde van den ghemeenen oosthofflantbruch; streckende metten oosthende op de kemmele; de zuutzijde blant van Mailliardt Devick, int zelve stick; tweethende de muelenwalweede van Pieter Maeux, clausza uxoris; de noortzijde den diel van Sint-Jacobs-typre lant. dit landt gaf Caren Deynckebeier. Es alh^{ie}r ii lynen.

— "folis 82 : pagter Jacques David — Jan Depoorter."

88 "Item noch wat zuutwest van daer : een ghement, tachtentich roen lants, wat beguden van de voornomde muelenwalweede; strecken-de metten oosthende blant van Dierick Liebaert, clausza uxoris; de zuutzijde teghens de hoflantdreef; tweethende blandt van Jonch(e)z Louys Devicq; de noortzijde blant van t Clooster van Clemmerabach lant, in tzelve stick. Es hier : --- i ghemet LXXXII r^{oe}n." — "folis 83. Philippus Vansteene — den selven 1705."

Het is nu wel duidelijk : de toegevoegde notities wijzen op na-eenvolgende verpachtingen. Philippus Vansteene vernieuwde zijn pacht in 1705. Hij was het echter al eerder...

— Ook hier zien wij hoe landmeter Pieter Gaelding zich bij het noemen van de "aangpalenden" aan zijn gewone werkwijze houdt, waar dit mogelijk is. Hij begint bij de oostzijde en volgt dan de wijzers van het uurwerk : zuid, west, noord ...

89 "Item noch vierendertich roen lants dat _____ Vanhell achter der kerke gaf, wat noortwest van troogaende, in een stick van vier lijnen oft thontrent, dat toebehoort den voornomden Louys Devicq; streckende metten oosthende ende zuutzijde teghens de kerchedicstrate; Westhen(de) de Landijngstrate; de noortzijde blandt van Cypriën vand(er) camera. Es hier : ... XXXIIII r^{oe}n." — "folis 84 : pagter Jacques Snick, in de noortkant van t conterken van(d)e naevolgend(e) loo Rhoen, wesen(de) de(n) oos(t)kant van(den) Boomgaert daer hij woont, over dewelcke Jacobus pagter teert t campement." Ook hier de normale richting : O-Z-W-N.

p. 24 v°, 90 "Item wat west van daer twee lijnen lants, recht voorsten an de poorte vander hofstede van Jonch(e)z Louys Devicq, daer Jacob Bo-gaert up woont; streckende metten oosthende upden loonewach die

ter overraerwaert strekkt, beeden gijden ende twerthende tlant ende hofstede van den voornomden Louys Devicq. Es hier: ---- ii lijnen. dit gaf Meyne Planckenaers."

"folio 85: Jacques Snick. Siet voorgaen~~(de)~~."

91 "Item noch twee lijnen, vierenviertich roen lants macigart, dat Jan Steylaert de Bercke gaf; streekende metter oostzyde seghe den bazeman, toebehoerende den voornomden Louys Devicq; tzuuthende tlant van Marandt Deneale ende Jan normantijn, clausa uxorum; de westzyde tlant van Sintta Claren typera; tnoorthernde den boezinge gracht. Es hier: ---- ii lijnen, XLIII r~~oey~~n."

"folio 86: Jan Hennebel, pagter — Paulus Vandenberge."

p. 252. 92 "Item wat bezunt van daer noch / een ghemet, acht roen lants brueck ende bij laeghe van den d'isch alhier~~s~~ een half ghemet, tsa men onderhalf ghemet, acht roen, ligghende inden poldre van Jan Colenbuer, filius Jacobs; streeken~~(de)~~ metten oosthende up tlant vande weduwze Jan Leuridaen; tnoorther~~(de)~~ de sanctiendreve ofte rijdrere, beeden gijden tlant van den zelven Colenbuer(n). Es hier: ---- iiiii lijnen, LVIII r~~oey~~n."

" 87: Jacob Desayer."

93 "Item noch twee lijnen, twaelf roen lants, zuut oost vanden voornomden lande, wendende hofstadeken daer nu Michiel Ryquaerdt up woont; streekende metter oostzyde seghe den strate ende oock metten zuuthende; de westzyde seghe tlant vanden voornomden Jan Colenbuer(n); tnoorthernde upden zuut bogaert van~~(de)~~ hofstade van voortzydye Weduwe Jan Leuridaen, daer nu Franschoys demerra up woont. Es hier: ---- ii lijnen, XII r~~oey~~n."

" 88: Adriaen Vangeluwe daer nu woont."

" dit lant gaf feyssen maes ende margriate zijn wif."

94 Van een andere hand: "Item noch i lijn~~e~~ gaeylelands int hoflant veldeken; streekende metten zuuthende up brunckens driesch, wendende de oostcant van den sticka; tnoorther~~(de)~~ tlant van Jan Colenbuer(n) ende de westzydye Incheery Louys Devicx lant, in tzelle stick, de lijne com~~men~~de by laeghe seghe den d'isch. Es hier: 1 lijn~~e~~. "(zeer moeilijk te ontcijferen!).

"folio 89: Jacques Snick."

p. 251. 95 "Item zuut oost va(n) daer noch twee lijnen, twaelf roen lants in brunckens driesch; streekende met beede gijden ende

tzuuthende duar den rijdwech tot upden bogaert on^{de} blant van
Abraham Ysaeg ; bmoorthen^{de} upde Sijchau beke. Es hier :

"lijken", XII 2^oen."

— "folio 90 : pagter N. Boussemaere — Continuert."

96 "Item west van daer een ghemet, richtich roen lants, upde zuut-
zijde van een stick dat ghenaempt es den drooghen boom ;
strekken^{de} metten oosthende up blant van Koncheezr Pieter
Decerf ; de zuutzida tnaervolghen^{de} ; twesthende ende noortzij-
de, int zel^{re} stick, segheis blant vande kynderen Christiaen
Rijckebusch. Es hier : ---- i ghem^{et}, L 2^oen."

— "folio 91 : Nicolaes Forret — Jan Vanrenterghem."

(Nicolaus Forret, landbouwer te Reninge, verloor zijn echtgenote = Ca-
tharina Masselis, halverwege januari 1694 (11 16-1-1694, RMO p. 82°, n.
3.) Hijzelf overleed op 1 maart 1709 (RMO p. 47 , n. 9). Joannes Van-
renterghem huwde de 3de augustus 1700 met Petronilla Decorte. Dit
echtpaar liet tussen 14-5-1701 en 1-4-1720 elf (misschien wel 12)
kinderen dopen te Reninge!).

97 " Item noch een half ghemet, drie roen lants, ghemeeene met-
den disch alh^{ie}zr, diere oock zoo vele inne heeft ; bezuden
p. 26 2°. an troorn^{comde} landt ; strekende/ metten oosthende up blant
van Koncheezr Pieter Decerf ; de zuutzide blant van Jan colenbueⁿ,
dat ghenaempt es tijlyserstick ; bwesthenden^{de} blant vande kynde-
ren sheezr Christiaen Rijckebusch. Es hier : ---- i lyn(e), LIII 2^oen."

— "folio 92 : Claes Forret (doorstreept) — Jacques Houch - nu
Jan vanrenterghem."

"dit gaf dierich Blomme."

98 " Item al west van daer, bezuden de hofstede vande voorn^{com-}
de kynderen Rijckebusch, daer de weduwe Abraham Deurwaerders
up woondt, in den stick van ontrent vier ghemeten ; strekende
metten oosthenden^{de} up de meerle van sheezr Ollaviar bonaert ; Seiden
zijden blant van(de) voorn^{comde} kynderen rijckebusch ; bwesthend
de de halfre hoflantstraete. Es alhier : ---- i lyn(e)."

— "en wordt niet gevonden op dit verpacht Bonck."

In tegenstelling met wat hoger schreef, hebben de later bijgevoegde
notities (uit de jaren 1695-1705) geen betrekking op een oudere
legger, doch op een pachtboek van Reninge waarin de namen
van de achtereenvolgende gebruikers genoteerd werden.

In dien tyd werden 'de bercke ende onse lieve vrouwe landen van zuigtschoten" telkens openbaar "verheurt" "voor eenen termijn van vijfnaervolghende jaeren." Het is meer dan waarschijnlyk dat dit gebruik ook te Reninge bestond. We zouden aldus de pachters kennen van de verpachtingen geschied voor de jaren 1695 - 1700 en 1705.

- 99 "Item wat zuutsoest van voorgaende noch een half ghemet, ges roen lants upden zuutwesthouck vanden grooten bollaert van heer Anthuerens Dehennin, Bisschop van Ypre; strekende metten oosthende ende noortzijde blant van dheer Anthuerens Dehennin, Bisschop van Ypre, int zelue stick; de zuutzijde seghehs blant van de heerlichede van den Hoflande; twesthende blant van d'heer Ollivier Bonnaert. Es hier: ----- i lynn(e), vi rgn."
- p. 26 v^r — "folio 94: pagter het naechvolgend(e) artiecle — pieter tortelboom."

- 100 "Item wat zuut van daer een half ghemet xxx roen lants (er stond eerst tachtentich) in een ghemet vijfentachtich roen, dat toebehoert heer Anthuerens Dehennin, bisschop van Ypre, ghenaempt baillietschiexken; strekende metten oosthende ende beide zyden blant van den zeluen Bisschop; twesthende blant van Joris Inck. Ende dit lant light wat bewesten der Hofstede van den voornomden Bisschop, daer de weduwe Gherard Gheertsbuene woont. Es hier: ----- i lynn(e) LXXX rgn."
- "folio 93: pagter: sooo men presumeert (!): pieter Nieuw(er)e — pieter² tortelboom."

Pietrus Tortelboom, gehuwd met Maria, Catharina Houflock, werd voor de eerste keer vader te Reninge op 2 December 1700.

- 101 "Item over een stick betnoort noch een ghemet, vierender-tich roen lants upde zuutzijde vanden cleenen bollaert; strekende up blant van Joris Liebaert; de zuutzijde blant van den voornomden Keere Bisschop; twesthende up blant van de heerlichede van den Hoflande, daer Anthueris deschryvere up woont; de noortzijde blant van Jonch(e)r Jacques Schijnckel.
- p. 27 v^r Dit lant gaf Maeyken, de weduwe van Valerius (Valentinus?) Schaze. Es hier: ----- i ghemet, xxxiiii rgn."
- "fol(i)o 95: pagter siet voorgaen(de) artiecle — Pieter Tortelboom."

102 "Item wat zuutwest van daer een half ghemet, twee roeden lants, streckenende metten oosthende up tvoorn omde bailliebilexken; beiden syden vooris Snick lant in de slopgatbilcken; tweethende de halve hoflantstraete. Es hier: --- 1 lyn(e) Lijf 2(o)e>n.
— "folio 96: frans houck — pieter vankertenghem."

— Es lagen "onder thoflant in Reninghe" in 1615 niet minder dan 21 percelen herkland (= de nummers 82 tot en met 102), die samen een oppervlakte hadden van 13 gemeten, 2 lynen en 23 roeden (d.i. circa: 6 ha 7a 86 ca). Ook hier dus vele kleine partijen. Een nieuw bewijs hoezeer de grond "vernipperd" was.

Onder de hofsteden willen wij hier slechts vermelden: deze van "de heerlicheide vanden Hoflande" zelf (in 1615 bewoond door "Antheunis De-schrijvere") en "de hofstede van den bisschop van Ypre ("daer de weduwe Gherardt Gheertssuene woont".

Na "t hoflant" nog een tweede heerlijkheid te Reninge die eveneens tot de "Generaliteit van d'Acht Prochies van Veurn' Ambacht" behoorde: "Haetschip."

> "Onder Haetschip in Reninghe."

p. 27 v. 103 "Item een half ghemet lants, dat / Rorick Debouye der Bercke gaf. Wat zuutwest vander bercke, ontrent den middelwaert vander hofstede ende bogaert valn> Jonch(e)r Pieter Decerf, daer Philips zynne zone woont, neffens ande smesse van Reninghe; Welche hofstede es ghenaempt den ouulen brab; strecken(de) metten oosthende up dyp(er)straete; metten westhende up lant van(den) heere valn> Reninghe, datmen naempt den cleenen hoffbilk; de zuutzyde van dese hofstede compt ande hofstede valn> Jooris Snick, ter brouwerie, ghen(aem)pt den Marandt; de noortzyde teghens sheeren rijdwelch. Es hier: ----- 1 lyn(e) Lijf 2(o)e>n."

— "folio 97: pagter Meesterre Antoine Dumeilly."

"Maurontus" was — volgens de "vita" — de zoon van Adalbaud en Rictrudis. Zijn naam leefde — blykens het doopregister — voort te Reninge. De brouwerij onder "Haetschip" zou wel eens naar hem kunnen genaamd zijn.

De heerlijkheid van "Haetschip" moet eerder centraal gelegen hebben. Het half ghemet onder nr. 103 ligt "wat zuutwest" van de kerk. Ook

Petrus Eynsaem, lange jaren balyuw van de parochie, woonde onder 't laetschip? Hij werd op 28 augustus 1697 te Reninge begraven. Zijn laatste vrouw, Michaëla, Francisca Campe, bleef na zijn dood onder 't laetschip wonen.

In 1615 had de kerk van Reninge in totaal 105 partijen land in eigendom (103 + 2). Hoeveel de verpachting van al die percelen obracht weet ik niet, daar wij het pachtboek niet terugvonden. Daarenboven bezat de kerk nog renten, bossen — waarover later — en ook een "THIENDE", waarvan sprake onder nr.

104 "Item competeert anche voorn~~omde~~ kercke den derden thiende-schoof inden torrebrouch, vande peerboombrugge tot teynden dijcx, bijde Schithouck hooibrugge; ghemeene metten disch deser p. 28 r°, prochie en~~de~~ meer and~~ere~~/ dié~~er~~ och zoo vele inne hebben.

Oorspronkelijk was een tiend het tiende deel van de opbrengst van veldgewas, vruchten, dieren, enz., die men vroeger geregeld aan de heer van de streek, van het dorp, of aan de kerk (klooster, parochiekerk, bisdom, enz.) moest afdragen. Het tiendrecht op graangewassen blijft doorgaans 9 schoven op honderd. De grote 'tiend-heffers' van Reninge — de abdijen van Marchiennes en van Voormezela haalden over nr. 104: 6 op 9 1/4 voor Marchiennet en 2 voor Voormezele. De kerk van Reninge had recht op één van de resterende 3 schoven. — Rest van deze bladzijde onbeschreven.

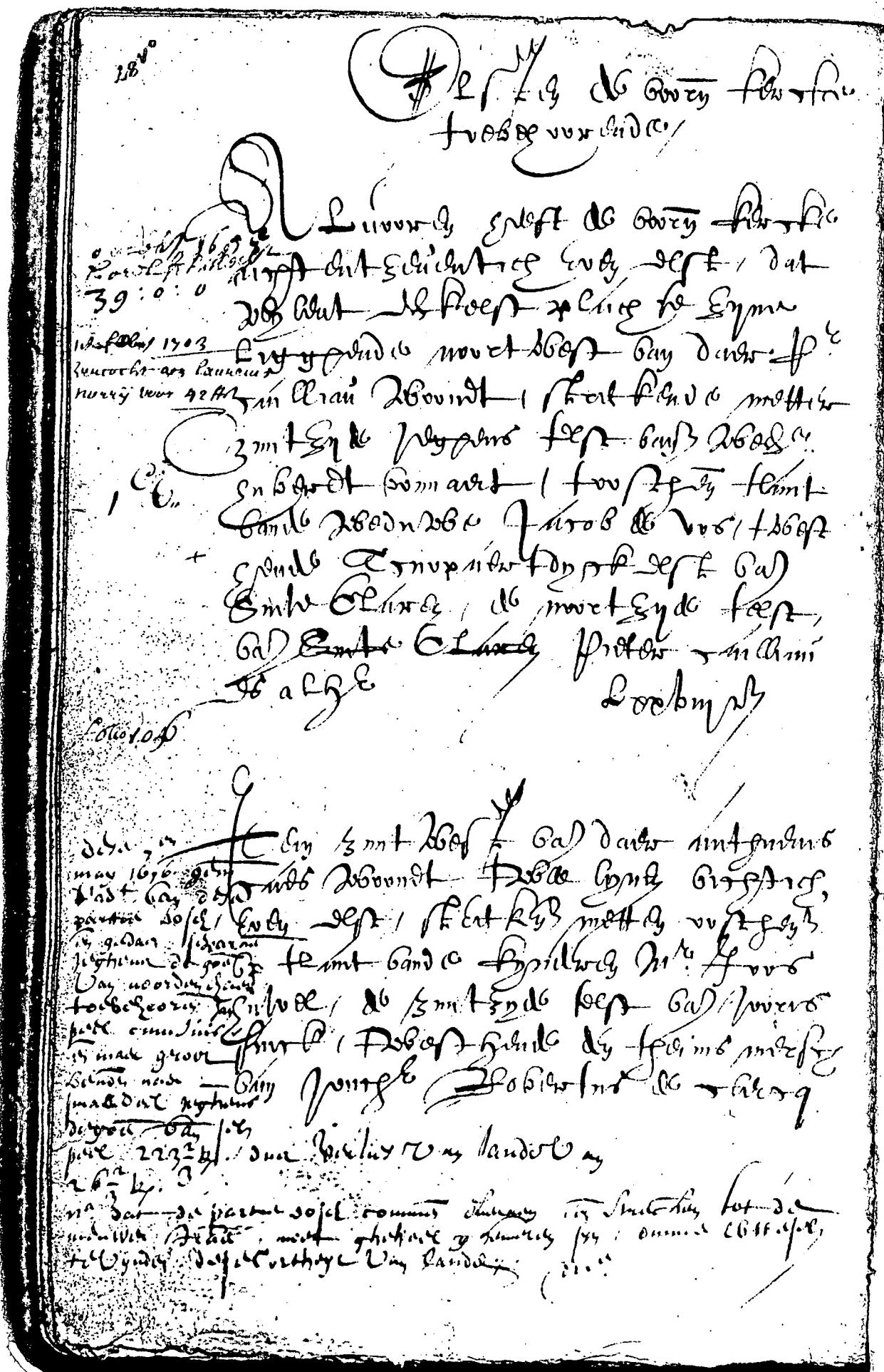
p. 28 v° tot en met 30 v° worden nu de percelen bos beschreven.

"ELSTEN" de voorn~~omde~~ kercke toebehoorende."

In de opsomming van de 'LANDEN' (w.o. zaai-, gras- en maailand), die anno 1615 (reeds) in het bezit waren van de kerk van Reninge, komen er enkele percelen voor die circa 1696/1705 (weer) bos waren (geworden) (b.v. het nummer 26 - 'is elst'). Van nr. 28 wordt later in een randnota gezegd: "dit moet ghestelt zijn in~~de~~ rubriek van~~n~~ d'Elsten." Die rubriek begint p. 28 v° met nummer:

105 "Alvooren heeft de voorn~~omde~~ kercke achtertijerentich zoen elst, dat wylent feertyds) eekelst plach te zynne, liggende noortwest van daer ~~waer~~ Petter Cailliau woont; strekende metter zuutzijde teghens Elst van~~de~~ weduwje Hubert Bonnaert; toosthende thant vande weduwé Jacob Devos; twesthende

Een typische bladzijde uit de 'Terriar' van 1615. Let op de notities v. ca. 1700

L. 112. De noordelijke West Cal / voor
Lobiveldt. Ons van den 1° jy de zontheide
Duidc. En Deynabu fijns grond
~~Wijfje~~

L. 113. En West noordt 26 oest Cal d'urso
Tombele Cal abd West. Ollis enz grotten
Dillenberg 26 sept / hoge lande vnd
L. 106. Zij Plant op Hellingen vnd Vann
Underwinkel Densche / stet hinde mett
L. 114. 3 mit Brink op Heil, voers om Dillenber
val voers, trouwghinde leest Cal
Op hoefstede & pijn, Duyfse leest
Cal man chindt d'urso vnd vndt Eeg
leest, de 28 oest fijns fraude vlygten
nichie.

L. 115. Geboort d'urso my als grotten
beekhoef stentring tuich vnd vndt heil
L. 116. En hinde sept / stet hinde mett
Op hoefstede sept / de Smit En de fijns
L. 117. Val voers Bande Dillenber / val
voers, fijns ghinde fijns Cal en d'urso

De zwarte rand rechts is te 'wisten' aan de 'inlegklep' van de perkamenten
omslag.

Tenopaeertdijck elst van Sinte Claren; de noortzijde telst van Riester Cailliau. Es hier: ---- Lxxviii 2^eoeyn."

- Twee nota's in de rand; de eerste is haast niet te ontcijferen. Wij proberen toch: "october? 1655? Carel ----? 39-0-0." De tweede luidt: 18. febr. 1703 verkocht een Laurens norrij voor 42fl (= pond).
- "folio 106?"

106 "Item zuutwest van daer (waer) Anthuenis caes woondt, twee lymen, richtich roen elst; strekende metten oosthen^(de) up blant vande hynderen (van) Mr Joos Hugael; de zuutzijde telst van Jooris Snick; twesthende de theimbomarsch van Jonch^{(ee)r} Roestus Declercq; de noortzijde telst van Jooris Liebaert.

p. 29 r.º Dit gaf Jan depottere d'oude ende zijn wif.

Es hier: ----- ii lymen, L 2^eoeyn.

In de linkervand van p. 28 r°, naast de tekst van nr. 106, een zeer moeilijk te lezen notitie: "dese 7^{en} may 1616 gem(aeckt?) t'ad^t van dese partie bosch, ende gedaen separatiye segheens de go(n)inge van noorden daeraan, toebehooren^(de) Jan Pele, cum suis, ende maar groot bewon(den) naer smaldeel segheens de gon(ne) van(den) selven pele: 223 2^eoeyn; daer verlies van lande: 26 $\frac{2}{3}$ 2^eoeyn." (223 $\frac{1}{3}$ 2. + 26 $\frac{2}{3}$ 2. geeft inderdaad 250 roeden of 2 lymen, L 2^eoeyn).

"Notja dat de partie bosch commen^(de) daeraan ende strecken^(de) tot de nieuwe strate moet ghekeel ghemeten sijn omme uit te sel^(re) te wijden dese Cortheijt van lande. M^remooye."

107 "Item wat noordwest van daer, com(m)ende van(n) wylent Gillis Ryckaert, richtich roen elst, ligghende onder thofblant in Renynghe; oost van^(de) vuldraertdriesch; strekende metten zuuthende up bleen (van) Jooris Vandeleniere, c(aus)a uxoris; bnoorthende telst van⁽ⁿ⁾ dhes^{(ee)r} Riester defijne; doostzijde telst van⁽ⁿ⁾ Mailliardt Devick, int zel^(re) elst; de westzijde bnaerwolghen^(de).

Es alhier ----- XL 2^eoeyn."

108 "Item bewosten daer an een ghement, prafeter twintich roen, onder eekelst en^(de) taillielst (> taillie = hakhout); strekende metten oosthen^(de) up t'voorgaens^(de) elst; de zuutzijde t'voorgaen^(de) leen van⁽ⁿ⁾ Jooris Vandenbelleniere, c(aus)a uxoris; twesthende blant van⁽ⁿ⁾ Guillame / cooman, dat onder blaetschip licht; de noortzijde telst van Malliardt Pierin - de nieuwe strate loopt hier vier houch deure - ; enda int eekelst es een cleen huseken,

p. 29 r.º

dit as oock hoflant, ende ghalt halfre hoflant schult. Hieraf compt de kerche *(toe)*, bij ghifte valn Adelíene, de weduwijn van Willem dewijnt, i lynn^e, XLVII r^eo^en, en^(de) dame^e i lynn^e, XXXIII r^eo^en Gilles bijequaert. Es hier: ---- ii lynn^e, LXXX r^eo^en."

— In de rand: "tjaer 1676 ontbloot door ---? Blomme, Marijn deschapper (dese namen zijn doorgedaald en vervangen door: "den heere ---? Campe?" We kennen een Marinus Deschapper, v te Reninge 20-12-1695. De familienaam Campe kan hier Pastoor Jan-Baptist Campe betreffen. De oudste trouwakta die wij, tot dusver, terugvonden te Reninge dagtekent van 23-8-1679. Die dag zegende Z. E. H. Campe het huwelijk in van Michaël Maunijnck en Maria Delau. De vorige trouwakten uit dit en de voorstaande jaren zijn niet bewaard in dit huwelijksregister. Het is bijgevolg zeer goed mogelijk dat Z. E. H. Campe in 1676 reeds pastoor was te Reninge.

109 "Item noch bewesten van daer, onder de Cuere (= de Heerlijkhed van Reninge zelf) in Reninghe: een ghemet, achtentwintich roen eekelst, gheb(e)yt den braemackere, recht bezuiden daer Louys Hauweal woont; streckende metter oostzijde zeghens t'kerchelandt; tzuuthende up telst, leon zijn^(de) valn Jonch(e)s Van den Kerckhove; de westzijde ende troorthende landt vanden sterfhuuse van dhes^er Christiaen mariaval. Compt alhier: ---- i ghemet, XXVIII r^eo^en."

— Als het om ongereerd rechthoekige percelen gaat gebruikt landmeter Pieter Gaelding altijd de termen 'henden' en 'zijden'. Met de 'henden' bedoelt hij de kortere breedte-'canten' en met 'zijden' de uiteraard langere zijden van de rechthoek.

p. 30 r.º 110 "Item noch een lyne, twaelf roen elst, inden bulscamphouck; str(eckende) metter oostzijde ende tzuuthende zeghens tlant van Cypriaen Ver(c)camere; de westzijde de bulscampstraete; troorthende tlant van myn heere den Bisschop valn Ypre. Es alhier: ---- i lynn^e, XI r^eo^en."

— "folio 113. 115: "21^e x^ebre 1688 verigt de taille, aan Charles Waels voor 43: 10: 0 (pd) — 3^e maerte 1695 aan door Campe voor 60-0-0."

111 "Item noch t'zerentich roen elst, onder eekelst en^(de) taillike^e-elst, wat noortoost van troogaende; str(eckende) metter oostzijde zeghens telst van franchois verhee; tzuuthende telst van^(de) weduwe Joncheer Mahieu Lottin; de westzijde delstens valn

Roelandt peel en(de) Anthuenis Plaetervoet ; tnoorthen(de) blant vanden zelven Roelandt peel. Es alhier : ---- LXX 2^{roeden}.

412 "Item noch een half ghemet ende syfentwintich roen elst, wat/p. 30 v° noortoost van daer, strekende metten oosthende op blant van(n) heer ferdinande vanlichtervelde, heere van(n) Vellenare ; de zuutzyde blant van(n) Mr. Jan Dehaze ; twesthende up telst van(n) Iosse Reves, chaus>a uxoris ; de noortzyde den langhen happenden Bulscampadreeve. Es alhier ii^{lijnen}, LXXV 2^{roeden}."

> "Inder WESTENE";

413 "Item vier lijnen zessentwintich roen eechelst, danaf dat Ca-zen Dehaze gaf een ghemet, XL 2^{roeden}, ende looy Vanhove, ten oost- hende daeraan IIII XX VI 2^{roeden}, scheedende op een laertgen ; strekende metten oosthende on(de) zuutzyde gehens delsten van(n) Pieter Tabilli- au (sic!) ; twesthende telst van(n) Maerten van(n) Betsbrughe ; de noortzyde telst vander kercke vander Westen.

Es hier : IIII lijnen, XXVI 2^{roeden}."

- "ten jaere 1686 ontbloot door Charles Wels."

We vonden 9 percelen bos beschreven (nrs. 105 tot en met 113),
— samen groot : 6 gemeten en 59 roeden = ± 1 ha 78 n 8 ca.
Pagina 31 v° is niet beschreven geworden. Er volgt een nieuwe rubriek vanaf
p. 31 v°, met als hoofding :

"RENTEN" de voorn(omde) kercke toebehorende, vallende teleken "barnette" (> St. Bavo, kerckelijke feestdag : 1 oktober).

> "Ende eerst vander kercke zuutwerts gaende tot den Sernards plato, oost over d'hyperstrakte."

Hier begint een nieuwe nummering, deze keer in arabische cijfers.

1 "Alvooren Mijn heere van(n) Renynghe ghelt der kercke van(n) Re- nynghe jaerliex te midwinterre up zynen jaercheijns : zeven harot evene (> arena = kaver), ende ii^{schelen} par(sis) in pen- nyne rente. Es hier : zeven harot evene on(de) 11 schelen par(sis)."

2 "De weduwe dhei^{er} Jan Vande Capelle ghelt drie skele par(sis) tsjaers up IIII lijnen, XXXVI 2^{roeden} lants thaerder hofstede en(de) boogaert daer Jacob van(e)ssene up woont ; strekende metten oost- hende up haer selfs landt ; twesthen(de) / d'hyperstrakte ; de zuut-

p. 32 v°

zyde haer selfs lant int zelve hof ; van noorden handt vah^r Pieter
Debrunck : *III schelē parisis.*

- 3 " de zelre ghelt noch rechthien pene (penningen = denieren) parisis
tsjaers upden guutcant vanden hore een lyne landt, strekende met
beeden eynden als voorren; vah^r zuden handt van(de) weduwe ende kij-
deren Inghelē Vanpeene : *XVIII denieren parisis.*
- 4 " Mailliardt derick achthien pene parisis tsjaers up vier ly-
nen lants in zyne hofstede daer Mahieu deraedt woont, ghaempt
te coorneloos; toosthen(de) upden lantdilf; toosthende up d'Yperstrae-
te; beide zijden zijn selfs lant : *XVIII d. p. parisis.*
- 5 " Jooris Snick, causa uxoris, up ii ghemeten landt, ghaempt
den mersch, ten noortoosthoucke an zyn(en) jonghen bogaert, daer
Guillaume too nu up woont; de noortzijde de beke; toosthende
upden lantdilf; de guutzijde zijn selfs landt: *XXV schelē p. parisis.*
- p. 32 v.º 6 " De kijnderen Jacques Colenbuen, filius hendriex / up ii ghemet-
ten lants upde guutzijde vah^r huvelieden hofstede, daer Jooris Hale-
waert woont; strekende metten oosthende ende guutzijde segheens
Sinte Claren landt; toosthende d'Yperstrate; de noortzijde huvel-
ieder selfs landt inde zelre hofstede: *XXVIII schelē, IIII d. p. parisis.*
- 7 " Jacob Braem, filius Jacobs ghelt xi schelē parisis tsjaers
up een half ghemet lants mersch, oost vander stade daer Jacob
vah^r hore up woont; strekende metten guuthende up tleen vah^r
Jan Schavelen; toosthende handt vah^r Jacob vanhore cum suis;
d'ostzijde segheens de kemelle; de westzijde handt vah^r franchois
vah^r dixmude. Dese rente gaf Malin Colenbuen ende Elisabet, zijn
wijf: *XI schelē parisis.*

> " dese naervolghende landen liggen bewesten d'Yperstrate
ende blypoosten de groene strate."

- 8 " Jooris Snick gelt vier seelē twee pen(nen) parisis tsjaers up
duē ghemeten lants; strekende met beeden eynden upde soornom-
de straten; beide zijden zijn selfs landt: *III schelē ii p. parisis.*
- 9 " Goeldynghen (van) Mr Anthmenis malegher ghelden xiii schelē
vi d'enier(s) p. parisis tsjaers up vijf lynes landt, upde noortzijde
vah^r huvelieder hofstede, daer Pieter Vansteelant woont;
toosthende up d'Yperstrate; de guutzijde huvelieder selfs lant int
zelre hof; toosthende en(de) noortzijde lant vande kijnderen (van)

W^r Joos Hugael, daer nu Jan Dedeckere woont (een naamgenoot van Pastoor Jan Dedeckere = Joannes Deckerius, waarover vroeger, een familielid of de Pastoor zelf?): XIII sc(ele) vi d. plarisib.

- 10 "De weduwe Michiel outters gheft X sc(ele), VIII d(e)coniers tsiaers bezet up een ghem~~eten~~ lants, daer heindrick desanghere plach up te wonen; toosthende den corten hil; twesthende den peesedriesch; beeden zyden blant van Joos deroo, causa uxoris: XI sc. VIII den. par.
— Randnota: "dese rente, zo verryre strecken(de) capitael, es ghelost bij Jan de vroe? an franchoois demey, kerch(m)eester re??, die danof staet te rekenen van ervelijcken ?? de wedgloopen vande jacq(rein?). Actum en(de) continuende IIII en martii 1637." Deze nota is niet met zekerheid te reconstrueren, al is de betrekking ervan wel te begrijpen..."

> "dese naervolghen(de) assignementen liggen beweten (verbeterd uit beroosten) d'ypenstraete, bezuden de hoflantstrate en(de) benoorden de muelenstraete."

- 11 p. 33 v° "Pieter Verzonote, causa uxoris, gheft XXXV sc(ele) VIII d. par. tsiaers up II ghem~~eten~~ lants / zuutwest zynder hofstede, daer hij up woont; streeckende metten oosthende up zijn selfs lant en(de) den godsackere van(n) Jan de walle; beeden zyden zijn selfs landt; twesthende de Wallebeke, : XXXV sc(ele) VIII d. par. uxoris.

- 12 "De weduwe dheijsr Jan van(de)capelle gheft III sc(ele) VIII d(e) merre plarisib tsiaers, up II lijnen, praepter V roen lants in haere quaede vier ghem~~eten~~n; streeckende metten oosthende up blant van(n) Jo(n)cheer Jacques Schijnckel; beeden zyden huur selfs landt, int zelv(re) stick; twesthen(de) de walbeke an blant van Jan elegoot; III sc. VIII d. par.

- 13 p. 34 v° "Christiaen blom(m)e gheft XX sc(ele) plarisib tsiaers, bezet up drie ghem~~eten~~ lants, wesende zyne hofstede en(de) stick benoorden daer hij woont, wat west van blyndeken; streecken(de) metter oostzijde blant van(n) Weduwje Inghelie Vanpeene met haere kinderen; zuuthen(de) de muelenstraete; de westzijde zijn selfs landt; noorthende blant van(n) Jan elegoot en(de) Pieter de Brueck : XX sc. par."

> "dese naervolghen(de) hypotheken liggen bezuden muelenstraeten, tusschen de groote muelenstraete en(de) de buschstraete."

- 14 "Joncr(aunne) [Maecken], de weduwe [Inghela Vanpeere] (van Konehee)z Mahieu Lottin (de namen tussen haakjes werden doorstrept in het hs.) met haere lynders ghelyt IX den. par. tsaers up 1lynder lants up twesthende van haer stick, ghenaempt Calleken Aernouts hofstede, recht west van(de) Renijngmuelen; str(eekende) metter oostzijde zeghens haer selfs lant, intzelve stick; tzuuthende up therschelant, oock in tselve stick; de westzijde de buschstraete; noorthen(de) lant van(de) weduwe Jonch(e)z Mahieu Lottin, daer een huseken plach te staene: IX den. par."
- 15 "Franschois Deman d'oude ghelyt V sc. par. tsaers up een ghemet(l) lants in zijn v(er)vallen hofstede, daer Jan vanvleteren plach te wonen; str(eekende) metten oosthende up de muelenstraete; beide zijden zijn selfs lant; twesthende telst valn> malliard Devick, dit gaf Willem Sanders: V sc. par."
- > "Tusschen de halfre hoflandstraete ende Sinte Corijnstrate?"
- p. 34 v°, 16 "Joris Snick, causa uxoris, ghelyt IIII sc. par. tsaers up een half ghemet(l) lants, recht west zeghens over zijn hofbaillie (> baillie = hek,hekwerk, afsluiting) daer hij woont; toosthende op de halfre hoflandstraete; twesthende ende beide zijden zijn selfs landt. Den rijdwech van den Heere van Renijnghe loopt hier over: IIII sc. par."
- 17 "Franschois Deman d'oude, causa uxoris, ghelyt IIII sc. par. tsaers up onderhaef ghemet(l) lants, ten Woesten gracht; str(eekende) metter oostzijde up landt van Pieter perre; de zuutzijde telst, wesen(de) de dreve van den dijk van Renijnghe; twesthende Sinte Corijnstrate; de noortzijde den Woestengracht en(de) lant van(de) bercke valn> Renijnghe; IIII sc. par."
- 18 "Den selven ghelyt noch V schel(s) VIII d(en)re) p(arisie) tsaers up vijf lijn(en), L 40ern lants inde hofstede daer Pieter debaent plach te wonen, ende daer nu Gillis dekryvere up ghetem(m)ert (!) heeft (> vele woonsten waren toen in vakwerk; het 'geraamte' bestond uit ruiten stylen waartussen een met leem overstrekken vlechtwerk of - in de beste gevallen - stenen gemetseld werden. cf. 'plak en stak'); toosthende de buschstraete; twesthende ende noortzijde zijn selfs landt inde zel(v)e hofstede; de zuutzijde zeghens dhofstede van(de) weduwe Jonch(e)z Mahieu Lottin, daer Joos decock woont: V sc. VIII d(en) p(arisie)."

- p. 362.¹⁹ " Joncrauwe Margriete d'hase, weduwye van Jonchee & Mahieu Lottin, ghelyt XVIII den. par. tsiaers up het noorderste langhe stickers, bezuden dor zoghen bogaert van Kielte & Perre ; toosthende op de buschstraete segheens over Merchiennes heyde ; de zuutzyde segheens haer selfs lant ; twesthen(de) telst van Jonch(e) & ferdinande van lichtervelde : XVIII den. par."
- 20 " De zelve ghelyt noch XV d. v. b. par. tsiaers up vijf vierden? of vierendelen?) lants bezuden an troon(onde) landt ; toosthende de buschstraete ; de zuutzyde lant van(de) weduwye Inghele Vanpeene ; twesthen(de) lant van Guillamm(e) Cooman : XV d. v. b. par."
- > " Bewesten de populiare, benoorden de straete totter merschbeke."
- 21 " Mailliardt Bastynck ghelyt VIII sc., IIII den. par. tsiaers up twee lynen, LXXVI lants ter noortwesthoucke an zijn bogaert, daer Anth(ueni)s demerre woont ; tzuuthen(de) up zijn stick dat bewesten an zyne vloorn(onde) hofstede licht ; doostzyde Sinte Claren landt, int zelve stick ; de westzyde lant vanden helighen gheest (= de 'disch') van Renijnghe ; tnoorthen(de) up tlein van floraeen peil, filius Roelandts : VIII sc., IIII den. par."
- p. 35 v.
> " Bezuden de straete tusschen Sinte Coryns straete en(de) de Bulscampstraete."
- 22 " den zelven Bastynck III sc. par. tsiaers up twee lynen lants up den westcant van den sticke, recht segheens over en(de) zuut mer zyne hofbaillie, daer den voorn(ondern) Anth(ueni)s de merre woont ; doostzyde Jan Schevels leen int zelve stick ; tzuuthende teorte ghemet van franchois Verhee ; de westzyde lant van Roelandt peil : III sc. par."
- 23 " Pieter vandensteene ghelyt III sc. VI den. par. tsiaers up zeven vierendelen lants, bezuden ande hollebeke ; toosthende en(de) hom de zuutzyde lant van Jonchee ferdinande van lichtervelde, heere van Vellenare ; twesthen(de) lant vanden clooster van Loo : III sc. VI den. par."
- p. 362.²⁴ " den zelven noch V sc. III den. par. tsiaers up i ghem(st) lants, benoorden den huse daer Mailliardt Provengier woont, toebshoeren(de) de kynderen Lauwers Michielssuene ; toosthende lant van -den heere van Wijnterhove ; de noortzyde zijn selfs lant ; twesthende de Bulscampstraete. dit gaf Steven dodech : V sc. III d. p."

25 "Den zelven noch een scelle parisis > tselaers, die Everard Heynssuene der kerche gaf, up ii ghemeten lants, wendende dhoftende daer de weduwē Inghele van den steene up woont; benoorden an Bulscampgoet; bezoosten de bulscampstraete; bewesten an landt van Roelandt peel, ghegor; bezuden blandt van de wevers Lauwers michielssuene: i scelle parisis."

26 "Joos reyf, Claus a uxoris, ghelt v se. vi den. par. tselaers up een ghemet, XXXI 2loeyn elst, begudens anden langhen, happenden bulscamp, daer Guilliamē deurwaerde, up woont toosthen(de) telst van dese kerche; de zuutzyde het naervolghen(de); twesthende up de bulscampstraete; v se. vi den. parisis."

p: 36 r. 27 "Den zelven noch twee scelle, ix den parisis > tselaers up i lyn(e), XXIII 2loeyn elst, up de zuutzyde van(t)zelve elst; beeden eynden altooveren; de zuutzyde blandt van(n) Mr Jan dehaze cum suis: ii scelle, ix den. parisis."

28 "Guillame desmat ghelt x scelle parisis > tselaers up i lyn(e) lants, up doostzyde van(de) vervallen hofstede, daer Jan Wutssz(w)e me? te wonen plach, met in stick benoorden daer an; streckende noort duer den pit tot up de nieuwe straete; doostzyde zyne hofstede daer Anth(uenij)s delij woont; de westzyde zyn selfs lant, in tzelvē stick; tzuuthen(de) oock up zyn selfs lant.

Dit gaf Lauwers betrouwene: x scelle parisis."

29 "Mr Jan dehaze cum suis gheyt x scelle parisis > tselaers up i lyn(e), iiiii XXVII 2loeyn lants up doostzyde van huerlieder, vier ghemeten, bewesten an troorn(homde); streckende metten oostzyde en(de) tzuuthende segens sheeren rydwech; de westzyde huerlieder selfs landt, int zelve stick; troorthen(de) up de nieuwe straete. dit gaf christypine (> Crispina), uxor looy Braem: x scelle parisis?"

p: 37 2°, 30 "Den voorn(homde) Guilliamē desmet ghelt x scelle parisis > tselaers, bezet up iiiii lyn(en), L 2loeyn lants; streckende metten zuuthende up de menschbeke; beeden zyden zyn selfs landt; troorthen(de) duer den bealen pit tot up de nieuwe straete: x scelle parisis."

31 "Den zelven noch vier scelle parisis > tselaers up i lyn(e), xxv 2loeyn lants, bewesten an troorn(homde); beeden eynden altooveren;

de westzijde blant van dhes^rs Pieter defyne : iiiii s^cele^r parisis^b.

> "Inden brabanthouck":

32 "Heer Anth^uenijs dhennin, bisschop van Ypre vi s^cele^r, iii de-
<nt>ers tbaerts up i ghem^{et} lants, up tweesthende valn^r zijn Hof-
stedecken, daer Jan dehouck up woont, met stickxken bezuden
daeraan ; str^eckende metter oostzijde segheens zijn selfs lant;
tzuuthenk^{de} en^{de} westzijde Rosland peels, zuⁿgor lant;
troorthende up tstraetges, recht bezuden thof valn^r Jans deghelpe-
re, daer hij woont. Hieraf heeft gheheren Phili^{ip}ps bollaert
v s^cele^r parisis^b, Everard buse XII d. par. ende Bette valn^r eas-
ters iii d^{en}iere^rs. Es hier : vi s^cele^r iii d^{en}iere^r parisis^b."

p. 37 v°. 33 "Michiel deghelpare xxii s^cele^r parisis^b tsiaers up zeven
lijnen^r lants, wendende de v^{er}rallen hofstede daer Maerten
dalphen up te wonen plach ; str^eckende valn^r beeden zijden se-
ghens zijn selfs landt ; tzuuthende zom up zijn hofstede daer
hij up woont ; troorthenk^{de} de hooghe zoden valn^r Jonckearje
Jacques Spierijnsck : xxii s^cele^r parisis^b."

34 "David Seguivy ghelt vi s^cele^r parisis^b tsiaers up i ghem^{et}
lants up doostzijde van zijn een hofstedecken ; tzuuthenk^{de} tstraet-
gen ; troorthenk^{de} de hooghe zoden ; doostzijde blant valn^r mijn
heere den Bisschop van Ypre ; de Westzijde zijn selfs landt, int zelve
hofstedecken : vi s^cele^r parisis^b."

35 "den zelven noch iii d^{en}iere^r parisis^b tsiaers dat Jan Mand-
ville gaf up ii lijnen^r lants, gherhaemtpt mandevils hofstede ;
doostzijde zijn selfs lant int zelve stick ; tzuuthenk^{de} blant
valn^r francois v^{er}hee ; de westzijde de beke, daer Renynge ende
Oostvleteren scheiden ; troorthende upden wandelaere van floriaen
peel, zuⁿgor onde francois v^{er}hee ; iii d^{en}iere^r tsiaers."

p. 38 v°. 36 "de beghijnen van Sint^e christijnen typer ghoden v s^cele^r parisi-
sis^b tsiaers up onderhalf ghem^{et} lants int Wittelam ; tzuuthende
ende beide zijden blant valn^r davidt Seguivy ; troorthenk^{de} upden
bekemersch valn^r Pieter dewaghenmake^r ; v s^cele^r par. tsiaers."
In linkerrand : "fait extr^act ? = extract, uittreksel anno 1689."

> "Noort vander kercke".

37 Mr Mathens Caboot ghelt xxxvi s^cele^r parisis^b tsiaers, waer-

van dat gaf Willem claeij xx s^celes p^arisis>, ende Maroye, de weduwe van Jan Claeij, xi s^celes p^arisis>, bezet up iii ghem^{eten} bronck^{an}dt maeygaers; bestoet na(n) daer Jooris Wiercamare woont; strekende metten oosthende up bleen val^r Jonch^{ee} Jan Buctsel; de zuutzyde twynswedeken vnde kercke val^r Renijnghe; twesthende den ruisshaert; de noortzyde den hufemeet (of hufemeet) i xxxvi s^celes p^arisis.

- 38 " den dicht van Nieupoort ghelt xx s^celes p^arisis tsiaers, dat Cathelyne zuebond de kercke gaf, bezet up een half ghemet lants upda noortzyde van haere vette weede, teghens over Charles dewa-ghenmakers; strekende metten oosthen(de) up blant na(n) Adriaen Huerlebout, claus^a uxoris; de zuutzyde tselfs dichtlant, inde zelre weede; twesthende Joncheer Jacques Spierynck; de noortzyde de Riviere d'Yseren: xx s^celes p^arisis."
- p. 38 v°

> " Noordtover in Renijnghe."

- 39 " Charles de Waghemakere ghelt xi s^celes p^arisis tsiaers die lauwers herman gaf, up vier lijnen lants, ghaemt den stryneck; toosthende en(de) zuutzyde zijn selfs landt; twesthende hermesdreve; de noortzyde blant vanden dicht na(n) Nieupoort. Sit licht recht noordwest val^r zynant: xi s^celes p^arisis."

- 40 " Abraham Isaacq, claus^a uxoris, ghelt iii s^celes vi deniere tsiaers, daer af dat gaf Gheven dodyc ii s^celes vi d(en.) p. en(de) en(en) anderen xii d(en.) p^arisis, up een half ghemet lants upden noortcant val^r zijn vette weede, noort vande Crockemuelen; strekende metten oosthen(de) up twylgheweeden val^r Jonch^{ee} Jacques spierynck; de zuutzyde zijn selfs lant; twesthende Charles de waghemakers lant: iii sc., vi d. par. siaers."

p. 392° > " Onder Thoflant in Renijnghe."

- 41 " Hendrick devos ghelt x s^celes p^arisis tsiaers up een half ghemet, xxv zoen lants upden zuutcant val^r tdrichouexken ter Cuerbaarsbrugge; strekende metten oosthende up d'oude straete; de zuutzyde blant val^r d'hes^r Olivier Bonnixart; twesthende de hemmelle; de noortzyde zijn selfs lant int zelre strick: x s^celes p^arisis."

- 42 " den dicht val^r Sint Jacobs typre x s^celes p^arisis tsiaers

up een ghemet lants inden oosthoeflantbrouck; toosthen^(de) de kemmela; de zuutzyde blant van⁽ⁿ⁾ dese hercke; twesthen^(de) en^(de) noortzyde tselfs ditz landt; x skele> parisis>.

— Het geslacht Bonnaert, waarvan o.m. sprake is nr. 41, was van adellijken bloede. Leden van die 'familie' bezaten uitgestrekte grondeigendommen in onze streek. Te Zuidschote alleen al: twee boerderijen, t.w. de hofstede "Decorle" bij 't Vuilvoordeke (met een totale oppervlakte van ca. 45 ha 55 a 69 ca — zie dl. III van onze ZANTINGEN, pp. 2-26) alsook de hofstede "Sampert" (groot --- 26 gemeten, twee lijnen, $57\frac{1}{2}$ roeden² (= ± 11 ha 87 a 90 ca — cfr dl. IV, blz. 2-22). En zeggen dat Zuidschote slechts een oppervlakte heeft van 410 hectaren...

43 » Jonch(ee)s Pieter decerf xiiii skele> tsiaers, die laornmen (> Lambertus) maes gaf up i ghem(et) maeygare; strækende metten oosthen^(de) upde kemmala; twesthen^(de) ende zuutzyde blant van⁽ⁿ⁾ mijn heere van⁽ⁿ⁾ Renynghe; de groortzyde zijn selfs lant, int zelre stick: xiiii skele> parisis>."

— Deze Pieter decerf zal wel te vereenzelvigen zijn met 'den heere van Wintershove', die herhaaldelyk als landeigenaar vernoemd wordt in de liggen van 1615. In 1697 was een zekere "Franc(hois) Charsle decerf, seigneur de Wintershove, eclye> — we schreven het al — een man de voornaamste notabelen (basteelheer?) van Flaminginge (cfr dl. XVI van de Zantingen, p. 11).

44 " den zelvers noch xxi skele> parisis> tsiaers, die Denys van Renynghe der hercke gaf, bezet up i lijne> L 200 m broucx, bezuden an troestomda>; beide eynden alsovooren; de zuutzyde stinkte Claren ende meer ander(e) lant: xii skele> parisis>."

p. 40 v. 45 " Joncheer Louys decerf gheft ii skele> parisis> tsiaers up ii lijnen> lants in zijn quade weedekens, noort van zynder hofstede, daer Jacob bogaert up woont; strækende metten oosthende up tstraeten; de zuutzyde en(de) westhende zijn selfs lant; de noortzyde blant van^(den) helighen gheest van Renynghe (= de 'dich'), mit zelre stick:

46 " Joncheer Jan Vandenkerckhove ii skele> parisis>. gheft ii skele>, viii diericke parisis> tsiaers up vijf vierendelen>

lants upden westcant van zijn middelste stick, daer Christoffels
de goede plach te wonen, recht bezuden Marandt (!) dewrelat; strek-
kende met beeden zijden en(de) tzuuthen(de) seghehs zijn selfs
lant; noorthende de stracke ; ii steele>, viii d(eniere) pharisib>."

47

"Den zelven noch ii steele>, viii d(eniere) pharisib> tsiaers op een
verendeel lants ten guethende an voornomde; toosthende en(de)
guutzyde zijn selfs lant; twesthen(de) landt val(n) Pieter dewynt,
filijus Pieters : ii steele>, viii d(eniere) pharisib>."

48

"De weduwe Jan Lewidaen ghelt v steele>, iii d(eniere) pharisib>
p. 412. tsiaers, die gaf sonch(e)z lippen claysofugne: / up i ghem(et)
lants, ghenaempt tzuuckerweghelken, strekende matter oostzyde
seghehs des westyheer val(n) Jan Colerbuen; tzuuthen(de) da hyn-
deren val(n) dhes(r) Christiaen ryckebusch, de westzyde haer selfs
landt, int zel(re) stick; noorthen(de) up blant val(n) Jan Colen-
buen: v steele>, iii d(eniere) pharisib>."

49

"De zelre noch vi steele>, viii d(eniere) pharisib> tsiaers, daer
af dat gaf hendrick devos ii steele>, i d(enier) pharisib>, en(de) Rie-
ter Ryckewert xii d(eniere) pharisib>, en(de) Jacob Palyne, cum suis,
iii steele>, viii d(eniere) pharisib>, up ii ghem(eten) landts int voor-
n(omde) stick, beeden eynden en(de) doortzyde als voornomde;
de westzyde Davidt deguisij: vi steele>, viii d(eniere) pharisib>."

50

"De kynderen dhes(r) Christiaen ryckebusch ghelden v steele>, ii
d(eniere) pharisib> tsiaers up i ghem(et) lants, wat oost val(n) haer-
lieden hofstede, daer de weduwe Abraham durwaerder up woont,
ghenaempt dit stick de maerle; beeden eynden endde noortzy-
de al haerlieder selfs landt; de guutzyde blant val(n) dhes(r)
Olivier Bonnaert: v steele>, ii d(eniere) pharisib> tsiaers,

51

"Abraham Isaack ghelt xxiii steele>, iii d(eniere) pharisib> tsiaers up i lynde L 2(oen) lants in zijn verbrande hofstede;
tzuuthende de hoflantstraete; noorthen(de) en(de) beeden/ zy-
den [ende noorthen(de)] seghehs zijn selfs lant: xxiii s, iii d. par-

52

"Joris Snick ghelt xvi steele> parisisib> tsiaers, die Mar-
griete paunels gaf up i lynde, L 2(oen) lants; strekende metten
oosthende up blant val(n) Pieter gaelding, en(de) de kynderen je-
remias galandt; twesthen(de) en(de) de noortzyde zijn selfs
landt : xvi steele> pharisib>."

53 "De kynderen van Jeremias Galandt gheldens \times s \langle cele \rangle p \langle arisis \rangle tsiaers up mer lijnen \rangle lants, wesende hofstedeke[n] daer looy Rauwels herberghe up houdt, ghenaeempt de trompe; strecken \langle de \rangle metten oostherde[n] up blant va(n) Pieter paeldyng; de zuidzijde blant van Joris Snick, dat een hofstedeke[n] plach te zyne; twesthende de halve hoflant straete; de noordzijde hapt seghe[n] blant van(den) voorn(omden) \rangle Joris Snick: \times s \langle cele \rangle p \langle arisis \rangle ."

54 "Joris Snick ghebt viii s \langle ele \rangle p \langle arisis \rangle up een half ghem \langle et \rangle lants, p. 42 v.^r. up den zuidcant va(n)/ zynen geut bogaert; toosthen \langle de \rangle dhofstede va(n) guillame cooman; de zuidzijde den bogrert voorn(den) zelven cooma(n); twesthende de halve hoflantstraete; de noordzijde seghe[n] blant vanden zelven Snick viden voorn(omden) \rangle bogaert: viii s \langle ele \rangle p \langle arisis \rangle .

55 "Jan Wanignon ghebt v s \langle ele \rangle , \times d \langle eniere \rangle p \langle arisis \rangle tsiaers up hof en \langle de \rangle dhuisynghen daer hij woont onder tlaetschip; streckende met beeden eynden en \langle de \rangle noordzijde seghe[n] blant en \langle de \rangle hofstede va(n) dierlick liebaert daer hij woont, de zuidzijde seghe[n] den Jockwech. Hieraf gaf Lambrecht pijsjer iiiii s \langle ele \rangle , iiiii d \langle eniere \rangle p \langle arisis \rangle en \langle de Jan Ingelram xviii d \langle eniere \rangle : v s \langle ele \rangle , \times d \langle eniere \rangle p \langle arisis \rangle .

56 "Jan Sillieul, filius pietatis, over de weduwie van Jacques va(n) cossene, ghebt zes ponden p \langle arisis \rangle tsiaers, losbaer den pennijne gebthiene (= 6,25 %), in een assignement (= assignatie = lastgeving = schriftelijke opdracht tot betaling) van twaelf ponden p \langle arisis \rangle , ghemee[n]e metten disch deser prochie; bezet up dhuisynghen, Brauwerie, het al-lam (= alaam) en \langle de \rangle up de helft van iiiii lijnen \rangle , XXV vloern lants, p. 42 v.^r ligghende ter Benijngmuulene /; strecken \langle de \rangle oost seghe[n] teleene muulenstrakken; van \rangle guden de grote muulenstraete \langle afste \rangle ; van westen ende tworthen \langle de \rangle blant va(n) Pieter paeldyng, cum suis; mellen \langle de \rangle jaerlicx dese rente telcken ----- (niet ingevuld in het hs.) en \langle de \rangle voorts naer twintigsten vanden originelen rentebrief, diek ten vullen ghewaghende (= die er ten volle gewag van maakt)."

Es hier - 17 p \langle onden \rangle p \langle arisis \rangle tsiaers.

57 "Den zelven ghebt noch thien ponden, tien kelken \rangle p \langle arisis \rangle tsiaers, losselick alsovooren, bezet upde voorn(omde) hypotheqe oock naer dispositif vanden originelen rentebrief in daten ----- (n.i.): - X p \langle onden \rangle p \langle arisis \rangle .

58

p. 43 2°

"cijlis vandenwalle, filius Willem, ghelt negher pont^{den} par-
(isis) tsiaers ghelycke losrente; bezet op gijner huizinghen ende
erfre daer hij up woont; streckende> metten oosthen^{de} upde
wzedunre Jonch(eer) matien lottins ende Jooris Snics lant; de
zuidzijde gehens den zelven Jooris Snics lant; tweethende tot
half / het paperstraetken; de noortzijde gehens lantt van Adriaen
Huerleboudt, met een dreeve ten zuidwesthoucke westgaende tot dyppen
straete an^{de} Reningsmisse, al conforme den rentebrief danof
ten vullen ghewaghende, vallen^{de} jaerlicx dese rente den -----
(n.i.) : ix ponden parisis> tsiaers."

— Randnota p. 42 v°: "Es copie extrait autentique pro oneste re
Philips."

— In voetnoot p. 42 v° en voortgezet p. 43 2°, onder nr. 58:
"Dese rente is gecasseert over niets, d'aflossinge van diere
gedaen bij Meeeste re Philips Isenbrant ingevolgh^e de quittan-
tie staende op seker billiet, bij balliu end^{de} schepenen gesien,
van daten XIe 7 mbre (= september) 1665, onderteekent L.
Andries, pastoor; G^r. denwitte, balliu; en^{de} Jan Peel, schepene(n)
van Renyn(ghe); waermede de selve rente doot ende extynt
(=> éteint = teniet gedaan, gedelgd) blijft. Actum ten wet-
daghe, desen XXVIIIe april 1667. Toorconden."

Volgen een hele reeks handtekeningen, op de ligger zelf aange-
bracht door: G^r. de Wette (sic!) - 1667 - ; Jan Peel ; P^r. Coppins
- 1667 - ; Pieter^r Hanssen(hansseine?) (veel krinkels en kro-
kels!) - 1667 - ; Joos Goudeboone ; Pieter Demorsseman - 1667 -
; Adriaen demoldere."

— Los van de ligger staakt er ^{een} kwijtschrift dat betrekking heeft op het
aflossen van rente nr. 58 (papier met watermerk. Het filigram bestaat
uit een blauwblad van vier!).

— Op de rugzijde lezen wij -(erg)moeizaam — volgend opschrift:

"Quittancia van den heere pastoor en^{de} myn heeren den balliu
en^{de} de wet van Renyn(ghe) van de loslyn(ghe) van een rentegen
van neghen pont parisis tsiaers - 1665."

— Nu de kwitantie zelf:

"Ontfaen bij ons onderschr[even] Pastoor, Balliu ende Schepenen der
prochie en^{de} heerelichede van Renyn(ghe), intrecederende
over de middelen van de kercke deser prochie, uijt de handen

van meesterre Philips (= Philippus) Isenbrant, de somme van twaelf ponden gr(oote) vlaem(s) (= 144 ponden paris(s)), synde t'capitaal van eene rente van neghen pond(en) parisis(s) sijcens ("losbaer den pennynck zeshiene" geeft $9 \times 16 = 144$ p. par.). die den voorn(omden) Isenbrant was geldende op het huys daer hij woont, blijvende t'jaer verloop te betaelen naer rante (= naer rats = maar evenredigheid) van tijde, om(m)e teijnde dien te doene de casse(ringh)e der gelycke? selver rente, als de gelycke? sal opgesocht wesen (wordt hier de originele akte bedoeld?).

Desen XI en zontra 1665. Ons toozconden.

- de 'quittancie' is ondertekend door:

G. (of is het P.) D. Witte - 1665-; L. Andries, Pastor; Jan Pele.

In de rand nog deze notitie:

"Synde dese somme betaelt aan M^{rc} Jan van Belle, orgelmaker op mindery(ngh)e van syn salaris van tmaecken van(den) orgel."

- Had de kerk van Reninge in 1665 al een (nieuw?) orgel of was het nog in 'aanbouw'? De 'orgelmaker' krijgt alvast 144 ponden par. in afbetaling...

Er valt nog veel meer te leren uit de tekst van de kwitantie en de desbetreffende notities in de 'terrier'.

- Volgens E.P. Leopold debast was Th.E.H. (L.) Andries pastoor te Reninge van 1653 - 1667. In laatstgenoemd jaar wordt hij opgevolgd door Th. E.H. Jan-Baptist Campe, die we reeds vernomen hebben.

De akte van 28 april 1667 is noch door pastoor Andries, noch door zijn opvolger ondertekend. Het kan dus zijn dat Th.E.H. L. Andries op die datum geen langer meer was van Reninge. Of hij toen al overleden was of zijn ontslag had gekomen weten wij niet. Th.E.H. Campe was op 28-4-1667 blybaar nog niet in functie.

- Meester Philippus Isenbrant kan geneesheer geweest zijn te Reninge. Er wordt een "Philippe Isenbrant, chirurgin" vermeld op de tellingslijst van de 'cuere' van Reninge (d.d. 2-10-1697). Deze was gehuwd met Maria Fronchaert (ook: Fronzaert). Het gezin had toen nog 3 'oudere' kinderen (1 zoon en 2 dochters) thuis. Dokter Isenbrant overlijdt te Reninge op 28 april 1702 (RMO p.44 nr. 5).

Een zekere 'meesterre Philips Isenbrant' lost de rente 'op het huys daer hij woont' af op 11-9-1665. Ook een geneesheer werd

met de titel 'meestere' aangeoproken (> heelmeester). M.e. be-
treft hier 'chirurgyn' Philippus Isenbrant die meer dan 36 1/2 jaar
later te Reninge zal sterven.

— door het document van 14 september 1665 weten wij wie er dan balyuw
was te Reninge en (voor?)schepen. G.(of P.) Dewitte is nog balyuw op 28
april 1667. Het zou kunnen dat hij de onmiddellijke voorganger is van
'Dominus Petrus Eynsaens', ('prefector fujus parochiale'), die wij de 1^e
september 1679 te Reninge zien trouwen met 'Domicella Theresia Renant'.
Dit kan het eerste huwelijk van balyuw Eynsaens niet zijn.

(De oudste trouwakte, die wij in het RMA van Reninge aantroffen,
dateert pas van 23 augustus 1679). 'Ballyus' Eynsaens wordt op 28-8-
1697 te Reninge ter aarde bestald. Hij was jaren en jaren balyuw
geweest te Reninge. Een van zijn dochters, 'Domicella Maria, Catharina',
trouwt te Reninge de 10^e november 1680 met 'Dominus Victor, Adrianus
Monijn'. Getuigen: 'Petrus Eynsaens, pater sponsae et ballyus fujus
parochiale' en 'Dominus Christianus de Lohens, sacellanus fujus'.
Maria, Catharina stamt dus uit een vroeger huwelijk. Anna, Clara
Eynsaens (x R., 29-1-1692, met Joannes-Baptista Pierens); Maria, Mag-
dalena Eynsaens (x R., 6-4-1694, met 'Magister Philippus Baert') kun-
nen evenmin kinderen zijn van 'Domicella Theresia Renant'. Balyuw
Eynsaens is telkens getuige bij al deze huwelijken. Hij had nog andere
kinderen, o.m.: Petronilla, Theresia (begraven te Reninge op 8 nover-
ember 1697 — RMO p. 41 v°, nr. 13) en Carolus, Josephus, die huwt met Joa-
na, Theresia Vandambeke. We vinden de doopakten terug van drie
kinderen, resp. geboren te Reninge op 7-10-1711, 16-11-1713 en 30-10-
1715. Dominus Carolus, Josephus Eynsaens was in 1711 geborlyk al
balyuw van Reninge en ook nog in 1717.

Nog een blik op de akte van 28 april 1667. De toenmalige wethou-
ders van de heerlijkheid plaatsen er hun handtekening onder. Het zijn:
de heren Dewitte, Pele, Coppins, Hanss---, Goudeboone, Demerssemans
en Demoldere. De balyuw heeft alleszins Dewitte. Er blijven gescha-
men overz. Aangezien de 'schepensbank' gewoonlijk vijf leden telde
vermoeden wij dat ook de griffier het stuk ondertekend heeft.
Hoe hij heette is ons echter niet bekend...

de bladzijden 43 v^e, 44 v^e-r^v en 45 r^v van de 'terrier' van 1615 zijn niet beschreven. Op de allerlaatste bladzijde staan er enkele losse aantekeningen, die zeer onduidelijk zijn en 'rond' het jaar 1700 aangebracht werden. heel betekenis hebben ze niet. We vermelden: "9-0-0 par(sis), & Hubrecht ... 17-11-0 par(sis)"

Achteraan in de ligger nog een los blaad waarop volgende tekst:

"Den onderschreven mij sterckmaken(de) over d'heye(r) en(de) Meestey>r franciscus, Josephus diensaert, authoiseert, so hij doet mits desen, Mattheus Scherrier omme segheens dheeren regiorders vande kercke der prochie ende heerechchede van Reninghe te doen uitleggen ende separeren, door den deelsman ende prijser: Jan-Baptiste Lombaert, een lyne, sessieenschrift roeden lants, twelcke de kercke is hebbende inde floxgat bilcken, met belofte van alles te houden voor goet, vast ende van weerdten ten eeuwigen daghe, met belofte ende op het verbant als naer rechte.

Desen 2d^e Junij 1691.

(s.) Jan, Ignace de Bane."

- We kennen 'Dominus Franciscus, <Josephus> D(E)USAERT' uit een doopakte van een jongetje, geboren te Reninge op 30 augustus 1699. Zijn vrouw, Maria Tronson, was er meter van. Hij woonde denkbaar niet te Reninge want zijn naam komt niet voor in de tellingstatellen van oktober 1697.
- Mattheus SCHERRIER daarentegen is ons beter bekend. Hij huwde in eerste^o echt Catharina Vandenbussche, weduwe van Joannes Demersseman (XR, 8-12-1682) en in tweede^o echt 'Catharyna Verbrugge, weduwe van Franciscus Ferre (XR², 2-12-1694). Hij werd te Reninge op 14 augustus 1695 begraven (RMD p. 40 2°, nr. 30).
- Joannes-Baptista Lombaert, gref-
ficius lugus parochiale trouwde te R. de 13^e februari 1682 met
Maria Verhulst (doopakten van kinderen bewaard uit 1693 en 1695).
Hij hertrouwde te R. op 12-3-1697 met Domicella Joanna, Dorothea
Isenbrant (getuigen: Magister Philippus Isenbrant, de chirur-
gijn, waarvan hoger reeds sprake) en Joannes-Baptista Isenbrant.
Hij is lange jaren gref-
ficius geweest te Reninge en overlijdt aldaar op
19-10-1702. Zijn weduwe, Joanna, Dorothea, hertrouwt, -21-6-1707-,
te Reninge met Joannes, Martinus Berken.
- Jan, Ignace Debane is ons niet bekend uit de parochieregisters r.R.

II. ALFABETISCHE INVENTARIS VAN ALLE FAMILIENAMEN, VERMELD IN DE 'TERRIËR' VAN RENINGE, UIT HET JAAR 1615.

INLEIDING

Met Kerstmis 1983 verscheen het eerste nummer van een reeks publicaties, die wij de naam "ZANTINGEN" meegaven. Het werd geschreven aan de hand van wat nog rest van het Kerkarchief van Zuidschote, en draagt als titel: "Het wel en wee van een klein dorp." Gaandeweg werden nog tal van andere bronnen benut, die rechtstreeks of onrechtstreeks betrekking hadden op Zuidschote.

Zo kwamen er vanaf Kerstmis 1983 en Palmpondag 1986 niet minder dan 30 afleveringen tot stand, die samen 1470 bladzijden totaliseren.

Aangezien Zuidschote vanouds een onderdeel was van "De Generaliteit der Acht Provincies van Keurn' Ambacht", vormde het dossier van de Algemene Volkstelling, die Lodewijk XIV anno 1697 in de veroverde gebieden deed verrichten, een belangrijke bron voor onze studie.

Saar kwamen nog tal van andere documenten bij, die in een of ander stads- of rijksarchief bewaarden. Nog andere originele stukken - bewaard in bepaalde familiearchieven - werden mij bereidwillig ter beschikking gesteld. Ook litteraire bronnen waren ons van groot nut.

Zo groeiden onze ZANTINGEN geleidelijk uit tot een soort 'compilatie', waarin een grote rist gegeven, aaneengrenzen werd.

Misschien is het woord 'compilatie' hier niet ten volle op zijn plaats. Een compilator brengt een werk tot stand door uit verschillende bronnen brokstukken samen te voegen tot één geheel.

Onze ZANTINGEN zijn wel degelijk samengesteld uit allershande fragmenten - van dikwijls zeer uiteenlopende aard - die wij hier of daar hebben gevonden en vergaard, doch een eenheid of een chronologische volgorde moet men er niet in zoeken.

De titel "ZANTINGEN", die wij deze reeks meegegeven hebben, zegt duidelijk wat onze doelstelling was bij het schrijven ervan.

'Kanten' betekent immers : bijeenleggen, opzamelen. Als de veldgewassen geoogst zijn, kan het nog altijd de moeite kosten de overgebleven armen, maïskolven, enz., op te rapen en in te zamelen...

Van meet af aan stelde ik mij tot doel de bekende zin uit het Evangelie : "collige fragmenta, ne percas" in praktijk te brengen.

Ik verzamelde 'brokstukken', soms in de letterlijke zin van het woord, : fragmenten van historische documenten, die soms zeer gehavend en gescheiden waren en dreigden verloren te gaan.

Wellicht zal er ooit een erudit historicus belangstelling opproeden voor deze ZANTINGEN en het veelsoortig materiaal dat erin verwerkt is en verzameld, — waar het te pas komt — kunnen benutten. Een 'pleuze' wens!

We spraken daar niet van "veelsoortig materiaal." En met reden. Politieke en economische, sociale, culturele en reguliere toestanden komen aan bod. Rampen, oorlogen met hun nabarp ("gruw en berouw") maar ook jaren van 'peit en vrede' komen ter sprake. Het wel en wee van de mensen die hier, eeuwen geleden, woonden. Hun handel en wandel, hun vreugden en smarten. Hun belerissen. En onzelfoprekend zeer veel genealogische en demografische gegevens. Teveel om op te sommen. Het moge hier volstaan gewoon te verwijzen naar, o.a., het nummer 2 (= 'Elfhonderd Familienamen - en varianten - uit het oude Kerkarchief van Tuidschote, voornamelijk uit de jaren 1819 tot en met 1853'), het nr. 16 (= 'De Familienamen in "De Acht Parochies", anno 1697') en het nr. 17 (= 'De Mansvoornamen in "De Acht Parochies, anno 1697 — in het Kortrykse" - 1543-1597 — en "te Brielen" - 1828-1885').

Na liefst dertig afleveringen in hoofdzaak aan Tuidschote besteed te hebben, werden wij verzocht ook het Kerkarchief van Reninge te onderzoeken, of althans de documenten die aldaar nu nog 'ter Pastorie' bewaard worden. Het werd een zware kluit. Er zat veel werk aan vast. We zullen, ook in de toekomst, nog veel moeite moeten besteden aan wat ter plaatse nog rest van een vroeger wel bijzonder rijk archief, dat opklamt tot het einde van de XVIe eeuw.

Hier dient gezegd dat het grootste gedeelte van het kerkarchief van Reninge tegenwoordig in het Rijksarchief te Brugge berust, waar het in bewaring werd gegeven...; en voor een gewone sterveling vrijwel 'ontzagelijk' is geworden...

Gelukkig heeft de dienst van het Maats Centrum voor Genealogie en Heraldiëk, gevestigd te Kortemark-Hantzae, het merendeel van deze archiefstukken op microfilm gebracht, zodat de tekst ervan — bij sterke vergroting — door belangstellenden, ter plekke, kan geraadpleegd worden. Het bestuderen en geduldig 'afspoelen' van die filmrollen vergt echter bijzonder veel tijd en ook de daarvoor noodzakelijke verplaatsingen zijn erg tijdrovend. Daarbij komt nog dat het toch altijd tot beter resultaat leidt als men de authentieke stukken ter beschikking en in handen heeft. Die werkwijze is uiteraard betrouwbaarder...

Om deze en nog andere redenen hebben wij, van begin af aan, besloten genoegen te nemen met wat er te Reninge nog restte van het oude Kerkarchief. En dit ondanks de gehavende staat waarin sommige belangrijke stukken zich thans bevinden. Sommige bladen zijn losgeraakt en voorgoed verloren gegaan. Vandaar verscheidene, spijtige hiaten en leemten in bepaalde parochieboeken. Erger nog: het komt voor dat sommige cahiers — geheel of gedeeltelijk — uit hun bundel zijn losgemaakt en verdwenen. Uit andere documenten zijn kleinere of grotere happen of stroken weggescheurd. Er is ook waterschade, getaande inkt, sleet en nog andere beschadiging.

Toch hebben wij het aangedurfd en aldus — zo hopen wij — aan menig een dienst bewezen. In elk geval: "lectori benevolo salutem"!

Duizenden mensen in Vlaanderen (en ook elders) verrichten opgaven naar hun voorouders, naar hun afkomst. Stambomen opstellen is voor velen een boeiende en leerrijke vrijetijdsbesteding geworden.

Het leven wordt van geslacht tot geslacht doorgegeven en menig een wil de reire oorsprong van zijn familie, de 'wortels' van zijn stam opsporen. Men kan een beroep doen op de registers van de burgerlijke stand en de bevolking, die in het gemeentehuis bijgehouden worden.

Men kan terecht op een of ander Rijksarchief waar (de)oude bevolkingsregisters en andere gemeentelijke archiefstukken bewaard worden.

Met enige moeite kan men er ook (de) oude parochieregisters raadplegen. Daarin staan de dopen (= RBA), de huwelijken (= RMA) en overlijdens (RMO) van de periode van voor 1800 genoteerd.

De kerkelijke archieven - die soms nog uit de XVIe eeuw dateren - zijn een belangrijke hulpbron voor familiekunde. Iemand die een huuwelijkstaat of een stamboom samenstelt, zal vroeg of laat beroep moeten doen op de kerkelijke archieven.

Daarom waren wij verheugd te Reninge nog een aantal parochiale registers aan te treffen (deels origineels, deels afschriften).

Wij begonnen (ZANTINGEN 31 tot en met 34) met de publicatie van A. de doopregisters van Reninge vanaf 1693 t/m 1721 en van 1728 t/m 1729 (ongeacht talrijke lacunes);

B. Het trouwregister van Reninge vanaf 23-8-1679 t/m 2-6-1721 (ook hier verscheidene 'gapingen') (samen 206 pp.).

De uitgave van deze tekst bracht ons er toe een Alfabetische Inventaris samens te stellen van de Familiennamen, die in de hierboven genoemde registers voorkomen. Deze inventaris vergde 366 bladzijden en vormt de nummers 35 t/m 41 van de ZANTINGEN)

Daarna volgde een beknopte tekstuitleg van de doop-, trouw- en overlijdensregisters van Reninge uit de jaren 1694-1709 / 1752-1759 / 1763-1764 / en 1766-1768 (ZANTINGEN 42, 43, 44 : samen 174 pp.).

Ook van deze parochieregisters zal een inventaris van familiennamen het licht zien. Tenminste als wij "bij leven en gezondheid blijven"...

In de afleveringen 45, 46, 47 - die eerstdags zullen verschijnen - vindt U, o.a., een "Staet van Goederen" van de Kerk en de Kapelarij van Reninge (1787) - de Doopregisters uit de jaren 1796-1797 - een merkwaardig testament van de Reningse Pastoor Jan Dedecker(e) (alias Joannes Deckerius) (1645), alsook een lijst van de inwoners (w.o. de 'steuntrekenden' of 'dischgenoten') van de Cuere van Reninge en van 't Laetschip. (van 8-8-1685) (155 pp.).

U bemerkt dat niet alleen de Parochieregisters interessante gegevens kunnen opleveren. Ook de andere kerkelijke archiefstukken - zoals onze 'TERRIER' van 1615 - zitten soms 'boordevol' realia, die niet alleen familiekundigen maar ook liefhebbers van streekgeschiedenis kunnen plezieren.

Vooraleer wij beginnen aan de Inventaris van de Familiennamen laten wij opmerken dat de namen, die voorkomen in de talrijke, naderhand (d.i. circa 1700) aangebrachte notities hier niet opnemen. Haast al die namen werden behandeld in de Alfabetische Inventaris, verschenen in de nummers 35 tot en met 41 van de ZANVINGEN.

Wie het wenst kan daar terecht.

Een tweede opmerking: een (groot) aantal personen, vermeld in de liggen van 1615, leefden lang voordien. De vroegste schenking, waarbij een jaartal vermeld wordt, is gedateerd 'anno 1447'.

Kenners van patronymica (=namen afgeleid van de naam van de vader) en van metronymica (=gevormd naar de naam der moeder) zullen hier gewis enkele treffende voorbeelden vinden.

Eeuwen geleden droegen alleen de adellijke families een geslachtsnaam. Het gewone volk kreeg bij het doopsel enkel een (of meer) doopnamen en soms, in de loop van de daaropvolgende periodes een bijvoegsel aan die voornaam als herkenningssteken, zoals b.v. Hendricks = zoon van Hendrick. Uit deze en andere bijkomende toevoegingen zijn vele familiennamen gegroeid: b.v.: Betterzeune = zoon van Bette (hier waarschijnlijk een verkorting van Elisabeth). De voornaam dierde dan om de persoon binnen de groep van zijn familie te onderscheiden. Zo konden beide en Lauwers Betterzeune best zuster en broer van elkaar zijn.

INVENTARIS

In het Boekdeel XV, waarin wij de nr's. 45, 46 en 47 van de ZANVINGEN samenbrachten, werden de pp. 147-155 besteed aan de publicatie van een "Extrait getrocken uyt de rekenynghe vanden disch der prochie van Renynghe, gedaen door Jan cooman, dischoncosterde, den 23. noembre 1593.

Daaruit is er sprake van "de ghefondeerde jaergetijden zoo ten laste van de kercke als oock (van) den disch in Renynghe." Dit document maakt toen al melding "van d'oude ghefondeerde jaerghetijden alle sondage te celebrieren," "naer costumen."

We zullen ook deze akte verwerken in de nu volgende INVENTARIS.

- A — AERLEBOUDT Maerten , pp. 7, 11, 12.
— AERNOUDT Staesssaert , p. 25.
— AERNOUTS Calleken , p. 42.
— ANDRIES L., pastoor van Reninge (akte v. 11-9-1665).
— ANOOT Gauwels : "Jacquemijne, twijf van Gauwels Anoot" , p. 27.
B — BASTYNCK Matiliardt , p. 43.
— BERTOLFS Christiaen , p. 6.
— BETTEZEUNE Lauwers , p. 44.
— BLAEUVOET Everard , p. 6.
— BLAEUVOET Francois , p. 13
— BLOMME Christiaen , pp. 10, 11, 15, 17, 21, 41.
— BLOMME Denys : "Christijne, twijf van Denys Blomme" , p. 14.
— BLOMME Dierick , p. 31.
— BOGAERT Jacob , pp. 29, 47.
— BOLLAERT Philips , p. 45.
— BONNAERT Huberdt , p. 34.
— BONNAERT ollivier (d'Heer --) pp. 16, 17, 28, 31, 32, 46, 48.
— BOUCHAERT Adriaen , p. 48.
— BOUDELINS Maerten : "Maerten Boudelins wif" , p. 7.
— BRAEM Jacob (= senior) , p. 40.
— BRAEM Jacob , "filius Jacobs" (= junior) , p. 40.
— BRAEM Looy : "Christypyne, uxor looy braem" , p. 44.
— BEURSE Jan , Christiaensschaer ; "ende Marie, zyn wif" , p. 19.
— BEUSE Everard , p. 45.
— BEUTSEL Jan (Joncheer) , p. 46.
— BULTHEL Jan (Joncheera) p. 24.
— > Wij kennen uit de tellingslijst van 'Reninghelyst' (d.d. 15-11-1697)
nr. 1 : "Le sieur Francois, Walrand Bulteel, seigneur de Re-
nyngheest, y resident actuellement" : 1-1/0-0/2-0/5-3/-12.
C — CABILLIAU (sic!) Pieter , p. 39. Cf.: Caillieu Pieter.
— CABOOT Matheus (Meestere) , pp. 24, 25.
— CAES Anthuanis , pp. 14, 37.
— CAILLIAU Pieter , pp. 34, 37.
— CATHERY Jacques , p. 11.

- CLAEY Jan : "Maroye, de weduwe van Jan Claeij", p. 46.
 - CLAEY Joris, p. 25.
 - CLAEY Willem, p. 46.
- CLAEYSSUENE Lippen (Joncheer), p. 48.
- COLENBUEN Hendriex, p. 40. Cf. Colenbuen Jacques.
 - COLENBUEN Jacob, p. 25. Cf. Colenbuen Jan.
 - COLENBUEN Jacques : "de kynderen Jacques Colenbuen, filius Hendriex."
 - COLENBUEN Jan, "filius Jacobs", pp. 25, 30, 31, 48.
 - COLENBUEN Malin "ende Elisabet, zijn wif", p. 40.
 - COLENBUEN Paessin, p. 20.
- CONVENT of COUVENT Pieter, p. 9.
- COOMAN (een enkele keer: DECOOMAN) Guillaume. (Vgl.: DECOOPMAN), pp. 15, 17, 19, 37, 43, 49.
 - COOMAN Jan ("disehmeestere" in akte van 23-11-1593).
- COOPMAN Lauwers (Vgl.: DECOOPMAN) : "Joncraune Marie, vidua Lauwers Coopman", p. 9.
- COPPINS Pi? (wethouder of griffier van Reninge - akte van 28-4-1667), p. 50.
- COSTENOBLE Jacques, p. 27.
- D — DALPHEN Maerten, p. 24.
- DEBRENST Pieter, p. 42.
- DEBANE Jan, Ignace, p. 53 (ondertekent akte van 22-6-1691).
- DEBOEYE Ronicx, p. 33.
- DEBUUCK Pieter, pp. 40, 41.
- DECERF Philips (= Philippus), zoon van "Joncheer Pieter Decerf",
 - DECERF Pieter (Joncheer), p. 31, p. 33 ("de hofstede van Pieter Decerf, daer Philips zynen zone woont"), p. 47. Vermoedelijk te vereenzelvigen met "den Heere VAN WYNTERSHOVE(N). Cf. infra.
- DECLERCQ Robertus ("Joncheer"), p. 37.
- DECOCK Joos, pp. 17, 42.
- DECOENE Jan ("ende Beatrice, zijn wif") p. 10.
- DECOOPMAN Jan ("heen van Jan decoopman, filius Joris"), p. 3.
 - DECOOPMAN Joris (vader van Jan), p. 3.
 - DECOOPMAN Michiel, p. 17.
- DEDECKERE Jan, p. 41. Is het dezelfde als: DECKERIUS Joannes "wyldt Pastor derzer prochie" ("Oude Jaerghetijden, p. 155)?

- DEFYNE Pieter ('dheer'), pp. 17, 21, 37, 45.
- DEGRAVE Anthuenis, p. 9.
- DEGHELPERE Jan, pp. 20, 21, 45.
DEGHELPERE Michiel, pp. 23, 33.
- DEGOEDE Christoffels, p. 48.
- DEGRYSE Jan, p. 19.
- DEGUISY David(t), pp. 23, 24, 45, 48.
- DEHAZE Battin ("oude Jaerghetijden" voor 23-11-1593, p. 154).
DEHAZE C(H)AZEN, pp. 17, 22, 23, 39.
DEHAZE Jan ("cum suis") (Meester), pp. 22, 39, 44.
D(H)AZE Margriete ("weduw van Joncheer Mahieu Lottin, z.a.") p. 43.
DEHAZE Vael ("de weduw van Vael Dehaze"), p. 32.
- DETHENNIN Anthuenis (= DE HAYNIN Antonius, vijfde bisschop van Ieper. "Mijn Heere de Bisschop van Ypre" wordt herhaaldelijk vermeld in de ligger van 1615. Het bisdom bezat gronden en een "hofstedeke" te Reninge. bisschop Anthuenis DETHENNIN wordt met name genoemd pp. 12, 15, 22, 23, 24, 32, 45.
- DEHOUCK Jan, p. 45.
- DELANOTTE Jacques, p. 18.
- DELIZ Anthuenis, p. 44.
- DEMAN Franchois, pp. 12, 13, 17, 18, 19, 28; p. 42 tweemaal: "Franchois Deman, d'oude."
- DEMERRE Anthuenis, p. 43.
- DEMERSSEMAN Pieter (wethouder te Reninge volgens akte van 28 april 1667), p. 50.
- DEMEY Franchois (vernoemd in akte van 4-3-1637), p. 41.
- DEMOLDERE Adriaen (wethouder te Reninge, akte van 28-4-1667), p. 50.
- DEPOTTERE Jan: p. 15: "Jan Depottere ende Passchynne, zijn wifj" ook
— DERAEDT Mahieu, pp. 5, 40.
- DEREVEL (af? DEREUEL) Jan (Meester), p. 28.
- (DEROO Guillame, p. 6; DEROD; p. 40; ROD.
DEROD Joos, p. 6..
- DESCROO Pieter, p. 6.
- DESCHRYVERE Anthuenis (woont op de "heerlicheide vanden Hoflande")^{p. 32}
DESCHRYVERE Gillis, p. 42.
- DESI'R Jacob ("oude Jaerghetijden <23-11-1593> p. 154).

- DESMET Guillaume, pp. 18, 19, 22/23, 44.
- DESTICKERE Jan, p. 16.
- DETURCQ Pieter, p. 7.
- D(E)URWAERDER(E)
 - > Abraham ("de weduwe Abraham D(e)urwaerder"), p. 31, 48.
 - > Guillaume, p. 21, p. 44.
- DEVICQ Louys, Louyc, Louys (Joncheer), pp. 28, 29, 30, 47.
- DEVICQ (ook DEVICK) Mailliaafdrdt, pp. 4, 5, 6, 12, 13, 14, 29, 37, 40, 42.
- DEVOS Hendrick, pp. 7, 46, 48. Ook 'Oude Jaerghetyden < 23-11-1593> p. 154.
- DEVOS Jacob ("de weduwe Jacob Devos") pp. 11, 34.
- DEVOS Haenwick, p. 23.
- DEVOS Maerten ("Maerten Devos ende Elisabeth, zijn wif"), p. 14.
- DEVOS Roelandt ("dheldynghen<van> Roelandt Devos"), p. 11.
- DEVROE Jan (akte van 4/3/1637), p. 41. Vgl. V(er)roeden? Jan.
- DEWAELE Marandt, pp. 30, 48.
- DEWAGHENARE Ruebrecht, p. 23.
- DEWAGHE(N)MAKER(E) Charles, p. 46.
- DEWAGHEMAEKERE Michiel ("Oude Jaerghetyden < 23-11-1593>), p. 154.
- DEWAGHENMAKE(R) Pieter, p. 45.
- DEWALLE Jan, p. 41.
- DEWITTE G. of P.?, balyw van Reninge blykens akten van 11-9-1665 en 28-4-1667).
- DEWYN(D)T Willem ("Margrieta, de weduwe<van> Willem Dewyndt") p. 23.
("Adeline, de weduwe<van> Willem Dewynt") p. 38.
- DEWYNT Maerten, p. 6.
- DEWYNT Pieter (= senior), p. 48.
- DEWYNT Pieter, filius Pieters (= junior), p. 48
- DEWYNTERE Malen en Malin (p. 14: "wylent Malen Dewyntere"
en "den sterphuse<van> Malin Dewyntere").
- DEWYNTERE Romeyn, pastoor van Reninge (> document van 23
november 1598), p. 147.
- DEZANGHERE Heindrich ("wylent Hendrich Dezanghere") p. 9;
("een ghem~~et~~ lants daer heindrich dezanghere plach up te wonen") p. 41.
- DIEUSAERT Franciscus, Josephus (M²), vernoemd 22-6-1691, p. 53.

- DODECH (p. 43), ook DODYC (p. 46) Steren.
- DUGARDIN Passehier, p. 22.
- DUPLAT Jan ("de weduwe Jan duplat") p. 9.
- E — ELLEGOOT Jan, p. 41.
- G — GALANDT Jeremias, pp. 48, 49.
- GHEERTSSUENE Gherard ("de weduwe van Gherard —") p. 32.
- GODERIS Maïken ("t jaerghetijde Maïken Goderis") p. 155 (ná 1645).
- GOOSSEN Clement, p. 29.
- GOODESOONE Joos / wethouder te Reninge, akte van 28-4-1667) p. 50.
- GRYSEWAER Alexander ("daeldynghen Alexander —") p. 17.
- GRYSEWAER Charel ("t jaerghetijde Charel —" < 23-11-1593) p. 149.
- H — HALEWAERT Jooris, p. 40.
- HALEWYN Michiel, p. 9.
- HANSS{EN?} of HANSS{EUNE?} Pieter (wethouder, 28-4-1667) p. 50.
- HAUWEEL Louys, pp. 19, 38.
- HERMAN Lauwers, p. 46.
- HEYNSSUENE Everard, p. 44.
- HILLEBRANT, p. 23. ("dit lant gaf Hillebrant"). Het kan hier om een zeer oude schenking gaan. De vorm Hillebrant staat terug naar de tweestammige germanische naam met de betekenis: 'strijdzaard' (uit Hild = strijd en -brand = '(vlammend) zwaard'. Deze naam is vooral bekend uit de middelhoochduitse epos. Cf. het 'Hildebrandslied').
- HUERLEBOUT Adriaen, pp. 24, 25, 46, 50.
- HUERLEBOUT Cornelis, p. 24.
- HUJOEL Joos (M^r) ("de kijnderen van Joos —") pp. 6, 7, 37, 40/41.
- I — INGHELRAM Jan, p. 49.
- ISENBRANT Philips ('Meester') pp. 50, 51 : akte van 11-9-1665.
- J — JEUDEKEN Pieter, p. 24.
- L — LAUWYCK Regnault (→ Reginald → Reinout), p. 40.
- LEURIDAEN Jan, p. 30 : "blant vande weduwe Jan Lewidaens" — "den zuutbogaert voorde hofstede van voorseide weduwe Jan Lewidaen, daer nu Fransois Demerre up woont." ; p. 48; "de weduwe Jan —".
- LIEBAERT Dierick, pp. 29, 49.
- LIEBAERT Jooris, pp. 13, 32, 37.
- LIEVEN Jan, p. 18.

- LOMBAERT Jan-Baptiste ("deelsman ende prijsen" ook griffier te Reninge — akte van 22-6-1691) p. 53.
- LOOTEN Jan ("ende syne zuster") p. 9.
- LOTTIN Mahieu ('Joncheer') — "Joncrauwe de Weduwe Jonc(hee)r Mahieu Lottin ('met haene kynders') pp. 17, 18, 19, 38, 42, 50 — "Joncrauwe Margriete dhase, weduwe van Joncheer Mahieu Lottin," p. 43. Hg stichtte (ná 1645) haar zaargetijde te Reninge (p. 155).
- LOUAGE Jan de — ("de --- weede van Jan de Louage" - sic!) p. 6.
- M — MAES Jan ("Jan ende Griete Maes") pp. 10/11.
MAES Lammen, p. 47.
MAES Maroye, p. 4. Wellicht de 'griete Maes' van daar straks...
- MALEGHEER Anthonus (M^t); p. 7; "Wylent Anthonus Maleghier"; p. 40: "daeldynghen(van) M^r. Anthonus Maleghier."
- MANDEVILLE Jan, p. 45.
- MARIAVAL (IX MARIAVAE^L) Christiaen ("d'bleer"): pp. 11, 12, 13, 14, 22:
"daeldynghen van ---"; p. 38: "den sterfhuse van ---".
- MEEUX Pieter, p. 29.
- MICHELSSUENE Lauwers; p. 43: "de kynderen Lauwers — ; p. 44: "de weeben Lauwers Michelssuene."
- MOEDENS Marie, p. 24.
- MOUVAU(L)X Jacob (ook Jacques) pp. 12, 13, 18: "de kynderens J. — .
- N — NORMENTYN Jan, p. 30.
- O — OILLIEUL Jan, filius Pieters, p. 49.
— OILLIEUL Pieter, vader van Jan, p. 49.
- OUTTERS Michiel; "de weduwe Michiel Outters", pp. 25, 41.
- P — PAELDING Looy, p. 18.
. PAELDING Pieter: "ghezworen lantmeter ter stede van Kewerne ende lande van Kewerne" - 1615 - Woont te Reninge; pp. 1, 2, 14, 15, 17, 48, 49.
— PALYNC Jacob "cum suis"; p. 48.
— PAUWELS Looy, p. 49.
PAUWELS Margriete, p. 48.
— PEEL Floriaen, 'd'oude'; pp. 3, 4. (= Floriaen, senior).
PEEL Floriaen, 'junior', "filius Roelandt"; pp. 16[?], 43, 45.
PEEL Jan, schepen van Reninge; akten van 11-9-1665 (p. 51) en van 28-4-1667 (p. 50).
— PEEL Roelandt ('senior') pp. 21, 39 (st. of gt.?), 43. Hg is de vader zowel van Roelandt, 'junior', als van Floriaen, 'junior'.

PEEL Roelandt, 'filius Roelands'; p. 23 ("junior"), p. 39 (jr of sr), p. 44.

Het is moeilijk om de percelen land van vader en zoon uit elkaar te houden.

- **PERRE** Pieter, pp. 17, 18, 42, 43.
- **PIERIN** Mailliard(t), pp. 6, 10, 12, 37.
- **PLAETEVOET** Anthueris, p. 39.
- **PLANCKENRAER-S** Meyne, p. 30 / de eind-s duidt Riets - zoals dikwijls bij persoonsnamen - een genitief aan. Cf. Beale Ryckewaert-s).
- **POOT-S** Myncken, p. 17. (cf. 'Myncken van Roots').
- **PROVENGIER** Mailliardt, p. 43. De doopnaam Maillia(e)s(t) komt in de XVIe eeuw zeer vaak voor in onze streek, denkbaar onder invloed van een beroemde 15^e-eeuwse volksprediker uit Bretagne : Maillard. Ook als familiernaam komt deze naam thans nog (veel) voor.
- **PYLYSER** Lambrecht, p. 49.

R-RAMON Mailliard (weer een!), p. 23.

- **REVES** Joos, pp. 39, 44.
- **RUEBENS** Cathelyne, p. 46.
- **RYCKEBUSCH** Christiaen ("dHeer") pp. 31, 48 : "de kynderen dheer ---".
- **RYCKEWERTH-S** Margriete, p. 6 (cf. supra et infra).
- **RYCKEWERT** Pieter, p. 48.
- **RYCQUAERT-S** Beale, p. 22, én :
RYCQUAERT Gillis, pp. 37, 38 : "wylent gillis - ", én :
RYCQUAERT Maerten, p. 17, én :
RYCQUAERT Michiel, p. 30.

De eind-s wordt veelvuldig gebruikt bij vrouwen-namen.

S-SANDERS Willem, p. 42.

- **SCEPEN** Pauwels, p. 7.
- **SCHERRIER** Mattheüs, p. 53 : vernoemd in een akte van 22-6-1691.
- **SCHEVEL(EN)** Jan ; p. 40; "leken van Jan Schevelen"; p. 43; "Jan Schevel leen."
- **SCHUERCAPPE** Lauwers, p. 13. Hijn jaargetyde dateert van voor 23-11-1573.
- **SCHYNCKEL** Jacques (Zonheer), pp. 32, 41.
- **SEROEN** Salemon ; "de weduwe Salemon Seroen", p. 20.
- **SIMOEN** Woutter, p. 25.
- **SMALBEEN** Jacques, p. 6.
- **SNICK** Jooris, pp. 2, 6, 11, 15, 17, 32, 33, 37, 40, 42, 48, 49, 50.

- SPIERYNCK Jacques ('Joncheere'), pp. 24, 25, 45, 46.
- SPIERYNCK Lijven ('Mie'), p. 17.
- STEVEN Michiel, p. 15.
- STEYLAERT Jan, p. 30.
- T — TACQUAERT Pieter, p. 19.
- THIERIN Jan "en(de) zyne huusvrouw". Hun jaargetijde 'gefeerd' voor 23-11-1593; p. 154.
- TOURLOUSE Dierick, p. 22.
- V — VANACKERE Jacques, "cum suis", p. 20.
- VANBAMBEKE Jan; "de hofstede vande kynderen Jan —"; p. 24.
- VANBELLE Jan ("Meestere"); 'orgelmaker'; vernoemd in een randnota bij een akte van 11-9- 1665; p. 51.
- VANBELLE Maerten, p. 7.
- VANBETSBRUGGE Maerten, p. 39.
- VANDECAPPELLE Jan (d'Heer); "de weduwe d'heer Jan —"; pp. 39, 41.
- VANDENABELE Pieter, p. 28.
- VANDENBROUCKE Jacob. In 1593 bestond er te Reninge al een jaargetijde voor "Jacob Vandenbroucke, zijn wif ende kynderen met zijn dienaars."; p. 154. Van wanneer deze fondatie dateert, weten wij niet.
- VANDENBROUCKE Joos ('dheer'), p. 25.
- VANDENCAMER Jan. Oud jaargetijde (voor 23-11-1593), p. 149.
- VANDENCAMERE Cypriæn, p. 29; ook: KERCAMERE Cypriæn, p. 38
- VANDENKELLENARE Joris ('tleen van Joris —) p. 37.
- VANDENKERCKHOVE Jan ('Joncheer'), pp. 18, 19, 38, 47.
- VANDENSTEENE Inghele ("de weduwe Inghele —"), pp. 21, 22, 44.
- VANDENSTEENE Pieter, p. 43.
- VANDENWALLE Boudwijn, p. 24.
- VANDENWALLE Gillis, filius Willem, p. 50.
- VANDENWALLE WILLEM (vader van Gillis), p. 50.
- VANDERGOTE Pieter, p. 27.
- VANDIXMUDE Jan ('Joncheer'), p. 6.
- VANDIXMUDE Franschois, p. 40.
- VANEESSEN Bette, p. 45.
- VANEESSENE Jacob, p. 39; "de weduwe Jacques VANEESSENE"; p. 49.
- VANGHELUWE Joos, griffier 'der prochie van Benynghe', anno 1615; p. 2.

- **VANHELLACKER** —? (wellicht: *Nidua!*?), p. 29.
- **VANHILLE** Andries, pp. 7, 16, 20.
- **VANHOVE** Jacob, 'cum suis', pp. 11, 40.
- **VANHOVE** Jan. Schonk 2 percelen land aan de kerk, anno 1447!, p. 20.
- **VANHOVE** Looy, p. 39.
- **VANLICHTERVELDE** Ferdinandus (ook: *Ferdinande*); pp. 7, 8, 9, 18, 20.
P. 39: "Joncheer Ferdinandus **VANLICHTERVELDE**, heere van **VELLENARE**."
P. 43: *idem*. Zie onder **VELLENARE**.
- **VANMERCKEM** ('Mijn Heere'); "mervrauw de douagière van Mijn Heere van Merckem?"
- **VANMONTEBERGH** Pieter, p. 9.
- **VANNIEUKERCKE** Looy: "Por tgaergetijde van d'heer Looy —"; p. 25.
- **VANPEENE** Inghele (een enkele keer: *Anghel*): "de weduwe ende hýndaren van Inghele —"; pp. 5, 6, 10, 15, 18, 40, 41, 43.
- **VANRENYNGHE**. In de 'terrier' van 1615 is er herhaaldelijk sprake van 'den heere van Renynghe', die toen in het bezit was van de 'euere' van Reninge. Hij bezat er heel wat eigendommen, doch zijn 'volle' naam wordt niet genaamd. Toch kennen wij meer dan een 'heere van Renynghe' bij de voornaam, t.w.:
VANRENYNGHE denijf, p. 47.
VANRENYNGHE Gherard. Deze schenkt 'een ghemet landts' (p. 3). Er is p. 13 ook sprake van 't landt den Gheeraert toebehoorende, den Heere van ---- (niet ingevuld).
- VANRENYNGHE** Pieter. Te Reninge werd op 'Sinthomabdaghe te midwintere' (= 21 december) 't Jaerghetijde' gecelebreerd "van myn Heere van Renynghe" (p. 149). Pagina 154 lezen wij: "t Jaerghetijde van Me[n]ne[r] Pieter van Renynghe ende zyne voord[er]s t'zon-daech s[ecundum] aer coudyper marct."
- **VANSINTOMAARS** Lyren. "t Jaerghetijde van lieren van Sintomaer" bestond al in 1593 en werd gehouden "t Sint Andries daghe" (= 30 november). De 'staet van Goederen' van 12 april 1787 spreekt van "t Jaerg styde van den heere van Renynghe te St.-Omarc ende St. Andriesdaghe." (p. 149). M.i. was lieren van Sintomaars ook dorpsheer van Reninge. We kennen immers ook:
VANSINTOMAARS WILLEM. Deze laatste "ende Maeyken, zyn wif, schonken de kerk van Reninge 'een lyre, drie roer "landts". "Maey-

twijf van Willem van Sint Omaers" begiftigde de kerk nog met "een lyne, zessentwintich roen landts" (zie pp. 3 en 22).

- **VANSPEERLAKEN** Michiel, pp. 9, 10.
 - **VANSTEELANDT** Pieter, pp. 7, 40.
 - **VANVELLENARE** ("den heere") p. 16. Zie ook **VANLICHTERVELDE** Ferdinandus (Ferdinande), o.m. p. 39.
 - **VANVLETEREN** Jan, p. 42.
 - **VANWYNTERSHOVE** ("den Heere — —", "Mijn Heere" — —); pp. 20, 22, 28, 43. Zie onder **DECERF**.
 - **VERCAMERE**. Zie bij **VANDENCAMERE**.
 - **VERCAMERE** Joris, p. 46.
 - **VERFAILLIE** Lamberdt, p. 12.
 - **VERHEE** Franschois, pp. 20, 38, 43, 45.
 - **VERMOTE** Pieter, pp. 18, 28, 41.
 - **VERNEESEZUNE** Bartholomeus, p. 10.
 - **V~~E~~R?>ROEDEN** Jan. "Jan — , wijf", p. 21.
 - **VICTO(O)R** Jan, p. 20.
 - **VOET** Caerle. "bleen vande weduwe Caerle Voet", p. 27.
- W** — **WANIGNON** Jan, p. 49.
- **WEYENS** Vincent. "twijf (van) Vincent Weyens", p. 25.
 - **WUTSSZ(UE)NE** Jan, p. 44.
- Y** — **YSAACK**, ook: **YSA(A)CQ** Abraham, pp. 4, 31, 40, 48.
- Z** — **ZWANCKAERT** Jan, pp. 10, 11.

Voor bovenstaand alfabetisch register werd — naast de liggen van 1615 — ook gebruik gemaakt van een uittrekkel uit de 'dich'-rekening van 23-11-1593. We mogen dus stellen dat haast alle aangehaalde familienamen toebehoren aan personen die ca. 1615 nog in leven waren of voordien reeds overleden. Het grootste gedeelte ervan is tekeningen of elders geboren tijdens de XVI-de eeuw. Een aantal is in 1593/1615 als een tijd gestorven (de teksten spreken herhaaldelijk van "de weduwe", "de hynderen"; "de weesen", "daeldynghen van...". Ook de term: "wijfent" komt meer dan eens voor). Vooral onder de schenkers en schenksters, die voor dien tijd een party kerkland of een rente gaven, moeten er personen voorkomen die nog in de XV-de eeuw (en wellicht vroeger) leefden.

Vor de tota helft van de XVI-de eeuw zou men niet vrocht het Testament van Pastoor Dedeckerse kunnen doorlopen, want ook daar vindt men een aantal namen van tijdgenoten vermeld.

Heer veel van de hier aangegeven en de nog op te sporen familienamen zult U zonder twijfel terugvinden in de "Inventaris van de Familienamen (1679-1729)", die wij in januari 1987 lieten verschijnen. Van veel personen die in de laatstgenoemde inventaris opgesomd worden moet er ongetwijfeld 'vroeger' familieleden, ja! rechtstreekse voorouders te vinden zijn in de lijst die wij nu publiceren en/of in het Testament van E.H. Joannes Decherius (1645).

Een hofje naar de hand van belangstellende familiehoudigen.

Ik durf hopen dat sommigen onder hen een heel aard vooruit kunnen komen in de geschiedenis van hun stam. Het ware mij sprecht een vreugde ...

AANVULLING BIJ EEN OUD TROUWREGISTER VAN RENINGE.

In boekdeel 11 van onze ZANTINGEN (de nrs. 31 t/m 34) publiceerden wij in 1986 een oud trouwregister van Reninge. De oudste trouwakte dateert van 23-8-1679 (p. 160) en de jongste van 2-6-1721 (p. 206).

We schreven toen al dat er van het eerste katern zichtbaar meerdere bladzijden verdwenen waren.

Het toeval wil nu, dat wij een jaar later één van deze losgeraakte pagina's terugvonden, 'verloren' in een bundeltje, dat voornamelijk documenten bevat, die betrekking hebben op het "Fortalitium de Croocke".

Volgens Pater Leopold Debant werd het fort 'de Kroocke' in 1662 door Philips IV, koning van Spanje, gebouwd als 'versterking aan den samenloop van den Yzer en de Yperlee'. Doch daarover later.

De losgeraakte bladzijde, waarover wij het hebben, is toch het publiceren waard. Zij bevat nog drie trouwakten uit het jaar 1678 en 14 uit 1679. Wij geven er hier een samenvatting van:

- 1678 1) 13-11-1678 : Petrus COMEYNE X met Anna, Maria DEPUYDT.
Gebuigen : Petrus Depuydt en Joannes Bartier. (s.) Campe.
2) 26-11-1678 : Petrus CAMBIER X R. met Anna SNTCK. G. : Joannes Snick en Franciscus Waller. (s.) Campe.
3) 27-12-1678 : Mailliardus Annet X R. met Francisca VANNIEUWERCKE. G. : Petrus Vannieuwercke en Joannes Demersseman. (s.) Campe. Francisca wordt op 15-3-1696 te Reninge begraven (RMO 412)

Haar man hertrouwt de 18de september 1696 met de weduwe van Guillielmus Werqueyn, met name : Maria Reynaert. Malliardus wordt kort nadien, nl. op 12 januari 1698, te Reninge ter aarde besteld. Maria zal zeven maanden later, nl. de 21ste augustus 1698 opnieuw in het huwelijk treden, t.w. met Joannes-Baptista Roose.

— Wij onderbreken even : h. E. H. Joannes-Baptista Campe zegent deze drie huwelijken in. Volgens E. G. Debast was hij sedert 1667 pastoor van Reninge.

- 1679 1) 5-2-1679 : Nicolaus BOSSEMAERE X R. met Cristina HARYNCK, weduwe van Joannes Platvoet. g. Petrus Harijnck en Nicolaus Boussemere (= senior). Nicolaus, junior, wordt de 3de december 1694 te Reninge begraven. Cristina hertrouwt op 10-7-1695 met Jacobus Calliau. Nicolaus, senior, treedt als getuige op en overlijdt pas de 12de december 1704 te Reninge (RMO 45², nr. 16). Aata(s.) Campe.
- 2) 8-2-1679 : Adrianus DEWULF X R met Isabella VERMEE. g.: Petrus Dewulf en Petrus Verhee. (s.) Campe. Isabella sterft voortijdig en Adrianus hertrouwt te Reninge op 18-5-1682 met Petronilla VERMANDE. Blijkens de tellingsstaat van eind oktober 1697 is hij toen "cabarettier", d.i. herbergier in het Hofland te Reninge en heeft niet minder dan acht kinderen bij zich (1-1/0-1/5-2/1-1/ = 12). Hij zal de 12de juni 1708 te Reninge ter ziele gaan (RMO 47⁸, nr. 11).
- 3) Dezelfde dag, dus 8-2-1679 huwt Guillielmus AERNOOT te Reninge met Jacoba BROCA. g.: Zacharias Avonts en Maria (sic!) Heurewijn. (s.) Campe. Wij bezitten geen andere gegevens over dit echtpaar.
- 4) 12-2-1679 : Joannes-Baptista PIEREN X met Cornelia MESDACH, weduwe van Franciscus PEEL. We kennen een Joannes-Baptista Pieren die, 29-1-1692, te Reninge (her?)trouwt met Domicella Anna, Clara EYNSAEM, een dochter van baljuw Petrus Eynsaem, die tamen met griffier Joannes-Baptista Lombaert als getuige optreedt bij het huwelijk van zijn dochter. De getuigen bij het huwelijk PIEREN-MESDACH waren : Petrus Peel, "filius Petri", en Petrus Peel, "filius us Joannis?" (s.) Campe. Jan Peel was eerste schepen van Reninge op 11-9-1665 en nog op 28-4-1667 (zie p. 64). De rand van dit los blad is echter beschadigd zodat de lezing "Joannis?" onzeker is. Het zou ook "Francisci?" kunnen zijn ---
- 5) 13-2-1679 : Philippus VANSTEENE X R. met Maria ERMENET. g.: Guillielmus Dewinter en Ludovicus Boury(?). (s.) Campe.

De familiernaam Hermenet, Herminet is ons niet vreemd. Een Pierre Hermenet was, zoals blijkt uit de tellingstabel van Zuidschote, anno 1697, timmerman aldaar (zie 2). Een Petrus Herminet trouwde te Reninge, op 20 februari 1715, met Maria Meunijerck, weduwe van Jacobus Schays. Een van de getuigen was Philippus Vansteene, junior!

Ook Philippus Vansteene (x R, 13-2-1679 met Maria Ermenet) en er tijdens de telling van 26-10-1697 woonachtig op het 'Laetschip' (zie LR, nr. 8), was 'charpentier' van stiel (1-1/1-0/2-2/2-0=9).

g) ?(rand beschadigd!)-april 1679: Petrus <-->wier x met Laurentia PHELDYNCK, g. Judocus Devos en Guillermo --- (niet ingevuld). (s.) Campe.

Volgens mij gaat het hier om het huwelijk van 'Magister' Petrus SOWIER, lange jaren koster te Reninge (we vinden hem in de Parochieboeken vermeld van 16-4-1679 tot en met 2-6-1693). Hij hertrouwt - indien het dezelfde persoon betreft - op 1 mei 1685 te Reninge met Maria Vaes. Meester Hubertus Groot zal hem als koster opvolgen. Judocus Devos kennen wij ook. In 1697 was hij griffier van het Hofland te Reninge. Een andere Judocus was toen never te Noordschote,

g) 12-4-1679: Jacobus DEGELPER x R. met Brigitta LEFEBVRE, g.: Ferdinandus Degelper en Pascharius Dekneut? (s.) Campe. Brigitta LEFEBVRE (ook LEPEBVRE en DEFEVER) zal op een ons onbekende datum hertrouwen met Jacobus Nollet. Ze wordt wederom weduwe en treedt de 3de april 1691 opnieuw in het huwelijk, ditmaal met Andraas Vandaele. Zij wordt op 4 februari 1696 te Reninge begraven (RMO 412, nr. 2).

g) 16-4-1679: Jacobus PROVOOST x R. met Elizabetha HARDINOVY.

g.: Meesterzr Petrus Sowier (zie nr. 6) en Jacobus Savers (ook Desaver) (s.) Campe. Wij vinden een Elizabeth Hardinoy (ook Hardenoy), weduwe van Joannes Clarebout, die de 8ste februari 1688 hertrouwt met Jacobus ('Jacque') Rijckewaert. Dit echtpaar komt voor op de tellingsstaat van de Heerlijkheid van Reninge, afgesloten op 2-10-1697 (p. 120, nr. 51).

g) 27-4-1679: Sebastianus > Devos x R. met Franciscusca SNYCK, g. Adolphus Debreeuw(er) en Franciscus > Van(den)plancke. (s.) Campe. We weten heel wat over al deze personen.

Sebastianus Devos, senior, sterft en wordt op 15 november 1696 te Reninge ter aarde besteld. Franciscusca, zijn weduwe, treedt er de 11de

juni 1696 opnieuw in het het huwelijk. Haar tweede man heet: Jacobus Maerten(s). Deze laatste zal getuige zijn bij het huwelijk van zijn stiefzoon: Sebastianus Devos, junior, die op 26 april 1708 te Reninge trouwt met Maria, Angelina Dewulf. Deze laatste overlijdt reeds de 8^e mei 1709. Sebastianus, junior, hertrouwt dan (R. 7-7-1711) met (Joanna), Theresia Deman. Ook nu is zijn stiefvader, Jacobus Maertens, getuige.

- 10) 31-5-1679: Petrus Peel x R. met Alexandrina HOUCKAERT. g.: Joannes-Baptista Derijck(s) en Meesterij^r Petrus Sowier. (s.) Campe.

Wij weten uit het RMA van Reninge dat Alexandrina de 27^e november 1686 een nieuw huwelijk aangaat, nl. met Adrianius Vermeersch.

- 11) 21-7-1679: Jacobus Bogaert x R. met Petronilla MEYERS. g.: Mal- liardus Annet en Franciscus Dehouck, senior. (s.) C. de Lohem.

Kapelaan Christianus DELOHEM, die later de ovolger zal worden van Pastoor Campe, was b'gevolg ten laatste op 2 juli 1679 al te Reninge. Hij zal er de 20^e oktober 1720 overlijden; na er meer dan 41 jaar verbleven te hebben...

- 12) 6-7-1679: Philippus MORTIER x R. met Cornelia VERCAMER. g.: Georgius Pilla en Joannes Bataillie. (s.) C. de Lohem. De familienaam Bataillie wordt te Reninge ook Bataillie, Battallie en Battalie gescreven. We kennen, o.m., een Joannes Bataillie, die op 3 mei 1700 in het huwelijk trad met Maria, Cornelia (DE)SCHOOLMEESTER(E).

- Georgius Pilla trouwde - R., 4-6-1681 - met Joanna Perre. Na zijn overlijden hertrouwde Joanna met Jacobus Billijet, dit gebeurde de 15de oktober 1692. Eén van de getuigen heette: Joannes 'Bataille'.
- 13) 14-7-1679: Magisterij^r Petrus DEMANT x R. met Isabella DEMERS-SEMAN. g.: Joannes Demerssemans en Petrus Vannieuwerkerke. (s.) Campe.

De tellingsstaat van de Heerlijkheid van Reninge, d.d. 2-10-1697, vernoemt een 'Pierre de Mars.' Toen de volkstelling verricht werd was hij nog weduwnaar met zes ongehuwde kinderen ($1-0/1-2/1-2/2-1/1=10$). Daags na het afsluiten van de telling, d.i. de 3de oktober 1697 hertrouwt hij te Reninge met Christina Vandenberghhe, de weduwe van Cornelius Schoolmeester.

- 14) 'Eodem die', dus 14-7-1679: Jacobus VERMOTE x met Catharina VERBEKE. g.: Petrus ----- en Mr Petrus Sowier. (s.) Campe
Catharina hertrouwt te Reninge - 19/5/1693 met Petrus Predom. Zij overlijdt op 10-2-1708 (RMO 472°, nr. 2).

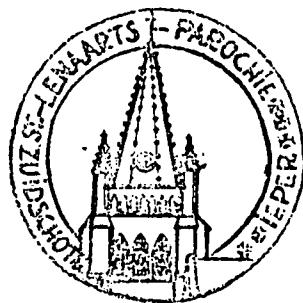
BOEKDEEL 16

NOËL FAVOREL

'ZANTINGEN'

DELEN 48-50

II. HET FORT «DE KOKKE»
TE RENINGE.

Noël Favorel
pastor in Zuidkote

'PRO MANUSCRIPTO'
JUNI 1987

HET FORT "DE KNOCKE"

-73-

A. DOOPREGISTER 1690.....1782

We hadden het op p. 69 even over 'het klein Fort de Knocke'.

We nemen eerst letterlijk over wat Pater Leopold Debast, Redemptorist, in zijn reeds vroeger gepubliceerd werkje (blz. 12-13) erover schrijft:

"Het fort de Knocke... werd als versterking aan den samenloop van den Yzer en de Ieperlee, in 1662 gebouwd door Philips IV, koning van Spanje, toen meester in ons land en in aanhoudenden twist met Frankrijk.

"De oorkondes van Reninghe melden dat de Knocke destijds een duizendtal zielen telde (sic!). Er was altijd een kleine legerafdeeling in garnizoen. Er bestond daar ook een openbare kapel, bediend door de paters van de abdij van Loo. De kapel genoemd "van den H. Geest", evenals het fort, werden onder de Franse revolutie afgebroken. In 1716 werd het gehucht: "de Knocke", dat Noordover bevatte voor 't geestelijke met Nieuwcapelle verzoegd, doch sedert 1768 terug met de Moederkerk (= Reninge) vereenigd."

Een paar bemerkingen toch bij deze tekst.

Vooreerst: Pater Debast zegt dat 'de oorkondes van Reninghe' gewagen van een duizendtal bewoners op 'de Knocke'. Halfs als hij hele gehucht 'de Knocke', met inbegrip van Noordover, het garnizoen (met de gezinnen van de militairen en van het dienstpersoneel, enz.) zou in rekening brengen, is het aantal bewoners dat hij noemt wel overdreven. Reninge - huud: d.i. de "Ceure", 't Hofland en 't Laetschip" telden, rond 1700, samen wsch. niet eens 'een duizendtal' inwoners...

Verder: wat wij thans de Ieperlee noemen vloeit even benoorden 'drie grachten' in het 'Kanaal van Ieper naar de Yzer'. Het is aan de samenloop van deze 'Vaart' met de Yzer dat het 'fortalituur de Knocke' gebouwd werd.

Toen Simon de Rive, "partisan onder den dienst van d'heeren Staeten ofte Hollanders" met een bende van "t'gerentig" vrijwilligers, 't fort in de morgen van 5 oktober 1712 onverhoeds innam, bestond "het fransch garnizoen in de Knocke" slechts uit omtrent 50 mannen."

't Frans garnizoen, dat toen te Ieper zelf gelegerd was telde ruim 2.000 manschappen. Om een aanval op Ieper over water nog meer te bemoeilijken was er in 't noordende van Zuidschote, waar Vaart en Ieperlee zeer dicht bij elkaar komen, eveneens een kleine ver-

ting gebouwd geworden. Dit verdedigingswerk - naar alle waarschijnlijkhed ook door de Spanjaarden aangelegd - heette 't Fort ten Wittenhuyse' en staat op verscheidene oude landkaarten vermeld.

In latere tijden stond er daar een herberg (met bijhorigheden), waarvan de waard ook een veerdienst over 't Kanaal verzekerde ("la Maison du Passeur", zoals het nog op de stafkaarten van 1914-'18 genoemd wordt).

In het Kerkarchief van Reninge bevindt er zich een farde, waarin allerlei losse documenten samengebracht zijn.

Het eerste ervan bestaat uit een gevouwen folio-blad waarvan alleen de voorkant en de achterzijde beschreven zijn.

De titel op de voorkant luidt: "Extracta e Registro ecclesiae Parochialis de Reninghe in quo, inter coetara, habentur sequentia:

Volgen vier doopakten die wij hier woordelijk overschrrijven:

1) "Ad annum 1660, mensis maii, die 23 baptizavit Dominus Sacellanus Marcum, Martinum (MAERTENS), filium Mailliardi MAERTENS et Judocae (geen familienaam), ^{conjugum}, natum 21 Augus (dus 21-3-1660). Suscepserunt Marcus Vercamere et Adriana Voordecker. Signatum erat L. Andries, Pastor."

We kennen uit het RMA van Reninge een Mailliardus Maerten. Toen deze overleed was hij de echtgenoot van een zekere Maria Muyts. Deze laatste huwde te Reninge de 9^e februari 1682 met Carolus Vercamere. Een zekere Marcus Maerten was getrouwd met Adriana Bartier. Adriana treedt op 9-5-1705 opnieuw in het huwelijk, t.w. met Ludovicus Beyts.

2) "Ad annum 1662 et mentem 26° Iunii, die 14, baptizavi Petrum (MATER-TEN), filium Petri MAERTEN et Johannae (geen familienaam), ^{conjugum}, natum 11 Augus (= 11-9-1662). Suscepserunt: Petrus Gontiers et Philippa Olicul. Signatum erat L. Andries, pastor." Het zou ook eventueel Gontiers kunnen zijn, doch er staat een haaltje boven de ú.

3) "Ad annum 1667, mensis aprilis, die 5 baptizavi Johannem - Baptistam (MAERTEN), filium Petri Maerten et Johannae BRANT (wij kennen ou de moeder van ej), natum 4 Augus (= 4-4-1667). Suscepserunt: Petrus Blomme et Catharina Van(de)n) castela. Signatum erat L. Andries, Pastor." Wij vonden een 'Jeanne Brandt', vermeld 2-10-1697.

als vrouw van "Ferre Plantpoorter, manouvier" (VTRe. p. 119, nr. 24^b: $1-1/0-0/1-0/0-0 = 3$). — De 18 februari 1729 wordt er te Reninge begraven een "Janneken Brant, vidua Hubrecht Riem, met de schelle."

De gelijknamigheid schept meer dan eens "onoverkomelijke" moeilijkheden ...

4) "ad annum 1667 ad 25 am *(diam)* 7bris, baptizata a d[omi]no Brunnel, E[st] odem die baptizavit (dominius Brunnel, is dit de toenmalige kapelaan?) Jacoba *(MARTENS)*, filiam mailliardi *MARTENS* et Franciscare *Ploy*, coniugum, natam 21^e lugus (= 21-9-1667). Susceptores fuerunt: Guillielmus Boussemare et Susanna Soeres. Signatum erat Joannes-Baptista Campe, Past[or]. Het is A.E.H. Campe die de doopakte ondertekent. De vorige nog het handteken van zijn voorganger: J.E.H. L. Andries (doop van 5-4-1667).

Meneer Campe is bijgevolg pastoor van Reninge geworden na 5 april en voor 25-9-1667.

Mailliardus was de eerste mei 1660 nog de echtgenoot van een zekere Judo-ca. Op 25-9-1667 is hij de man van Francisca Ploy, ca. 1681 van Maria Muys (cf. nr. 1). De Peter en de Meter van de kleine Jacobn henden wij nog niet. E.H. Brunnel hán een kapelaan of onderpastoor van Reninge zijn (Pastoor Joannes Dedecker-e had de kapelanj in 1644 gesticht). Híj kan - tijdens de vacature - enkele maanden deservitor, d.i. waarnemend pastoor geweest zijn.

Het zal de lezer(s) geberlijk opgevallen zijn dat de vier doopakten van dit uitbrekkel uit het RBA (er was er allessinds al een in 1660...) allemaal betrekking hebben op een kind MA(E)RTEN(S): Mrs. 1 en 4, resp. een zoon en een dochter van Mailliardus Martens; mrs. 2 en 3: twee zonen van Petrus Maerten. Naar de reden waarom deze vier kinderen hier - veel later - samengebracht werden, kunnen wij alleen gissen.

— Op de rugzijde van dit folio staat volgende notitie:

	guld(en)	stuivers	oord(en)
" Ignae Ferryn, over een seuge swyns of ---?	1 -	8 -	0 -
" Pieter Pillaert	1 -	15 -	0 -
" Ferre, eertydt accoort <u>1782, 3, 4</u> : vier-spaelt			
" Burgmfeeste/re Devos	1 -	4 -	0 -
" Pieter Malereys	2 -	2 -	0 -
" Ferdinandus Pieters	1 -	15 -	0 -
" Wed(uze) Johann(es) Bussche	1 -	4 -	0 -
" Carolus Devlos	2 -	2 -	0 -
" Sebastiaen Pillaert	2 -	2 -	0 -

"Jacobus Geeraert	1 -	8 -	0 -
"Kijnders Jacobus Geeraert - Memorize	0 -	0 -	0 -
"Joseph Denexter - 1786 - naer accord	2 -	2 -	0 -

Deze aantekening is van de hand van Pastoor Antonius, Franciscus, Josephus Ramault en kan niet voor 1786 geschreven zijn.

Het uittreksel op de voorpagina is enkele jaren ouder. Het dateert denkelijk uit 1782. Of die vier doopakten iets te maken hebben met het Fort 'de Cnocke' weten wij niet met zekerheid.

— Het nu volgend document echter wel. Het begint als volgt:

"Extracta e Registro Baptizatorum ecclesiae parochialis de Reninghe
in quo, inter cetera, habentur sequentia."

p. 1. 1) van een andere hand : "Anno Domini mille(sic)mo, sexcentesimo,
1690 nonagesimo, de licentia Reverendi Domini pastoris de Reninghe,
ego infra scriptus, Rector ecclesiae Sancti Spiritus, loci dela Kenoc-
que (sic!), baptizavi 19^a februarii in necessitate (? = in nood);
Petrus, Honoratus (DESCRIBE), filium Caroli Describe et Joannae Mir-
GEER, conjugum, natum 17^a februarii eiusdem anni. Susceptores:
per illustris Dom(inis) Petrus, Honoratus Delouze et Domiceilla Joan-
na, Angela Daniel, ex Reninghe. Datum ut supra, decima nona febru-
arii. Testor. Et erat signatum Vertegans."

In de rand volgende aantekening van dezelfde hand als deze welke het
ganse uittreksel schreef, dat 22 bladzijden telt:

"Nota: hoc primum extractum excipit R.D. Vertegans ex quodam
registro fortalitii de Cnocke, quod praefatum registru non inveneri."

Er bestond dus al een "registru" van het kerkje van het Fort, doch Pastoor Ramault vond het niet terug en beschikte slechts over één excerpt, opge-
steld door de Rector van die kerk, S.H. Vertegans, op 19-2-1690.

Let op de schrijfwijze van de naam van de kleine vesting: "La Kenoque."

De beroeling, Petrus, Honoratus Deschryver zal wel een zoon zijn van een
franse militair (wellicht een officier), die gehuwd was met een (vlaams)
meisje uit Reninge: Joanna Mincoer.

We kennen uit de Parochieregisters van Reninge een Joanna Mincoer,
die aldaar de 2de mei 1688 getrouwd was met Carolus Deschryver. Hij
werd er op 13-6-1695 begraven. Er staat in het RMD p. 402°, nr. 5: "uxor

'Caroli Deschrijver', zonder vermelding van haar naam. Het zal wel deze Joanna MINGHEER betreffen want we zien Carolus de 4de maart 1696 hertrouwen met Jacoba Beck. Het kan weer hem zijn, die op 29-5-1703 nogmaals in het huwelijk treedt te Reninge, deze keer met Maria Vandekerekhove, weduwe van Joannes Deleyne. Jacoba Beck was ruim drie jaar voordien te Reninge gestorven (14-5-1700). Carolus Deschrijver overlijdt zelf aldaar, de 4de april 1704.

- We vonden nog een andere MINGHEER te Reninge, met name: Augustinus Mingheer. Deze trad de 11de mei 1694 te Reninge in het huwelijk met Petronilla Demoldre (Getuigen: Koster Hubertus Froot en ...; Carolus Deschrijver X met Joanna Mingheer. Carolus kan dus een schoonbroer zijn van Augustinus). Het echtpaar MINGHEER - DEMOLDRE krijgt een dochtertje, Maria, Catharina genaamd, op 13-12-1696. Haar moeder wordt tien dagen later begraven met 'een cleenen dienst' (23-12-1694 -> RMO p. 92°, nr. 63). Augustinus hertrouwt dan (h. 29-9-1695) met Catharina Lamb, weduwe van Philippus Clarysse. Zijn zuster (?), Joanna Mingheer, was $3\frac{1}{2}$ maand voordien begraven...
- We hebben nog iets te zeggen in verband met de doopakte nr. 1. De kleine Petrus, Honoratus DESCRIBE krijgt als doopnamen deze van zijn Peter: Petrus, Honoratus Delouze. Deze laatste is niet de eerste de beste, zijn naam wordt in de doopakte voorafgegaan door de 'titel': "per illustris dozminus", d.i. een Heer van aanzienlijke stand of rang. Het zal wel de gouverneur van het Fort zelf zijn. Dat het inderdaad zo is, blijkt al uit doopakte nr. 2.
- Zo uitgebreid kunnen wij niet iedere doopakte, ontleend aan het Register van het 'Fortalitium de Cnocke' behandelen. Wij vergenoegen ons bijgevolg met een samenvatting ervan, tenzij enig commenbaar zich opdraagt.

1691. 2) ° Fort 'de Cnocke', 20-2-1691; aldaar gedoopt 22-2-1691: Honoratus, Bernardus (CAPPESTA), z. v. Dominus Bernardus Cappesta, majoor fortalitii de Cnocke, en v. Domina Francisca Estepe Gossis, echtgenoten. P.: Dominus Honoratus Delouze, 'dicti fortalitii gubernator'; M.: Domina Maria, Magdalena Desquiez, echtgenote van Dominus Caligny. (s.) Campe.
- 3) ° Fort 'de Cnocke', 25-10-1691; dezelfde dag aldaar gedoopt: Matthias (CUVELLIER), z. v. Stephanus CUVELLIER en v. Maria, Francisca CLAYÉS. P.: Matthias Timoij; M.: Anna, Maria Corremont. (s.) Campe.

We vonden de overlijdensdata terug van Matthias' ouders. Zijn vader, Stephanus, stierf te Reninge: 5-7-1702 en zijn moeder: 26-10-1702. De jongen was 11 jaar toen hij weet werd (RMO p. 442°, oms. 8 en 13).

1692.4) ⁶⁻³⁻¹⁶⁹² Fort de Croocke/ en aldaar dezelfde dag gedoopt door L.E.H. Vertegans, teleemosinus fortalitii de Croocke: Ludovicus, Bernardus (MAZYN) of (MOZYN?), z.v. de echtgenoten Valentinus en Maria, Catharina MAZYN - ALLAERT.

P. de nieuwe gouverneur van het fort: Dominus De Belloy; M.: Domicella Francisca, Estepe Galois, "uxor Dionysi Cappesta, majoris fortalitii" (s.) Campe. De majoor is er nog. De familienaam van het jongetje kan Mazijn. Er wordt te Reninge, op 26-3-1694, een Judocus Margine begraven "exequiis minoribus" (RMO p. 82°, nr. 17). Nu hiaat van 3 1/4 jaar...

1695. ^{p. 2} 5) Gedoopt op 6 juni 1695 door Pater Stephanus Sart, aalmoezenier "legionis pictaviensis": Reginaldus (BITTON), z.v. de echtgenoten Joannes en Joanna BITTON - ESTHER, ----- (n.i.). P. Reginaldus Capetibolla; M. Catharina, Theresia DeBruck. (s.) C. Delohem, deservitor. Kapelaan Christianus Delohem was in juni 1695 reeds dienstdoend pastoor te Reninge.

1696.6) "de Knoche", 27-2-1696, aldaar 29-2-1696 gedoopt: Leonardus, Bernardus (DECAPPETAN), z.v. h. echtpaar Bernardus DECAPPETAN - Francisca ESTEP GALOIS. P.: Dominus Leonardus de Monchouij, "director rectigalium suae christianissimae majestatis" (rectigal = indirecte belasting); M.: Domicella Maria, Bernarda Desquierz, uxor Dionysi de Caligny, "director generalis fortificationum flandriae". (s.) Campe. Verbleven al deze belangrijke functionarissen op het fort "de Knoche"? Men zou het denken.

1698.7) "Frater Geminianus Lervesque, recollecta", doopt de 19de november 1698: Catharina, Theresia (NEVIENS), d.v. het echtpaar Augustinus en Catharina, Theresia NEVIENS - CALLIAU. P.: Josephus Devos; M. Jacoba Cheraert. (s.) C. Delohem, deservitor. We vonden vier doopakten van kinderen uit dit gezin, geboren tussen 19-11-1698 en 1-9-1708. Catharina hertrouwt te Reninge de 16de september 1710 met Jacobus Declerck.

Later meer over Pater Recollect Geminianus Lervesque. Na de dood van pastoor-aalmoezenier Vertegans, had hij sedert 1 november 1695, samen met een medebroeder, de vacante plaats aangevaard ("acceptieurst")...

1700.8) "1-12-1700, gedoopt 's anderendaags: Jacobus, Felix (NEVIENS), z.v. Augustinus en Catharina NEVIENS - CALLIAU. P.: Urbanus Gelhof; M.:

Michaëla Callian, (s.) C. Delohem.

1702. 9) ° R 2-9-1702. Fr. H. Coeteman, kapelaan van Reninge ('assistent' huidt het in de doopakte) doopt de dag daarop: Isabella, Jacoba (NEVIANS), d.v. Augustinus en Catharina NEVIANS - CALLIAU. P.: Jacobus Nevians; M.: Isabella Dodaillee, (s.) C. Delohem.

In de rand naast nr. 8 en nr. 9: "ex fortalito de la Kenocque."

1705. 10) ° 24-1-1705. Frater Ursmarus Hoingue, Recollect, aalmoezenier, doopt daags nadien 'in fortalito de Croock', met toestemming van Pastoor Delohem & Joanna, Ludovica (Neviaens), d.v. het echtpaar Augustinus en Catharina NEVIANS - CALLIAU. P.: Guillelmus Dalloc; M.: Joanna Ludovica Rogier, (s.) C. Delohem.

p. 3. 1706 11) ° 21-9-1706 (in rand: ad annum 1706 et mensem 7. bris). Gedoopt de dag daarop: Ludovicus, Bernardus (SCHRIECK), z.v. Joannes-Baptista SCHRIECK, Burolista, en v. Maria, Theresia MIONAC, echtgenoten. P. Bernardus deCappestans; M. Ludovica Debellingie (s.) C. Delohem.

De Heer Bernardus (DE)CAPPESTA(N) was in 1691 al mayoor van het Fort (cf. p. 77, nr. 2). We kennen de Meter, Domicella Joanna, Ludovica DEBLIGNY, sinds lang. Zij trouwde te Reninge de 30ste maart 1696 met dominus Bernardus Delabarthe. Deze laatste was Peter van Bernardinus, Ludovicus boudalier, geboren in het Fort op 25-12-1696. Ook nog van Joanna, Ludovica Vigniart, die aldaar op 14-2-1710 ter wereld kwam. Zijns vrouws was toen meter van dit meisje.

Haar vader (?), dominus Carolus DEBRIGNY, 'commissarius provincialis armorum sub christianissimae majestatis' of nog: 'commissarius provincialis de kastillarie', was gehuwd met Domicella Joanna Fromantin. Deze stierf te Reninge op 25 mei 1700. Haar man volgde haar in het graf de 30ste augustus van datzelfde jaar (RMO p. 432°, nrs. 7 en 11).

In de rand: 'Ludovicus, Bernardus Schrieck / ex fortalito de Kenoque - commis du Bureau.'

1708. 12) Geboren op Nieuwjaarsdag 1708 en dezelfde dag gedoopt door Frater Antonius Delfverre, recollecta, 'Eleemosinarius fortaliti de la Knooque'; Franciscus GENDRE, z.v. Jacobus GENDRE, soldaat van de cohorte (= oorspr. een tiende deel van een legioen) van dominus Charonne, en van Barbara Foulon, 'conjugum'. P.: Franciscus Dubasse; M.: Maria, Margarita Fische. (s.) J. Antonius Delfverre, Eleemosinarius. (s.) C. Delohem.

Ook gewone soldaten hadden hun vrouw bij zich in 't fort 'de la Knooque' te Reninge.

13) Dezelfde dag was er nog een tweede geboorte in het 'Fortalitium'. De Aalmoezenier doopt ook : Catharina, francisea GILLE, d.v. het echt-paar Franciscus en Catharina, Francisca GILLE - BECQ, geboren 1-1-1708. P. : Joannes Vermote ; M. Catharina Lootghoster. "Signatum ut supra et iterum C. Delohem."

Het gezin 'Francois Gille - Catherine, Francoise Becq' wordt reeds ver-noemd in de tellingslijst van Reninge, gedateerd van 2-10-1697. Franciscus was een metser en had toen al 3 kleine zonen (o.m. Franciscus, °R. 16-1-1697). We vonden ook de doopakten van 3 dochertjes, °R. 8-6-1698, 28-3-1700 en 6-11-1701. Misschien is het echtpaar nadien buiten Reninge gaan wonen en kennen wij de kinderen, die wellicht elders geboren zijn, niet. In elk geval is er de 1ste januari 1708 weer een geboorte te Reninge. Die vonden wij niet terug in het doopregister van de parochie.

14) ° 2-2-1708 : 'Frater Antonius Delfverre, 'recollecta et aelemonarius fortalitii de La Kenocque' doopt 's anderendaags : Joanna, Catharina (Heeman), 'filia postuma' v. Petrus en Catharina LEMAN-LAMS.

Petrus Heeman was reeds op 21 september 1707 te Reninge overleden (RMG p.46 nr. 30). Peter van het 'vaderloze' meisje : dominus Joannes-Baptista Schriek ('de commis du bureau' van nr. 11) ; M. : Maria, Catharina Rogé. (s.) C. Delohem.

15) ° 1-9-1708 en gedoopt door de Heer Kapelaan van Reninge de 3de september : Maria, Anna NEVIENS, d.v. het echtpaar Petrus, Augustinus en Catharina NEVIENS - CALLIAU. P. : Bertrandus, Ludovicus Bondallier, 'ex fortalitio de Knocque' ; M. : Maria Vasseur, uit Noord-schote -(s.) C. Delohem.

De vijf kinderen van het gezin NEVIENS-CALLIAU, waarvan wij de doopakten terugvonden, kwamen allen ter wereld in het Fort de Knocke en werden daar ook gedoopt (1698-1708). Was Augustinus daar in dienst ? Hij overlijdt en zijn weduwe hertrouwt de 16de september 1710 met Jacobus Declerck.

16) ° 30-10-1708 on daags nadien gedoopt door 'Frater Ludovicus Delobel, recollecta, aalmoezenier van het Fort' : Petrus, Franciscus SCHOREEL, z.v. Petrus en Elizabetha SCHOREEL - LIEPANTS, echtgenoten. P. : Joannes, Franciscus Gille (zie nr. 13) ; M. : Martina Dauwij. (s.) C. Delohem.

- 1709 17) ° 6-3- 1709 , gedoopt 8-3 "in fortalitio de Knoeque": Antonia, Euphrosina
p. 4. SCHRICK , d.v. de echtelingen Joannes - Baptista en Maria, Theresia
SCHRICK - MIONACK . P.: Dominus Laurent, 'chirurgus major'; M.: Domicelij
la Delaven, uxor domini Duteil, 'cohortis dux' (leider, hoofdman van
een cohorte). (s.) C. de Lohem. (zie nr. 11) - Er verblijft ook een chirurg in
het fort 'de Knoeque'.
- 1710 18) ° 9-2- 1710 , gedoopt door de Heer Kapelaan de 11de februari : Philippus, Jacobus SCHOREEL , z.v. het echtpaar Petrus en Elizabetha SCHOREEL - LIEPHOUT . P.: Petrus Nimmegheer ; M. Maria, Catharina Desmet. (s.) C. de-
Lohem . (zie nr. 16).
- 19) ° 14-2- 1710 en dezelfde dag gedoopt : Joanna, Ludovica VIGNIAERT , d.v.
echtgenoten Josephus en Catharina VIGNIAERT - ROGER , P.: dominus de
Longchamp, "per procuratorem Domicinum Delabarthe, da... fortalitii de
Knoeque majorem." (Majoor Delabarthe vertegenwoordigt de echte
peter: De Heer de Longchamp, die toen wel gouverneur was van het fort.
(s.) C. de Lohem.
- 20) ° 10-3- 1710 en dezelfde dag gedoopt : Isabella, Theresia VERMOEDE , d.v.
de echtgenoten Joannes en Pascasia VERMOEDE - BOERMHAVE . P. Philippus
Vermote ; M. Isabella, Francisea Bondallier. (s.) C. de Lohem.
- Naast de kinderen van Franse militairen worden er (in de kapel van
'De Crocke') ook kinderen van Vlaamse gezinnen gekerstend. Die fa-
milieën moeten daar op een of andere manier in dienst geweest
zijn, als huishoudelijk personeel, t.c.v., als vaklieden, als kantine-houdsters,
enz... Wonden zij in sommige bijgebouwen van de verster-
king of (dicht in de buurt) en gingen zij normaal 'ter kerke' in
de kapel van de H. Geest, die tot het fort behoorde? In die kapel
werden in elk geval ook doopsels toegediend en hunwelijken ingeroze-
geld, zowel door de almoezenier(s) als door de parochiegeestelijken
van Reninge.
- 1711-dl) ° 6-7- 1711 , daags daarop gedoopt : Franciscus, Josephus VIGNIAERT ,
z.v. de echtleden : Antonius, Josephus VIGNIAERT en Catharina ROGER.
(zie nr. 19). P.: Ludovicus Castelan ; M.: Theresia Vigniaert. (s.) C. de-
Lohem. Dat zal wel een Frans soldatengezin zijn.
- 21) ° 5-9- 1711 en 's anderendaags gedoopt door de kapelaan van Reninge:
Petrus, Jacobus SCHOREEL , z.v. het echtpaar Petrus en Elizabetha
SCHOREEL - LIEPOETS (cf. supra), P. Petrus Verhamme ; M.: Catharina
Lootghieker. (s.) C. de Lohem.

13) ° 27-10-1711, daags nadien gekerstend: Joannes, Jacobus (VERMOOTE), z.v. de echtgenoten Joannes en Isabella VERMOOTE-SACKENPREZ; P.: Jacobus Sackenprez; M.: Paschasia Boerhavre, (s.) C. Delohem.

1712 24) ° 14-5-1712, twee dagen later - met toelating van Pastoor Delohem - "in fortalitie de Knocke" gedoopt door E. Pater Andreas Carpentier, recol- p. 5. lect, en koninklijk almoeszenier aldaar: Petrus, Baptista (GERRICK), z.v. de echtleden: Joannes-Baptista Schack, "Burialista", en Maria, Theresia VIGNAERD. P.: dominus Petrus de Bruguet, "Belli - Bergis Sti Winnoci (=Sint-Winoksbergen) - Commissarius"; M.: Monicela Ma- ria, Francisca Petit, uxor "praefati gubernatoris". Ita est; a me viso ex- tracto registri eisdem loci. (s.) C. Delohem.

25) ° 27-9-1712; dezelfde dag nog gedoopt in de kapel van het fort: Maria, Ludovica (DUVAL), d.v. Benedictus (DUVAL of) DUMAZ, die behoorde tot de cohorte "de La Boulogniere", en v. zijn echtgenote: Catharina leeman P.: Petrus ^{Nimmegeer} Mingheer; M.: Maria, Ludovica Dorille. Het doopsel werd toe- gediend door "Frater" Bartholomeus ^{Burier} leevier, recollecta. (s.) C. Delohem.

26) ° 30-9-1712; dezelfde dag gekerstend in het fort, door Frater Andreas Carpentier, koninklijk almoeszenier en overste van de Paters Minderbroeders: Isabella (VIGNAERT), d.v. het echtpaar Antonius Vignart - Maria, Catharina ROGER. (cfr supra). P.: dominus Egidius Bouridel, onder- kapitein in de cohorte van de Heer de Vivers; M.: Isabella, France Bon- dailler. (s.) C. Delohem.

De meestgele Pastoor-Almoeszenier van het fort de Knocke die wij tot nog toe kunnen - wij zeiden het al - is L.E.H. Vertegans. Als "Rector eccl- esiae Sti Spiritus", diende hij er op 19-2-1690, een doopsel toe, waarvan een afschrift bewaard bleef (zie p. 76, nr. 1). Toen hij overleden was, werd zijn taak de 1ste november 1698 overgenomen door twee Recolletten van de St.-Andreas-provincie ("provincie Sancti Andreeae"). Deze Fran- ciscanen heetten: Pater Gaugericus Flament en Pater Geminianus Levesque. Zij legden een calepin aan, waarin de doopakten en huwe- lijken genoteerd werden. Wij komen daarop later terug.

Dominus Vertegans, "eleemosinarius fortalitii de Knocke", bleef vermoedelijk tot aan zijn dood zijn ambt aldaar waarnemen. De eerste vier doopakten (pp. 76-78) die hier worden opgenomen betreffen doopels die verrichtte (de laatste akte dateert van 6 maart 1692).

Dooptel nr. 5 - op 6 juni 1695 - wordt toegediend door Pater Stephanius Sart, een (frans) legeralmoechener. Er wordt in de tekst niet gezegd tot welke Orde hij behoorde. Was hij ook Recollet?

Men weet dat de Franciscaner-Orde met de tijd drie vertakkingen onvatta: de Capucijnen, de Conventuelen en de Minderbroeders, die men meestal Franciscanen noemt of Recollecten (ook Recolletten).

We kunnen uit de doopakten van verscheidene almoechener-Recollecten, die vanaf 1 november 1695 de zielzorg waarnamen in het fort. We noemen: Pater Gaugerius Flament (vernoemd 1-11-1695), Pater Geminianus Lereigne (1-11-1695 en 19-11-1698), Pater Ursinus Hoingue (25-1-1705), Pater Antonius Delfvre (1-1-1708), Pater Ludovicus Delobel (31-10-1711), Pater Andreas Carpentier (16-5 en 30-9-1712).

De doopakten leren ons ook de namen kennen van tal van militairen — gewone soldaten zowel als hogere officieren —, van ambtenaren, dienstpersoneel, enz.

De laatste Franse gouverneur van het fort moet dominus de Lom-champs geweest zijn (ster op 14-2-1710). Zijn vrouw, Domicella Maria, Francisca Petit was nog meter de 18^e mei 1712).

De laatste Franse majoor heette dominus Bernardus Isabartus ('pieter-lap' op 14-2-1710). Hij verbleef al zeer lang in het garnizoen van 'de Croocke'. We zeiden reeds dat hij de 30^e maart 1696 te Reninge gehuwd was met Domicella Joanna, Ludovica Debligny. Deze laatste was meter van Joanna, Ludovica Vignia(c)rt, die die 14^e februari 1710 gebarstend werd.

Alles laat veronderstellen dat het deze gouverneur en deze majoor zijn die de overrompeling en de inname van hun fort door de 'Staatsgezinden' ofte Hollanders, in de morgen van de 5^e oktober 1712, hebben moeten meemaken. Over de 'Overwinning van 't Fort te Knocke' hebben wij, aan de hand van de 'Memoriën en geschiedenissen van Pieter Fievers filius Fievers' al eerder verhaald in de ZANTINGEN. Hier willen wij alleen het volgende aankhalen: het Frans garnizoen telde toen slechts ca. 50 manschappen. Twee schilddrachten werden bij de aanval "omvergeschoten"; de gouverneur en de majoor werden, met andere officieren, krijgsgevangen genomen "en al hun goed geplunderd". De gewone soldaten werden "hunne justacoorens afgedaan en weggezonden naer Yper".

Commandant Sevelij, bevelhebber van "t garnizoen van Yper", rukte uit "met omtrent 2000 mannen" en "eenige schepen met amonitie"

--- "om de Knocke" terug in te nemen. Het bleef bij een draigement. De Fransen durfden niets uitrechten en zijn omstrent den avond wedergescreed naer Yper, want geen vijftig mannen binne Yper gebleven en waren."

"de Hollandsche partij", die het fort praktisch zonder slag of stoot veroverd had, werd "drie of vier dagen daerna... versterkt met nog volk tot omstrent vijf honderd man.... In den vaart van noorden de Knocke" werd een dam aangelegd "om het water op te houden tot versterking" van het fort, "zoodat... in 't eerste van ghebre 1712 alle de broukhagien" volledig onder water kwamen. Gelukkig werd "in April 1713 den stilstand van wapens... gedecedeerd tuschen Frankrijk en Holland... en in May 1713 is den dam des Knocke uitgedaan... In 't eerste van Juny 1713 --- zijn de Hollanders in Yper en Veurne gekomen."

"Den gouverneur en Majoor van de Knocke ..., zoo zij krijgsgevangen binne de stad Yper waren, hebben malkander verweten hunne grote onvoorzichtigheid, zoodat den gouverneur (de Heer 'de Conchamps'?) den majoor (de Heer Delabarthe?) heeft doodgesteken en heeft gevlocht uit de stad naer den vijand." Totdaar Pieter Pieters.

Na de inname van het fort 'de Crocke' werden er aldoor nog kinderen gedoopt, nu echter uitsluitend door de parochiegeestelijheid van Reninge.

279 ° 8 november 1712, gedoopt daags nadien door de Pastoor van Reninge, F. E. H. Christianus Delohem, : Joannes, Jacobus (VERMOE), z. v. Joannes en Isabella VERMOE - SACKENPREZ. P. Petrus Dordez; M. Maria Maerten (s.) C. Delohem.

1713-28) ° 6-1-1713, gedoopt 8-1 door de kapelaan : Philippus, Jacobus (SCHOORSEL - LIEPOUT, z. v. de echtgenoten Petrus en Elizabetha SCHOREEL - LIEPOUT.

P. Philippus Vermote ; M. Maria, Catharina Delafortrie. (s.) C. Delohem.

1714 29) ° 9-1-1714; gedoopt 11-1 door Dominik Sacellamus : Petrus, Jacobus (Declerck), z. v. h. echtpaar Jacobus en Catharina DECERCK - CAILLIAU.

P.: Petrus Laga ; M. Maria Statelaert. (s.) C. Delohem. Uit een randnota vernemen wij dat de vader van het kindje bakker was in het fort ("pistor in fortalitio").

p.6. 1715.30) ° 29-9-1715; gedoopt 1-10 door Pastoor Delohem : Petrus, Jacobus (SCHOREEL), z. v. het echtpaar Petrus en Elizabetha SCHOREEL - LIEPOUT.
P. Joannes Louis ; M.: Petronilla Caenens. (s.) C. Delohem.

Wij citeerden eerder al een tekst van E.-P. Debast, die schrijft:
"In 1716 werd het gehucht: "de Knoeke", dat Noordover beratte voor 't geestelijke met Nieuwkapelle vervoegd, doch sedert 1788 terug met de Moederkerk vereenigd."

Wij vonden een bevestiging van die samenvoeging in het handschrift dat wij vanaf p. 76 aan het ontleden zijn. Pastoor Ramault, die dit cahier samenstelde, plaatst p. 6 volgende aantekening:

"NOTA

"A dominica palmarum 1716 domus adjacentes fortalitio de Knoeke sunt sub jurisdictione pastoris de novacapella, sine merum successorum praecuditio." Pastoor Ramault onderlijnt deze zin en merkt aan in de rand: "Nota hic: haec verba, quae habentur in Registro et quae sublineavi."

De oorspronkelijke notitie, die hij aantrof in het Register van 'de Cnoeke', maar alle waarschijnlijkheid van de hand van Pastoor Delohiem (+ Reninge, 1720).

Dat de huizen die paalden aan het Fort (P. Debast spreekt van een gehucht...) en 'Noordover', parochiaal bij het aangrenzend Nieuwkapelle werden gevoegd, laat zich begrijpen. Dit deel van Reninge ligt 'over' de Vaart. Het fort zelf lag - 'in vogelvlucht' - maar half zo ver van het centrum van Nieuwkapelle als van dit van Reninge.

Pastoor Ramault schrijft vervolgens in de rand:

"Nota: ab anno 1715 usque ad annum 1749 nihil certi prius zekers) invenio in Registro Baptizatorum."

De doopakte nr. 30 (op voorgaande bladzijde) dateert van 1 oktober 1715; het nr. dat nu volgt (nr. 31) dagtekenent van 10 juni 1749. Er is hier dus een leemte van ruim 33 2/3 jaar.

Ik begrijp niet waarom Pater Debast schrijft dat 'het gehucht "de Knoeke" (pas) "sedert 1788 terug met de Moederkerk (= Reninge) vereenigd" werd. Het doopsel nr. 31 werd immers toegediend op 10 juni 1749 door de toenmalige pastoor van Reninge, Z. E. H. Joannes Hamilton (pastoor vanaf 1730 tot in 1757).

p. 6. — 31) ° 'in fortalitio de Knoeke', 9-6-1749, 'vesperi hora nona', gedoopt 1749. 10-6 door Pastoor Hamilton: Maria, Catharina, Theresia L SAVERS, d. v. Joannes-Baptista SAVERS (° Boezinge) en van Retronilla VANDEVELDE (zijn echtgenote, ° "Clercken"). P. s. Franciscus, Josephus Vandervenne; M. s. Retronilla, Theresia Savers, "viceduca Francisci Daneel" -(s.) Johannes Hamilton, pastor.

- p. 7. 32) ° 'in fortalitio de Kenocqua', 26-2-1756, en dezelfde dag gedoopt door de Heer Vicarius van Reninge (E.H. Larmuseau ?) Joanna, Theresia (---?), d.
n. ---? (naam van de vader niet ingevuld) en v. Joanna, Theresia
Friene (° in Vlaemertinge), vidua ---? (n.i.). Het meisje kwam ca. 4 u.
's morgens ter wereld. Het was heel waarschijnlijk een onvettig kind!
- P.: Josephus Vermoote (ex reninghe'); M.: Petronilla, Teresia de Jonckheere, echtgenote van Carolus Verzuydt, 'ex Staden'. (s.) Johannes Hamilton, pastoor.
1760. 33) ° 'in fortalitio de Cnocke', 22-9-1760 ; gedoopt door H. E. H. Devulder (pastoor van Reninge — 1587-1775 volgens Pater Debast —), 'sub conditione':
Franciscus, Ludovicus Brem, z. v. het echtpaar Joannes Brem (een Hollander 'ex Rodenborgh') en Rosa Baillieu ('° Witschaete'). Het jongetje werd geboren 'hora duodecima in meridie' en werd daags nadien geberstend. P. Franciscus de Sales (sic!); M.: Maria, Theresia du mont. (s.) J. B. Devulder, pastoor. Het fort was in de jaren 1760 blybaar door Hollanders bezond (zie ook nr 34).
- 34) ° 'in fortalitio de Cnocke' komt er de 19de december 1760, 'inter nonam et decliam horam', een meisjess-tweeling ter wereld. De borelingen ontvingen 's anderendaags het H. Doopsel uit handen van Pastoor Devulder. Het zijn dochtertjes van de echtgenoten Ignatius Huyghe (uit Boezinge) en Joanna Merlevede ('° Vlaemertinge').
- 34) vb: Magdalena, Constantia Huyghe. P.: Dominus Joannes, Carolus Segacia, 'Capitanus Hollandiae'; M.: Gomiceyla Maria, Magdalena Vandamme, echtgenote van de kapitein.
- 35) vb: Albertina, Genoveva Huyghe. P. 'Felicitinus' (sic!), Emmanuel Wallijn; M. Joanna, Theresia Diliger. (s.) J. B. Devulder, pastoor.
- p. 8. 36) 1762. ° 'in fortalitio de Knocke', 11-2-1762, gedoopt 'sub conditione', de dag nadien, 'in nova Capella', 'ob difficultem accessum' (Reninge was moeilijk te bereiken in deze wintermaand ...), door E. H. F. T. Beun, vicarius van Nieuwkapelle : Albertus, Xaverius Brem, wettige zoon van Joannes Brem (° te Ledegem — volgens nr. 33 was het een Hollander 'ex Rodenborgh' ...) en van Rosa Baillieu (Baillieu in nr. 33... / ° Witschaete). Het kindje zag het levenslicht om 8 uur 's avonds. P.: Joannes Ameyt; M. Cecilia Debacker (s.) Spijns, vicarius in Reninghe
- 1763 37) ° 'In fortalitio de Knocke', mane hora tertia 8-1-1763, gedoopt nog dezelfde dag door onderpastoor G. J. Spijns, van Reninge; doch 'sub conditio': Regina, Constantia, Joanna Depuydt, wettige dochter van Jacobus Depuydt (° Elverdinge) en van Isabella, Clara Hugge (sic!) (° Boezinge). P.: Joannes Brem; M.: Maria, Constantia Brem. (s.) P. J. Spijns, vicarius.

- 38) ° 'in fortalitie de Knock', 28-1-1763, 5 uur in de namiddag, 's anderendaags gekerstend door onderpastoor Spijns : Petrus, Joannes (HUGHE), z. v. Petrus, Ignatius Hughe (° Boezinge) en v. Joanna, Theresia MERLEVE (° Namertinge), zijn echtgenote. P. : Joannes, Ignatius Trisseboom; M. Joanna, Franciscus Verslype. (s.) P. J. Spijns, vicarius.
- p. 9. 39) ° 'in fortalitie de Cnocke', 2-6-1764, 'mane inter quintam et sextam horam'; ontvangt het doopsel daags nadien, uit handen van pastoor Devulder : Waltherius, Lotarius (BREEM), wettige zoon v. Joannes BREEM (ex Ledeghem); - in margine habetur : Walterius, Filius (legitimus) Joannis Bream, hollandi, ex Rodenborgh en van Rosa Baillieul (° 'Wijdttschachte'). P. : Norbertus Janseune; M. : Maria, Joanna Truic. (s.) J. B. Devulder, pastoor.
1765. 40) ° 'in fortalitie de Knock', 4-8-1765 (in de doopakte staat er 'anno domini ut supra', doch in de rand : 'ad annum 1765'), wordt dezelfde dag doopt door de onderpastoor : Joannes, Josephus, Albertus (VERMOOTE), z. v. Joannes, Josephus VERMOOTE (° Reninge, 'in noortover') en v. Maria, Theresia Swemmer (° 'Stalille, dioecesis Brugensis), eisdem conjugis. Het jonggetje werd 's morgens vroeg, rond 3 uur geboren. P. : Josephus Leemans; M. : Godeliva Bedie, vrouw van Albertus Vermoote. (s.) P. J. Spijns, vicarius.
- 41) Opnieuw een tweeling, ° 'in fortalitie de Knocke', 3-10-1765, 'inter sextam et septimam horam, resperi', door de pastoor van Reninge 's anderendaags 'sub conditione' gedoopt :
- 41): Regina (AVYDT), wettige dochter v. Jacobus AVYDT (° Elverdinge) en v. Isabella, Clara Huyghe (° Boezinge). P. : Philippus Hassel; M. : Maria, Joanna Vanlerberghe;
- p. 10. - 42): Carolus, Ludovicus ((DE) AVYDT); zelfde ouders. P. : Joannes-Baptista Dumont; M. : Constantia, Eugenia Durie. (s.) J. B. Devulder, p.:
1766. 43) ° 'In fortalitie de Knocke', 21-3-1766, daags daarop 'voorwaardelijk' gedoopt door de onderpastoor van Reninge : Jacobus, Benedictus (DEVOS), z. v. het echtpaar : Joannes DEVOS (° O.L. Vrouw-parochie Poperinge) en Maria, Joanna Verschore (° 'Polinckhove'). Hun zoontje kwam 's morgens rond 9 uur ter wereld. P. : Jacobus, Ignatius Vandelaer; M. : Perpetua, Josepha Vermoote. (s.) P. J. Spijns, vicarius.
- 44) ° 'in fortalitie de Knock', 6-8-1766, 'post meridiem circa quintam', gekerstend door dezelfde onderpastoor : Joannes, Franciscus, Albertus (VERMOOTE), wettige zoon van Joannes, Josephus VERMOOTE (° 'nova capella' - 'noortover' was toen kerkelijk bij Nieuwkapelle - cf. nr. 40) en van

Maria, Teresia SWEMER ('^oStalille', Bisdom Brugge). P.: Joannes, Franciscus Brem; M. Godaliva, Josepha Vermoote, 'amita prolixi' (= tante, vaderszuster). (s.) P. J. Spijns, vicarius.

45 ° in fortalito de Cnocke', 'hac nocte' = 18-8-1766, gedoopt door de 'vicarius' van Reninge : Petrus, Eugenius (BREEM), wettige zoon van Joannes BREEM ('^oHedegom); in de rand : "ex Rodenborgh, Holland' en van Rosa, Clara ghijsel ('^oLangemark). (Joannes Brem moet zijn vorige echtgenote, Rosa Baillieul, uit 'Wydtshaete', na 2-6-1764 (cf. nr. 39) verloren hebben). P.: Eugenius, Leonardus Bartolomeus; M.: Joanna, Catharina Geraert. (s.) P. J. Spijns, vicarius.

p. II. 46) ° in fortalito De Knock', 10-12-1766, hora undecima, 2 dagen later gedoopt door dezelfde onderpastoor : Joannes, Franciscus, Cornelius (HOYCHE), wettige zoon van Petrus, Ignatius HOYCHE ('^oBoezinge) en van Joanna, Teresia MERLEVEDE ('^oRamerstinge). P.: Joannes, Franciscus, Cornelius Vandewagh; M.: Dorothea, Albertina Merlevede (tante v. h. jongetje). (s.) P. J. Spijns, vicarius.

Vier gebroten, ten jare 1766, in het fort, van kinderen die katholiek gedoopt worden.

1767 47) ° in fortalito De Knock, 11-5-1767, "hac nocte, hora secunda", doopsel door dezelfde Heer Spijns : Philippus, Jacobus (DEPUYDT), wettige zoon van Jacobus DEPUYDT (uit Elverdinge) en van Isabella, Clara HOYCHE ('^oBoezinge), P.: Petrus, Jacobus Houvenagle; M.: Maria, Jacoba BOURAVÉ. (s.) P. J. Spijns, vicarius.

48) 'nata in Cnocke', 31-8-1767, 's avonds omstreeks 10 uur, daags nadien gekeertend door genoemde onderpastoor : Isabella, Clara, Rosalia VERMOOTE, dochter van het echtpaar Joannes, Josephus VERMOOTE ('^oNova Capella') - Maria, Teresia SWEMER ('^oStalille, Diocees Brugge). P.: Emmanuel Daene ('^oCortemarck); M.: Anna, Constantia Vermoote ('^oNova Capella'). (s.) P. J. Spijns. De vader van het meisje en haar moeder zullen wel geboren zijn toen 'De Knocke' en 'Noortover' kerkelijk bij Nieuwkapelle hoorden (vermoedelijk voor 1749).

1768. ° in fortalito De Knock, 27-4-1768, rond 6 uur 's avonds, gedoopt de dag nadien door vicarius Spijns : Leocadia, Constantia (DEVOS), d.v. de echtgenoten Joannes Devos ('^oRoperinge, 'in parochia Virgini') - Maria, Joanna VERSCHODRE ('^oPolynekhove'). P.: Franciscus Vandervoude; M.: Maria Dezeure, "Subsignatum erat frans Vandervoude, Marii Dezeure, (s.) P. J. Spijns, vicarius.

- 50) "in fortalitie de Knock", 27-10-1768, 's avonds omstreeks twaalf" (sic!) en gedoopt op 29 oktober door de onderpastoor: Joannes, Ignatius, Carolus <DU-MON>, van het echtpaar Joannes-Baptista DUMON ("Roperinge, in parochia *Divi Bertini*") — Maria, Francisca VANHOVE ("Langemark"). P.: Ignatius Verdelst; M.: Rosa, Clara Vanhove, tante van het jongetje. Peter en Meier hebben verklaard dat ze niet kunnen schrijven. (s.) P.J. Spijns, vic.
- 1769 51) ° natus in Knocke, 20-2-1769, om 8 uur 's avonds, gedoopt door E.H. Beun, onderpastoor in Nieuwkapelle, "propter noniam copiam aquae" ("De kerk van Reninge was niet te bereiken wegens de watersnood, de overstroming...") "et difficultatem viarum" ("de wegen stonden hier en daar onder water..."); Carolus, Ludovicus, Josephus <BREEM>, wettige zoon van Joannes-Baptista Breem (een Hollander uit Rodenborgh, (katholiek) gedoopt te Ledegem) en van Rosa, Clara GHEYSE (uit p. 13. Langemark). P.: Albertus Vandenabeele; M.: Genoveva Debacker. Beiden ondertekenden de doopakte. "Testabatur et signatum erat: P. J. Spijns, vicarius in Reninghe."
- 52) Wederom een meisje-tweeling, geboren "in fortalitie De Knocke"; op 1 april 1769, tussen 11 en 12 uur 's nachts, als dochters van Petrus, Jacobus DEPUYDT ("Elverdinge") en van Isabella, Clara KUYCKE ("Boezinge");
- 52); Coleta, Barbara <DEPUYDT>, gedoopt "sub conditione". P. Joannes, Vincentius Sammiën; M. Rosalia, Isabella Pieters.
 - 53); Aldegunda, Victoria <DEPUYDT>. P.: Albertus Vandenabeele; M.: Anna, Constantia, Genoveva Debacker. Geen van allen kon schrijven.
- De doopplechtigheid had plaats op 2 april. Doopheer: de onderpastoor van Reninge. (s.) P. J. Spijns, vicarius.
- 54) "in fortalitie De Knocke", 4-8-1769, omstreeks 9 uur in de morgen, en daags daarop gedoopt door voorsemde onderpastoor: Barbara, Constantia <HOVENAGHEZ>, wettige dochter van Petrus, Joannes, Jacobus HOVENAGHEZ ("Woomen") en van Martha, Camilla, Clementia Plot ("ex parochia de Sarnen" (= Tannen); bisdom Brugge). P.: Josephus, Franciscus Depouwes; M.: Joanna, Constantia Rooyck. De meter ondertekende de doopakte. De Peter kon dat niet. "Signatum erat: Joanna, Constantia Rooyck et P. J. Spijns, vicarius."
- p.14 55) "in fortalitie De Knocke", "20-12-1769, om 6 u. 's avonds), gedoopt daags nadien door de pastoor van Nieuwkapelle: Thomas, Albertus,

Jacobus (VERBEKE), wettige zoon van Matthæus, Jacobus VERBEKE (° Langemark) en v. Anna, Catharina DEVELTERE (° Passendale). Het gezin woont in het fort, dat tot de parochie Reninge behoort. P.: Albertus Vermote; M.: Maria, Joanna Vanderberghe, vrouw van Joannes Matten. De Peter plaatst zijn handtekening onder de doopakte, de Mater niet. De vader van de pasgeborene is niet aanwezig. "Et erat subsignum: A. Vermote; Floridus Delanter, pastor in Novacapella. Concordantem cum originali testabatur et signabat: J. B. Devulder, pastor in Reninghe."

1770. 56) ° in fortalitio De Knock', 22-10-1770, 9 uur 's avonds; gedenktend door de Heer Onderpastoor van Reninge, A. J. Ryckewaert (opvolger van E. H. Spijns) op 23 oktober: Carolus, Jacobus (HOVENAEGHEL), wettige zoon van Petrus, Joannis, Jacobus Hovenaeghel (° Woumen) en van Camilla, Clementia, Martha Plet (° Zonne = Zonne). P.: Carolus, Jo. Thys Verzuydt ('qui tecum subsignavit'); M.: Isabella, Petronilla Hovenaeghel ("quae declaravit se nescire scribere"). (s.) C. J. Verzuydt en A. J. Ryckewaert, vicarius.

1771 57) ° In fortalitio De Knock', 2-8-1771, 1/2 anderendaags gedenktend door de Pastoor van Reninge: Maria, Theresia (PORTEBOIS), wettige dochter van Jacobus, Franciscus Portebois (° Merkem) en van Maria, Anna, Theresia BONCKVYLT (° Izenberge). Het meisje kwam 's avonds tegen 6 uur ter wereld. P.: Eugenius dufour, namens Petrus Bonckvijt, chirurg te Rollinkhove; M.: Ludovica, Josepha Portebois. (s.) E. dufour en J. B. Devulder, pastor.

1772. 58) ° In fortalitio De Knock', 11-4-1772, 8 uur 's avonds, daags nadien gedoopt door de onderpastoor: Regina, Dorothea (DEPVIDT), wettige dochter v. Matthæus, Jacobus Depvidt (° Elverdinge) en v. Isabella, Clara Hoyghe (° Boezinge). P.: Joannes-Baptista Vereecke; M.: Josepha, Cecilia Kestelijn. Allen ondertekenen. (s.) J. B. Vereecke, I. C. Kestelijn, A. J. Ryckewaert, vicarius.

59) ° In fortalitio De Knock', 14-4-1772, tussen 1 en 2 uur; gedoopt door de Pastoor: Ludovica, Francisca (PREEM) (fout voor BREEM), wettige dochter van Joannes PREEM (° ex Roodenburgh, in Lekens) en v. Rosa, Clara GhyseLEN (° Langemark). P.: Joannes-Baptista Matten; M.: Isabella, Clara Vandenberghe. Geen van beiden kan schrijven. (s.) J. B. Devulder, Pastor." -

Er zijn nog veel ongeletterden--

- 60) ° 'in fortalitio de Knocke', 19-12-1772, tegen 8 uur 's morgens, gedoopt door E.H. Devulder, de eerste december: Regina, Ludovica, Josephina <VERMOOTE>, dochter van het echtpaar Joannes VERMOOTE (°Reninge) - Maria, Theresia SWEMERS (°Stallille). P.: Petrus Vermote; M.: Eugenia, Constantia Hunge. (s.) J.B. Devulder, pastoor.
- p. 16. 61) ° 'in fortalitio de Cnocke', 28-9-1773, om 6 uur 's morgens, gedoopt door de Heer onderpastoor: Michael, Bernardus PREEM; wettige zoon van Joannes PREEM (°ex Roodenburgh, in Leken) en v. Rosa, Clara CHYSELEN (°Langemark). P.: Albertus Vermote; M.: Maria, Joanna Vanlerberghe. (s.) A.J. Rijckewaert, vicarius.
- 1774 62) ° 'in fortalitio de Cnocke', 29-1-1774, om halfnegen 's morgens, 's anderendaags gekerstend door voornoemde Onderpastoor: Maria, Theresia <(DU)MON>, dochter van de echtgenoten Joannes-Baptista DUMONT (°Poperinge, St.-Jan) en Maria, Francisca VANHOVE (°Langemark), P.: Carolus, Stephanus Verrijdt; M.: Josephina, Cecilia Kestelyn. De Meter zet haar handteken. (s.) J.C. Kestelyn, A.J. Rijckewaert, vicarius.
- 63) ° 'in fortalitio de Cnocke', 11-6-1774, 's morgens tegen 3 uur; daags daarop gedoopt door de pastoor: Anna, Theresia <DEPUYDT>, wettige dochter van Jacobus DEPUYDT (uit Elverdinge) en van Isabella, Francisca HUGHE (°Boezinge). P.: Dominicus, Xaverius Et ecclororum; M.: Isabella, Clara Depuydt. (s.) J.B. Devulder, pastoor.
- p. 17. 64) ° 'in fortalitio de Cnocke', 4-10-1774, 'a meridiē medio primae' s' gekerstend daags nadien door de Heer Onderpastoor van Reninge: Alexander, Xaverius <DEPUYDT>, wettige zoon van Joannes-Baptista DEPUYDT (uit Oudekapelle) en van Maria, Catharina LOCHIENBORGH (uit Amsterdam), P.: Fredericus, Jacobus Depuydt; M.: Maria, Joanna Vanlerberghe. Zij verklaren niet te kunnen schrijven. (s.) A.J. Rijckewaert, vic.
1775. 65) ° 'in fortalitio', 7-9-1775, 'nocta praeterita ad horam primam'; dezelfde dag gekerstend 'sub conditione' door de Pastoor van Reninge: Eugenius, Hubertus, Modestus <DU MONT>; zoon van de echtgenoten Joannes-Baptista DUMONT (°Poperinge, St.-Bertinus) en Maria, Francisca VANHOVE (°Langemark). P.: Petrus Hoevenaghel; M. Anna, Maria Moenaert. (s.) J.B. Devulder, pastoor.
- 66) ° 'in fortalitio de Cnocke', 8-10-1775, 'nocta precedenti' medio duodecimae'; gedoopt daags nadien door de Onderpastoor van Reninge: Regina, Dorothea <PREEM>, wettige dochter van Joannes, Franciscus

- PREEM ('ex Robosch, sic!') en van Rosa, Clara Ghyselen (uit Langemark). P.: Carolus, Eugenius Borij; M.: Josephina, Cecilia Kestelyn. (s.) C. E. Borij, J. C. Kestelyn, A. J. Rijckewaert.
- p. 18⁶⁷ ° "In fortalito de Kenocque", 12-2-1776, 2 u. in de morgen, gedoopt te Nieuw-
1776. kapelle + Petrus, Carolus MINNEKEER, wettige zoon van Petrus, Jacobus, Francisca MINNEKEER ("ex Granoultre") en van Joanna, Theresia MANTEN ("ex Meuris"). P.: Carolus, Josephus Verzuyst; M.: Joanna Vanlerberghe, vrouw van Joannes Matten. Het jongetje werd te Nieuwkapelle gedoopt "ob necessitatam". ('t Gebeurde in volle winter wel meer dat Reninge vanuit de Crocke niet te bereiken was. Men ging dan naar het veel nabij-gelegen "Nieuwkapelle". Hieruit blijkt ook dat er - sinds lang-geen doopsels meer werden toegediend in de kapel van het fort. Was die nog toegankelijk voor de katholieke credienst. Met een overwegend of uitsluitend 'Hollandse' bezetting zou dit mij verwonderen. Van een katholieke almoezenier is er, na het vertrek van het Franq garnizoen, nergens meer sprake...)
- 68) ° "In fortalito?", 20-5-1776, regen uur 's avonds, gedoopt daags nadien: Anna, Catharina DEPUYDT, z.v. Joannes-Baptista DEPUYDT ("oudcapelle") en van Maria, Catharina Lachtenborgh ("rotterodamensis" = Rotterdam; in de doopakte nr. 64 staat er: "Amsteldamensis" = Amsterdam...). P.: Joannes-Baptista Matten; M.: Anna, Catharina Dekemel. (s.) A. J. Rijckewaert, vicarius
1778 wat wsch. fout is. Het zal wel 1777 zijn. Of toch niet?
- 69) ° "In fortalito de Knocke", 21-11-1777, gedoopt te Nieuwkapelle, "propter difficultatem viarum" (zie o.m. nr. 67), door de plaatselijke onderpastoor: Judoca, Francisca MINNEKEER, wettelijke dochter van het echtpaar Petrus, Jacobus, Francisca MINNEKEER ("decauter") - Joanna, Theresia MANTEN ("ex Meuris"), thans wonend in het fort, "parochia de Reninghe. Het meisje kantte op 21ste november rond 3 uur in de namiddag ter wereld. P.: Waldemus, Wolfgangus Geldhof; M.: Joanna, Judoca Maeromans. De doopakte was ondertekend door D. Vanlarem, vicarius (te Nieuwkapelle).
- p. 19. 70) ° "In fortalito de Knocke", 3-9-1778, 6 u. in de namiddag, de dag nadien gedoopt door de Onderpastoor van Reninge, "onder voorwaarde": Eugenia, Rosalia SPYJS, wettige dochter van Paulus Spijs, soldaat van het garnizoen van 'de Quenocke' (geboren in Stijfvolt 'in Germania') en van Agnes THIEMANT ("groeningensis"). Nooddoopsel door Joanna Vanlerberghe (de vroedvrouw?). P.: Petrus, Francisca Delancker; M.: Joanna, Theresia Merlevede, "quae non potuit signare" (s.) P. J. Delancker, A. J. Rijckewaert, vicarius. Deze laatste weegt eraan toe: "In margine additum est: Stijfvolt. Hoe significat (= geeft te kennen) abbessia fuldionis (= Fulda)

, in Germania, 'ex ipsamet civitate' - Attestata est haec nota marginalis A. J. Rijckewaert, vicarius).

- 72) ° In fortalitie de Croocke', 21-12-1778, om 8 u.'s avonds, gedopt 'sub conditione' door de onderpastoor van Reninge de 22ste december: Joannes-Baptista Portebois, wettige zoon van Jacobus, Franciscus PORTEBOIS ('Markem) en van Maria, Joanna MATTEN ('Leke'). Nooddoop door Maria, Joanna Vanherberghe, een vroedvrouw? P. Franciscus, Josephus Portebois; M.: Maria, Joanna Vanherberghe, 'quae non potuit scribere'. (s.) A. J. Rijckewaert, vicarius.

- 1779 73) ° In fortalitie de Croocke', sub cura hugus parochiae, 19-10-1779, gekeerd door de onderpastoor van Reninge de 20ste oktober: Barbara, Cecilia DEPUYDT, d.v. het echtpaar Joannes-Baptista Depuydt (ex Oudecapelle) - Maria, Catharina LICHTENBURGH ('amstelodamensis'). P.: Petrus, Ignatius Zoete (ex Leyssel); M.: Catharina Moeneklaaj (ex Ghijssenckhove), 'qui mecum signarunt in duplaci. De vader kan niet schrijven en plaatst een kruisje ("signavit eruce"). (s.) P. I. Zoete, C. Moeneklaaj, signo suo manuali pater, A. J. Rijckewaert, vicarius.

- p.20. 73) ° In fortalitie de quenoche', op kerstdag 1779, geboorte van een meisje. 't Is weer winter; de boreling wordt naar Nieuwkapelle gedragen. De plaatselijke onderpastoor, licentia propria parochi de Reninghe, dient er het doopsel toe aan Angela, Cecilia PORTEBOIS, een kind van de echteleden: Jacobus, Franciscus PORTEBOIS (uit Markem) en Maria, Joanna MATTEN (uit Leke), die in het fort wonen. Het dochtertje werd op Kerstmis zelf, om 5 uur 's avonds geboren en wordt 's anderendaags gekeerd. P.: Joannes-Baptista Matten (ex flagelo'); M.: Angela, Cecilia Matten (ex Keiem'). Peter en Meter, alsook de vader van het kind ondertekenen de doopakte (s.) J. J. Portebois, J. B. Matten, P. J. Delonincx, vicarius (van Nieuwkapelle). De overeenkomstigheid van het uittreksel (extractum) wordt geattesteerd door Z. E. H. Wenib, pastor in nieuwkapelle'. E.H. A. J. Rijckewaert, die toen 'deservitor' is te Reninge, schrijft deze doopakte dan in in het 'Registrum Baptismalium' van Reninge en tekent: A. J. Rijckewaert, deservitor.

Het ambt van Pastoor te Reninge is rond het einde van 1779 nog vacant. In februari 1780 heeft Pastoor J. B. Devulder al een opvolger. Hij kan tussen 19-10-1779 (zie nr. 72) en 26-12-1779 (zie nr. 73) of overleden of ontslag genomen hebben.

- Het treft dat praktisch iedere parochie in onze streek - ook de kleinere zoals Kuidschote - in die jaren een kapelaan (of onderpastoor) hadden.

1780 74) Wederom een uittreksel uit het doopregister van Nieuwkapelle. Het wintert nog altijd...

"in fortalito de Knocke, parochia de Reninghe, 7-2-1780, 's onderdaags - met toestemming van de Pastoor van Reninghe, te Nieuwkapelle gedoopt door de Onderpastoor van aldaar : Franciscus, Jacobus (MINNEKEER), wettige zoon van Petrus, Franciscus, Jacobus MINNEKEER ('ex Granoultre') en van Joanna, Theresia MANTEN ('ex Merris'). Het jongetje kwam de 7de februari om 10 uur 's avonds ter wereld. P.: Franciscus, Leonardus Vansteene ('Reninghe); M.: Carolina, Rosalia Vermote, 'qui tecum subsignaverunt? (s.) F.L. Vansteene, C.R. Vermote, P.J. Deloninck, vicarius). "Concordantiam cum suo originali extracti hic transcripti testabatur A. Wenis, pastor in nienkapelle. Et relationem in registrum Baptizatorum de reninghe testabatur A. J. J. Ramault, pastor in Reninghe."

Pastoor Antonius, Franciscus, Josephus Ramault, een Ieperling, was dus 't halverwege februari 1780 alleszins reeds in functie.

1781 Opnieuw een tweeling geboren in het 'fortalitium de Crocke', op 4-1-1781; Nr. p. 21. 75) "hora duodecima noctis immediate clapsor". Dit meisje werd 'urgente necessitate' gedoopt door Maria, Joanna Vanderberghe. Ik had het wel gedacht!: laatstgenoemde is een vroedvrouw en woont te Nieuwkapelle. Het borelingske wordt nadien, samen met zijn zusje, ter kerke gedragen en daar 'sub conditione' gedoopt door Pastoor Ramault. Het krijgt de doopnamen Genoveva, Constantia. Als Peter fungeert: Jacobus Devucht, die te Reninghe woont, en als Meter: Catharina Moeneclaij, woonachtig te Nieuwkapelle.

76) Genoveva's zusje kwam een uur later ('hora prima noctis') ter wereld. Er was geen levensgevaar, zodat het 'absoluta' gedoopt werd door de pastoor. Het kreeg de namen: Catharina, Francisca. P.: Philippus Vercoulie; M.: Maria, Catharina Bourry, allebei inwoners van Reninghe. De ouders van deze tweeling heetten: Jacobus, Franciscus Portebos (uit Merkem) en Maria, Joanna MANTEN (uit Leke). Zij woonden in het Fort. De vader was niet aanwezig op de doopplechtigheid. De meter van het tweede meisje, alsook de vroedvrouw verklaren dat ze niet kunnen schrijven. Alle anderen ondertekenen de doopakte (s.) Jacobus Devucht, C. Moeneclaij, P. J. Vercoulie. De ongeletterden plaatsen een kruisje ('signa sua manualia seu cruces'...). (s.) A.F.J. Ramault, Pastoor in Reninghe.

Nu de laatste doopakte: nr.

1782. 77) "In fortalito de Crocke, 24-5-1782, 'medio duodecimae de die', gedoopt door de Heer Onderpastoor: Petrus, Cornelius (DEPUYDT), wettige zoon

p. 22. van Joannes / DEPOYDT ('Dudekapelle) en van Maria, Catharina DELOCH-TEN BORG ('amstelodamonts'), die 'sub cura' wonen. P.: Jacobus, Franciscus Verbrugge ('Merken'); M.: Maria, Jacoba Boerave (eveneens uit Merken), 'qui mecum signa(re) runt'. De vader was afwezig.
(s.) J. Fr. Verbrugge, Mary, Jacoba Boerave, A. J. Rijckewert, vicarius.

Waarom Pastoor Ramault deze lijst van doopakten van de kinderen, 'ex fortalitio de Crocke', aanlegde en waarom hij die lijst abrupt beëindigde (p. 23 is slechts voor een vierde beschreven...) blijft voor ons een raadsel.

Ook het - nog meer onvolledig - overlijdensregister 'fortalitio de Crocke', waarover wij het straks zullen hebben, eindigt in 1782 met een sterfgeval dat plaats had op 21 december van dat jaar.

Dat zal wel een reden hebben, die ik (voorlopig?) niet ken. Was er misschien na 1782 geen garnizoen meer in 'de Crocke'? Werd het ontruimd? Waarom?

Pastoor Ramault heeft zich wel enige moeite moeten getroosten om uit de doopregisters, waarover hij beschikte, juist die akten samen te brengen die betrekking hadden op het Fort de Knoche. Hij oondertitelde 'slechts' 77 akten, waarvan de oudste dateert van 19 februari 1690 en de jongste van 24-5-1782. Een tydspanne van meer dan 92 jaar? Volstrekt niet, want vele jaren ontbreken (alle doopakten na 1-10-1715 en voor 10-6-1749). In de veronderstelling dat alle andere jaren volledig zijn (want zeker geen waar is) dan zouden wij 77 doopakten bezitten voor een tijdsbestek van ongeveer 58 1/2 jaar. (De doopakten na 6-3-1692 tot 6-6-1695 (= 3 1/4 j. zijn niet bewaard...).

Toch zijn de doopakten die L.E.H. Ramault excerpteerde van belang, want het merendeel ervan was ons tot nog toe niet bekend.

B. OVERLIJDENSREGISTER 1687...1782

Een 'schamel' cahier van slechts 12 bladzijden, waarvan er 3 niet beschreven werden (pp. 9, 11 en 12). Pagina 10 bevat één enkele trouwakte.

Wij publiceren de tekst zoals hij 'gaat en staat': Voor eerst de titel:

"Extracta e Registro defunctorum ecclesiae parochialis de Reninghe, Pastore Reverendo Thomino Campe, in quo inter coetera habentur sequentia:

1687 *) 9-5-1687 sepultus est in hac ecclesia dominus Petrus DERHEIMS, pastor* fortalitio de Crocke.

In de rand leggen wij volgende notitie: "Pastor Copiarium "van de troepen",

sumoniarus seu eleemosynarius (\rightarrow sumonier, almoednier) quo nomine vocati sunt omnes eis, quotquot fuere, vel non minore, sine re (= in name, niet werkelijk), sicut novissimus (de laatstleden benoemde) Hominus FOCQVENTPREZ.

Of er in het fort 'De Knoche' een almoednier verblijf ten tyde van de Spanjaarden, weten wij niet (na 1662?). De Fransen kunnen er een garnizoens gelegd hebben vanaf 1668 of wat later. Wellicht is L.-E.H. de Rheim^t, de eerste ^{fransche} legeralmoednier van 'de Knoche'. Hij overleed en werd - we schreven het al - de 9de mei 1687 in de kerk van Reninge begraven. Was Pastor Vertegant, die wij kennen uit doopakten van 19-2-1690 en 6-3-1692 (zie pp. 76 en 78) zijn onmiddellijke opvolger?

Almoednier Vertegant was vermoedelijk al - voor 6 juni 1695 niet meer in functie en wsch. al overleden (zie p. 78).

1689. ♂ 7-6-1689 wordt de bakker van het Fort begraven. (Geen naam vermeld).

1693 ♂ 5-1-1693; "sepultus est D. Legrand tenens Cantinam de Knoche."

4) De vrouw van de kantine-houder wordt de 9de februari 1693 begraven.

Meer dan vier sterfgevallen in 'de Knoche' vond Pastor Ramault niet terug in het Overlijdensregister van Reninge, ter tyde van L.-E.H. Caompe.

Hij las verder en schreef: "Prosecutio (= vervolg, voortzetting) registri defunctorum in parochia de Reninghe sub R. D. Christiani Delohem, sacellano et deservitor curae de Reninghe ad annum:

1700. ♂ 9-4-1700 + Maria SHELLEYN, uxor Alexandri Herman, Burialista (\rightarrow han-toebediende, ontvanger).

♂ 25-5-1700 + Homicida Johanna FROMANTIN, uxor dominus DOBLIGNY, commissarii provinciali armorum Christianissime Majestatis? Hg stierf in het Fort en werd in de kerk zelf van Reninge begraven. (De uitvaartdienstes hadden, in algemene regel, in de parochiekerk plaats. Voraanstaande personen mochten toen nog in de kerk zelf ter aarde besteld worden. Later zal dit verboden worden). Drie maanden later sterft haar man:

♂ 30-8-1700 + dominus Carolus DOBLIGNY, commissarius provincialis armorum Regis galliae? Hg overlijdt eveneens in het Fort en wordt in de kerk van Reninge bijgezet.

Pastoor Ramault voegt hier aan toe: "In fine paginae signatum erat: C. Delohem, deservitor de Reninghe."

p. 2. Wederom: "Prosecutio registri defunctorum in parochia de Reninghe sub C. Delohem", nu echter: "pastore et rectore eccl[esi]e parochialis de Reninghe"; ad annum:

1707 8) 19-2-1707: "Enteré en cette Eglise, Monsieur dit KEYNEL, Lutinant des Invalides, mort a la Knocque."

9) 25-2-1707: † Buralista; nomine GENTY, apud fortalitium de Knoque

10) 20-8-1707: † Egidius BRUNBAER, Buralista.

1708, 11) 6-12-1708: † in fortalito de Knoque: nicolaus GAZE, garde du magazijn et sic sepultus.

1709 12) 17-3-1709: † Theresia MIONACK, uxor domini SCHRIECK, Buralista.

(zie o.a. p. 81. De 6de maart had zij een dochtertje het leven geschenken ...).

13) 20-11-1709: † Petrus Vignaert, Buralista.

Het Fort word op 6 oktober 1712 door de 'Hollanders' ingenomen.

1715 14) 8-1-1715: † Joanna DEBEGGHE, uxor Petri LAGA, Continarii (= Kartennhouder), ut vulgo dicitur.

Nu weer een Nota, die wij al kennen uit het RBA:

"Sub finem mensis aprilis 1716 legitur hoc nota: 'a dominica palmarum 1716 dominis adjacentes fortalito de Knocke sunt sub jurisdictione pastoris de nova capella, sine praecedicio mei successoris.'

Wat zeer goed te begrijpen is als men zich herinnert hoe Reninge in de wintermaanden omzeggens niet te bereiken vanuit de Knocke (cf. supra, passim).

Onderaan p. 2 nog dit: "Sub fine paginae signatum est C. Delohem, Pastor et Rector Ecclesiae parochialis de Reninge."

Hier dan een leemta van 32 $\frac{1}{2}$ jaar... Al die tijd was het Fort en omgeving berkeleijk bij Nieuwkapelle. Waren de toegangswegen naar Reninge in 1748 dermate verbeterd, dat ze ook in de winter bruikbaar waren? Hoogst waarschijnlijk...

p. 3 15) "L'annee mil sept cent quarante huit, le vingt neuf d'octobre (29-10-1748) est decede, muni de tout les saints sacrement de l'église, dans son domicile, le fort de La Knocque, la très noble dame, Ludovica d'HONNIN, Epouse de messire Jean-Baptiste MONTMOR, Commandant dudit fort, et le lendemain au soir enterré dans l'église paroissiale de Reninge. Temoins: Jan Dufour et gille Rojblant. Le service solennel se fait le 13 xbre (= 13-12-1748). Etoit signé: Johannes Hamilton, Decanus ac pastor." Volgens E.P. Debast was Fr. E.H. Hamilton pastoor te Reninge vanaf 1730 tot 1757. Hij was allessint in 1748 ook deken van het decanaat Diksmuide.

We leren veel bij. We kennen nu ook de commandant van 't Fort.

1750, 16) † 27-6-1750 'omnibus ecclesiae sacramentis munitus' Petrus,

Quintinus CARTON, gehuwd en kantine-houder in't Fort. Begraaven op het kerkhof van Reninge met een middelbare dienst. (s.) Johannes Hamilton.

1753. 17) Voorzien van de H. Gerechten sterft op 25 mei 1753; Joannes-Baptista DEBACKER, gehuwd en eveneens 'Cantinarius' in't Fort. Ig wordt op het kerkhof, met eers 'madio servitio' ter aarde besteld.
'Signatum erat: Johannes Hamilton, pastor.'
- 1763 18) gestorkt door alle Troostmiddelen van de Kerk overlijdt de 12de juni
1763: Maria, Pieterne^(ella) SCHOREL in het fort de Knocke. Ig wordt 'cum missa de requiem in forma pauperum' te Reninge op het kerkhof begraven. (s.) J.B. Devulder, pastor (vanaf 1757).
- 1765 19) + 4-4-1765 sterft, 'omnibus ecclesice sacramentis munita'; Maria, p. 4. Rosa BAILLIEU, echtgenote van Joannes PREEM, wonende in het Fort. Ig wordt 'cum missa de requiem' op het kerkhof van Reninge begraven. 'Signatum erat: J.B. Devulder.'
- 1772 20) + 28-1-1772, 'solum absolutione et eucharistia refecta': Maria, genoemda PLATEVOET (uit Bikschota), weduwe van Josephus RABAUN (uit Vlaertinge). Ig werd 'per dispensationem Episcopi' (t.w. Mgr. Felix de Wavrans - 1762-1784-) begraven 'in fortalito de Knocke' 'cum servitio parvo.' Er was aldaar bijgevolg ook een (klein) kerkhof. (s.) J.B. Devulder, pastor.
1776. 21) + 26-1-1776: 'in fortalito de Knocke', voorzien van alle sacramenten: Catharina, Thresia NEVIANS ('Reninge'), weduwe van Joannes-Baptista WULF ('Reninge'), weduwe ook van Felix MERLEVEDE ('Irenbis'). Bijgezet in de kerk van Reninge 'cum magnis exequiis'. 'Signatum erat J.B. Devulder, pastor.'
- 1777 22) + 21-2-1777 ontslaapt in de Heer, gestorkt door alle sacramenten van de Kerk: Josephus VERMOOTE ('Reninge'), 89 jaar oud, zoon van Jacobus en Catharina VERMOOTE- VERBEKE, echtgenoot van Apolonia VERMOOTE. Begraeven op het kerkhof van Reninge met een 'cleenen dienst'. 'Signatum erat: J.B. Devulder, pastor.'
- 23) + 19-6-1777 'subito' (= haastig): Eugenia HUYGHE, ongehuwd, wonend in het Fort de La Knocke, dochter van Ignatius (HUYGHE) (uit Boezinge) en van Theresia MERLEVEDE (uit Vlaertinge). Teraardebesteld op het kerkhof van Reninge met een middelbare dienst. 'Signatum erat J.B. Devulder.'
- p. 5.

1779. 24) + 8-2-1779 : *Regina* (BREEM), kindje van Joannes BREEM (uit Reninge) en van Rosa GUYSELS. Het meisje was 3 jaar en 3 maanden oud. Het werd op het kerkhof van Reninge begraven. Haar vader ondertekende samen met Pastoor J.-B. Devulder de overlijdensakte.

1780. 25) E.H. A.J. Ryckewaert, toen deservitor (waarnemend pastoor) van Reninge, brengt op 4 juni 1780 naar het graf op het kerkhof van Reninge : Franciscus, Jacobus (MINNEKEER), zoonje van Petrus MINNEKEER (ex dranoutre), werkman, wonende 'in Knocke', en van Joanna, Theresia MANTEN (uit 'Meires' = Merris, bij Hazebrouck). Het jongetje overleed in het ouderlijk huis, de 3^e juni, om 2 uur in de namiddag. Het was in zijn vierde levensmaand. Zijn vader was afwezig, doch zijn moeder 'ondertekende' de overlijdensakte door een kruisje te plaatsen ...

(s.) J.T. Manters, signo suo manuali en A.J. Ryckewaert, deservitor.

Pater Debast weet niet wanneer Fr. E.H. Devulder zijn ambt van Pastoor te Reninge beëindigde. Hij geeft als begindatum van diens 'pastoraat' 1757 aan en als eindjaar : 1775. Pastoor was blykens nr. 24 nog in functie op 8 februari 1779, doch op 4 juni 1780 reeds overleden of op rust gegaan. Ik begrijp dit echter niet goed. Hoe kan

E.H. Ryckewaert de 4^e juni 1780 nog deservitor zijn, als wanneer Pastoor Ramault in het RBA een doopakte uit Nieuwkapelle, daterend van 8-2-1780 registreert (cf. supra). De doopakte is denkbaar blyven liggen en door de nieuwe pastoor, na zijn aanstelling (bijgevolg na 4-6-1780), ingeschreven geworden.

1780. 26) + 'in fortalito, vulgo Knocke, omnibus ecclesiae sacramentis munera' 'ontslaapt in de Heer, ' hora duodecima nocturna inter vigesimalm tertiam et vigesimalm quartam hujus mensis nulli' (= 23/24-7-1780) : Isabella, Francisca Huyghé ('Boezinge), arbeidster, circa 55 jaar oud, dochter van Carolus Huyghé ('Staden) en van Christina, Godelieve Sijnsse ('Langemark), echtgenote van Fredericus DEPOYDT ('Elverdinge). Ze wordt door Pastoor Ramault de 26ste juli 1780 op het kerkhof van Reninge teraardabesteld. Getuigen : Fredericus, Jacobus Depuydt, haar weduwnaar, die niet kan schrijven en een kruisje zet, en haar zoon : Jacobus, Franciscus Depuydt, die samen met de Pastoor de sterfakte ondertekent. (s.) Fredericus, Jacobus Depuydt, signo suo manuali ; Jacobus, Franciscus Depuydt en Antonius, Franciscus, Josephus Ramault, pastor in Reninghe."

We moeten dus onze mening herzien. Fr. E.H. Ramault was de 4^e juni 1780 nog niet in functie te Reninge, echter wel de 26ste juli 1780. 'Errare humanum est! ...

- p.6 27) † in domino, 12-8-1780, in 'fortalitio de Crocke', circa 3 u. 's morgens, na de H. Gerechten ontvangen te hebben : Joannes, Franciscus BREEM (uit Robosch, in hassia Casselensi), onrent 57 jaar oud, eertijds soldaat, uit het Lutheranisme tot het ware geloof ('ad veram fidem) bekeerd 'Wartoni'; nu schoenmaker ('sutor'). eerst gehuwd met Rosa DESAERE (sic!), nadien met Rosa, Clara GHYSEL (uit Langemark). Begraafen door pastoor Ramault op het kerkhof van Reninge de 14^e augustus. Getuigen : zijn weduwe, Rosa, Clara Ghysel, die niet schrijven kan maar haar 'signum manuali' plaatste en Joannes Dufour, de hoster van Reninge. 'Signatum erat signo suo manuali Rosa, Clara Ghysel, J. J. Dufour. A.F.J. Ramault, pastor in Reninghe.'
- 28) † in domino, 19-12-1780, in het Fort, voorzien van het H. Oliezel : Petrus, Eugenius BREEM (° Reninge), 14 jaar oud, wettige zoon van Joannes BREEM (ex Rodenborgh, Hollandi) en van Rosa, Clara GHYSEL (° Langemark). Ze woonden in het Fort toen hun zoon geboren werd. De jongen werd de 21^e december in het kerkhof van Reninge begraven. Getuigen : Maria, Joanna Vanlerberghe en Joannes Dufour, de hoster, die samen met de pastoor de akte ondertekenen. (s.) J. J. Dufour et Maria, Joanna Vanlerberghe, 'signo suo manuali'. A.F.J. Ramault, Pastor in Reninghe.
- p.7. In randnota : 'Nota : in his Registris in aliquibus actis ponit pream loco Breem pro eodem. Het is dus wel BREEM.'
1781. 29) † in domino, 8-2-1781 : Petrus, Carolus <MINNEKEER> (° Reninge), ongeveer 5 jaar oud, wettige zoon van Petrus, Jacobus, Franciscus MINNEKEER (uit 'Granoultre') en van Joanna, Theresia MATTEN (uit 'Merres'). Het acht paar woonde 'in fortalitio de Knocke'. Begrafenis op het kerkhof van Reninge : 10-2 door de pastoor. Getuigen : de vader van de jongen en hoster Joannes Dufour, die de akte mede ondertekenen. (s.) Pieter, Jacobus Minneker, J.J. Dufour, A.F.J. Ramault, pastor in Reninghe.
- 30) † in het onderlyk huis, 21-9-1781, in haar 9de levensmaand : Genovera, Constantia PORTEBOIS (° Reninge), dochter van de echtgenoten Jacobus, Franciscus <PORTEBOIS>, kleermaker van stiel ('sutor') en Maria, Joanna MATTIEN. De begrafenis werd de 23^e september verricht door onderpastoor Rijckewaert (s.) de vader van het kind, J.F. Portebois en A.J. Rijckewaert. Het gezin woonde in het Fortalitium de Knocke.
1782. 31) † in het Fort, 30-4-1782, rond 9 u. 's morgens : Ludovica BRUNEL (uit Lo), 1 jaar en 2 maanden oud, wettige dochter van Joannes-Baptista <BRUNEL> (° Vlaardinghe), landarbeider, en van Angela, Cecilia MATTEN (° Kieiem). Begraafen op het parochiaal kerkhof door de pastoor / de 1^e mei. Getuigen : Carolus, Eugenius Dufour, die mede ondertekent,

en Joannes-Baptista Brunsel, die verblaart dat hij niet schrijven kan.
(s.) C. E. Dufour, Joannes-Baptista Brunsel, 'signo suo manu' en
A. F. J. Ramault, pastoor in Reninghe.

32) 1782. 'in fortalitie De Crocke in Reninghe', 6-10-1782, gestorcht door alle genademiddelen van de Kerk: Jacobus SCHORETZ ('Noordschoté'), ongeveer 63 jaar oud, wettige zoon van Petrus ('SCHORETZ'). Jacobus was ongehuwed gebleven en werkman. Pastoor Ramault begraaft hem in het kerkhof van Reninge de 8ste oktober. Getuigen: Petrus Verdoolaege, die zegt 'se nescire scribere' en zijn 'signum manuale' zet, en koster Joannes Dufour. (s.) J. J. Dufour, petrus Verdoolaege 'per signum suum manuale', en A. F. J. Ramault, pastoor in Reninghe.

Nu de laatste overlijdenakte:

33) 'in het onderlyk huis, 'in fortalitie De Crocke', 21-12-1782: Maria, Joanna ('BRUNNEZ'), dochter van het echtpaar Joannes-Baptista BRUNNEZ ('Vlamertinge') - Angela, Caecilia MATTENS ('Keijem'). Het meisje was slechts drie jaar oud. Het werd op het parochiaal kerkhof ten grave gebracht door de nieuwe Onderpastoor, J. E. Schotteij, in aanwezigheid van haar vader (s.) De vader 'per signum manuale' en J. E. Schotteij, vicarius in Reninghe.

p. 9 blank, alsook pp. 11 en 12.

Op bladzijde 10 een enkele trouwakte, waarover later.

Pastoor Ramault plaatst hier volgende 'NOTA':

"In Registris Matrimonio Junctorum de Reninghas, usque ad annum 1754 ^{um} (sic!), in nullo fere actu, exprimuntur loca originis et domicilia junctorum." Hij citeert slechts één trouwakte, gedateerd van 7-9-1751. Doch dit is voor later.

daarom

Als plaatsnaam komt 'De Knocke' (Crocke, enz.) in vele streken voor en reeds van oudsher. Wat de Spanjaarden van die benaming maakten bij ons, weten wij niet. Ook de Fransen hadden er zichtbaar moeite mee en maakten er, o.m., 'la Kenocque' van. Een etymologische uitleg van het woord 'Crocke' is een gewaagde zaak. De Vaart mondt benoorden Reninge uit in de IJzer. De twee waterlopen vormen daar a.h.w. een klein 'schiereiland', dat de naam heeft van een 'scherpe' gelijkbenige driehoek, waarvan de twee 'opstaande' zijden - die spits naar elkaar toelopen - door water omgesloten worden. Men kan er de indruk krijgen dat de Vaart, en de weg erlangs, a.h.w. afgeknakt worden. Dicht bij die spits en die knik (denk ook aan het woord 'kneukel') werd de vesting gebouwd... Anderzijds dan het woord 'knok' ook een knoop, een knobbel betekenen. Door de brug over de IJzer kon men naar Diksmuide, naar Lo, naar Reninge, naar Ieper, enz. 'De Knocke' was ook een wegenknooppunt...

"REGISTRUM FORTALITII DE CNOCKE"

A. DOOPAKTEN : 17-12-1679 — 30-9-1712

Ik heb de indruk dat Pastoor Ramault zijne lysten van doopsels en sterfgevallen van inwoners van het 'Fortalitium de Knocke', haast uitsluitend heeft opgesteld aan de hand van de Parochieboeken van Reninge. Telkens hij het Fort vermeld vond in een van die registers, schreef hij de betrokken akte over. Zo vond hij 77 doop- en 33 overlijdens-akten terug, plus één trouwakte.

Had hij in het Kerkarchief van Reninge het klein aanteken-boekje, daterend uit de "Franse Tijd" dan niet gevonden of was het ten jare 1821/83 al zo erg gehavend (en voor een ongeoefend oog deels onleesbaar...), dat hij het liever niet raadpleegde? Wie weet!

Het is - althans nu - inderdaad een armzalig calepin, dat veel waterschade heeft opgelopen en waaruit een flinke kop is weggeschwend. Het telt 40 bladzijden. Formaat: Hoogte 16,3 cm.; Breedte: 10,5 cm. Heel handig voor de aalmoezeniers om op zah te steken.

Wij zullen proberen dit notitieboekje - zo goed als nog mogelijk is te publiceren, al zal het geen lachertje zijn...

p. 1. "Sic Nomen Domini < Benedictum >.

Registrum Matrimoniale
Ecclesie fortalitii de <la>
Knoocke? (sic!)

"Pater Gaugericus flamencus, Pater Geminianus Lévesque, Recollecti provinciae Sancti Andreeae fidei Franciscaner-provincie van St.-Andreas, defuncto domino Berlegand, pastore et eleemosinario, locum accepserunt prima <mensis?> novembris anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo quinto." (= 1-11-1695).

Men zou - leidens de titel - op de eerstvolgende bladzijden huwelijksakten verwachten. Dit is echter niet het geval. De pagina's 2, 3 en 4 bleven onbeschreven en er volgt blz. 5 een nieuwe titel:

"AD MAIOREM DEI

DEIPAROEQUE VIRGINIS

GLORIAM

"Registrum Baptismale
et matrimoniale ecclesie
Fortalitii de Quenocq."

p. 6. Onbeschreven. Vanaf p. 7 tot en met p. 29: doopakten, waarvan wij er enkele reeds kennen. De vroegste dateert van 17 december 1679.

- p.7. 1) ° in fortalito de quenocque', 16-12-1679 en gedoopt door E.H. Flameng : Maria,
1679. Magdalena HORROIJ, d.v. Cornelius en Maria, Magdalena Magne(s)?, (congu-
gum). P.: Joannes Carrat; M. Maria Desbardin. (s.) Flameng, pber./a
presbyter, priester, dus blijkbaarlijk geen minderbroeder). doopsel: 17-12.
1680. 2) ° in fortalito, 28-1-1680, en gedoopt door E.H. Flameng de 31ste : Valenti-
nus, Franciscus GERBOT, filius> Daniëlis GERBOT et Mariae HOC-
QUART. P.: Valentinus, Franciscus Massin; M.: Marguerita Fauconnier.
(s.) Flameng, presbyter.
- 3) ° februarii 1680, en gedoopt door E.H. Flameng, Mariana NEUSWAEN,
felix a Christiani NEUSWAEN, religionis calvinistae, et Mariannae ---
p.8. (niet ingevuld) / (hoekrand verdwenen) (wellicht : religionis lutheranee),
conjugum. P. Dominicus --- (us) Bazor; M. Maria Desbardin. (s.)
Flameng, presbyter.
1681. 4) ° 10-1-1681 en dezelfde dag gedoopt : Maria, Francisca COLLINCAN, d.v.
de echtgenoten Nicolaus COLLINCAN en Genovera LARVEY. P. dominus Re-
natus Launay; M. Maria, Catharina Alart. (s.) Flameng, Launay, Ma-
ria, Catharina Alart †.
- p.9 5) ° 27-4-1681, gedoopt door E.H. Flameng de 4de mei : Claudius ---
(familienaam door waterbeschadiging uitgewist), zoon van Carolus ---,
en van Maria, Magdalena DESRO⁻⁻⁻? P.: dominus> Claudius de Bug-
net, pro sua christianissima maiestate ("sa Majesté très chrétienne")
gouvernator in fortalito de Kenocke; M.: Domicila (demoiselle) Marque-
rita de Sares. Actum 4 maii 1681. (s.) Flameng, presbyter in
quenocque."
- Messire Claude de Bugnet voerde in 1681 het bevel over het fort.
Franstaligen konden maar niet overweg met de naam van het fort. Ze
raadbraken hem op tal van manieren...
- p.10. 6) Hoekrand weggeschuurd. Vochtschade en vervalde inkt. We lezen moei-
zaam (Infrascriptus) presbyter in que(n)oque (baptizari) Nicola-
AM DUPREZ, (filiam) Martini DUPREZ et ---? (fami-
lienaam niet ingevuld) jugum. Het meisje kwam de 12de juni 1681
ter wereld en werd de 15de gedoopt. P.: Paulus Cugoul?; M.: Nicolaï
Journaij (men kan misschien ook Cugoul en Journaij lezen...).
(s.) Flameng, presbyter.
- p.11. 7) E.H. P.E. Flameng, "kapelaan" (sacellanus) van het fort doopt de 14de
(rand verdwenen) 1681 Claudius (M)ASSEIN, z.v. Valentinus Mas-
sein en van (Maria, Catharina Alart) (aangevuld nr. 9) P. dominus> Clau-
dius de Bugnet, gouverneur van het 'fortalitium de enocque'; M.:
Domicila Marquerita Tavernier. 'Ita testor infrascriptus sacellanus
in eodem fortalito.' (s.) P.E. Flameng.

— Wanneer het Fort De Knoche voor het eerst in Franse handen gevallen is, weet ik niet. Het kan al in 1668 gebeurd zijn.

Het jaar voordien was een machtig Frans leger de Spaanse Nederlanden binnengevallen. Het veroverde - zonder ook maar ergens op beduidende tegenstand te stoten - een aanzienlijk gedeelte van Vlaanderen en Henegouwen. Kortrijk, b.v., gaf zich op 19 juli 1667, na een kortstondig belegering, over. ook Menen viel in Franse handen.

Op 2 mei 1668 sloot Lodewijk XIV te Aken een vredesverdrag met Spanje, brachtens hetwelk hij alle steden die hij in Vlaanderen en Henegouwen veroverd had (waaronder ook Doornik en Rijssel) mocht blijven behouden.

Keurme-Ambacht kwam toen ook onder Frankrijk.

Eén citaat uit de Jaarboeken, dl. IV, bladz. 254: "De strenghed waermee men de belastingen eyschte, brochte aan de inwoners groot last by, ende verweekte onder hun groote opspraak."

— We heren terug naar ons 'calepin'.

p.12. 8) °6 — ?- 1682 (rand verdwenen) en 's anderendaags gebarstend door 1682. X. E. H. ---- (voornaam n.i.) <De> Littere, pastoor van 'Oudekapelle' - die opbreedt met de toelating van Rector J. Vertegans - : Maria <FROMOON>, eerstgeboren dochter van de echtgenoten Julianus en Maria FROMOON-DUVEL. P.: Dominus Benatus de Launay; M. Maria Sagou, echtgenote van Stephanus Allart. (s.) J. Vertegans - 1682 - rector huius.

Het Fort was toen niet onder de jurisdictie van de Pastoor van Reninge. Rector Vertegans oefent er pastorale rechten uit.

9) dezelfde dag dient de Pastoor van Oudekapelle ook het doopsel toe aan: Joannes <FREYMOON>, vreneens kind van het echtpaar Julianus en Maria <FREYMOON-DUVEL. Het jongetje was een half uur (semi hora) na zijn zusje ter wereld gekomen. P.: Joannes Carrat; M. Maria, Catharina Allart, uxor Valentini Massin (zie nr. 7). 'quod testor J. Vertegans - 1682 - Rector huius.'

Het ging hier dus om een tweeling!

— We laten p. 13 voorlopig ongemoeid want deze bladzijde bevat twee bronwakten, die we later zullen samenvatten. Wat een slordig calepin...

p. 14. 10) rand verdwenen... op 14 of 24 december 1695 doopt Pater Geminianus Lervesque, Recollet, almoechiger in het Fort de Knoche, : ----, Franciscus SAUDIN, z.v. de echtelieden Joannes SAUDIN, soldaat, en Maria, Joanna BRISIART. P.: Franciscus Boudallier; M. Domicella Louison Dupont. 'quod testor p. Geminianus Lervesque, Recollectus, almoechiger in fortalitis de la Knocke (s.) Jean Saudin, Francois Boudallier, Louison Dupon.'

- ook bladzijde 15 staan wij voorlopig over. Het is weer een trouwakte
- p. 16 11) 2.9 — 9-1696 (hoekrand weggerafeld), doopsel van ---?, Francisca MALLARD, dochter van het echtpaar ---?, Joannes MALLARD, soldaat, en Anna ROSET? P.: Isaac Verne; M.: Isabella, Clara → ouez? Quod testor. Pater) Geminianus Lévesque, Recollecta, fortaliti de la knocke Eleemosinarius. Drie kruisjes waaronder volgende aanduiding: 'Signa patrini, matrinæ et patris.'
- Wat een slordig geschrift heeft die eerwaarde Pater-Almoezenier! Zijn confrater doet het beter:
- 12) Op Kerstdag 2696 twece doopscels; eerst van: Franciscus, Petrus <LEGGLISE>, wettige zoon van soldaat Petrus LEGLISE en van Maria MAROSSE, P.: Franciscus Boudallier; M.: Maria Nulard. Quod testor. Frater, pater Gaugericus Flamen, elemosinarius. (s.) François Boudallier; Marie + nulard ('signum Matrinæ'); signum patris Pierre X Eglise.
- 13) Eveneens op 25-12-1696, het doopsel door dezelfde almoezenier van Bertrandus, Ludovicus Boudallier, wettige zoon van Franciscus Boudallier en van Isabella, Clara GROVE. P.: Dominus Labarthe, majoor van het Fort; M.: Domicella Ludovica Dupont. Quod testor. Pater Gaugericus (=Gery) Flamen, elemosinarius in hoc fortaliti de la quenosc' (s.) Labarthe dela-?, François boudalier, Louise dupont. (ook GRUZ).
1697. 14) 14-2-1697 doopt almoezenier Lévesque: Anna COLLET, wettige dochter van Mathurinus COLLET en Maria, Anna HABOT. P.: Franciscus Duroussuire; M.: Anna Roblet. Quod testor. Geminianus Lévesque elemosinarius in fortaliti de la knoque. (s.) Mathurin Collet, François duroussuire?; signum + Matrine.
- Waarom dat ellendig geschrift.
- p. 18 15) rand afgebrokeld. Ik meen te lezen: 21-6-1697 doopt Pater Lévesque: Joannes CANEL, wettige zoon van Adrianus CANEL en Joanna CHAFY. P.: Joannes Cloet; M.: Maria le Maître. Quod testor: Pater) Geminianus Lévesque. (s.) Adrian Canelle, signum + patrini, et wf. Matrine).
- 16) 11-30-1697 doopt almoezenier Lévesque: Joannes PONTUS, wettige zoon van Joannes PONTUS en van Maria, Josephina HUAUX. P. Joannes Donnadiere; M.: Catharina CATRI. Quod testor. Pater) Geminianus Lévesque, elemosinarius. (s.) Jan Pontus, Jan donadiere, signum + Matrine.
- p. 20. 17) 14-1-1698 doopt Pater Lévesque: Joannes, Franciscus MILART, wettige

zoon van Joannes en Hidronia MILART - DENTS. P.: Joannes, Franciscus Rominhac ; M. Egidia Lepere, quod testor. Pater Geminianus Leresque, Eleemosinarius in fortalito de la guenoque. Signum patris —; Jean, Francois + Rominhac ; Gollette le pere.?

18) 3-6-1698 doopt aalmozaenier Leresque : Anna Theresia BOUDALIER, wettige dochter van Franciscus Boudalier / en Isabella, Clara GROVE. P.: Adrianius de ^{van} lf; M. ---- Tacq. quod testor. Pater Geminianus Leresque (s.) Adriaen de ^{van} lf; Francois boudalier; signum + matrine. (ook GROVE).

19) 19-11-1698. Pater Leresque overstent : Catharina, Theresia NEVIANS, wettige dochter van Augustinus en Catharina ; Therasia NEVIANS - CALLIUS. P.: Josephus Devos ; M.: Jacobn Gerard. Quod testor: Pater Geminianus Leresque. (s.) Joseph Devos ; Jacobn Gerard.

We kennen dit echtpaar uit het RMA en het RBA van Reninge. Augustinus en Catharina waren de 7de januari 1698 te Reninge in het huwelijk getreden.

p.22. 20) 18-....? - 1701. Pater Leresque doopt : Catharina VANGELVE, wettige dochter van Anselmus en Maria VANGELVE - ABEL. P.: Petrus Görse, M.: Catharina Vandermer, quod testor. Pater Geminianus Leresque, frater in fortalito de la guenoque. (s.) Anselelmus Vandellewe, ofo + signa patrini et matrine, (VANGELVE, VANGELLEWE > VANGELUWE).

p.23 21) Rand geschonden. Groot deel van tekst getaand. We onderscheiden nog
1701 --> um GENTY, fi<----> ----<GENTY> et Catharinæ ----- . P.: (An)thonius ---ret ; M. Maria, Anna Gasparre>. (Quod testor Frater) Sigib(----- ?), Presbiter ----- (s.) Marie, Anne Gasparre; ---).
— Er waren oprallend veel soldaten- gezinnen in het Fort.

1703 22) 8-1-1703 doopt de aalmozaenier, met schriftelijke toelating (in scriptis') van E. H. de Lohem, kapelaan en dienstdoend pastoor te Reninge : Franciscus LEEMAN, zoon van het echtpaar (PETROS) en Catharina LEEMAN - LAMS. P.: Franciscus Boudalier ; M.: Catharina, Franciscus Becq, "quod testor. Frater Gabriel Fraijer, eleemosinarius, Recollecta in La Kenoeque." Petrus Leeman sterft te Reninge op 21 september 1707.

p.24. 23) De tekst van deze en volgende doopakte ^{in januari} is bijzonder erg gehavend.
1708 Aalmozaenier Delterre doopt een zoon van Jacobus GENDRE, soldaat, en van Maria ----; geboren dezelfde dag. P.: Franciscus Dubessé ; M.; Maria ---- (s.) Frater Antoninus Delterre, Eleemosinarius.

24)? - januari 1708. Pater Debobel doopt : Catharina, Francisca GILLE, wettige dochter van Franciscus en Maria, Francisca GILLE - BECQ. P.: Joan-

net Vermotte ; M. Catharina Loetgiester (sic ! Het moet zijn : LOOT&(H)IE-
TER). Quod testor : Frater > Ludovicus Delobel, Recollectar > et ff (= fra-
trum) superior. Eleemosinarius in la Kenock."

Franciscus Gille was metser van beroep. Op 2-10-1697 had het echtpaar al drie zoontjes. Er volgden nog geboortes in 1698, 1700, 1701, enz.

Catharina, Francisca, geboren in januari 1708, kenden wij nog niet.

25) 14-8-1708 gedoopt door dezelfde almoezenier Maria, Theresia Locutier, wettige dochter van ----> Louis Locutier, militis invalidi in cohorte Dromini-combebrun, en van Maria, Theresia Massé, geboren 'pridie' (a daags te voren). P. : Michael Begnez, ook een invalide soldaat ; M. : Anna, Theresia Lestaur, quod testor. Frater > Ludovicus Delobel, Recollectar, et Fratrum superior. Eleemosinarius in la Kenock."

26) 31-10-1708 doopt deze laatste Petrus, Franciscus Scoriez (sic!) (met toelating van de Heer Pastoor te Reninge). Zoontje van Petrus Scoriez en Elisabetha Libourse (sic!), P. : Joannes, Franciscus Gille ; M. : Martina Daussy. Quod testor. Frater > Ludovicus Delobel, Recollectar > et Fratrum superior. Eleemosinarius in la Kenock.

Ook dit kind van het echtpaar SCHORET - LIEPHOUT komt niet voor in het RBA van Reninge, wel 3es andere kinderen, respectievelijk geboren in 1706, 1707, 1710, 1711, 1713 en 1715. Petrus en Elisabeth waren de 28ste maart 1703 te Reninge getrouwd.

1709 eff Op een strookje papier, met een speld vastgemaakt aan blad 23/24 : 8-3-1709 doopt Gader Delobel : Antonia, Euphrasina Scrik, geboren de 6de maart, wettige dochter van Joannes-Baptista Scrik en van Maria, Theresa MIGNONACQUE. P. : Drominus Laurent, chirurgus Major ; M. : Dromina Delaben, uxor Dromini's duteil, bavelhebber van de cohorte (de afdeling). Quod testor. Frater > Ludovicus Delobel, Eleemosinarius et superior Fratrum).

p. 25. 28) 4-3-1707 doopt laatstgenoemde : ----, Anna Meunier ---- (inkt van deze akte grotendeels uitgesleten ; rand verdwenen) (wettige dochter van) Antonius Meunier (soldaat in de cohorte van dominus -----, en van ----, Joanna LEFOUR ----). Dezelfde dag geboren. P. : Joannes Vanier, soldaat in dezelfde cohorte ; M. : Joanna Jefroij. Quod testor. Frater > Ludovicus Delobel, superior Fratrum > et Eleemosinarius."

29) dezelfde doopt de 3de mei 1709, Joanna, Ludovica Ferrant, wettige dochter van Petrus Ferrant, die dienst doet in de cohorte van Heer de Miel (has weggeschwend) en van Margareta Duvarez, dezelfde dag geboren (de almoezenier verblijf bijgevolg ter plaatse). P. : Petrus

Labarth^a; M. J., Ludovica Roger, quod testor. Frater> Ludovicus Delobel, Fratrum>(superior) et Eleemosinarius."

30) 4-8-1709 wordt gekerstend: Stephanus PERI, wettige zoon van Ludovicus PERI, soldaat in de cohorte van dominus Commonbreun? (Vgl. nr.

25) en van Petra Foucard, daags voordein geboren. P.: Stephanus Chamer; M.: Maria, Catharina Meuillier. Quod testor. Frater> Ludovicus Blasseau, Recollecta."

p.26. 31) Hoek van doopakte weggescheurd; rest: veel vochtshade...

1710. —, —, 1710 doopt laatstgenoemde: Franciscus, (Josephus) GENDRE, wettige zoon van ----, Joannes>GENDRE, soldaat in de cohorte domini Charconbre?), en van Barbara FOUZON. Het jongetje was daags voordein ter wereld gekomen. P.: —, Franciscus Dumase de charonne; M.: Francisca, Theresia Wignart, quod testor: Frater> Ludovicus Blasseau, recollecta> et eleemosinarius."

32) 17-1-1710 doopt Pater Delobel: Joanna, (Ludovica WIGNART, wettige dochter van (Josephus) WIGNART en Catharina De Roger. Dezelfde dag geboren, ex parochia (de) Reninghe, sed ob periculum ad nos (apportatam).

Het echtpaar WIGNART-DERGER (in het RBA vermeld als WIGNART ROGER) woonde bijgevolg niet in het fort. Tij waren parochianen van Reninghe, doch het kindje werd wegens (stervens?) geraar naar het fort gebracht. P.: (Dominus) de Longchamps, per procurationem, nomine> Bernardus delabarthe delas, hujus fortalitii officio majorum et protunc (=toen) gubernatorem" (tekst zeer verwondert --); M.: Domina Joanna, Ludovica D'Hebleigny, majoris uxoris! Was de major tijdelijk gouverneur?

quod testor. Frater> Ludovicus Delobel, Eleemosinarius> et Fratrum> superior). Uitgens het RBA van Reninghe is Major Bernardus delabarthe delas de echte peter. Hij wordt bij het doopsel voor zijn petekind vertegenwoordigd door Dominus de Longchamp (RBA p. 85, nr. 9).

33) de 6^e maart 1710 doopt overste Delobel: Ludovicus, Franciscus GOVART, wettige zoon van Leonardus GOVART, soldaat in de cohorte van dominus Choffeyro, en mrs Maria, Elizabeth d'Aras. Dezelfde dag geboren. P.: dominus Joannes Choffeyro, "dux cohortis"; M.: Elizabeth, Francisca d'Aras. Quod testor. Frater> Ludovicus Delobel, Eleemosinarius>, Fratrum> superior).

p.27 34) Keer beschadigde en ten dele onvolledige doopakte.

1711. 9-juli-1711 wordt gedoopt, —, Josephus WIGNART, (wettige zoon van) Josephus WIGNART en mrs Catharina ROGER; dezelfde dag geboren. P. ----, Franciscus, Ludovicus Cui(---->, chil(urgus) major; M.: Theresia Wignart. Quod testor. Frater> Ludovicus Delobel, (Eleemosinarius et Fratrum superior).

35) 17-11-1711 wordt gedoopt door Pater Carpentier : Joannes-Baptista WECKE, wettige zoon van Christianus en Elisabetha WECKE-WEST, P.: Joannes-Baptista Schick; M.: Catharina Caillau. "Quod testor. Frater Andreas Carpentier, eleemosynarius et Fratrum superior."

1712.36 02-2-1712 en 's anderendaags gedoopt: Ludovicus?, Josephus SCHALONE, wettige zoon van Josephus SCHALONE en van Margueret LAY, WANTEEN. P.: Dominus Ludovicus, Dignus Decambray; M. Maria, Catharina Roger. "Quod testor. Frater Andreas Carpentier, eleemosynarius regius et Fratrum Minorum superior."

37) (s.) Louis Digny Decambray.

p. 88. Wederom happen weg en belangrijke rotschade in het bovenste gedeelte van de p. —, —, 17-2 : gedoopt door Pater, overste Carpentier : Joannes, RÉTREFIER, wettige zoon van Josephus? RÉTREFIER en van Maria, Joachima WER, P. Franciscus Gille; M.: Maria Thilié. Quod testor.

Frater Andreas Carpentier, eleemosynarius regius et Fratrum Minorum superior.

38) 16.? - maart? - 17-2 doopt salmozenier Burier : Joanna, Teresia GENDRE, wettige dochter van Jacobus GENDRE en van (Ma)ria, Barbara FOVONT (zie nr. 31). P.: Glaude (= Claude) ——, lid der bonde; M.: ——, t' Menrin. (s.) Frater Bartholomeus Burier, recollectus et eleemosynarius).

39) 16 mei 1712 : Pater Carpentier doopt, met toestemming van de Heer Pastoor van Reninge, : Petrus, Baptista Schick; geboren de 14^e mei; wettige zoon van Joannes-Baptista Schick en van Maria, Theresia Vignard. P.: Dominus Petrus Briquet, "belli commissarius, Bergis St. Winnoci (St. Winokobergen); M.: Domina Maria, Francisca Petit, uxor Dominii Edelonchamps, Delongchamps, gubernatoris hujus fortalitii". Quod testor. Frater Andreas Carpentier, eleemosynarius et Fratrum superior.

(s.) Petit du Rozeij; de Briquet.

40) p. 29. 27-9-1712, Pater Recollect Burier doopt - met toestemming van de Pastoor van Reninge; Maria, Ludovica DUMAS, wettige dochter van Benedictus DUMAS, lid van de cohorte 'de Bontonniere', en van Catharina Lemane (= Leeman; cf. p. 82). P.: Petrus nemper (Pastoor Ramault schrijft Mingeer, die ik nooit eerder aantrof. Ik ben wel uit het RMA van Reninge een Petrus NIMMEGHEER, die de 4^e juli 1700 te Reninge huwde met Helena Detollenaere. Welnu een zekere Petrus LEEMAN (x met Catharina Lams en † Reninge, 21-9-1707) was toen getuige bij deze trouw. Bijgevolg...). De moeder van de doopeling heet: Ludovica, Maria Dorille, ex parochia quenoque. Dat is duidelijke taal! Ten tijde van Lode-

wijk XIV, toen er in de Knocke een Franse bezetting was, werd het Fort met zijn militairen, hun vrouwen en kinderen en (sommige) andere inwonenden als een parochie beschouwd met een eigen kerk (of beter: kapel - van de H. Geest-) en kerkhof. Men gebruikte er ook de termen: 'Pastor' en 'Rector'. Voor de doopakten van kinderen van Franse soldaten-families was er geen toestemming vereist van de Pastoor van Reninge.

Het merendeel van de doopakten, die wij in het 'calepin' van het Fort terugvinden, staat dus niet geregistreerd in het R.R.A. van Reninge. — De doopheer van ov. 40 tekent: 'Frater Bartholomeus burier, eleemosinarius, recollecta, in quenoque.' (Men schrijft ook 'recollectus').

41) 30-9-1712 doopt Father Carpentier; met de goedkeuring van de Pastoor van Reninge: Maria, Isabella Vignart, geboren de 30ste als wettige dochter van Antonius, Josephus VIGNART en van Maria, Catharina Rober. P.: Dominicus Regilius Borsdal, 'subcapitaneus' in cohorte Domini de Vlants; M.: Isabella, Francisca Boudallier. quod testor. Frater Andreas Carpentier, elemosinarius et fabrum superior."

Vgl. p. 82

De lijst die Pastoor Ramault (alleszins na 21-12-1782) opstelde (zie pp. 76-101) bevat 26 doopakten, die dateren uit de tijd dat er een Frans garnizoen in 'De Knocke' gelegerd was. De vroegste betracht een doopsel, toegediend op 19 februari 1690; de jongste: een doop op 30 september 1712; amper een week voor het Fort, op verrassende wijze, door de 'Hollanders' werd ingenomen (5-10-1712).

Anderaan p. 29 vinden wij een akte die 'tête-bêche' staat, dit komt doordat men het klein register vanaf de laatste bladzijde in omgekeerde richting is gaan gebruiken om trouw- en overlijdensakten te noteren. We behouden - om alle verwarring te vermijden onze summerring dus achteraan bij p. 40. Een dorde van deze bladzijde is weggeschuurd en van wat nog overbleft is het onderste gedeelte zozeer door roet beschadigd/^{lat} praktisch geen letter meer te ontcijferen is.

Zie hier wat wij op deze pagina nog kunnen lezen:

p.40. "Sicut nomen domini Benedictum.

Ad maiorem dei gloriam.

Registrum Baptismale

Ecclesiae fortarib*is* i

De la Keno^{que}.

Een paer my beroerte bladgijden uit het "Registrum baptizatio-
ne" De Croock:
de pagina's 26 en 27.

9 juli 1911
Josephine Hignart
Thérèse Hignart
mariage de
françois L... et
Josephine Hignart

hier desme signe que le 9 july 1911
baptisé Josephine Hignart
Weekend de l'Assumption
frère et sœur de la sainte
caillau quod testor

F. Andreas carpenter
et son supérieur

11 february 1912 baptisé
Josephine Schalaine filium legit
Christophori Schalaine et margueret
Wantene conjugium ordie natum
fut-ceptores furent dons ludovicus
Digny de Cambrai et maria catherina
Reyer - quod attestor

F. Andreas carpenter
demysnarus regius
et son supérieur

Louis Digny Delambraix

11 baptizare gratia
eponymi nomine filium legitim
et naturalem natus in corpore
barbara nunc Barbara foulon
et naturam eius suscepimus
et naturam dumase de chassonat
Teresa Theresia Hignart

quod testor
frater dominus philippus
recessus clermontinensis
die 14 Januarii 1716 baptizari possum
eunicum Hignart filiam legitimam
in Hignart; ut Catharina de Ruy
conjugum hodie natam ex partu
solinghe, sed ob periculum ei non
tam suorum fructuorum ne
rursum in spacio propter necessitate
libri officio major et protinus gubernatrix
procurans pere doctriina de Christo
Domino deo Joanna feceruntur
Digny major et testor

quod Testor
Ludovicus Etienne
Digny et son superior
hac 6 Martii 1716 baptizari huiusmodi
transire filium legitimum Leonardi Gomme et
et Mariae Eustachie d'Aras conjugum, protinus natam
eius fructuorum suorum Dominus Joannes Choffegue
dux Rohanis, et futuram francesca d'Albier quod
Testor. f. Ludovicus d'Albier Etienne fl. sup.

p. 89. is niet beschreven geworden. Op p. 88 staan er twee beschadigde overlijdensakten, die wij zullen overnemen nadat wij de trouwakten, die in het 'Registrum fortalitii' voorkomen, samengevoegd en gepubliceerd hebben. We hebben er vroeger al drie overgeslagen, h.w.: twee op blz. 13 en 1 op blz. 15. We geven ze hier.

B. TROUWAKTEN :

- p. 13 : "Registrum matris (moniale) fortalitii della Kenoke."

1679. 1) op 6-juni⁹ 1679 - na drie voorafgaande bannen - zegent E.H. Flameng ('hugus ecclesiae presb[ile]t[er]') het huwelijk in van Joannes CARRAT en Marguerite TAVERNIER. getuigen: Joannes Lafi....? en Valentinus Massain, etc. (s.) Flameng, presb[ile]t[er].

1680. 2) 24-8-1680. Een ban geproclameerd, dispensatie voor de twee overige verleend - 'sede vacante la Tepel' - door de Hgw. Heren Vicarissen-generaal. E.H. Flameng zegent het huwelijk in van: Julianus FRONORD ('hugus ecclesiae subditus') en Maria DUBAI ('parochiae Dixmudanae'). Getuigen Joann(es) Carrat, ----(n.i.) et ----(n.b.) (s.) Flameng, presb[ile]t[er]. — Het bisdom Tepel was vacant van in 1678 tot in 1689.

1696. 3) 3.9. - ? - 1696. dispensatie voor de drie bannen door de Hgw. Heren Vicarissen-generaal. Was Bischop Martinus de Ratabon (1689-1713) toen niet in zijn dioces? Pater Levesque, almoezenier van het 'Fortalitium de la Kenoke' zegent de trouw in van Petrus TANSON, soldaat in de cohorte van dominus Momorelin, en Catharina COUZON, beiden onderdanen 'hugus ecclesiast[ic]e'. getuigen: Nicolaus Laflotte en Franciscus Durant.

(s.) Pater Geminianus Levesque, Recollecta volgen de 'handtekening' van de pas-gehuwden:

"signum sponsi + et sponsa(e) +, alsook van de beide getuigen: Nicolas Laflotte - Francois Durant."

1699 - p. 36: 2-3-1699. Een ban afgekondigd. dispensatie voor de overige, toegestaan door de Hgw. Heren Vicarissen-generaal, "absenta illustrissimo ac Reverendissimo> domino Episcopo" (= Mgr. de Ratabon).

Pater Levesque zegent het huwelijk in van Antonius GHEREIN, parochiaan van de St.-Niklaaskerk, (dit met toestemming van diens pastoor) en(van) Anna 'Jacq (onderdaan 'hugus Ecclesiast[ic]e'). Als getuigen treden op: ---- (een hele hap weggescheurd ...) Jack en Joannes-Baptista ----- quod testor. Pater Geminianus (Levesque). Verder: signum + sponsi et X (sponsa(e)). Testes: ---- Jack (zeer onduidelijk) en ----- (volledig getaannd ...).

- p. 37. 5) 27-7-1705. Eén van afgesloten dispensatie voor de twee andere door de
1705. bisschop (= Mgr. de Ratabon). Aalmoezenier Longfils verbindt door het huwelijk ('*unus matrimonio*'); Guillelmus, Ambrosius BOEK-GEOIS en Joanna BULTEL. Als getuigen traden op: dominus de la Barthe, majoor van het Fort, en domin. -----.
- (s.) Fulgentius Longfils, Eleemosynarius in la Kenoque."
1709. 6) 10-4-1709. Ondertrouw en drie bannen. Pater Blasseau zegent het huwelijk in van Antonius, Josephus VIGNART met Maria, Catharina ROGER. De bruidsgom is een parochiaan van 'Rainegh' (= Reninge); de bruid is echter 'hujus ecclesiae subdita'. Als getuigen waren aanwezig: Joannes-Baptista Serieck en Bertrandus Delaz. Quod testor hoc 10° aprilis 1709:
 Frater Ludovicus Blasseau, eleemosynarius
- (s.) (Ant)oine, Joseph Vignart - 'Marie, Catherine Roger' - (Jean-Baptiste Serieck). Signum + sponsae
- 7) 15-8-1709. Ondertrouw. Schriftelijke toelating van de E.H. Pastoor van Reninge. Drie dag huwen + (tekst haast niet leesbaar) - Carolus, Franciscus GILLE en Maria, Magdalena ----- ?, --- ex parochia aicapelle ----- 'Testes' ---- fuerunt ----- Gille, R.D., Ludovicus Blasseau et frater Robertus Van ----- hem, Recollecti.
 Quod (testor) frater Ludovicus de Lobel, in La Knock, superior (fratrum) et (eleemosynarius ?).
- Pater Delobel is overste van de Minderbroeders. Twee van zijn confraters zijn getuige bij bovengenoemd huwelijk. Hijzelf zegent het in. We mogen dus berecht veronderstellen dat er toen een drietal Recollecten in het Fort van de Knocke gevestigd waren. Tij deden usch. ook dienst in andere, nabijgelegen vestingwerken (B.v. het Fort 'ten Wittenhuijs' te Guidschote). In 'de Knocke' verblijven trouwens geregeld hoge Franse militairen en ambtenaren, o.m. de provinciale commandant van de Artillerie, van de indirecte belastingen, enz. Het was daar aanzienlijk goed wonen...
- 8) Op een strookje papier, met een koptje vastgemaakt aan pagina 35, volgende notitie: "Ex Registro Matrimoniali Ecclesiastice parochialis Loensis (= lo):
 27-9-1709." Frater Ludovicus Delobel, Eleemosynarius in Kenoque, de licentia Rdi D. Vicarii pastoris (= onderpastoor), in absentia Rdi domini pastoris, et cum dispensatione trium bannorum, matrimonio conjunxi"; Franciscus --- alle en Anna Xavier. Dit in aanwezig-

leid van de E.H. Onderpastoor (van lo) en Pater Ludovicus Blasseau.
 "Concos)dat cum originali. quod testor collatione.

Frater> Ludovicus Delobel, Eleemosinarius in Menogue
 et Fratrum> Min. Recoll. superior.

p. 34. 9) 7-10-1710. Een ban. dispensatie voor de andere. Pater Delobel zegent
1710. het huwelijk in voor: Joannes-Baptista SERIK ("ex parochia de Renin-
 que") en Theresia, Francisca WIGNART ("Augus fortalitii ecclésiae
 parochiana") - Getuigen: "Dominus Berbrandus Delabarthe Delab,
 gouverneur, en Dominus Bernard(us) ----, legionis exprefectus."
 Quod testor. Frater> Ludovicus Delobel, Eleemosinarius et Fra-
 brum> Minorum> superior in Kenock.

(s.) signum sponsi : Selleck -

signum sponsa(e) : Francois(e), Therese Vignard .

signum testimoniū : La barthe de lao Bernard.

1711. 10 17-? - 1711. De akte heeft veel vochtshade geleden. Een ban.
 dispensatie voor de andere. Huwelijk van Joannes, Josephus GASCON
 dit Pontoir, soldaat in de cohorte van ----, en ----, ----, "ex la
 Kenock", "Augus fortalitii (ecclésiae subditū). Getuigen: -----
 ----- (met te identificeren...).

Quod testor. Frater> Andreas Carpentier, eleemosinarius
 et fratum> superior (zeer vaag te onderscheiden...);

Signum sponsi > +. Signum sponsa(e) > X. Signum testimoniū -----

1712 p. 33. 11) 1-2-1712. Ondertrouw. die dag trouwen: Joannes Girard, dit
 Saint-Martin, soldaat van de cohorte 'de vivence'?, en Maria,
 Aldegonda Autesart (sic!), ex Quenoy (sic!).

Getuigen: Labonte ; Claude enchelone ; Anthoine Olivie +.

<quod>testor. Frater> Bartholomeus Burier

(s.) Jean Girard, dit St. Martin. Marie, Aldecont Ottebar.

Ook zijn niet al de huwelijksoakters, die betrekking hebben met in-
 woners van het Fort. Wij vonden immers nog enkele losse
 documenten, die wij hier samenvatten, de nummering voort-
 zettend, al 'kloppen' de data niet altijd, en versturen zij de
 aangegeven volgorde. We beginnen met een huwelijk uit 1691.

de lezer(s) zullen wel zo welwillend zijn de documenten in
 te lassen waar ze thuishoren.

1691 13)(= 2 blos) Op 5-12-1691 verklapt Z. E.H. Vertegans, "Rector Ecclésiae
 Sti Spiritus fortalitii de la Kenoque, Dioecesis Ypresis in Flandria"; dat

volgende: Op last van de Hgw. Heren Vicarissen - die dispensatie verleend hadden voor de bannen en voor de belozen tijd (-eertijds mochten er in algemene regel geen huwelijk gesloten worden in de advent en de vasten -), en zich in verbinding gesteld hadden met de Wleerns. Heer Pastoor van Lo, traden aldaar de 8ste november van dit
8-11-
1691 jaar in het huwelijk: Jacobus CHABERT en Leonarda JANSIN, both gelegen nog onderdanen van "Dunckerke". Hun getuigen waren M. N. Malelton, Cornelis Cobus en anderen.

Ik houd dit huwelijk voor rechtsgeldig ('ratum')

(s.) VERREGANS.

Denkbaar waren de huwenden - voor ze trouwden - parochianen geworden van La Kenoeque, en werd de Rector niet geraadpleegd ...

— Nu een document in verband met huwelijk nr. 3.

3) ^{bis} Het is een gedrukt formulier met een tekst die met de hand werd ingevuld. De inhoud ervan luidt; "Vicarii Generales illustrissimi ac R.R. mi Domini D. Martini de RAZON, bcs & Apostolicae Sedis gratia, Episcopi IPRENSIS. Ut Commissis omnibus proclamationibus a R.D. Geminiano Leresque, clamorario in la kenoeke matrimonio jungi possint; Petrus Tambon, miles in cohorte domini Marclin, et Catharina Coulon, modo de utriusque libertate constet, et sponsus consentium habeat a suo superiori militari (een soldaat moet de goedkeuring van zijn militaire overheid ...) et modo nullum obstet impedimentum canonicum aut civile quod Pastori sedulo committimus examinandum, licentiam concedimus.

In cuius rei fidem, has presentes manus nostra subsignavimus, easque per praefati illustrissimi & R.R. mi Domini Episcopi Secretarium contrasignari & sigillo ejusdem illustrissimi communice curavimus IPRENSIS, Anno Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo (bexto) die vero 30. Ja-
 nuarii (s) G. Marghelyck, vicarius generalis 1696.

De mandato Reverendorum Adm. DD.

30-1
1696.

Vicariorum praefatorum

(d. Ogier Secr.)"

De delen tussen zware kanthaakjes werden schriftelijk ingevuld.

Nu een brief in verband met nr. 5 van 24-7-1705: BOURGEOIS-BUTEL, gericht tot almoechiger van 'De Knocke':

5/bis

"Reverenda Pater,

25-7-
1705.

"Scripsi Reverentiae vestrae epistolam, per quam certum facio esse "testimonium meum quod super (= onlangs) dedi Joannae Bultel, "de morte sui mariti" (zij is dus weduwe), et Guillelmon, Ambro- "sium Bourgeois (qui alhinc (= sind)) paucis diebus habitat in "nostro fortalito) esse liberum, ut dixerunt mihi milites nostri,

qui noverunt illum a viginti annis & soldaten die guillelmus al
twintig jaar kennen hebben aan hun almoezenier verklaard dat
hij niet door een huwelijk gebonden is). quantum ad (= wat betreft)
proclamatiōnem bannorum, crastina die (= morgen) faciam unam
vel hodie. Reverentia vestra placeat mihi fidem adhibere et illa
facta responsum dare per epistolam.

Humillimus servus tuus
frater Accurtius Dupont, Recollecta,
eleemosinarius in fortalito Sancti francisci
prope bergas Sancti Winnoci.
hac 25ta Julii 1705."

Wat een beleefde briefwisseling tussen twee Minderbroeders, de
ene almoezenier in het Fort bij St.-Winoksbergen, de andere in het
fort van 'de Knocke'!

Nog een verklaring van eerstgenoemde almoezenier in
verband met het voorgaande:

"Ego infra scriptus attestor proclamatōe unum bannum, hac die
"25ta Julii 1705, in nostro fortalito Sancti francisci, prope ber-
"gas Sancti Winnoci, inter guillelum, Ambrosium Bourgeot,
"militem, a matrimonio liberum, et Joannam Bultel, viduam,
"nullumque mihi asseruisse impedimentum canonicum aut
"civile quo minus a legitime suo parochio in domino conjun-
"gantur (er is hem geen enkel beletsel voor hun huwelijk te kunnen
"gegeven). In quorum fidem has dedi, proclamatiōe facta hac
"25ta mensis Julii 1705.

"frater Accurtius Dupont, Recollecta
Eleemosinarius in fortalito Sancti francisci
prope bergas Sancti Winnoci."

Nu een akte in verband met het huwelijk nr. 11 van 1-2-1712:

11
bis
29-1
1712.
"Reverendo patri, pastoriis vicis gerenti in Knocke, pastor du
quesnoi
"Proclamatis tribus bannis nuptialibus inter Joannam GÉRARD et
"Maria, Aldegondis OTTEBAR, nostros respective parochianos, nullum no-
"bis innominatum impedimentum, quo minus valide et licite matrimonium
"ab eis contrahendum ----- poterunt --- in domino fungi.
"Dabam eg in quesnoi 29/maand vermeld; doch het moet januari zijn
"1712. Jijfslosse?."

In zijn lijst vermeldt Pastoor Ramaut slechts één enkel huwelijk van
iedend uit het 'fortalito de Knocke', t.w. ons nr. 13.

p.10. 13) 7-9-1751. "Extracta e Registro matrimonio junctorum ecclesiae parochialis
de Roninghe, in quibus inter cetera habentur sequentia."

"7-9-1751, Ondertrouw. Een ban met dispensatie voor de twee andere, huwen: Joannes, Josephus HENDERICK, ex fotalitie de Crocke, en Maria, Catharina GY-SELEN, uit Staden, Bisdom Brugge. Getuigen: Emmanuel Mahieu en Joannes Dufour. Pastoor Hamilton (1730-1757) zegende dit huwelijk in. Hij ondertekende Johannes Hamilton.

C. OVERLÝDENSAKten :

Het Register van het Fort 'de la Kenoche' bevat ook een aantal overlijdensberichten, onder de titel "DEFUNCTORUM NOMINA".

p.32.

1701 1) 23-8-1701 + dominus de la croix, commissariatus gerant. Begraven daags na-dien in 'Coemeterio de la Crock'. Hij oefende het ambt van commissaris uit. Nu nog ligt er, een eind links van de baai die van de Knoock naar Nieuwkapelle voert, een weide die in de volksmond 't kerkhofstuk' heet.

1703 2) —, — (n.c.) 1703 + Claudius Boorie, soldaat in de cohortes van dominus de Lebeville, geboren 'in oppido de Chemlie' Begraven in het kerkhof 'de la Knoock(ue). (s.) Fulgentius longifilus) ---, Eleemosinarius --- op deze pagina nog 3 sterfgevallen, de nrs. 3/-4/ en 5). De tekst is echter zodanig vervuild, dat het geen zin heeft hem te willen reconstrueren.

1707

1707 —, — dateren alle drie uit 1707. Dat is zeker.

p.31. 6) Op 23 oktober 1707 werd in het kerkhof 'de la Knoock' begraven: Giraldus (alias Girau) Bertas (dit Castelnost), miles in cohorta domini duteil.

1708 7) Aldaar begraven 12 december 1708: Thomas Macqui, een Ierlander, soldaat in de cohorte van dominus de Combebrun. (s.) Frater Ludovicus Delobel, Eleemosinarius et Fratrum superior.

8) —, 12, 1708 + dominus Galle, (ar) morum custos, begraven in het kerkhof van Reninge. (s.) Frater Ludovicus Delobel, Eleemosinarius et Fratrum superior.

9) begraven 15-12-1708, een soldaat, genaamd —, die dienst deed in de cohorte van dominus duteil. Teraardebesteld in het kerkhof van 'la Knoque'. (s.) Frater Ludovicus Delobel, Recollecta, Eleemosinarius et Fratrum superior.

1709

10) 1709 + een soldaat, genaamd La(----), uit de cohorte van dominus de Combebrun. Begraven in het kerkhof van de Knocke. (s.) Frater Ludovicus Delobel, Eleemosinarius et Fratrum superior.

p.30. 11) 15-2-1709 wordt aldaar begraven: Joannes Sauvage, dit de la liberté, uit de cohorte domini Dubois (s.) Frater Ludovicus Delobel, Eleemosinarius et Fratrum superior.

- 12) Aldaar de 15de maart begraven, een soldaat, genoemd Belleau(-), uit de cohorte van dominus d'Utile(-). f(rater) Ludovicus Delobel, Eleemosinarius et Fratrum superior.
- 13) Begraven in cemeterie de La Knock², de 10de april 1709: een soldaat, met name Claber(-) (kop uit de bladzijde), uit de cohorte van dominus d'Utile. f(rater) Ludovicus Delobel, Eleemosinarius, Fratrum > superior.
- 14) 8- juni - 1709 wordt dominus Warin, 'cohorts > domini de Combelbrun ex-prefecti' (sic!) in het kerkhof 'de la Quenogue' begraven. f(rater) Ludovicus Delobel, Eleemosinarius et Fratrum superior.
- 15) 22 oktober 1709 sterft, Margareta d'Huillier, echtgenote van Henricus, Josephus Davane? 'Lijfvrucht' in de cohorte van dominus d'Al---, 'legionis domini de M.....'. Ze wordt in het kerkhof van de Knocke begraven.
(s) f(rater) Ludovicus Delobel, Eleemosinarius et Fratrum superior,
- 16) + 24 oktober? 1709, een lijfvrucht in de cohorte van ----, begraven in het kerkhof van De Knocke
- 17) in 1711 overlijdt er een soldaat. Onderste gedeelte van deze pagina 1711. erg geschorst; een hokje is uitgerafeld en de inkt is verwaald
- 18) 4 april 1711 † Paulus Mignon, alias la Jeunesse, miles in cohorte domini p.29. de Choffegros. Sepultusque est in cemeterio de la Kenogue? (s) f(rater) Ludovicus Delobel, Eleemosinarius et Fratrum superior

Een zeer schamel 'obituarium', dat daarenboven onvolledig is. En een al even schamel 'calepin', dat de salmozenieren van het Fort van hand tot hand hebben doorgesgeven. Aangevreten door 'de tand des tijds', vuil, uitgerafeld, verbleekt, haast niet meer te radden. Doch de latijnse spreuk inachting: 'labor omnia vincit cprobus' (Vergilius in zijn Georgica) heb ik doorgezet. 'Onverdroten arbeid komt 'onderdaad alles te boven', maar doorgaans is er 95% transpiratie bij en bijwijken toch 5% inspiratie ...

Mij vonden in het Kerkarchief van Reninge nog enkele andere losse documenten die in verband staan met het Fort de Knocke.

We beginnen met een akte daterend van 1 mei 1692 en geschreven door Rector Vertegans. Mij citeren:

1692 Op 1 mei 1692 "ego infrascriptus, Rector Ecclesiae Sti Spiritus, loci de 1-5 la Kenoque in Flandria, dioecesis Iprensis, facta privie (vooraaf, voordien) abjuratione de heresi externa, baptizari, sub conditione, si rite non fuerit baptizatus, : Ludovicum, filium Henrici SCHUT-

TROP et n: n: Genegens Clasen, ut dicitur conjugum, natum circiter viginti unius annorum in Fortalito de Langsache in Hollandia, novem leucis a civitate de Grootynghes?

De bekeerling was bijgevolg ontrant 21 jaar oud en geboren in een versterking die 9 mijlen verwijderd lag van Groningers.

Peter: de Heer Edele Heer de Belloy, "governator dicti fortaliti regale de la Kensequa; Meter: Domicila Isabella, Tertia Van Mabesoone, ex parochia de Noeufcappella (= Nieuwkapelle), districtu furnensi (= Kewne), qui cum Baptizata et Baptizato signaverunt actum in prefato loco (= de voornoemde plaats), anno et die ut supra.

Vertegans J., ibidem Rector. Verder de handtekeningen van:

Ludovicus Schuttrup; I. Therese Vanmabesoone en Belloy,
Zegel in rode lak.

Een ander document van gelijke aard, daterend van:

73- "Le soubsigné Albert de Wany, fils de Monsieur de Wany et de
1695. Madame Cat(herine) d'Oxat, père et mère légitime, natif d'I-
verdun en Suisse, âgé environ 22 ans et --- premier lieutenant de la
Compagnie franche de Monsieur Goeder, colonel suisse, confessé et dé-
teste l'herésie Calvine et tous autres erreurs, contraire à la doc-
trine chrétienne, catholique, apostolique, romaine; ayant fait
alégorisation solennelle en face de l'Eglise, et reçue volontairement
et librement la foi orthodoxe, laquelle professera jusqu'au
dernier soupir par la grâce de Dieu nostra Seigneur Jésu-Christ.
Ainsi soit il. Fait au Fort Roijal de la quenoche, ce septième
de mars, an milles sixcent quatrevingt et quinze.

(s.) Albert Wany

Tesmoing Vertegans J., Recteur du fort;

Bolley (de gouverneur van het fort);

P. G. Diedeman, presbyt^er, vicaire;

François (---) ---, ---

Helfde zegel in rood lak van Rector J. Vertegans. Deze was blijkbaar-
lijk een adellijke afkomst. In 1695 was er al een onderpastoor in het
fort. Waarschijnlijk waren het toen nog 'seculiere' geestelijken
die de parochie bedienden.

Vit alles wat voorafgaat moet het mogelijk zijn een ongeveer
volledige lijst samen te stellen van de geestelijken, die vanaf 1679
tot in 1712 - dus ten tijde van de Franse Bezetting - de zielszorg waar-
namen in het Fort de Kroocke.

Na de Vrede van Nijmegen (1678) gaf Lodewijk XIV opdracht aan Vauban een 'modern' verdedigingswerk te bouwen aan de samenvloed van de IJzer en de Isenoorde.

De eerste 'Pastor' van dit Fort zal wel Th. E. H. Petrus Derheim geweest zijn, die de 9de mei 1687 in de Kerk van Reninge begraven wordt (zie p. 95). Hij had een kapelaan (sacellanus): E. H. Flameng, wiens naam wij terugvinden in doopakten, daterend van 16-12-1679 tot 14-7-1681. E. H. vertegens, 'Rector ecclesiae Sancti Spiritus, loci de La Kenzeque', vinden wij reeds in 1682 vermeld. Hij is nog rector de 7de maart 1695. Na zijn dood wordt de zielzorg - vanaf 1 november van dat jaar - overgedragen aan de Paters Recollecten - Minderbroeders. Pater Sert had al een doopsel toegediend de 6de juni 1695.

Pater Gaugericus Flameng en Pater Geminianus Lavaesque komen zich de 1ste november 1695 in het fort vestigen. Deze laatste is alleszins nog in dienst in 1701. Er verblijft een kleine groep (een drietal?) Recollecten in het fort. We kennen enkele namen van deze almoezeniers: Pater Sigismondus, die een doop verricht op 17-11-1702; Pater Gabriel Fraijer (8-1-1703), Pater Utramarus Horique (24-1-1705). Een confrater van hem: Pater Fulgentius Longfils wordt vermeld in 1703 en de 27ste juli 1705. Pater Antonius Delfvere kennen wij uit akten van 1-1-1708 en 2-2-1708. Pater Almoezenier Ludovicus Delobel, Recollect, is reeds overste van de kleine gemeenschap van Franciscaners in januari 1708. Hij is het nog de 9de juli 1711. Pater Ludovicus Glassau gezient twee huwelijken in, resp. de 10de april en de 27ste september 1709, en doopt nog de 17de januari 1710. Pater Delobel wordt als overste (= superior) opgevolgd door Pater Andreas Carpentier, die wij vermeld vinden vanaf 17-11-1711 tot 30-9-1712. We kennen één van zijn confraters: Pater Bartholomeus Burier (1-2-1712 — 27-9-1712).

De laatste twee, overste Carpentier en Pater Burier zullen wel de inname van het Fort in de vroege morgen van 6 oktober 1712 meegemaakt hebben...

We moeten nog twee documenten publiceren, die in verband staan met de overdracht - herhaaldelijk gesproken - van de jurisdictie over het Fort de Knoche aan de Pastoor van Nieuwkapelle en de terugkeer veel later naar de parochie Reninge. Tochier de latijnse tekst van de eerste akte: Krachtens het Barrière-tractaat van 1715 wordt

het de Knoche door een Nederlands garnizoen bezet.

"Extractum ex R^egistro actorum in vicariatu Episcopatus Ipresib^s, sede vacante" (de bisschoppelijke zetel was van in 1713 tot in 1718 nog maar eens onbezet...) in quo inter alia habentur sequentia:

"die 23 Novembris 1715

Exposuit dominus poenitentiarus quod ipsum convenerat (?) : een bezoek bracht) dominus Gouvernator fortalitii de Cnoque, referens (berichtend dat) duas vel tres persones ibi obiisse sine sacramentis, defectu ... pastorum de Renynghe, sub districtu cuius parochiae edificatum est fortalitium, distans > plusquam una leuca (=mijl), et accessum per palud(is) loca (de moerassige plaatsen) esse difficillimum, maxime tempore hiemali."

De gouverneur had de poenitentiarus van het bisdom een bezoek gebracht / dat ^{en hem gezegd} twee of drie personen overleden waren zonder de H. Gerechten ontvangen te hebben. De geestelijken van Reninge hadden hen niet kunnen bereiken. Reninge lag meer dan een mijl van het fort verwijderd en de toegang door moerassig gebied (vooral in de winter) was uiterst moeilijk.

"Veniorem vero esse pastorem in Nieuwcappelle (dez is veel dichter bij), qui ad administranda infirmis sacramenta infirmis difficultis est, tum quia non sunt parochiani, tum quia pastor de Renynghe pretendit sua exequiarem." (de pastoor van Nieuwcappelle oppert bezwaren ; het zijn geen parochianen van hem en de pastoor van Reninge vordert de begraafrechten op...).

"Quibus attentis domini, volentes obviare meliori modo periculo animarum, audito super hoc domino Campe, antehac pastore in Renynghe, attestante quod illust^{rissimus} dominus de Rabalon, ob dictas rationes fortalitium de Cnoque separaverit a parochia de Renynghe, cum domibus viciniis, commiserunt dominum pastorem de Nieuwcappelle et sacellum eius ad administrandum vicinis fortalitii et domum vicinarum Ecclesie sacramenta, illis concedendo emolumenta, functioni pastorali annexa per provisionem et donec aliter provideatur."

De vicarissen-generaal hebben kanunnik Campe, de voorma-

lige pastoor van Reninge geraadpleegd (deze was er reeds pastoor in 1667!). L. E. H. Campe verklaarde dat Mgr. de Ratabon het Fort en de nabijgelegen huizen zou toegezegd hebben aan Nieuwkapelle.

Tijds oordeel wordt opgevolgd. Kerkelijk behoort het Fort en het "gehucht" De Knoche voortaan bij Nieuwkapelle.

"Concordat cum extracto. Quod testor hac 6 aprilis 1716.

(s) pr. de Baenst

pastor in Nieuwkapelle."

Vele jaren gaan voorbij ... Tot in 1744 heerst er een betrekkelijke rust in onze streek. Doch dan breekt de Oostenrijksche Successie-oorlog uit. Frankrijk neemt deze gelegenheid te baat om de Zuidelijke Nederlanden tijdelijk weer te bezetten (1744-1748). Na de inname van Ieper, wordt De Knoche gebombardeerd en na genoeg onmiddellijk veroverd (reeds in 1744). Krachtens het verdrag van Aken (1748) worden de versterkte plaatsen van de Barrière aan Maria-Theresia van Oostenrijk afgestaan.

Het zal wel geen toeval zijn dat het tweede document, dat we wilden publiceren, juist uit het jaar 1748 stamt.

1748

9-12

We hebben hier eigenlijk te doen met twee brieven of beter met een copie vervat in een brief.

1) de brief dateert van 9 december 1748. Trechier de inhoud ervan:

Op de rug (de adres-zijde) lezen wij:

"Aan den eer eerwaardigen heer

Mijnheer Hamilton, deken van het district van Dijxmude en da
Pastor van ende tot

Reninghe?

Niet het eerste schrijven:

"Reverenda Admodum ac Amplissimi Domini Decane

"Non ut illi ordinis juris, qui exigere vobis videtur, ut litterae istae vel saltem earundem copia literarum ad modum vestrae dominationis exhibantur; cum, prout mihi videtur, juris illius ordo ad summum locum obtinere possit, quando personae indicanti non exhibetur fidem, vel saltem illius veritate allegre dubitatur; non inquam (= ik zeg), ut illi ordini juris satisfaciam, sed urbanitati, ac honori (quem circa personam, dignitatemque vestram gero) vestroque desiderio videndi illas litteras, quod ferit (kunst, treft) fortassis dominationem vestram indignationis exigentiam illam, juris exprimere (non obstante quod

... non tantum ordinem juris, sed ipsum jus quendamque (af en toe, nog of laat) transgrediamur), fidem illarum copiam subjecio, ad vosque transmittit Ibris, 30^e Oct 1748'.

Een bikkalharde maar toch hoffelijke brief. De pastoor van Nieuwkapelle ziet in met welk recht de Heer Deken Hamilton (die terzelfder-tijd ook Pastoor is van Reninge...) de inhoud wil kennen van een brief die hij van de Bisshop van Tepel heeft ontvangen. Uit hoffelijkheid en uit respect voor de persoon en de waardigheid van de Deken 1748 geeft hij dan toch toe en zendt een afschrift. (De brief is gedateerd;)
30-9 Dit luidt als volgt:

Ibris 30^e Oct 1748

"Reverende Admodum domine.

"Optasse me a D. V. monitum, ubi contra decisionem a me datam agebat d. Pastor in Reninghe. Interim absolvit d. V. ab onere istius fortalitii donec et usque omnibus examinatis aliter ordinaverim. Sed de hac sua absolutione monere debet d. Pastorem in istis parochiis aliquid debet. Sum ex corde totus vester.

Et sunt substatae (voorzien van het bischoppelijk zegel)
Gulielmus Episcopus Ippensis."

D deze brief gaat uit van Msgr. Gulielmus Delvaux (1732-1761). Hij geeft toe dat de Pastoor van Reninge gehandeld heeft tegen de beslissing in die de Bisshop genomen had. Welke het was wordt niet gezegd. Hangend verder onderzoek wordt de Pastoor van Nieuwkapelle uitdrukkelijk ontlast van de zielszorg van het Fort. Doch hij had de Pastoor (van Reninge) over deze beslissing moeten inlichten. Dit in gebreke blijven heeft de parochianen enigzins tekort gedaan' (zo lees ik het toch...).

Eens deze tekst overgeschreven, voegt de Pastoor van Nieuwkapelle nog het volgende aan zijn brief toe:

"Hi habes, Reverende Admodum> domine decano, integrum copiam litterarum Illustrissimi (Episcopi), quibus me ab illo onere se quondam, et jam brevi futuro fortalitio absolvere dignatus est.

Interim verabundus subscriptor

Reverendissime Admodum> ac Amplissime Dominationis vestre
humillimus famulus

Flor: de Carter, pastor

die 9^a Xbris 1748.

in Nieuwkapella.

Kortel is duidelijk Pastoor de Carter heeft geen zielszorg meer te dragen voor de inwoners van het Fort (en van het omliggend gebied).

We zagen hoger al (p. 85) dat de 'domus adjacentes fortalitio de Knocke' en het Fort zelf (cf. pp. 121-122) vanaf Palmzondag 1716 onder de jurisdictie gekomen waren van de Pastoor 'de novacapella'.

Pastoor Hamilton verrichtte de 27ste oktober 1748 te Reninge al een begraving van 'la très noble Dame, Ludovica d'Hennin', echtgenote van de Gouverneur van het Fort' (p. 97).

Was het dit feit dat bij Pastoor de Carter van Nieuwkapelle in het verkeerde keelgat was geschoten en waarover hij zich bij de Bisshop beschuldigd had? Of was het doop door Pastoor Hamilton verricht de 9de juli 1749, of andere kerchelyke diensten waarover wij niet ingelicht zijn. In elk geval bleef het Fort onder de Jurisdictie van Reninge, tot het - in gevolge een beslissing van Jozef II, genomen in 1781, ontmanteld wordt. Nu pas begrijpen wij waarom de laatste begrafenis vanuit het 'fortalitium de Knocke' van 22 of 23 december 1781 dateert (zie p. 101). Het Fort werd na die datum door de Oostenrijkers (ten dele) gesloopt--

In de bundel waarin wij al deze archiefstukken betreffende het Fort de Knocke terugvonden, stak er ook bericht dat wsch. niets te maken met deze versterking, maar wellicht Pastoor A. F. J. Ramault aangesloten.

We nemen het hier - volledigheidshalve - over:

1779 21-2 "Wij ondgeschreven bewindhebberen van de oost-Indische Compagnie, verklaaren bij deezen dat Jacob, Franciscus RAMAULT (= wsch.: Ramault) van Ieper (dat wel Iperen zijn), op den eenentwintigsten februarij, anno zeventien honderd negen en zeventig, zonder testament of goederen na te laten is komen te overlijden. Als blijkt het grootboek."

Jacob, Franciscus RAMAULT, geboren te Ieper, was in dienst van de (Nederlandse) Oost-Indische Compagnie, die handel dreef met Oost-Indië. Het kan een broer, een neef of een ander familielid zijn van Fr. E. H. Antonius, Franciscus, Josephus Ramault. Deze laatste was eveneens afkomstig van Ieper (St.-Maartensparochie), waar hij in 1734 het levenslicht zag, na 4 juni en voor 26 juli 1780 werd hij pastoor te Reninge, waar hij de 25 januari 1797 door deken Leboncq op het kerkhof begraven werd. Het feit dat dit overlijdensbericht bij de lijsten stak die hij in 1683 (?) van het fort opstelde, doet vermoeden dat de overledenen tot zijn naaste familie behoorden. Het kan een oudere of jongere broer van hem zijn.

Er werd door anderen al een en ander geschreven over 'Het Fort van de Knokke'.

To vonden wij een krantenknipsel met artikel, getiteld : "t Fort van Knokke eenmaal gered door gevallen zak noten," en gesigneerd WDEL. Aangezien wij toch 'zanten', willen wij dit artikel ten dele overnemen, al kunnen wij geenborg staan voor alles wat erin gezegd wordt.

"In 1251 liet de gravin Margaretha van Constantinopel een vaart delven van Bezinge naar Knokke."

"De naam "Knokke" zien we weer opduiken in 1488 toen Basschier Heurlebont van Ls, met een massa volk ter plekke was om de oproerlingen van Veurne-Ambacht tegen te houden."

(In de "Terrier" van Reninge, Aano 1615, vinden wij een Adriaen Heurlebont vermeld - pp. 24, 25, 46 en 50 -, en een Cornelis Heurlebont, p. 24. Hij bezaten er land).

"De eigenlijke geschiedenis van dit fort startte op het einde van de 17^e eeuw. In 1572 en 1578 werd de Yzer bewaakt en in het bijzonder de 'Pereboombaak' (veer om over te zetten?) tegen de aanvallen van de Geuzen die uit 't Vrije kwamen. Dit was de aanleiding om forten te bouwen. Dit meldt althans Heindrijckx in zijn jaarboeken.

"Het fort werd gebouwd in 1590 om de aanvallen van de Duitsers, Engelsen en Hollanders te weerstaan en wordt voorzien van een Spaanse bezetting.

"In 1591 zegt de "Kronyke van Vlaanderen"; lagen er niet minder dan 26 forten en sterkten op de Yzer en de Yzervaart, waaronder dat van 'Knocke'. Omtrent de ligging en't uitzicht is ons niets bekend.

"Toen lag Pieter decerf in 't fort met een compagnie heiz(troepen) van zo-went 140 man. Dat jaar deed hij een uitval en met behulp van vele Veurne-Ambachters, dwong hij de Oostendenaars, die aldaar kwamen roven, de aftocht te blazen.

(Wij citeren in dit verband uit dezelfde 'Kronyke': "Op den 7 meye (1591), gro kwamen de Oostendenaars zeer sterk in 't land want de maren kwamen datter 400 waren gepasseert te Merckem ---, (ze) liepen --- op alle dorpen omtrent Ypre, als te Elverdinge, Vlaminginge, Rensghelst, Kemmele, en schooten omtrent Lokeren? twee soldaten dood, van die tot Belle dienden ---"). We herwitten ons krantenknipsel:

"Op 8 mei 1649 nam Frondati, een Spaanse generaal het fort van Knokke in, (dat in Franse handen was gevallen).

"In 1678 maakte Lodewijk XIV zich ervan meeester." (De moesté doopakte in het register van het fort dateert van 16 december 1679 (p. 403); de oudste trouwakte van 6-juni? - 1679 (p. 112).)

Hij deed het door de beroemde Vauban versterken en voegde er bastions en twee halve manen aan toe."

"Cardogan, bezelhebber van Marlboroughs vliegend lager, trok op 9 oktober 1708 "Knochenorts", om het fort te overmeesteren. Naderhand nam hij dit in, versterkte en herstelde het.?

(Het "Registrum Fortalitii" somt slechts 48 sterfgevallen op, die zich voorde-den tussen 23-8-1707 en 4-4-1711. Welnu ~~neigen~~ erwaarde betreffen militairen, die tussen 12 december 1708 en 24 oktober 1709 overleden en op het kerk-hof van 'De Cnocke' begraven werden. En moeten in die tijd bloedige gevechten geleverd zijn, die talrijke slachtoffers maakten...).

Nu spreekt de schrijver van het artikel over de inname van het fort door de "Hollanders". Hijn relaas van de gebeurtenissen is 't lezen waard, maar het strookt niet met wat Pieter Pieters (een geboren Zuidschotenoar, moen toen landbouwer te Noordschote) in zijn "Memoriën" daar-over vertelt.

"In 1712" (volgens Pieter Pieters in de (moege) morgen van 6 oktober)

"werd het fort door een aardige krijslist en met slechts 180 man" (Pieter Pieters spreekt van "vrijwilligers", waarbij zich na de verovering spoedig 80 "vervende herten" aansloten) "aan de Fransen ontnomen door een zekere De Rue of la Rue, overste van de Hollandse partijgan-gers." ("Simon de Rue" was - volgens Pieter Pieters - "van boerenge-slachte en van geboorte van omtrent de stad van Brugge? Hij was" partison, onder den dienst van d'heeren Staaten ofte Hollanders." Hij was een "blocken en stouter kapitein" en had met "zijne Holland-partij" dikwijls "zeer blocke en stoute foyten gedaen ... binnen en buiten de lijnen, goodat de franschen van hem eener schrik had-den"). We herinneren het krantenknipsel:

"Deze krijsman overhaalde de hovenier, die het fort bevoorraadde, om er een zak noten heen te brengen en ze op een gegeven ogenblik op het voorhof per ongeluk uit te storten. De Rue was de hovenier ge-volgd. Niemand vermoedde enig verraad."

"Toen beide mannen op het fort aankwamen en zegden dat zij iets goeds hadden meegebracht, schaarde de bezetting zich rondom hen en de hovenier deed ... de noten op de grond rollen."

"De soldaten wierpen zich op de vruchten en intussen deed de Rue on-verwacht gijn 180 mannen, die daarbij verscholen zaten, binnensuk-ken en maakte zich meester van het fort."

(Pieter Pieters - die toch dichtbij woonde - geeft een totaal andere ver-sie van de overval, die de Fransen volledig verraste. Ik denk dat zijn verhaal geloofwaardiger is. Al is een combinatie van de twee versies misschien mogelijk...).

"De Rue werd omwille van deze "heldendaad" door de Staten van Holland vereerd met de titel van kolonel en tot bezelhebber van het fort benoemd.

"Hij betaalde een rente van 1.200 gulden."

"dit voorval wordt bevestigd door een handschrift van Beghin uit dijksmuide."

"Volgens het verdrag van Utrecht in (april) 1713 werd bepaald dat de Hollanders het fort mochten blijven bezetten." (Is dit wel juist?).

"dit laatste wapenfeit (dat zich begin oktober 1712 voerde) blijkt echter nutteloos geweest te zijn, want het jaar nadien (d.i. in 1713), door de Vrede van Utrecht, werd het fort door de Fransen aan de Zuidelijke Nederlanden overgedragen." (de auteur is hier in tegenspraak met wat hij zoeven schreef).

(Deze toekenning van het fort aan de Zuidelijke Nederlanden) werd bevestigd door het Barcelonakaart in 1715.

"In 1792 werd het fort geslecht en buiten staat van verdediging gesteld (dit was al moeger gebeurd ...). Meteen kunnen de Fransen ... binnen." (dit is niet zo eenvoudig gegaan ...).

De auteur besluit zijn artikel als volgt:

"De 'Knocke' werd tijdens Wereldoorlog I nog in een oude vesting herschapen. De Duitsers kunnen die echter niet innemen. Alleen de 'brugge' is nog bewaard gebleven. Meer niet!"

"Deze historische plaats is thans herschapen in een oase van rust, een paradijs voor lijnwissers."

Al met al, een verdienstelijke en leerrijke bijdrage!

Me nog veel meer wil leren over 'HET FORT VAN DE KNOCKE', raadplege, b.v., de zeer degelijke studie over 'De Knocke' door Joseph MERTENS. Dit rijk - geïllustreerd en stevig gedocumenteerd artikel verscheen bij Pro Civitate, te Brussel, 1965. Het beslaat de bladzijden 247-262 van het verzamelwerk: "BELGISCHE STEDEN IN RELIËF; Plannen opgenomen door Franse Militaire Ingenieurs - XVIIe - XIXe Eeuw."

dit belangrijke boek is gewijd aan de reliëfplannen van Belgische steden die, te Ronay, in het museum van het "Hotel National des Invités" worden bewaard. Het gaat om verkleinde modellen van Belgische steden en forten (maquettes).

Wij herinneren er de lezers aan dat, brachtens het Verdrag van Aken (2 mei 1668), een gedeelte van Vlaanderen (waaronder Kewene-Ambacht) en enige naburige plaatsen in Henegouwen door Frankrijk werden annexerd. Onmiddellijk werd..., onder de bekwame leiding van Vauban (1633-1707), begonnen met de aanleg van ontzaglijke vestingen rond

de veroverde steden : Rijsel, Dowaai, Arien op de Leie (= Aire-sur-Lys), Sint-Winoksbergen, Menen, Kortrijk, Oudenaarde, Doornik, Aat (= Ath) en Charleroi.

De reliëfplannen van dergelijke versterkingen zijn meestal met zeer grote nauwkeurigheid gemaakt volgens de opmetingen, de tekeningen en notities van deskundige militaire ingenieurs. Zij vormen een 'unieke' militaire documentatie.

Om bij onze streek te blijven : er zijn maquetten bewaard (gebouwd op schaal één honderdste - 1:600-) van Nieuwpoort (1698), Oostende (1699), Ieper (1701), Menen (1702) en van het fort de Knocke, waarover wij het straks zullen hebben. Het reliëfplan van Ieper meet 9,44 m bij 5,48 m. Het beslaat bijgevolg een oppervlakte van 51,73 m²!

De Heer JOSEPH MERTENS begint zijn studie over de vroegere sterkte van de Knocke - "een fort dat vooral roem (!) verwierf tydens de Frans-Spaans - Oostenrijksche oorlogen van de XVIIe en XVIIIe" - met op te merken dat "de eigenaardige vorm van de kadasterindeling alsmede een paar lichte terreingolwingen" thans nog de aanwezigheid verraden "van een verdedigingssysteem". De gebastioneerde ontrek van het vroegere fort kan nu nog afgebakend worden.

Het Fort van Knocke was "schrylings gebouwd op de samenvloeiing van de Yzer en de Iperleervaart" (= het Kanaal van Ieper naar de IJzer).

De plaats "ligt grotendeels op het grondgebied van de gemeente Roninge - alleen de oostelijke hoek bevindt zich op Merkem." Enige huisjes staan op de plaats waar vroeger de houtmaten waren, terwijl het 'huis van de gouverneur' in de loop der tijden vervangen werd door een "...Vlaamse hoeve."

De Heer Martens geeft vervolgens, pp. 247-248, een beknopt historisch overzicht. Hij zegt dat "de Knocke" een slantelstelling "was, gebouwd... om... de scheepvaart in het gebied van Nieuwpoort, Turne, Diksmuide en Ieper te controleren: haar belang en veiligheid had zij hoofdzakelijk te danken aan het water dat haar omringde, evenals aan de brede stukken die, eens overstroomd (- 'de bronkagiën') een haast onoverschrijdbare verdediging vormde" (een echte waterlinie!); zonder deze natuurlijke bondgenoot zou het fort nooit een belangrijk zijn geweest."

Wij onderbreken even ons citaat. De "Hollanders" hadden het strategisch belang van zo'n waterlinie. "Drie of vier dagen" nadat zij de sterkte hadden ingenomen - ze waren toen al met "ontrent vijf honderd man" - deden zij "in den vaart van noorden de Knocke eenen

dann!... maken om het water op te houden tot versterking van hun fort, "goodat" zij in't eerste van ghe 1712 alle de broukagien deden overvloeden gelijk een zee, een grote ruijne... voor de lege landen.

"Daerenvóór" waren de mensen van de streek nog dagelijks het fransch leger verwachtende om de Knocke wederom te nemen. De bewoners waren in binauwheid geere, want om de versterking te kunnen heroveren, waren enige personen van gevoelen dat Frankrijk zoude moeten employeren een formeel lager wel van twintig duist marners.

"Hadde dat moeten gebeuren zoo zouden al de omliggende parochiën ge-ruyndt geweest zyn, ende zoo de Knocke niet gewonnen en waere zoo zouden onze landen onder water gebleven" zyn, "zoo en zegen wij geen vat om de ruijne t' ontvluchten."

Gelukkig kurmer in april 1713 een' stilstand van wapens tot stand; in mei werd den dam der Knocke uitgedaen en werden de wateren opgelost van de broeken.

We hernemen de lezing van het artikel van Joseph Martens. Hij schrijft dat er reeds in 1577 sprake zou geweest zyn van het bouwen van een schans aan de samerloop van de IJzer en de Ieperlee; in 1590 bestaat het fort en word het door een Spaans garnizoen bezet.

"Op den 6 April - zo lezen wij in La Flandre, 1879, p. 391 -, wezen de Palm-zaterdag zoo was Elverdinge, Goesinge, ten Brielen, Kamerlinge, Dickebusch wederom geplaagd door de soldaten, willende vleesch hebbers dat niet vindelijck en was...".

Ook de razzia's van de 'Oostendenaars', o.a. in 1591, waren een gesel voor onze streek. Een zeer groot gedeelte van de bevolking leefda aan de rand van pauperisme en hongersnood. Alle pogingers om Oostende, het voornaamste bolwerk van de opstandelingen in het huiden, te bemachtigen en hierdoor een eind te stellen aan de rampzalige stroperijen die het Oostendse garnizoen tot in de Westhoek uitvoerde, mislukten haer op haer. Slechts op 20 september 1604 bonden Spaanse troepen, onder de bekwaame leiding van Spinola, Oostende veroveren. De Hertshertogen Albrecht van Oostenrijk en zijn gemalin Isabella, dochter van de Spaanse koning Filips II, sloten in 1607, op eigen hand een wapenschorsing met de Noordelijke Provinciën, die op 9 april 1609 door de ondertekening van het 'Twalfjarig Bestand' werd bestendigd.

De periode van vrede die nu inzet, zal het mogelijk maken de gescrede wonderen, die de opstand tegen Spanje in de economie van de Vrijedighc Nederlanden geslagen had, langzamerhand te heljen.

Ruim 35 jaar "peis en vrede", een tijd van restauratie, van heropleving op alle gebied. En dan weer "een tijd van oorlogen, rampen en ellenden"...

Het leger van de 22-jarige Condé brengt de onoverwinnelijk geachte Spaanse troepen op 25 mei 1643 een zware nederlaag toe te Rocroi. De Franse troepen vallen Vlaanderen binnen. Ondanks de verbeterde gezondheid van het Spaanse leger maken de Fransen zich meester van een groot aantal vestingen. Zij veroveren Kassel, Armentiers, Waasten, Menen (23 september 1645; door de Spanjaarden heroverd op 16 augustus 1646), Veurne, Kortrijk (29 juni 1646; terug in Spaanse handen op 16 mei 1648). Tijdens deze sombere jaren, die aan de Westfaalse vrede (ondertekend op 26 oktober 1648) voorafgingen, had ook onze streek veel te lijden ten gevolge van de aanhoudende krijgsverrichtingen. Een voorbeeld: Veurne wisselt tussen 1646 en 1658 driemaal van bezettars!

Wat gebeurt er in dien tijd met het Fort van de Knocke? "De schans - schrijft Joseph Desmet - welke de Franse genie in 1647 ten noorden van de samenvloeiing van de < IJzer en de Ieperlee > had gebouwd, wordt in 1649 bezet door de Spanjaarden, die een vrije doorgang verlangen voor hun troepen die Ieper belegeren. Zij ontmantelen het oude werk en bouwen er een ander ten zuid-oosten."

Ook na de vrede van Westfalen duurt de oorlog tussen Spanje en Frankrijk voort. Aanvankelijk slaagt de nieuwe landvoogd, Leopold, Willem, aartshertog van Oostenrijk (1648-1656), er weliswaar in enkele militaire successen te behalen en zelfs tot in het hart van het vijandelijk gebied door te dringen, doch weldra heert de kruisbanskans en wordt het 'oorlogstoneel' andermaal naar de Spaanse Nederlanden verlegd. Tijdens het noodlottig bestuur van Filips IV's bastardaanzoon, Don Juan van Oostenrijk (1656-1659), een van de elendigste landvoogden die de Goudalijke Provinciën ooit gekend hebben, verzwint de laatste hoop op een Franse nederlaag. De slag bij Duinkerken (14 juni 1658) eindigt met een beslissende overwinning van de Franse troepen, die weldra praktisch geheel Vlaanderen veroveren. De stad Menen wordt op 9 september, na een drie-dags beleg door de Franse veldheer Turenne ingenomen.

Nu de krieg tegen Frankrijk onherstelbaar verloren is, laat Filips IV medesonderhandelingers aanknopen met Lodewijk XIV. De uit-

slag daarvan is de beruchte akte van 7 november 1659, bekend onder de naam van Vrede van de Pyreneën. Spanje staat gans Artesië en verscheidene grenssteden in Frans-Vlaanderen, Henegouwen, Namen en Luxemburg aan Frankrijk af. Enkele veroverde gebieden, waaronder de 'roede van Menen' en de Kasselrij van Yerseke en 'de Acht Parochies', worden nochtans aan de Spaanse Kroon teruggeschonken. Ook de Knocke komt weer in Spaans bezit. Op de vrede van de Pyreneën volgen er enkele betrekkelijk rustige jaren. De koning van Spanje besluit in 1662 een (nieuw) fort te bouwen op 'de Knocke'. Dat geschieht. Filips IV is nauwelijks overleden (17 september 1665) of de Katholieke Nederlanden worden alweer het slachtoffer van het onverzadigbaar imperialisme van Lodewijk XIV. Een machtig Frans leger valt in 1667 het land binnen. Het stuit ook maar ergens op beduidende tegenstand en veroverst een aanzienlijk gedeelte van Vlaanderen en Henegouwen. Kortrijk geeft zich op 19 juli, na een kortstondig beleg over. Ook Menen valt in Franse handen. Het fort van de Knocke wordt in 1667 door de Fransen vernield.

Holland is er allerminst op belust de roofzuchtige "Zonnekoning" tot onmiddellijke nabuur te krijgen. Het wenst diensvolgens het voortbestaan van de Spaanse Nederlanden als bufferstaat tussen de Vereenigde Provinciën en Frankrijk. Om deze reden biedt het zíjs bemiddeling aan, na voorafgaandelijk een alliantie te hebben afgesloten met Engeland en Zweden, een verbond dat beroepelijk bedoeld was om het Franse imperialisme in zíjs opmars te stuiten.

Lodewijk XIV voelt zich niet opgewassen tegen dit drievoudig bondgenootschap. Hij acht het daarom voorzichtiger de wapens voorlopig neer te leggen. Op 2 mei 1668 sluit hij te Aken een vredesverdrag met Spanje, brachtens hetwelke hij alle steden, die hij in Vlaanderen en Henegouwen veroverd had (zo b.v.: Kortrijk, Menen, Doornik en Rijkel) mocht blijven behouden.

De vrede van Aken was in feite weinig meer dan een tijdelijke wapenstilstand. De onverzadigbare landhonger van het agressieve Frankrijk zocht een nieuwe prooi. Nadat de Franse diplomatie er in geslaagd was Engeland tot een officiële alliantie over te halen (januari 1671), verklaart Lodewijk XIV, begin april 1672, de oorlog aan de Vereenigde Provinciën. In mei van ditzelfde jaar

valt een Frans legerkorps van 120.000 man, aangevoerd door de beroemde generaal Condé, Luxembourg en Turenne, over Luiks grondgebied, de Noordelijke Nederlanden binnen. De snelle Franse opromars kan nog op de ripper door de Hollandse waterlinie gestuit worden. Het Franse offensief loopt aldus vast. Duitsland en Spanje, die reeds vroeger - tot eiger schade - vrees hadden well gevaar dat het brutale imperialisme van Lodewijk XIV voor hen bedreigend, scharen zich aan Hollands zijde. Ook Engeland, dat met bittere ontstemming had moeten vaststellen hoe geheel de Vlaamse kust - zo dicht bij de Britse! - nu door Frankrijk beheerst wordt, sluit een afzonderlijke vrede met de Verenigde Provinciën. De Franse positie in het noorden wordt onhoudbaar.

Het lager ziet zich genoodzaakt zich naar het zuiden terug te trekken, zodat de strijd zich nu op ons grondgebied zal afspelen.

De legers der geallieerden gaan resoluut tot de tegenaanval over met het doel alle veroverde gebieden van Lodewijk XIV te ontwrijven. Op 11 augustus 1674 kwam het te Seneffe in Henegouwen tot een moordadige veldslag, die de beide partijen dermate verwakte dat zij een paar jaren lang tot geen enkele grootseepse krijgsoperatie in staat waren.

In 1677 hervat Frankrijk het offensief, verovert St.-Omaars, Kamerijk en Valenciennes en brengt de prins van Oranje een zware nederlaag toe te Kassel. Het Fort van de Knocke wordt in datzelfde jaar door de Fransen vernield.

Tijdens de campagne van 1678 ruikt Lodewijk XIV verwaarloosd verder op. Gent en Ieper vallen hem in handen en Antwerpen wordt ernstig bedreigd.

Ondanks de aanhoudende zegespralen van zijn troepen voordeelt de Franse koning het voorlopig geraadzaam, gezien het stijgend verzet van de Europese Mogendheden tegen de brutale machtpolitiek van Frankrijk, de vredesonderhandelingen, die hij sinds geruime tijd met de Republiek der Verenigde Provinciën en haar bondgenoten voert, voort te zetten. Het gevolg hiervan is de vrede van Nijmegen, die op 10 augustus 1678 door de Franse en Nederlandse afgevaardigden wordt ondertekend. Hierbij wordt, o.m., de hasselrij van Kortrijk van Kortrijk aan Spanje gestruktueerd, doch de rosse van Menen, de Hasselrij van Kurne en de Generaliteit van de Acht Parochies blijven bij Frankrijk ingelijfd.

Pas na de Vrede van Nijmegen geeft Lodewijk XIV opdracht de befaamde vestingbouwkundige Vauban een modern verdedigingswerk te bouwen

aan de Knocke. Het moet een belangrijke schabel vormen in de linie Duinkerke - Doornik. De eerste versterking van de Knocke is - zo schrijft Joseph Mertens - "zeer eenvoudig en bestaat uit eenkelaar door de rivier beschermda barakken. In 1689 dreigen de geallieerden de post te onseinden, maar Vauban slaagt erin hem te verdedigen en te behouden."

Het hoeft geen betoog dat al dit aanhoudend oorlogsbiedijf in Vlaanderen, inzonderheid op het platteland, onnoemelijke schade aanricht.

De sommen, besteed aan de doortrekende of ingekwartierde troepen, lopen zeer hoog op. De Franse garnizoens ondernemen geregeld stroop- en rooftochten in de dorpen, die onder het gezag van de Spaanse koning staan, terwijl de 'staatse' troepen de kasseleijen, die door de Fransen ingelijfd werden, lomen plunderen en brandschatten.

Na de Vrede van Nijmegen (1678) kennen de Spaanse Nederlanden weliswaar enkele jaren van betrekkelijke rust, doch Frankrijk zoekt naar voorwendsels om deze wankelte vrede te verbreken. Reeds in 1688 valt een Frans leger onder maarschalk de Villeroi, zonder enige oorlogverklaring, Vlaanderen binnen. Kortrijk wordt op 4 november na een kortstondige belegering ingenomen, terwijl Diksmuide (op 7 km ten noorden van 'de Knocke') zich op 10 december overgeeft.

Het verzwakte Spanje is volstrekt niet bij machte om het hoofd te bieden aan de zeggenvierende Franse opmars. Het sluit op 16 augustus 1689 te Regensburg een wapenbestand van twintig jaren af. Het krijgt een aantal door Frankrijk fort tevoren bezette plaatsen terug, doch moet belangrijke gebiedsdelen in Namen en Luxemburg prijsgeven.

Ook nu is de vrede van korte duur. De 'Negenjarige oorlog' (1688-1697) ontbrandt. De verbonden behalen aanvankelijk enkele lichte successen, doch hun troepen worden bij Héron (1690) en Neerwinden (1694) verpletterend verslagen. Op 20 september 1697 worden de vredescontracten van Rijswijk ondertekend.

Gedurende de veldtochten van 1683-1684 en 1688-1697 beleeft ook onze streek lange en droevige dagen. Jarenlang trekken vreemde legerbenden heen en weer, die zich aan allerlei roof en baldadigheid schuldig maken.

Niet lang daarna, in 1701 wordt de Spaanse Successie-oorlog ontbrand. Reeds in 1703 worden Limburg en Gelderland door de legers der verbonden, aangevoerd door Marlborough, aan de Spaanse kroon onttrokken.

Op 23 mei 1706 grijpt de beruchte slag bij Ramillies plaats, waardoor Brabant en het grootste gedeelte van Vlaanderen voor Filips II verloren gaan. Namen wordt door de geallieerde troepen van 24 juli tot 23 augustus 1706 belegerd.

de strijdende legers leveren grotendeels op kosten van het vijandelijk land. De dorpen moeten levensmiddelen, voeder en andere benodigdheden leveren. Wagens, paarden en voerlui worden, zonder enige vergoeding opgeëist. Ambachtslieden, zoals metters, timmerlui, wagenmakers, hoofsmeden, meubel- en slatenmakers, moeten ter beschikking staan van het leger.

Lodewijk XIV, wiens positie met de dag hopelozer wordt, poogt in 1708 door een plotselinge inval in de Goudelijke Nederlanden de kruisfans te zijn gunst te doen heren. Zijn troepen slagen er zelfs in Brugge, Gent en enkele andere plaatsen in te nemen, doch ze worden op 11 juni bij Oudenaarde verslagen. De verbondenen heroveren Gent en Brugge en maken zich na een beroemde gebeurtenis na jaarsbeleg meester van de sterke vestingstad Rijssel.

De koninklijke schter geeft zich nog niet gewonnen. Met uiterste inspanning rust hij een nieuw leger uit, dat zich na de moorddadige veldslag bij Malplaquet, in de buurt van Maubeuge (11 september 1709), zwaar gehavend moet terugtrekken. Deze bloedige nederlaag eindigt de definitieve ondergang in van het Spaanse bewind in de Nederlanden. De toestand wordt voor Lodewijk XIV en Filips IV (zijn kleinzoon!) ten slotte onhoudbaar. Ze moeten meer en meer terrein prijsgeven. Ook het fort van de Knocke wordt belaagd en in de morgen van 6 oktober 1712 bij verrassing bezet. "dit wapenfeit - schrijft Joseph Mertens - bleek echter nutteloos, aangezien kort daarop de Vrede van Utrecht, (11 en 12 april 1713), 'het fort teruggehouwen aan de Goudelijke Nederlanden die, voor rekening van Karel VI van Oostenrijk, door de Engelsen en de Nederlanders werden bestuurd. Het Barrière-tractaat (1715) bevestigt deze toekennung en voortaan zal een Nederlands garnizoen de Knocke bezetten op de kosten van het land."

De kruisoperaties en troepenbewegingen op ons grondgebied hadden uiterst nadrukkelijk gevolgen voor de economie van het land. Niet alleen bleef de landbouwproductie ten gevolge van het oorlogsbedrijf ver beneden haar gewoon peil, doch ook een groot deel van de beschikbare voedingsmiddelen werd opgesloopt door de proviandering van de legers te velde. "voorge en dieren tijd" schrijft Pieter Pieters, lehaarste aan levensmiddelen; sterke stijging van de levensduurte. Komt daar nog bij in januari 1709 (- wij citeren Pieter Pieters, alhoewel wij dit in een vroegere offerting van de Tantingen al hebben gedaan -) "is er ge weest een harden vorst van drie weken die uytneemende groot is ge-

geweest, zoodat er vele bomen en wilgen opgeheven zijn en alles vervroegen (is) dat verwijzen konde, zoodat 25 eiers verkocht zijn geweest "10 schellingen" (= 1/2 pond) en 25 raepen : 26 stuivers" (= 2 - 12-0 pd.-par.).

"Al het hooi op het veld was vervroegen, ook de koolen om zaad" (= het "koolzaad" - waaruit men olie slaat - , of bedoelt Pieters hier de koolraap - een verschijnselheid van het "koolzaad"?), "ook het loof, alle de noteboomen, vele jonge pereboomen, de wijngaardens, vele pruy-melboomen, de ijfe, de braem, de brem, zoodat het hooi gold 56 pond parisis de ratiere ...". "Vele menschen zijn versteren ende gestorven."

"Maer den gebenedijden God, die dikwijls het zeur in't zoet verandert", "heeft (in 1710) verleend eenen dobbelen oogst..."

In het geschiedkundig overzicht, dat wij in de voorgaande bladzijden geschetst hebben, hebben wij speciaal aandacht verleend aan de periode 1662/1663 - 1713. Vanaf 1663/63 bouwden de Spanjaarden aan 'De Knoche' een vesting, die reeds in 1667 door de Fransen werd vernield. Deze laatsten richtten er na 1678 een nieuw verdedigingswerk op, dat in oktober 1712 door de 'Hollanders' veroverd werd. Deze halve eeuw valt samen met een der meest bewogen perioden uit onze nationale geschiedenis. We hebben veel data opgesomd, veel oorlogseiten vermeld, maar 'tussen de lijnen' - zo hopen we toch - kan men de belevenissen aflezen van de mensen die hier toen leefden. Tegen deze 'achtergrond' begrijpen wij ook beter het schamel 'Registerke' 'Fortalitie de Kenoque', dat de Aalmoezeniers na het fort ons hebben nagelaten. Vele hiaten in dit notitieboek gijn te wijten aan de tijdsomstandigheden...

Kortehedshalve besluiten wij dit overzicht met wat Joseph MERTENS zegt over de jaren na 1745: "Tot in 1744 heerst een betrekkelijke rust in de streek. Daarna maken de Franse troepen gebruik van de Oostenrijkse Successie-oorlog om de Zuidelijke Nederlanden tijdelijk weer te bezetten (1744 - 1748); na de val van Ieper, wordt De Knoche gebombardieerd en nagenoeg onmiddellijk ingenomen (1744). De Franse ingenieurs nemen de gelegenheid te baat om een gedetailleerd plan van het fort op te maken, dat als grondslag voor het reliëfplan van 1746 zal dienen."

"Krachtens het Verdrag van Aken (1748) worden de versterkte plaat-

sen van de barrièren aan Maria-Theresia van Oostenrijk afgestaan.

Haar opvolger, Jozef II, besluit in 1781 al deze forten te ontmantelen, wat voor De Knocke het einde betekent."

"Wel bouwen de Oostenrijkers er nog enige verschansingen in 1793, maar in 1794 wordt het fort, althans wat er nog van overblijft, door de Franse troepen bezet."

Vit de parochieboeken van Reninge uit de jaren 1796-1797 weten wij dat er in die jaren nog verbleidene families gehuisvest waren in de nog 'bewoonbare gedeelten' van het 'vernield' fort. We geven één voorbeeld: Petrus, Sylvester Henrico, geboren op de St.-Niklaasparochie te Veurne, omstrent 30 jaar oud, en verblijvend "in destructo fortalitis de Croocke in Reninghe", trouwt de 17e januari 1797 te Reninge met Regina, Ludovica, Francisca Vermette, een arbeidster van 24 jaar, die in het Fort ter wereld kwam. Tot tijde van haar huwelijk woonde zij "in fortalitis demo-
lito de Knocke".

De Heer Joseph Mertens besluit zijn behoort 'Geschiedkundig Overzicht' als volgt: "Met het 'Ancien Régime' wordt ovd de beweging geschiedenis van De Croocke afgesloten, welke geschiedenis een trouw beeld geeft van de gebeurtenissen die West-Europa in de XVIIe en in de XVIIIe eeuw in bevering brachten."

Wij menen dat hij dit volkomen berecht zegt. We zijn er immers van overtuigd, dat wij de gegrondheid van zijn opinie door menig detail, geput uit het 'Registrum Fortalitii de Kenocque', daterend uit de tijd van de Franse bezetting van het fort onder Lodewijk XIV, hebben kunnen stellen.

Voor de BESCHRIJVING VAN HET FORT zijn we volledig aangewezen op de rijkelijk gedocumenteerde studie van Joseph Mertens.

Hij begint zijn beschrijving als volgt:

"Door het feit dat het fort voortdurend in andere handen overging, veranderde het zoort van plaats, dan toch van uitzicht. Dank zij de talrijke bewaard gebleven plannen, gravures en beschrijvingen kunnen deze wijzigingen van erg dichtbij worden gevolgd.

1. "Toals wij reeds gezegd, is de plaats van het eerste fort niet nadere te bepalen: wij beschikken slechts over één gravure uit de verzameling van de Beaujau! Wij nemen deze gravure op p. 138 over.

We laten de Heer Mertens deze 'sterkte' beschrijven:

"De versterking bevindt zich op de westelijke oever van de Yzer en bestaat uit een van bastions voorziene omheining welke ^{van} zware vierkante donjon beschermt."

"Dit werk is ongetwijfeld ouder dan het Fort door Vauban omstreeks 1680 gebouwd, aangezien dit laatste oorspronkelijk aan de samenloop van beide rivieren werd opgetrokken." Dit is vast en zeker niet het "eerste fort", dat aan de Knoche werd opgetrokken.

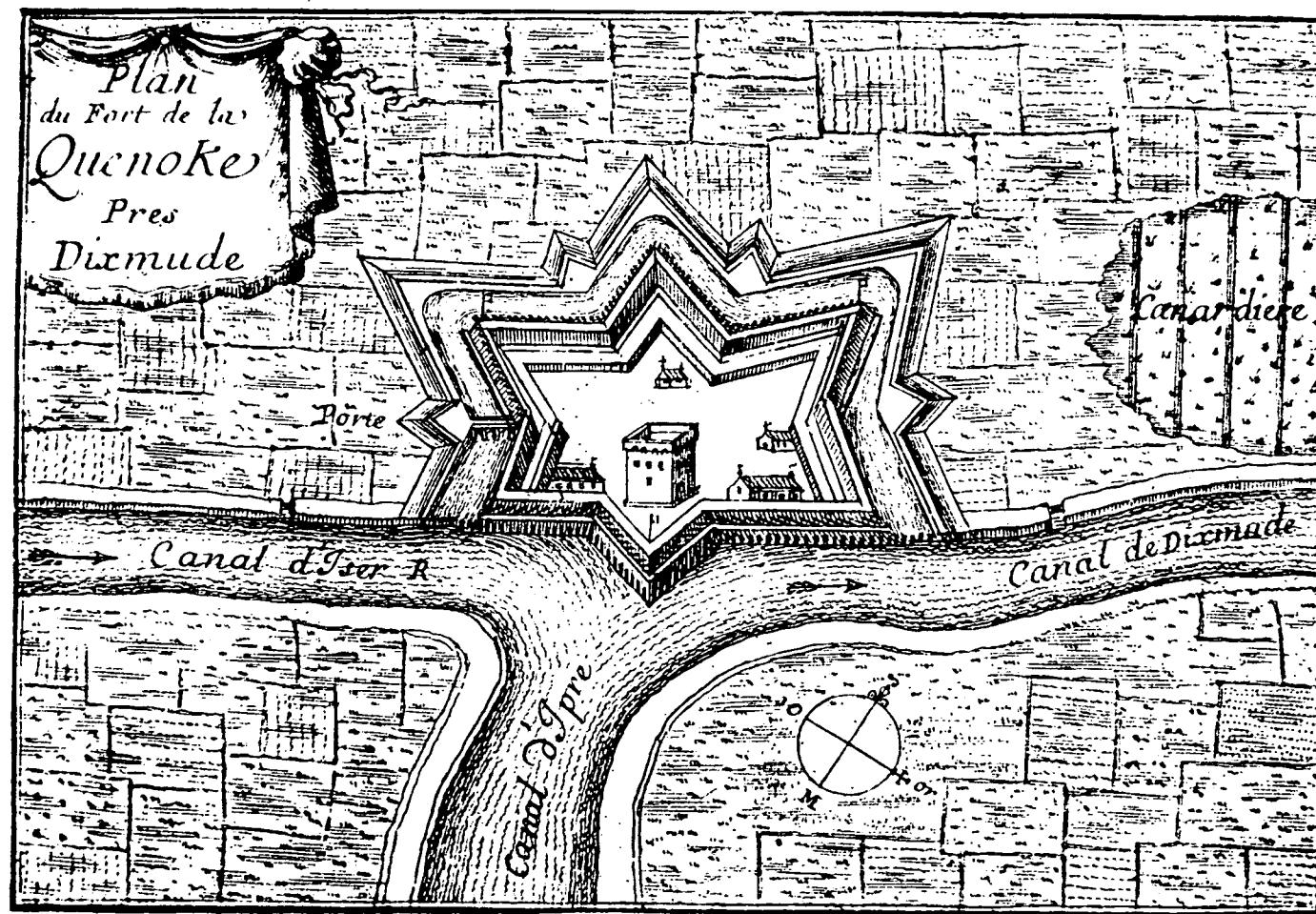
De Heer Mertens zegt trouwens zelf, p. 248, dat er "reeds in 1579" sprake zou geweest zijn van het bouwen van een schans aan de samenloop van de Yzer en de Ieperlee" (= 'de Vaart' of het Kanaal van Ieper naar de Yzer).

Hij schrijft vervolgens dat het fort in 1570 bestaat en door een Spaans garnizoen bewaard wordt. "Wij kennen evenwel noch het uitzicht, noch de ligging van dit verdedigingswerk".

De Franse genie had - steeds volgens de Heer Mertens - (wij herhalen wat we reeds citeerden, omdat het hier past) in 1647 ten noorden van de samenvloeiing van beide rivieren een schans gebouwd, die in 1649 bezet wordt door de Spanjaarden, die een vrije doortocht willen voor hun troepen die Ieper belegeren. "Hij ontmantelen dat oude werk en bouwen er een ander ten zuid-oosten; dit wordt in 1659 door de Fransen heroverd, maar bijna onmiddellijk daarna weer aan de Spanjaarden afgestaan krachtens de Vrede van de Pyreneën" (de beruchte akte van 7 november 1659). In 1662 besluit de Koning van Spanje (Filips IV (1605-1665)) "een fort te bouwen, maar het wordt in 1667 door de Fransen vernield." Richtten deze laatsten er weinig tijd nadien weer een sterkte op? Zou het deze niet zijn die afgebeeld staat op de gravure, die wij op de volgende blazijde in fotocopie overnemen?

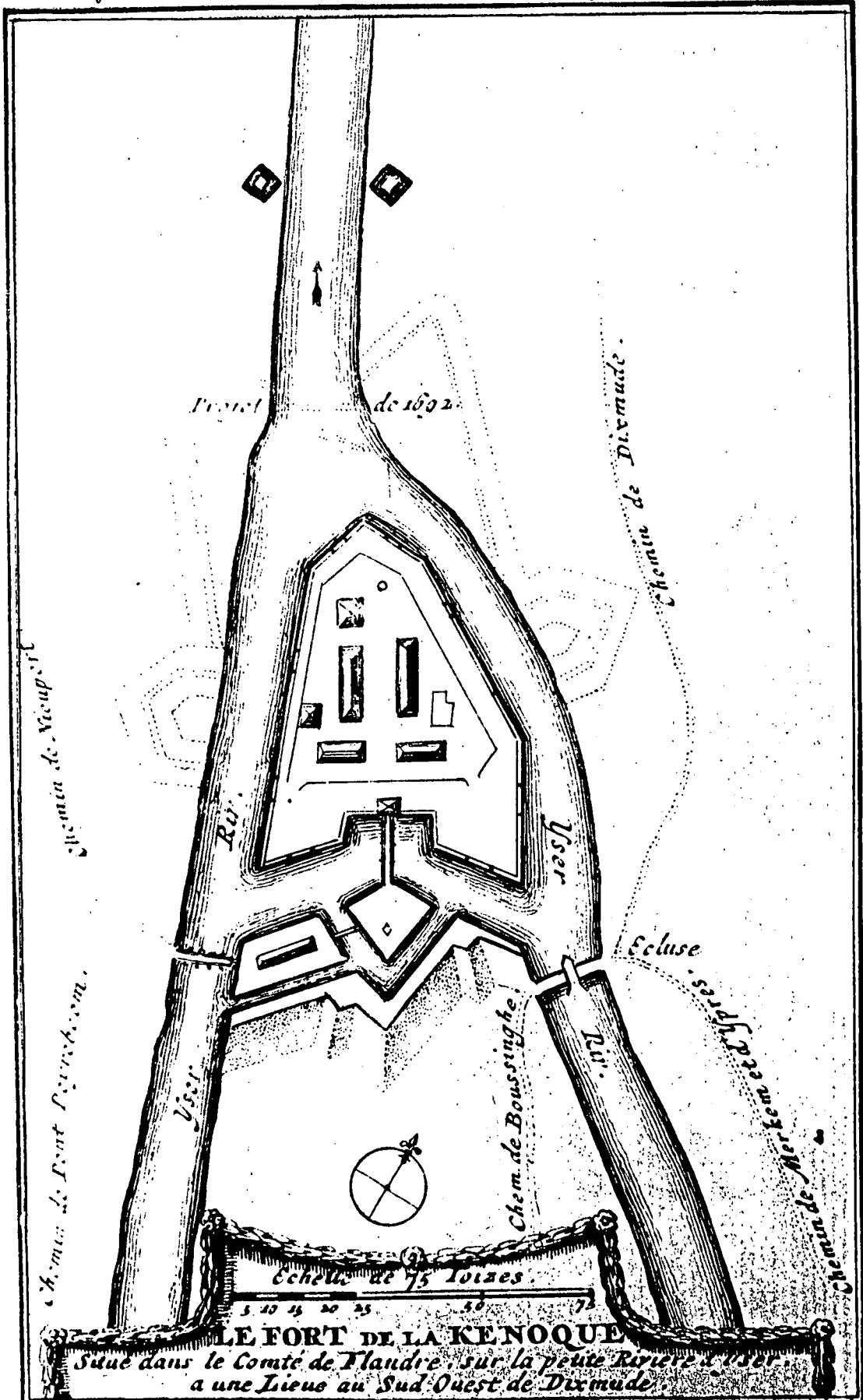
Het algemeen uitzicht van deze versterking is zeer eenvoudig: een plein met een sterke toren, een kleine kapel, enkele woonsten (kasernen?), 'n magazijn?; beveiligd door een omheining, die van bastions voorzien is en door brede grachten vol water. Dit grondplan doet mij onwilligeurig denken aan de middeleeuwse 'mote'. Bij deze laatste werd de aarde, die bij het delven der grachten ^{vrijwam} op een binnenplein opeengehoopt en aangesloten zodat er een hoogte ontstond, waarop dan een houten of stenen 'toren' werd opgetrokken. De Knoche was zeer strategisch gelegen. Een versterking aldaar was van groot belang voor een handelsstad als Ieper. Bijgevolg ...

PL. V. PLAN VAN DE STERKTE DE KNOCKE BIJ DIKSMUIDE, in BEAULIEU (Seb. de Pontault, seigneur de),
Les Plans et profils des principales villes et lieux... avec la carte générale et les cartes particulières de chaque
gouvernement, Parijs, 1667-1690.

(onder dan 1680).

2. De eerste STERTE VAN VAUBAN, gebouwd circa 1680, in de vorm gevormd door de twee rivieren. Het fort heeft de vorm van een horenwerk met een ver-smaalting aan de keel en is gedekt door een ravelijn bekleed met metselwerk.

Deze beschermt ooneens de brug langs waar men de plaats bereikt waar een half dozijn barakken staan. Er ontbreken nog de buitenbastions, die tydens de werken van 1690-92 tot stand zullen komen. (Het project dateert van 1692!)

"In 1690-91 worden 2 halvematen aangebracht, alsmede een reeks van 3 lunetten en twee bastions, aan het noordelijk en het zuidelijk uiteinde, en bestemd voor barakken en kazernes." 3. HET FORT IN 1692.

3. "Een gedetailleerd plan en een verklarende nota, bewaard in het archief van de Genie te Parijs, verschaffen ons" (-de Heer Martens is aan het woord-) een juiste beschrijving van Het fort in 1692.

"Het tracé is thans regelmatig en het uitzicht indrukwekkend; het horenswerk wordt, ten oosten en ten westen, beschermd door twee met gras bedekte halvematen, welke van palissaden zijn voorzien en goed door grachten omgeven; volgens de militaire ingenieurs waren ze echter niet groot genoeg. Twee vlotbruggen verbinden deze bastions met het fort.

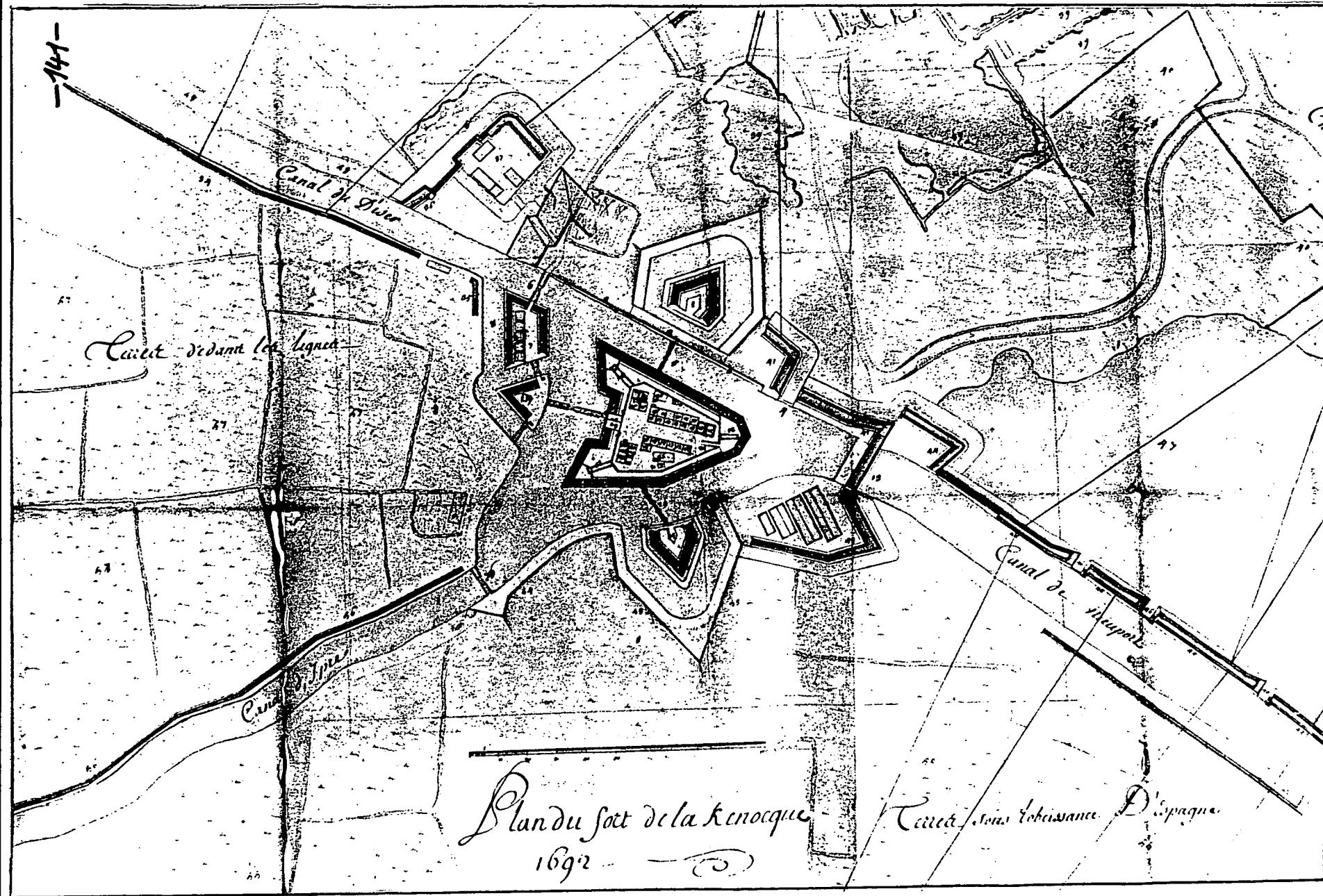
"Dit laatste vormt een driehoek en wordt in het zuiden beschermd door twee halve-bastions, waarvan de punt een platform biedt voor het geschut. Het geheel is door een gepalisseerde borstwering omringd. Binnenin bevinden zich de woning van de bevelhebber, het officierslogies, de kazernes waar 243 soldaten kunnen ondergebracht worden, de stal, de magazijnen, de kapel, de drinkwaterputten en de regenputten.

"Een overkragend blokhuis overspant de hoofdingang en beschermt de brug die in verbinding staat met de zuidelijke zavelijn; deze is bekleed en eveneens met een gracht omgeven; de westersflank is gedekt door een aarden werk met een gracht er rond en waarin enkele kazernes zijn ondergebracht. Al de gebouwen, zowel die van het fort als die van de vooruitgeschoven werken, zijn uit metselwerk (met kleimortel), en met stro overdekt. De samenvloeiing zelf is beschermd door lunetten en dijken voorzien van een borstwering van rijshout; een aarden dam belet de drooglegging van de grachten van het fort."

"de toestand van het fort in 1692 is in feite slechts een tussenstaadium; het toen opgestelde verslag vermeldt tal van ontwerpen wijzigingen en aanpassingen."

Wij nemen het plan van de vesting 'De Knoche' - zoals deze er in 1692 uitzag - over op de volgende bladzijde.

Het plan is moeier gevouwd geworden. De plooiën zijn nog duidelijk te merken. Bemerk hoe dicht het fort aanligt tegen *(les)* "torres sous l'obéissance d'Espagne". Het was werkelijk een grenspost.

3
de 'KNOCKE' in 1692.

PL. VI. PLAN VAN DE STERKTE DE KNOCKE (1692). Cfr. verklarende legende hiernaast. Parijs, Archives de l'Inspection du Génie, art. 14, n° 4.

Op het grondplan van 'de Knocke', anno 1692, werden de verschillende 'onderdelen' van het fort genummerd. Deze getallen verwijzen naar wat Joseph Mertens noemt: "de nota's van het plan van 'De Knocke', tot hennis van de oude werken en van diegene die er volgens werden aan toegevoegd - 1692."

Hij citeert uitgebreid de in het Frans gestelde tekst om deze "Explorations des Notes qui sont sur le plan de Laguenoque 1692? Wij volgen zijn voorbeeld, ^{en citeren} op pp. 257 - 258 van zijn, in alle opzichten, voortreffelijke studie. Zo leren wij meteen wat er al komt kijken bij een restitutie van tegen het einde der XVIIe eeuw,

1. "Demi lune de terre, fraîche et palissadée et très bien fossoyée, mais de fort petite capacité et peu tenable si l'on y jetait quelques bombes; on propose d'en rehausser le chemin couvert" (= de overdekte gang, de gallery) "et le glacis" (= de veldborstwering; "parapet"), qui n'est qu'à moitié fait quoiqu'il soit palissadé" (= met paalwerk omgeven).
2. "Digue qui sert de chemin pour aller à Dixmude, traversée de 2 rangs de palissades, à droite et à gauche de la demi lune (1) pour faciliter la communication du fort à cette demi lune."
3. "Petit chemin couvert pratique dans le talus de la digue (2) pour communiquer à la demi lune (1) et aux autres ouvrages avancés."
4. "Petit pont à fleur d'eau pour communiquer aux ouvrages avancés."
5. "Pont flottant pour communiquer du fort à la demi lune (1) par une route de sortie qui traverse le rempart."
6. "Pont sur le canal de l'Ijzer, lequel conduit dans le furnembac" (= Veurne-Ambacht). - Men moet wel een vergrootglas gebruiken om al die letters en geballen terug te vinden ...
7. "Pièce en terre qui défend le fossé (5) et dans laquelle on a bâti les casernes (32). Couverte de paille, et de maçonnerie faite de mortier de terre."
8. "Fossé de la pièce (7) large et profond."
9. "Petite lune (7) revêtue, bien fossoyée, mais de très peu de capacité et de défense? Hier is een Britische briggingenieur aan het woord, die de zwakke punten van het verdedigingssysteem opmerkt ..."
10. "Demi bastion droit du fort sous lequel il y a un petit souterrain (ondergrondse bergplaats) qui peut contenir 30 barils de poudre."
11. "Demi bastion gauche du fort sous lequel il y a un petit souterrain plus grand d'un quart que le précédent."

12. "Plateforme de batterie, sous laquelle on propose de faire un souterrain l'année prochaine." De vesting was nog niet voltooid in 1692.
13. "Dame en charpenterie (= dam intimmerwerk), sans laquelle les ennemis auraient pu mettre à sec, par Nieuport, non seulement les fossés du fort; mais aussi les canaux d'Ijse et de l'Izère (= het IJzerkanaal of 'Lokanaal'), ce qui leur aurait donné une entrée dans le pays qui ne leur contribue point. Cette dame a été enveloppée dans la face gauche de la tenaille (42) et (43)."
14. Demi lune gazonnée, faissée et palissadée et très bien fossoigée, mais aussi petite et d'une aussi mauvaise défense de la demi lune (1).
- De kryggenieur merkt de zwakke plekken op in het verdedigingsstal en duidt ze aan: punten die dienen verbeterd te worden.
- Hij voegt eraan toe: "On propose d'ij faire l'année prochaine le chemin couvert (53) avec la petite place d'armes (54) vis-à-vis du pont."
15. "Maison du commandant."
16. "Logement des officiers qui est trop réservé (= te eng) on pour lesquels on propose de faire accomoder l'année prochaine, quelques chambres des casernes des soldats (17) pour en pouvoir loger un plus grand nombre." De officieren waren te kap behoeft; velen onder hen hadden vrouw en kinderen...
17. "Caserne des soldats, qui peuvent contenir 87 lits et 243 soldats et sergents (> 3 man per bed!), mais qui n'en pourront loger que 140, lorsque on aura pris des chambres pour loger les officiers."
18. "Cantine."
19. "Ecuvie."
20. "Case pour la provision de brandevins (= brandewijn) et du vin."
21. "Corps de logis qui contient le logement d'un major, la chapelle et le logement d'un aumônier (toren E.H. Vertegant) et dans lequel était autrefois la boulangerie que l'on a ôtée parce qu'elle a pensé (= 'failli') trois ou quatre fois mettre le feu au fort (> de dozen waren met stro gedekt!); On a augmenté la chapelle, qui était trop petite, d'une chambre en bas, qui faisait une partie de la boulangerie."
- Vrouwen en kinderen van militaires, huis- en onderhoudspersoneel inbegrepen kunnen er in 1692 wel meerdere honderden personen in het fort gehuisvest zijn geweest. Pater Debast spreekt van
22. "Port qui conduit au fort, auquel on propose de faire l'année prochaine, un plancher et un redoubllement neufs." Er waren veel

- (verbeterings-)werken gepland voor 1693...
23. "Magasin aux affûts (> affût = onderstel van een kanon), dont le dessous (> 'belder') sert à mettre de la farine."
 24. "Puits qui ne vont rien."
 25. "Magasin à poudres, qui peut en contenir 12 milliers" (12.000 'ladingen')
 26. "Citerne."
 27. (Expliqueation manque).
 28. "Redoute en machicoulis (> bastion voorzien ^{een} Balkon met ouvertures, waardoor men allerhande projectielen (pele, horende olie, stenen, enz., op de aanvallers kon gieten of werpen. Men kon er ook mitkettens afvuuren). In dit bastion was er "du logement pour une compagnie, au-dessous de laquelle est le passage de la porte avec un corps de garde à côté."
 29. "Pont flottant pour communiquer à la demi lune (14)."
 30. "Boulangeries rondees (>, met een gewelf in metselwerk vanwege het gebruik voor brand - zie nr. 21-) comme un magasin à poudres, que l'on propose de faire bâtie prochaine." (Dit nog veel werk voor de boeg!).
 31. "Latrines" (= 'privé').
 32. "Cabernes converties de paille, qui peuvent contenir 150 soldats?"
Zou Pater Debaet dan toch gelijk hebben waar hij pp. 12-13 schrijft: "de oorkondes van Reninghe melden dat de Knoche" (het gehucht inbegrepen...) "destyds een duizendtal gielers telde". Herlees nr. 17, waar er sprake is van '243 soldats et sergents', en nu nr. 32- van herten die 150 man kunnen herbergen.
 33. "Pont sur le canal d' Ipres , lequel conduit dans le pays de l'obéissance du Roi d'Espagne."
 34. "Retranchement fait en dernier lieu (ontlangs) sur le canal de l'Isère (a) (= de Yzer), qui aurait servi à prendre des revers sur les tranchées des ennemis, au cas qu'ils eussent pris la parti d'assiéger le fort sans passer les canaux d' Ipres et de l' Isère."
 35. "Petit logement pour défendre les approches de la face gauche de la demi lune (1), en cas que les ennemis voulussent assiéger le fort sans passer l' Isère." Men wilde op alle eventualiteiten voorzien zijn.
 36. "Petit redan" (ook: redant = uitspringende versterking) fait en dernier lieu (blaaftot van al, heel ontlangs) pour défendre les approches de la digue (58)."

37. "Cense (= pachthoeve) ou est la brasserie du fort, qui était fossoyée presque partout (-byna helemaal omwald-) et que l'on a enveloppée d'un parapet et palissadée."
38. "Petit logement avancé, gazonné et palissadé, que l'on a fait en dernier lieu et dont la communication, quant à présent, n'est pas fort assurée ; mais on la peut rendre sûre par un petit fossé, que l'on peut tirer en alignement de sa face gauche, jusqu'au fossé de la Cante."
39. "Lieux dans lequel on a pris des terres pour faire des briques et des tourbes (= turf), et où il restera de grandes flaques d'eau qui rentront les approches de cette partie assez difficile." Bakstenen werden ter plaatse verkraagd en men stak er ook turf, die als brandstof diende. De 'Romeinse transgressie' had vanaf de tweede helft van de IVe eeuw Raast gans de kustvlakte voor drié, vier eeuwen onder water gezet. De 'halfvergane' planten en bomen vormden op de lange duur een min of meer - dikke laag turf, waarboven zich de polderblai affette. Echt drinkbaar water was alleen in de zandige beddingen van de vroegere kreken te vinden. Daar was het zwaardere materiaal (beitjes, zand, enz.) bezorken. Het getij (ebbe en stroom) maakte dat er zich op die plekken geen turf vormde, dat het grondwater 'ongenietbaar' maakte.
- Alla oude vestigingen in 'Maritiem Naanderen' (o.m. Ten Bogaerde, duinen, duest, enz.) zijn op dergelijke kreekbeddingen gebouwd. Land is een ideale filter voor drinkwater. Turf geeft 'vochtig', brak water, dat zelfs de runderen niet lusten...
40. "Retranchement d'un camp pour quatre ou cinq bataillons, proposé par Messieurs les généraux et qui avait été tracé en ouvrage à coups (> 'horenstelling') auquel on avait commencé de travailler ; mais qu'il a fait cesser peu de temps après qu'il a été commencé." — de Heer Martens zegt bijgevolg terecht dat "de toestand van het fort in het fort in 1692... in feite slechts een tussenstadium <is> : het toen opgestelde verslag" (waaruit wij citeren) "vermeldt tal van ontworpen wijzigingen en aanpassingen? Nr. 40 is er een voorbeeld van. We hebben er vroeger al meerdere aangetroffen.
41. "Petit ouvrage en forme de lunette que Monsieur de Boisselieu a fait commencer par une coupe sur la digue à l'endroit marqué (4) à laquelle on a tâché de donner une figure qui fut de

quelque défense, la face droite de cette pièce n'est point flanquée et il n'était plus temps de la raccorder lorsque les Ingénieurs ont été appelés à cet ouvrage."

Om even terug te keren op nr. 39 waar er sprake is van steenbappers blei en turf. Men kan daarover veel vollediger inlichtingen vinden in boeken die ik garen gelezen publiceerde, nl., in 1) "Romeinsche Muntshatten in West-Vlaanderen" (Koninklijke Geschied- en Oudheidkunde Kring Kortrijk, 1960) en vooral in 2) "La Région de La Panne à l'Époque Préromaine, Romaine et Franque" (ibidem, 1961).

42) "Espèce de tenaille gabonée et fossoyée qui a été faite pour assurer en la retenue des eaux dans les canaux de l'Isère et d'Ipres,
43) et pour faciliter la communication aux ouvrages et sur les digues à droite et à gauche du canal de Nieuport; comme il n'y a point de logement pour la moitié de la garnison qui sera dorénavant nécessaire pour garder tous ces ouvrages, on propose de faire l'année prochaine? (meilleur!) des cabanes couvertes de paille et de maçonnerie en mortier de terre, pareilles à celles qui sont dans la pièce (7). Elles ne seraient pas mal placées dans la partie droite de cette tenaille, ainsi qu'elles sont marquées on(a)."

Men voorziet voor de komende garen een verdubbeling van het garnizoen!

44) "lunette dans le bord de la digue fait tant pour courrir la communication aux ouvrages de la digue que pour en défendre le côté qui regarde le Furnembœuf (= Veurne-Ambacht).

45) "double parapet pratiqué dans la digue qui fait feu des deux côtés, ainsi qu'il est marqué par les lignes rouges qui sont continuées jusqu'à la portée du Mousquet (= Musket = muurroer met een lontslot), que nous avons terminées à 150 toises (= vadens. Een vadem bedraagt 1,95 m. Een musket reikte bijgevolg ± 292,50 m ver...).

46) "Coupure faite dans la digue, à chacune desquelles il y a un bon parapet de fascinage" (= gevraagd van takkenbos). Ces coupures sont excellentes pour empêcher l'approche de la digue, mais elles mettent le Furnambœuf (= Veurne-Ambacht) en danger d'être inondé en hiver."

47) "Inondation qui s'est formée des eaux qui ont coulé par les coupures (46) et dans laquelle il y a des vautregangs (= watergangen!)

qui empêchent entièrement l'accès de la digue, autrement que par la tête."

- 48) "Prairies basses qui peuvent être inondées en coupant la digue de l'Isère, vis-à-vis (36) ou par les coupures (46) si les Espagnols ne baissaient pas le canal de Nieuport," Als de Spanjaarden het peil van de IJzer niet laag hielden, beschikte het Fort de Knocke nog over een supplementaire waterlinie ...
- 49) "digue qui va à Dixmude et qui est en son entier."
- 50) "Petits logements que l'on a faits, tant pour avertir, que tirer quelques coups sur la digue si les ennemis s'y présenteraient."
- 51) "Dame (adam) de charpenterie qu'il faudrait faire à travers le canal, pour y retenir les eaux depuis (43) jusqu'ens (51) malgré les ennemis."
- 52) "Logement sur le bord du canal avec un parapet de communication qui ne peut être pris par derrière à cause des grands quatregangs (= watergrachten) qui traversent les prairies (55)."
- 53) "Chemin couvert que l'on propose de faire l'année prochaine à l'entour de la demi lune (54) pour pouvoir communiquer par deux endroits à la tenaille (42 et 43)."
- 54) "Place d'armes devant le pont, proposée à faire l'année prochaine, avec le chemin couvert." Er zal wel te doen zijn in 1693!...
- 55) "Prairies de Merkens de l'obéissance d'Espagne, entrecoupées de quatregangs (= watergangen), et qui peuvent inonder; mais que les Espagnols peuvent mettre à sec par Nieuport."
- 56) "Retranchement que l'on a fait sur le bout du canal d'Ipres pour faciliter les approches du fort aux troupes que l'on enverrait pour le secourir en cas que les ennemis voulussent l'assiéger sans passer le canal de l'Isère et d'Ipres."
- 57) "Prairies qui s'inondent pendant l'hiver ('Bruchagiën, broucken') et qui se mettent à sec par Nieuport."
- 58) "Digue que l'on a abaissée de trois pieds vis-à-vis le retranchement (34) auquel elle était supérieure et qui empêcherait les eaux de l'Isère de se répandre dans le Furnembac pendant l'hiver qui est le temps qu'elles sont très hautes."

Wij herinneren eraan dat men in de wintermaanden moeilijk kind naar Nieuwkapelle ten doop bracht omdat Reninge door de overstromingen niet te bereiken was (cf. supra).

59) "Source de briques de provisions pour les ouvrages d'Ipres, lesquels faisaient de grands couverts contre le fort, et que M. de Luxembourg a ordonné d'épandre parce qu'on avait pas de bateaux en suffisante quantité pour les voitures à Ypres."

de steenovenen van 'de Knoche' werkten op volle toeren. De voorraden stapelden zich op, maar er geen schepen genoeg om de bakstenen voldoende rap naar Ieper over te brengen. Vauban was daar ook bezig een vesting te bouwen. Die stapels stenen hinderden het zicht van de bezetting van het fort. Maarschalk Luxembourg deed de bakstenen verspreiden.

François, Henri de Luxembourg was een bekende Franse veldheer. Hij kreeg de bijnaam 'le tapissier de Notre-Dame', omwille van de vele zegevralen die hij behaalde. Hij overleed in 1695.

Wij zijn geen krijgsingenieurs, die vestingen bouwen, en wij niet steeds de terminologie, die zij bij het maken van hun projecten en plannen gebruiken, en waarmee zij de onderdelen van een fort aanduiden: halvematen (demi-lunes), brilshassen (lunettes), enz.

Dit neemt niet weg dat de verklarende uitleg bij het ^{plan} "de Knoche" uit 1692 hoogst interessant is. Deze "Explication des Notes qui sont sur le plan de Laquenoque" zijn zeer nuttig "pour l'intelligence des vieux magasins et de ceux que l'on y a fait nouvellement 1692."

Ho'n fort is als het ware een dorp op zichzelf. Het moet een belegering kunnen doorstaan en dus heel wat in voorraad hebben (kruit voor het geschut en de musketten, levensmiddelen voor de bezetting en allen die op het fort verblijven of er - in tijden van geraar - naar gaan vluchten, voer voor de paarden, enz.).

In zijn beschrijving van het fort de Knocke, zoals het er in 1692 uitzag, somt de heer Mertens een en ander op: "de woning van de bevelhebber, het officierslogies (waar men te eng behuisd is en uitbreiding voorziet), de kazernes waar 243 soldaten kunnen ondergebracht worden, de (paard)stal, de magazijnen (o.a. voor fruit- en bloemvoorraaden), de kapel, de drinkwaterputten en de regenputten."

Deze opsomming is niet volledig. Zo waren er in de vesting, o.a., ook een verblijf voor de aalmoezenier, een bakkerij, een bergplaats voor de affuiten van de kanonnen, een cantine, privaten, een kelder voor

svjn en brandewijn en zelfs een pachthoeve, waar de brouwerij gevestigd was.

De auteur eindigt zijn beschrijving van de vesting met de woorden: "een aarden wal balet de drooglegging van de grachten van het fort."

Ik vermoed dat de auteur zich vergist heeft waar hij spreekt over een aarden wal. Nr. 13 van de begeleidende nota heeft het over een dam in bimmerwerk (balken, ingeheide palen, enz.). We lezen er immers: "Bâme de charpenterie, sans laquelle les ennemis auraient pu mettre à sec, par Nieuport... les fossés du fort", etc. Onder nr. 51 is er opnieuw sprake van een dergelijke dam 'de charpenterie' qu'il faudrait faire à travers le canal..."

Er is in de 'Explicatia', gevogd bij het grondplan van 1692, kwestie van verscheidene nog uit te voeren werken, veel ervan "l'Année prochaine". Het fort De Knocke was in 1692 nog niet helemaal wat het moest worden. Meneer Martens heeft overschat van gelijk waar hij schrijft: "De toestand van het fort in 1692 is in feite slechts een tussenstadium: het toen opgestelde verslag vermeldt tal van ontworpen wijzigingen en aanpassingen" (zie, b.v., de nrs. 1, 12, 13, 16, 20, 37, enz.). "Aanpassingen waren hierbij niet uitgesloten: zo werden verschansingswerken, die tamelijk ver naar het noorden toe ondernomen waren, reeds in 1692 opgegeven" en stopgezet. Voorbeelden daarvan het nr. 40: "Retranchement d'un camp pour quatre ou cinq bataillons, proposé par Messieurs les généraux... mais qu'ils ont fait cesser fort peu de temps après qu'il a été commencé." Of het nr. 41: "Petit ouvrage en forme de lunette que Monsieur de Boisseleau avait fait commencer..., la face droite de cette pièce n'est point flanquée et il n'était plus le temps de la raccommoder lorsque les Ingénieurs ont été appelés à cet ouvrage."

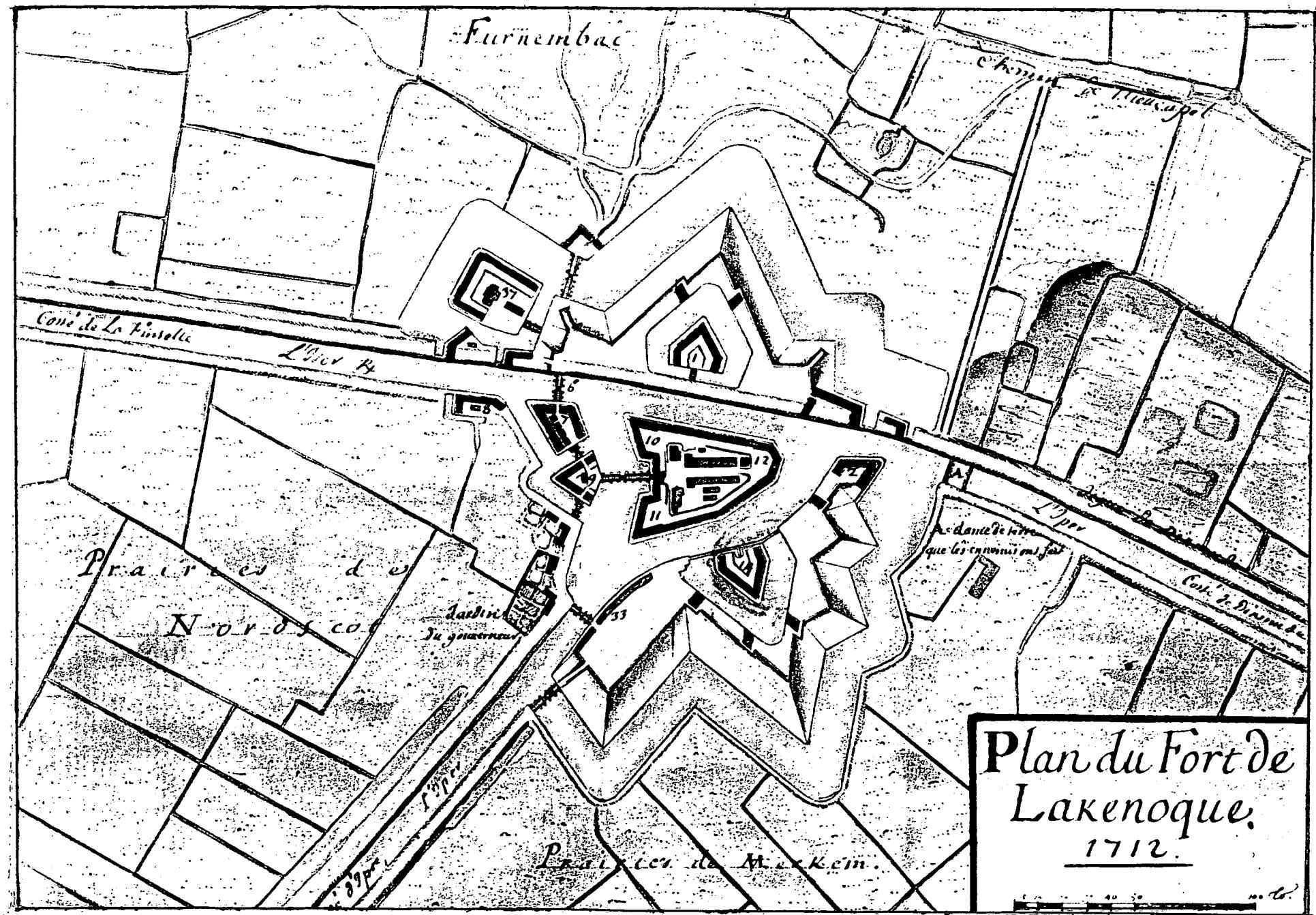
De verbeteringen, voorgesteld in 1692, worden vrij spoedig uitgevoerd en in 1712 heeft het fort al zijn definitief uitzicht, dat het tientallen jaren zal behouden.

4. HET FORT IN 1712.

Men het grondplan op de volgende bladzijde.

We gaan opnieuw te rade bij Joseph Martens die schrijft: "(Vergeleken met 1692) hebben de belangrijkste wijzigingen betrekking op de buitenwerken, rondom de sterkte, zoals zij er in 1692

PL. VIII. PLAN VAN DE STERKTE VAN DE KNOCKE (1712). DE STERKTE HEEFT PRACTISCH HETZELFDE UIT-
ZICHT ALS IN 1746. Parijs, Archives de l'Inspection du Génie, art. 14, n° 17.

uitzag, wordt een brede gracht gegraven die de bestaande verschansingen nauw omvat. Aan deze sloot, die 36 tot 55 meter breed is, zal het fort De Knoeke zijn definitief uitzicht te danken hebben.

"De totale breedte van de verdedigingswerken bedraagt thans 768 m. Het horenuwerk of eigenlijk fort heeft een diepte van 157 m en meet 154 m aan de basis; de verschillende gebouwen blijven nagenoeg ongewijzigd. De flanken van het horenuwerk zijn met baksteen bekleed, de verankering is uit kalksteen; de hoogte ervan bedraagt 10,20 m.

"Naar de binnenzijde van de grachten toe zijn de borstweringen alleen maar met stormpalen en palissaden afgewerkt. In het zuiden heeft het fort de tuin van de gouverneur, van waaruit de onverwachte aanval van 1712 loskwam, alsmede de brouwerij (37) binnen zijn omtrek opgenomen."

"De enige wijzigingen die het fort voor 1746 onderging, zijn het aanleggen van een boomgaard in de zuid-oosthoek, met een klein zeshoekig bakstenen gebouwtje en het graven van een smalle gracht, die in het zuiden, tussen beide waterlopen, het geheel van het verdedigingswerk afslynt."

Toen De Crooke in de vroege morgen van 6 oktober 1712 door Simon de Rue, "partisan onder den dienst van d'heeren Staaten ofte Hollanders" (die zich "in den nacht" van 5 oktober met 70 mannen had weten te verschuilen "in 't hof van den gouverneur") werd ingenomen, bestond "het fransch garnizoen" nog slechts uit ongeveer 50 mannen. In 1744 komt de vesting weer in Franse handen, doch wordt in 1748 afgestaan aan Maria-Theresia van Oostenrijk. Kort na de herovering in 1744 maken Franse ingenieurs een gedetailleerd plan op van het fort. "Twee beschrijvingen van de jaren 1745 en 1747" - zegt Joseph Mertens - "geven ons nog enkele interessante bijzonderheden; de artillerie in het horenuwerk bestaat uit vier kanonnen op affuit; er is een kruitmagazijn en twee onderaardse gangen; de wacht van 60 man, die elke maandag opkomt, wordt door het garnizoen van Ieper geleverd.

"In 1747 (66) de kapel (nog bruikbaar) en het logies van de staf-officieren bewoonbaar, maar vervallen. In de slecht gebouwde kazernes staat een grote wanorde, zodat men voorstelt ze te vervangen. Er zijn drie wachtposten, zes onderaardse gangen, twee ovens

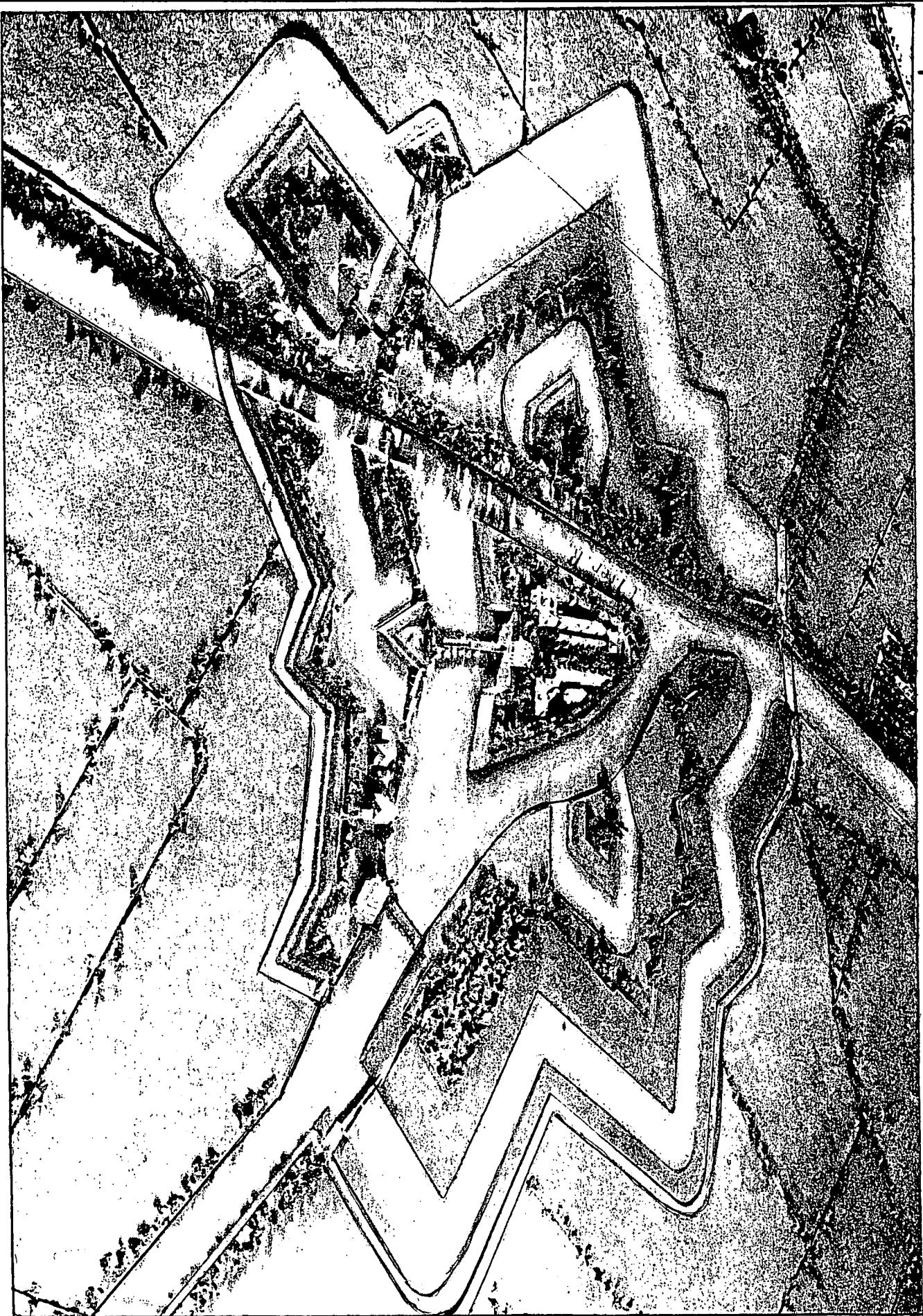
die samen 444 rantaanen kunnen bakken; het wapenhuis bevat 1.000 geweren. De voorziene nieuwe kazernes uitgezonderd, vindt men nergens melding van ontworpen werken."

Het fort is duidelijk in verval. Wat een verschil met de jaren 1692/1712 toen het in 'De Knocke' briste van plannen en gonsde van activiteit. De 'Hollanders' hebben het fort later verkommeren... Het had blijkbaar aan strategisch belang ingeboot. Alle aandacht ging nu naar de vestingen van de 'Barrière'...

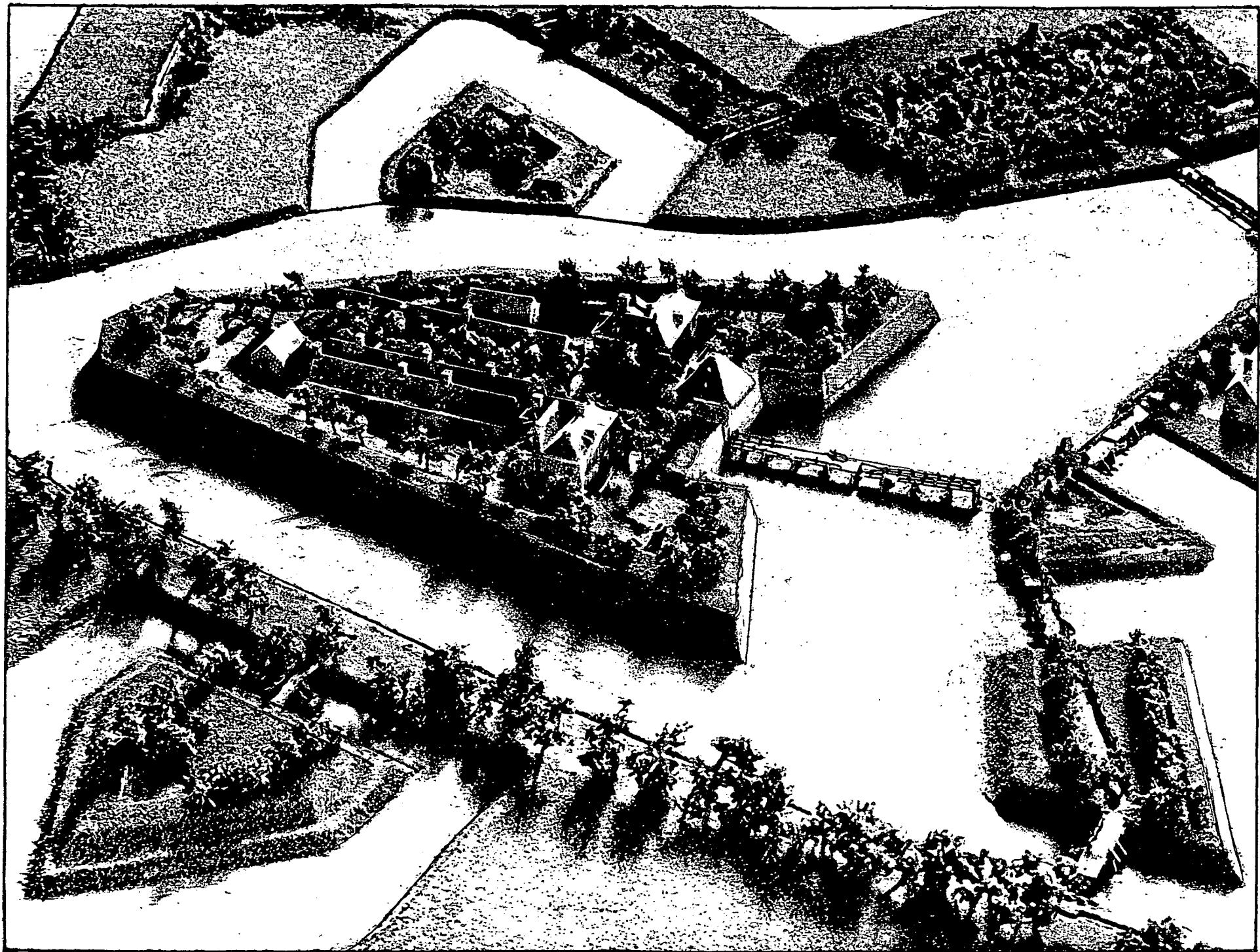
5. HET RELIËFPLAN VAN 1746.

Dit reliëfplan, dat dateert van 1746, werd opgemaakt aan de hand van de opmetingen en de gedetailleerde beschrijvingen die de ingenieurs van de Franse koning Lodewijk XV (1710-1774), achterkleinzoon van de 'Roi soleil', hadden opgesteld. Deze volgden de oprukende troepen op de voet en het gedetailleerd plan dat zij, na de inname van De Croocke (1744), maken zal als grondslag dienen voor het reliëfplan van dit fort, vervaardigd in 1746. Er waren twee werkplaatsen ingericht geworden, een te Rijkel en een te Béthune, om in snel tempo reliëfplannen te bouwen van 'de belangrijkste vestingen van de Nederlanden', die de Fransen hadden ingenomen. In 1746 wordt aan architect Négot het resterend bedrag uitbetaald van hetgeen hem verschuldigd was voor de plannen van Oudenaarde (dat in 1745 werd ingenomen), en van de Knocke (dat veroverd werd in 1744)."

Joseph Mertens geeft op pp. 252-253 een afbeelding - over twee volle bladzijden en met kristalplaat - van het reliëfplan van de Knocke. Deze is echter te groot om te hier te kunnen overgenomen worden. We geven (p. 153) een 'algemeen gezicht op het fort van het Zuid-Oosten gezien' en een detail-foto (p. 154) van de vesting, gezien van het Zuid-Westen. In het onderschrift dat de Heer Mertens de plaat van pp. 252-253 meegeeft staat er het volgende te lezen: 1) Woning en tuin van de gouverneur. 2) Klein geschootig gebouwtje midden in boomgaard. 3) Brug welke de woning van de gouverneur met de oostsector van het fort verbindt. 4) Loopbruggen naar de ravelijn voor het fort. 5) Bijgebouwen van het huis van de gouverneur. 6) Koere en brouwerij. 7) Platform. 8) Bastions aan de flanken van het fort. 9) Woning van de bevelhebber. 10) Hoofdgebouw, kapel en verblijf van de officieren. 11) Wachthuis. 12) Wapenplaatsen met onderaards fruitopslagplaatsen. 13) Stallen, cartine en voorraadkelders. 14) Weg naar Ieper. 15) Toegang tot het fort. 16) Verblijf voor officieren en soldaten. 17-18) Buitengrachten van het fort." - Al deze nummers zijn op een kristalplaat uitgezet.

ALGEMEEN ZICHT OP HET FORT VAN HET ZUID-OOSTEN GEZIEN - 1746 -

PL. I. ALGEMEEN GEZICHT OP HET FORT VAN HET ZUID-WESTEN GEZIEN.

Arch. Phot. Parijs

Meer dan de helft deze TANTINSEN (nrs. 48-49 en 50; pp. 73-155) hebben wij gewijd aan het "FORT DE KNOCKE".

Wij beschikken daarvoor voornamelijk over:

- 1) De lijsten van doopseels, huwelijken en overlijdens, die pastoor Ramault in 1783 geduldig uit de Parochieboeken van Kuringe heeft geëxperpeerd.
- 2) Het "Registrum Fortalitii de Lakenoeque", waarin de Franse Aalmoechters vanaf 1679 tot 1712 een aantal doopseels, trouwakten en sterf gevallen noteerden. Alsook over:
- 3) De merkwaardige studie van de Heer Joseph Mertens over "Het Fort de Knokke."

Wij hadden het pp. 135-136 reeds over de Oostenrijksche Successieoorlog (1744-1748). De oorlog was van korte duur. Niet alleen de verbonden, maar zelfs Frankrijk, hoewel aan de winnende hand, haakten naar vrede. Op 18 oktober ondertekenden de betrokken mogendheden te Aken een definitief vredesverdrag, waarbij de Huidelijke Nederlanden aan de jonge vorstin, Maria-Theresia, werden teruggeschonken. Haarzen als Menen, Kortrijk, Ieper en Kurne kwamen aldus weer in Oostenrijks bezit. Toch het Fort de Knokke werd toen door Frankrijk afgestaan.

Bij de dood van zijn moeder, keizerin Maria Theresia (4-29 november 1780) kwam de heerschappij over de Oostenrijksche erflanden in handen van Jozef II. In 1781 reeds nam deze laatste het besluit de genoemde versterkingen van de Barrière te ontmantelen, wat voor de Knokke het einde betekende (zie p. 136).

Noël Favorel
pastor
in
Luidschote

